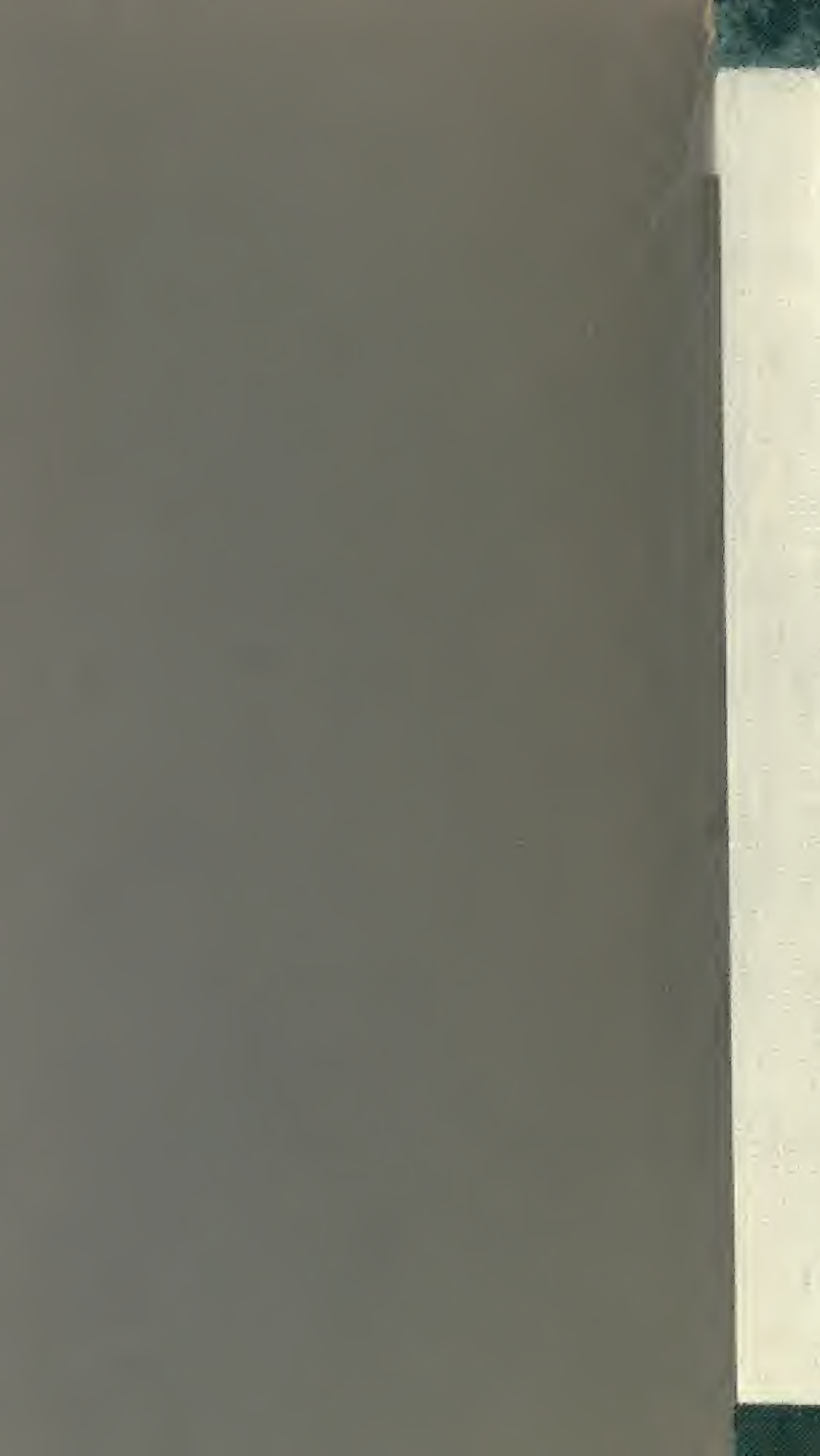

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00051314 3

12
BENARES SANSKRIT SERIES;

A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND
G. THIBAUT, PH. D.
No. 97.

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्पनामकेमहाविहारेऽध्युषितेन
होपाध्यायेन श्रीमता अनवमदर्शी सङ्गराजवरेण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKÂMADHÊNU,

A Treatise on Astrology

the very Venerable Anavamadarsî Saṅgharâja
Sthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

edited by the Very Rev. C. A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sailabimbârâma" Vihâra,

DODANDUWA, CEYLON

Seetarama Upadhyaya, Sanskrit College Benares.

Fasciculus I.

BENARES.

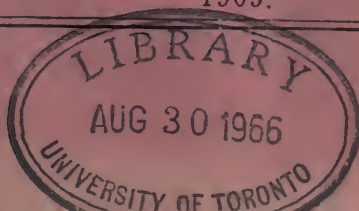
Published by the Proprietors Messrs. Braj B. Das & Co.,

AND SOLD BY H. D. GUPTA,
Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T. P. W. & the Vidyâvilâs Press.

BENARES.

1905.

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	०	४	०
गोलप्रकाशः	२	८	०
गंगालहरी	०	१	०
गुरसारणी	०	४	०
जातकतत्त्वम्	०	१२	०
तत्त्वदीप	०	१	०
तर्कसंग्रहः	०	१	६
दत्तकमीमांसा	०	८	०
धर्मशास्त्रसंग्रहः	०	१	६
धातुपाठः (शिला -)	०	२	०
धातुरूपावली	०	२	६
नैषध चरित नारायणी टीका टाइप	४	०	०
परिभाषापाठः	०	१	०
पाणिनीयशिक्षा भाष्यसहिता	०	२	०
प्रथम परीक्षा	०	२	०
प्रथमपुस्तक हिन्दी	०	१	०
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	०	४	०
बीजगणितम् (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	८	०
भट्टीकाव्य ५ सर्ग	०	६	०
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	९	०	०
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	०	४	०
लक्षणावली	०	२	०
लीलावती (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	०	०
वसिष्ठसिद्धान्तः	०	१	६
वार्तिकपाठः	०	४	०
विष्णुसहस्रनाम	०	१	०
शब्दरूपावली	०	१	६
शृङ्गार सप्तशती	१	८	०
समासचक्रम्	०	१	०
समासचन्द्रिका	०	१	०
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	३	०	०
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	०	८	०
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	०	६	०
सिद्धान्तकौमुदी	४	०	०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	३	०	०
उपसर्गवृत्ति	०	१	०

BF

1688

S3A54

1905

Col-2

दैवज्ञकामधेनुः ।

नमः शाक्यसिंहाय ॥

प्रथमोऽध्यायः

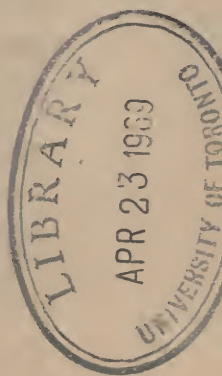
अथ प्रारम्भः

प्रतिफलन्ति जगन्ति समन्ततो-
महाति यद्विषणामेणिदर्पणे ।
स भगवान् मुनिरीहितसिद्धये
हृदि चिरं मम गन्धकुटीयताम् ॥ १ ॥
अनुगतजिनशिष्टिर्ब्रह्मवंशैक दृष्टि-
र्मुनिरनवमदर्शी पारदर्शी कलानाम् ।
प्रणयति सकलां सैद्ग्रन्थसारार्थदोग्ध्रीं
विबुधजननिषेव्यां दैवविदकामधेनुम् ॥ २ ॥
ईर्ष्याः पिशाचाश्चपलात्मभाजो-
निन्दन्ति ये तेषु ममास्ति नास्था ।
आराधकोऽहं महतान्तु तेषां
येऽत्रश्रमज्ञाश्च परार्थकामाः ॥ ३ ॥
प्राच्यैर्वराहमिहिरादिभिरभ्यधायि
व्यासेन यच्चरितमम्बरगोचराणाम् ।

१ मतिः ॥

२ षट्ग्रन्थ ॥

३ रक्षययायि ॥

संहृत्य तत् प्रथममत्र विभावयामि

सङ्ख्यानसंस्करणनिर्णययुक्तियुक्तम् ॥ ४ ॥

अब्दं द्विधाकेलय्याऽप्तमूर्ध्वस्थं वर्द्धयेत् सुखैः ।

धीरनागैरैधोन्यस्तं नदीतीर्थेन भाजयेत् ॥ ५ ॥

लब्धं दिनादिकं मूर्ध्नि दत्त्वा तत्तत्परादिकम् ।

हित्वा कोमलनामानि मासवाक्यानि पूरयेत् ॥ ६ ॥

विशुद्धनिधिपातः । विमर्द्दनपुरस्त्री । कुशान्वयखरोरुः ।
वशीतिलकरुद्रः । शिवाब्धिबुधपुत्री । नयाम्बुनोषुयात्रा ।
नयाम्बुनवपूरः । दिवानवरिपुस्त्री । दशाङ्गनरकारी । प्रवीर-
गुरुयन्त्रः । विवासनविकारी । मृगाकुलीतपोस्त्री । रवेरजगृ-
हादितः प्रभृति मासवाक्यानि ॥

नाभिना सर्व्वमाहृत्य नीचाप्तमुपरिक्षिपत् ।

लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य घटिकादिञ्च साधयेत् ॥ ७ ॥

दिनानि दद्याच्छुक्रादीन्याकलोयमहर्गणात् ।

ततो धीदण्डनेयश्रीलब्धं खण्डयुगं भवेत् ॥ ८ ॥

शिष्टमिष्टदिनम्प्रोक्तं युगोदयदिनादिमम् ।

युगोदयदिनेशः स्याद् युगमानेन वा हते ॥ ९ ॥

गुणकारः फलं नाम भागहारं प्रमाणकम् ।

प्राप्तलाभो भवेदब्दसंस्कारे तु यथाह्वयम् ॥ १० ॥

दिनराशिर्भवेदिच्छा हन्यात्तम्फलराशिना ।

विभाजयेत् प्रमाणेन लाभताराकलादिकम् ॥ ११ ॥

वर्त्तमानयुगाब्दानि भागहारैर्विभाजयेत् ।

लब्धं धनमृणं वा स्याद् ग्रहाणां स्वस्वमध्यमे ॥ १२ ॥

१ फलय्यात् ॥ २ रसो ॥ ३ कुशान्वयखरोरुः ॥ ४ नरा ॥

५ नयाल ॥ ६ नाहिना सर्व्वमाहृत्य ॥ ७ नीचाप्त ॥

चक्रपादञ्च चक्रार्द्धं दध्याश्चन्द्रोच्चपातयोः ।
 यथास्वं निक्षिपेत्तत्र ध्रुवाणि च यथाक्रमम् ॥ १३ ॥
 चन्द्रात्तत्तुङ्गभौमज्ञजीवशुक्रार्किराहुषु ।
 ध्रुवाणि युगमानेन प्रक्षुण्णयुगभुक्तयः ॥ १४ ॥
 तण्डुललाभी । लीन नैरः स्याद् । भैरवपूजा । कोशलराज्ञः ।
 भीरुररन्धः । शौण्डगतीनां । ज्ञानरयाब्दे । कान्तिपताका ॥ १५ ॥
 भीरुरनागोरुद्रयमः स्याद् दैवजराजावंशगजानाम् ।
 वारिचराब्धिर्भूसुलभोयं चण्डसमाजे भिन्ननतोजिः ।
 सत्रुटिकास्ते भूयुग भोगाः † ॥ १६ ॥
 भेनाभ्यस्ते स्वदेशक्षितिपरिधिमतो भाजकाकर्णलब्ध-
 स्तेन स्वभ्यस्तभुक्तिर्गणितहृदयविद् भाजयित्वा विलिप्तम् ।
 या रेखामेरुलङ्कान्तरमृजुपतिता तत्र पूर्वोपराद्धैः
 शोधयः योज्यं क्रमेण प्रणयति विहिते मध्यमेखे चराणाम् १७
 सुमेरु हिमवान् वत्सपुत्र्यवन्ति चकोरकः ।
 वायुः खरश्च लङ्केति रेखामध्यगतऽत्रहि ॥ १८ ॥
 देशान्तरविधिं हित्वा केचित्बीजक्रियां जगुः ।
 कल्याब्दे गात्रतुङ्गोने नानादीपा हूतं तथा ॥ १९ ॥
 यथा स्वम्भाजकैः प्राप्तं हन्याद् बीजफलम्भवेत् ।
 भवेत् सुधामयूखस्य भाजको मम शाषणम् ॥ २० ॥
 अस्य तुङ्गे ध्रुवोच्चाटा क्षमापुत्रस्य सत्कविः ।
 बुधशीघ्रे जितामासाः ससुरेड्येननोनटः ॥ २१ ॥
 भृगुशीघ्रे धरारूपं शनेः याज्ञाविधुर्ननु ।
 तमसो धूर्त्तधूर्पश्चेत्यमीभिर्भादिकं हरेत् ॥ २२ ॥

१ चन्द्रातन्तुङ्ग ॥ २ नरा ॥ ३ मिच्छा ॥ ४ चथा ॥ ५ शतायोद्या ।
 ६ श्वेदमीभिः ।

७ अस्य तु अन्त्यचरणमुपलब्धेषु सर्व्वपुस्तकेषु ऊनमेव दृश्यते ॥

यद्वा प्रवर्तितं वर्षं स्वस्ववीजेन ताडयेत् ।
 विभज्य विम्बयोगेण लब्धा लिप्तादयस्ततः ॥ २३ ॥
 शरोभयार्थं नागानां नागवैनिशिनिर्हयम् ।
 परेचोल इतिन्वादि क्रमात् स्युर्वर्जिराशयः ॥ २४ ॥
 तदेतद्योजयेद् भौमबुधभास्करसूनुषु ।
 शोधयेच्चन्द्रचान्द्राच्च जीवभागविराहुषु ॥ २५ ॥
 युगाब्दं भास्करादीनां भागहारैर्विभाजयेत् ।
 लब्धा लिप्तादयः प्राग्वत् तेषामृणधनक्रिया ॥ २६ ॥
 तुलांशकोरतिर्ज्जा यावृत्तीसूनुस्समापुरी ।
 भूभेकचन्द्र इत्येते भागहारा यथाक्रमम् ॥ २७ ॥
 आर्यादिसुतभान्तेषु रवेर्वीजं विशोधयेत् ।
 इदंवा बीजकर्मोक्तं चक्षुस्साम्यप्रतीतये ॥ २८ ॥
 ज्ञानतुलां पुरस्कृत्य सूर्यादीनां यथाविधि ।
 इच्छादि न क्रियां कुर्याल्लब्धा भोगविनाङ्कि ॥ २९ ॥
 चतुरो हिममौलिनगः कवयो
 मुनिकोटिखरः खगविद् ध्वनिना ।
 भयवित्युरगान्तमममी क्रमशो
 दिनभुक्तिविलिप्तिगणा विहिता ॥ ३० ॥
 अभीष्टविघटी हित्वा ज्ञानतुलात् पुरस्थितात् ।
 शेषं भागविनाङ्गीभिस्ताडयित्वा यथाविधि ॥ ३१ ॥
 अनुज्ञा तत्परैर्भक्ता ततो लब्धकलादिकम् ।
 एष्य मध्यमतो जह्याद्युज्जीतातीतमध्यमैः ॥ ३२ ॥
 इतिसामान्यविधिनामप्रथमोऽध्यायः ।

द्वितीयोऽध्यायः ।

—:०:—

अथ वक्ष्यामि संक्षेपाच्चरितं द्वादशात्मनः ।
 ज्ञानतुलाफलं तस्य यजासञ्जीवनम्प्रमा ॥ १ ॥
 ऋणवर्षे भगादीनां धर्मवाक्येन भाजकः ।
 रवेर्मध्यममेव स्यान्मध्यमं बुधशुक्रयोः ॥ २ ॥
 भौमजीवशनीनां तु शीघ्रोच्चन्तदुदाहृतम् ।
 रवेर्मध्यमतो हित्वा लिप्ताद्यं पौर्णमीं ततः ॥ ३ ॥
 शेषे गोलपदञ्चैव ज्ञात्वा कर्म समाचरेत् ।
 पूर्वार्धमुत्तरं गोलमाचित्रार्धमादिशेत् ॥ ४ ॥
 चित्रान्तार्द्धं ग्रहस्यैव पश्चिमार्धञ्च दक्षिणाम् ।
 पादोनास्तारकाःसप्तपाद इत्यत्र निश्चितः ॥ ५ ॥
 सपादं तारकाद्वन्द्वं राशिरित्यभिधीयते ।
 नागालयाख्यं यद्यस्ति मण्डलार्द्धं तमुद्धरेत् ॥ ६ ॥
 शुभार्चर्चनाख्यपादो वा तमप्यस्माद्विशोधयेत् ।
 पादस्थितञ्च विज्ञेयं समश्चेद्विषमात् पदात् ॥ ७ ॥
 तं विशोध्य स्थिताञ्च शेषान् द्विगुणीकृत्य कोविदः ।
 सपादताराद्वन्द्वस्य गुणमेकं समुद्धरेत् ॥ ८ ॥
 तत्सङ्ख्याया गुणान्मूर्ध्नि पूरयेद्विकलामयान् ।
 शेषे चान्त्यगुणाभ्यस्ते माङ्गल्येन हृतं क्षिपेत् ॥ ९ ॥
 तदेतद्विकालापिण्डं पूर्वार्द्धे तस्य मध्यमात् ।
 शोधयेदपरार्धे तु योजयेत् स रविस्फुटः ॥ १० ॥
 दीर्घिका धूलिका कारिका वर्धनी
 वाणिनी लेखिनी षड्गुणा भास्वता ।

अष्टनुद् धाननुद् दाननुद् बीननुद्
 भिन्ननुद् किन्नुना तत्फला तिक्रमात् ॥ ११ ॥
 चातुरीशचतुर्भुक्तिस्तत्रान्तज्याफलं न्यसेत् ।
 मध्ययोः पादयोर्जह्यादन्ययोः स स्फुटो भवेत् ॥ १२ ॥
 स्फुटन्तु विकलीकृत्य ज्ञानपादेन भाजयेत् ।
 लब्धंराशिर्भवेच्छष्टमतीतमिति निर्दिशेत् ॥ १३ ॥
 अतीतश्चेदतस्सक्ता शेषं विद्यादनागतम् ।
 उभयं स्फुटभोगेन भाजयित्वा तनो हृतम् ॥ १४ ॥
 अतीतमनतीतश्च दिवसादि विनिर्दिशेत् ।
 ज्ञानपादावशिष्टं यत्प्रागतीतमुदाहृतम् ॥ १५ ॥
 तच्चेदल्पतरं भुक्ते सङ्क्रमः स्यात्तदानतैः ।
 हुत्वा भोगहृतं नीतिशुद्धसङ्क्रमनाङ्किका ॥ १६ ॥
 अस्ति लङ्केतिविख्याता राजधानी सुरद्विषाम् ।
 भर्तुःसामध्यरेखाया स्थलस्य च जलस्यच ॥ १७ ॥
 सैव सीमा भवेत्भानोर्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 न तत्रविषुवन्मध्यश्छाया स्याद् गोलयोन्यतरः ॥ १८ ॥
 योजने नोनषष्ठ्यंशे नैकव्यङ्गुलमेधते ।
 विषुवद्व्यङ्गुलं नाम तदेतत्परिकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 आश्विनीतारकाङ्गच्छेदुत्तरस्यां दिवाकरः ।
 दक्षिणस्यान्तु सङ्क्रान्तमन्तरालं दिवांशकम् ॥ २० ॥
 विषुवन्मण्डलादूर्ध्वमधस्ताद्याम्यसौम्ययोः ।
 चतुर्विंशतिभागान्ते प्रवृत्तमपमण्डलम् ॥ २१ ॥
 ताराम्रहेन्दुपाताकर्का भ्रमन्त्यस्मिन्स्तमन्तरम् ।
 क्षितिच्छाया च तत्रैवं मण्डलार्धे विवस्वतः ॥ २२ ॥

चत्वारिंशत्कलायुक्तं भागद्वितयमङ्गुलम् ।
 विद्यादानेन मानेन मध्यमष्टादशाङ्गुलम् ॥ २३ ॥
 पार्श्वयोर्मध्यसूत्रस्य सन्धिमार्गस्त्रयन्त्रयम् ।
 प्रत्येकं व्यङ्गुलस्थे च खण्डमेकं नवाङ्गुलम् ॥ २४ ॥
 मेषादित्रितये संज्ञामध्यसूत्रादुदीकृषु ।
 मीनादित्रितयनामानि विलोमाद्याम्यतस्त्रिषु ॥ २५ ॥
 कोणतो विनिवृत्तिः स्यादयनं नाम भास्वतः ।
 लेङ्घनं मध्यसूत्रस्य गोलोच्चलनमुच्यते ॥ २६ ॥
 विधाय पद्मिनीबन्धोः स्फुटं विघटिकामयम् ।
 भाजयेत् ज्ञानगम्भीरैर्यदिनैकोपि लभ्यते ॥ २७ ॥
 उत्तरायनगोमध्यसूत्रादन्तम् प्रवर्त्तते ।
 यद्येको लभ्यते भानुस्तदा याम्यायनोन्मुखः ॥ २८ ॥
 द्वितयं यदि लभ्येत शेषस्तत्र च नास्ति चेत् ।
 मध्यसूत्रे स्थितः शेषे विद्यतेऽब्दे वहिर्गतम् ॥ २९ ॥
 त्रितयं यदिलभ्येत तदायाम्याय नोन्मुखम् ।
 यदि चत्वारि लभ्यन्ते मध्यसूत्रे पुनःस्थितम् ॥ ३० ॥
 चतुर्विकल्पे शून्ये द्वे क्रमाच्छेषं विवर्धयेत् ।
 विधिना बन्धुना नालैर्वीजैस्तेनैव भाजयेत् ॥ ३१ ॥
 लब्धं दिनादिकं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
 पूर्वोक्तानेव ताज् शेषान्नानासूत्रैर्विभाजयेत् ॥ ३२ ॥
 सम्प्राप्तमगुङ्गलं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
 स्वदेशोदयरेखान्तु ज्ञातुकामो विचक्षणः ॥ ३३ ॥
 विषुवद्व्यगुङ्गलं भक्त्वा शम्भुना लब्धमङ्गुलम् ।
 स्वदेशरेखाभूमध्ये रेखयोरन्तरम्भवेत् ॥ ३४ ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयसंशुमालिनि ।

मध्यच्छाया च न भवेद् दृष्टिच्छाया च सम्भवेत् ॥ ३५ ॥

विषुवद्वयङ्गुलं ज्ञानसूत्राभ्यस्तम्भवेत्त्रिधा ।

काञ्चनैर्विंशदैश्चाथ कन्दर्पैश्च विभाजयेत् ॥ ३६ ॥

लब्धं चरार्धवाक्यानि मेषादीनां क्रमोत्क्रमात् ।

लङ्कार्कोदयवाक्येषु तेषामृणधनक्रिया ॥ ३७ ॥

अमासशाषणं मांससूनुजिच्छाषणार्धदम् ।

लङ्कार्कोदयवाक्यानि मेषादीनां क्रमोत्क्रमात् ॥ ३८ ॥

क्रमोत्क्रमेण संस्थाप्य वाक्यान्येतानि कोविदः ।

ततश्चरार्द्धवाक्यानि शोधयेत् प्रथमत्रये ॥ ३९ ॥

पश्चिमत्रितये तानि व्युत्क्रमेण च योजयेत् ।

नाम्ना संस्कृत वाक्यानि तानि विद्याद्विचक्षणः ॥ ४० ॥

मेषादिषट्के क्रमशो व्युत्क्रमेण तुलादिषु ।

असुरैस्तानि विभजे लब्धा लग्नविनाडिका ॥ ४१ ॥

ततो धनेन लब्धास्तु मेषाद्यंशकभुक्तयः ।

मध्याह्नार्कस्फुटं ज्ञात्वा गोलं कुर्यात्पदक्रियाम् ॥ ४२ ॥

सुप्रादताराद्वन्द्वस्य वाक्यमेकं समुद्धरेत् ।

चरार्धवाक्येनैतेषां सङ्ख्यया मूर्ध्नि पूरयेत् ॥ ४३ ॥

शेषन्तु विकलीकृत्य परवाक्येन वर्द्धयेत् ।

विभज्य ज्ञानपादेन लब्धं चोपरि निक्षिपेत् ॥ ४४ ॥

नानानागवरेतश्च याम्यदक्षिणगोलयोः ।

योजयेच्छोधयेच्चाथ यथाविधि विचक्षणः ॥ ४५ ॥

ततो ज्ञानप्रतापाप्तं दिनार्धघटिकादिकम् ।

तच्चनागात् समुद्धृत्य निशार्धं स्थितमिष्यते ॥ ४६ ॥

मध्यार्कस्योजपादन्तु विलिप्तीकृत्य कोविदः ।
 दिनार्धविकलाप्राप्तं घटिकादि विनिर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
 नवेनाभ्यस्य तत्सर्वं नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनोनोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धव्यङ्गुलामिष्यते ॥ ४७ ॥
 विमुवद्वचङ्गुलेनाथ दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोध्यन्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ४८ ॥
 मध्यं च्छायामिमां विद्यादुदयार्कस्फुटं पुनः ।
 विलिप्तीकृत्य तत्रापि ज्ञानपादहृतं वृथा ॥ ४९ ॥
 शेषन्तु तत्र सन्ताड्य निजोदयविलिप्तिभिः ।
 ज्ञानपादैः समाहृत्य लब्धभुक्तिर्विनाडिका ॥ ५० ॥
 विशोध्य स्वोदये शेषमभुक्तं विकलां वदेत् ।
 क्षिप्तलग्नान्तरं तस्य मिष्टकालञ्च साधयेत् ॥ ५१ ॥
 अर्कभुक्तिहतायातलग्नसंख्या भवेत् ततः ।
 वीराङ्गेण विभज्याप्ता विलिप्ताश्च विशोधयेत् ॥ ५२ ॥
 पूर्वोपराह्नयोदर्यातगन्तव्यविकलांगणे ।
 दिनार्धविकलांशुद्धयशेषं सप्तपदस्य चेत् ॥ ५३ ॥
 भाग्येन वर्द्धयेद् गोपैः षडर्द्धचरणस्य चेत् ।
 षट्पदस्यान्तराज्येन वर्धयित्वा स्थितं पुनः ॥ ५४ ॥
 क्रमेण यातयातव्यविकलाभिर्विभाजयेत् ।
 अङ्गुलादि ततो लब्धं मध्यच्छायामिह क्षिपेत् ॥ ५५ ॥
 अर्द्धाङ्कितं तदेकश्च तस्य तस्य पदम्भवेत् ।
 पदं रत्नहतं तत् तद् गुणाकारेण संयुतम् ॥ ५६ ॥
 पूर्वोपराह्नयोर्मध्यच्छायाविरहितं ततः ।
 नीचेन वर्धयेदेष भागहारो भाविष्यति ॥ ५७ ॥

१ अ । २ स्वा । ३ ज्ञान । ४ लब्धं । ५ क्षिप्ता लग्नान्तरन्तस्य ।
 ६ षट्पदस्यन्तु ।

तत्तद्गुणीकृताभ्यस्यदिनार्द्धविकलागणम् ।
 भाजकेन हृतायातयातव्यघटिकादयः ॥ ५८ ॥
 स्थापयेद् दृष्टविकलां युक्तां भुक्तिविलिप्तिभिः ।
 ततोऽर्कराशेरारभ्य लग्नभुक्तिर्विशोधयेत् ॥ ५९ ॥
 अशोध्यशेषमास्थाप्य भानुनाऽतीतराशिषु ।
 सङ्ख्याशोधितलग्नानां दत्त्वा तन्मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ ६० ॥
 व्यङ्गुलेरुभयं राशिभ्यसेत्तदधःस्थितात् ।
 तदानीं लग्नभोगाप्तं लिप्तादुपरि निक्षिपेत् ॥ ६१ ॥
 ततश्चनूतनैः प्राप्तं नक्षत्रमिति निर्दिशेत् ।
 भक्तेष्टविघटीमर्कं भुक्त्वा ज्ञानोन्नताङ्कुरैः ॥ ६२ ॥
 भाजितानि कलादीनि क्षिप्त्वा लग्नस्फुटं वदेत् ।
 लग्नस्फुटं कलीकृत्य व्यङ्गुलेन विभाजयेत् ॥ ६३ ॥
 लब्धं राशिरितिज्ञेयं शेषं कृत्वा च पञ्चधा ।
 रत्नलग्नधनप्रायं नागैराहस्य च क्रमात् ॥ ६४ ॥
 व्यङ्गुलेन विभज्याप्तास्ततो होरादयः स्मृताः ।
 एवं राशिश्च होराश्च द्रेष्काण्णाश्च नवांशकाः ॥
 द्वादशत्रिंशभागाश्च षट्त्वर्गइति कीर्त्तिताः ॥ ६५ ॥
 यथाषण्णां हि वर्माणां विधिं लग्नस्फुटे कृतः ।
 तथा द्वेपां ग्रहाणाञ्च स्फुटे षट्त्वर्ग इष्यते ॥ ६६ ॥
 वेदार्कं विभ्वा दिवसे नियोज्य
 व्यतीतखण्डा हतधावकाञ्च ।
 विभज्य निम्नेन फलं द्विधातः
 प्रियाहृतञ्चोपरि संस्थितञ्च ॥ ६७ ॥

१ भुक्त्वा ज्ञानोन्नतां । २ माङ्गुल्येन । ३ पञ्चधा । ४ व्यङ्गुलेन ।
 ५ द्वेपां नञ्च । ६ मिच्छा ।

लघ्नेन रत्नेन च संगुणय्य
 सेनावाशिष्टैरुभयत्र विद्यात् ।
 बुधादिकं शीतकरादिकञ्च
 वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥

स्रवन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
 पृथ्वी सस्यविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९ ॥
 पित्तं कुप्यति सीदन्ति तापसाः सहगोकुलैः ।
 नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७० ॥
 नृपाः युधिवलैराढ्याः देशान् घ्रीन्त परस्परम् ।
 संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७१ ॥

इति संवत्सरफलम् ॥

—०—

दक्षिणायनमुशन्ति भास्वतः कर्कटादिमकरादि वा परम् ।
 उक्तकालसममेव वा परं तन्निवृत्तिरणघान्यथा यथा ॥ १ ॥
 कलहाय भवेद् भानू रजतादर्शवन्मधौ ।
 भयाय घर्मे रक्ताभः श्वेतो वर्षस्य दृष्टिकृत् ॥ २ ॥
 धूसरः शरदि क्रूरो हेमन्ते कर्णिकारवत् ।
 रोगकृच्छिशिरे पिङ्गश्चोरशत्रुभयावहः ॥ ३ ॥
 शिरीषपुष्पवत् सद्यो दृष्टिकाले सुदृष्टिकृत् ।
 धत्ते चन्द्रकपिच्छाभो द्वादशाब्दमवग्रहम् ॥ ४ ॥
 श्यामः कीटभयं भष्मसादृक् परबलागमम् ।
 शशिवत् सकलक्षोभं विदधाति दिवाकरः ॥ ५ ॥
 उल्कया यदि च विद्युदादिना तिग्मरीशमरुदयाचलस्थितः ॥

१ शेना । २ वासविभुम् । ३ दृष्टिकालेषु च ।

हन्यते यदि तदा महीभुजो मृत्युरन्यनृपतेरिहोदयः ॥ ६ ॥
 परिधिमान् प्रतिवासरमुष्णगुर्यदि चिरादतिराजति सन्ध्ययोः ।
 प्रहरणालतिकीलकमूर्त्तिमानपि करोति रविर्नृपतिं नवम् ॥ ७ ॥
 उदग्गतः प्रतिरविरुष्णरोचिशो जलाय वाताय च दक्षिणोदितः ।
 द्विपार्श्वगः सलिलभयाय भूभुजां बंधाय तस्योर्ध्वमधोपि वा स्थितः ८

उल्काऽतिवृष्टिपरिवेपणतामसा दी

दैर्घ्ये रवौ हिमकरेऽपि च पौर्णमास्याम् ।

पापेक्षितानिकृशताञ्चतयोर्विधाता

यार्धस्य सस्य विपरीतमतः समृद्ध्यै ॥ ९ ॥

अर्केन्दुमण्डलोत्भूतो दोषो देशस्य यस्य हि ।

प्राग्गोचरमुपायाति स तत्रापि विपच्यते ॥ १० ॥

ब्राह्मीका मगधाः शकाश्च शवराः काम्बोजवङ्गाङ्गजाः ।

पम्पोदुम्बरयाम्ययामुनभुवः प्राङ्नर्मदातीरजाः ।

विन्ध्यश्रीगिरिवर्धमानगिरयः पूर्वो महेन्द्राचलः ।

शुक्लाः पित्तशरीरिणश्च कटुकाद्रव्याणि वर्गे रवौ ॥ ११ ॥

भास्वतश्चरितं तस्य वर्गे तत्तारकाश्रिते ।

विसंयोज्य च पक्षेण शरदावा विपच्यते ॥ १२ ॥

विमलवपुरवक्रमण्डलः स्फुटविपुलामलदीर्घदीधितिः ।

अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्जगति करोति शिवं दिवाकरः १३

इत्यादित्यचरितं नाम द्वितीयोध्यायः ।

तृतीयोध्यायः ।

अथेन्दोश्चरितं साधु विवृणोमि समासतः ।

१ उदगतः २ दैर्घ्ये । ३ माध्यस्य । ४ दृग्गोचार । ५ शुक्लां पित्त-
 शरीरिणश्च । ६ श्रीयो ।

ज्ञानदीपपलं तस्य सिंहहोरांशकप्रमा ॥ १ ॥
 लब्धमृक्षादिकं तादृग् दिनतः शोधयेच्च तम् ।
 धनाय लिपिकादीनां चन्द्रशाखीविभाजकः ॥ २ ॥
 तदंशः फलमिन्दुश्चेत् प्रमाणं कालमौलिनाम् ।
 वत्सरे धनीलप्तानां वर्गधर्मो विभाजकः ॥ ३ ॥
 चन्द्रमध्यमतो हित्वा चन्द्रोच्चं गोलपादवित् ।
 विदध्याद्रविच्छेषं चन्द्रज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ४ ॥
 कमलावरगाविदुरीश्चकुरो मलया शिवनुव शशिनः स्वगुणाः
 जिनगो विदुरो धिवरो नलिकाधिपदुर्भवकश्चपलानिनतः ॥ ५ ॥
 इन्दोर्भुक्तिदशाशालि स्फुटं कृत्वार्कभोगवत् ।
 गयन्तरं स्याद्विवरं चन्द्रार्कस्फुटभोगयोः ॥ ६ ॥
 चन्द्रार्कदृष्टिनक्षत्रे विलिप्तीकृत्य लिप्तिकाम् ।
 पुनर्नीचेन चाभ्यस्य शुद्धभुक्त्या विभाजयेत् ॥ ७ ॥
 लब्धं नीति विधुद्धं तत् दृष्टनक्षत्र नाडिका ।
 दस्रो यमोऽनलो धाता शशिरुद्रौ दितिर्गुरुः ॥ ८ ॥
 सर्पश्च पितरश्चाथ भगश्चैवार्यमारविः ।
 त्वंष्टमारुत इन्द्राग्निमित्रेन्द्राः निर्ऋतिर्जलम् ॥ ९ ॥
 विश्वदेवः हृषीकेशो वसवः सलिलाधिपः ।
 अजैकपादहिर्बुध्नः पूषा च दिनदेवता ॥ १० ॥
 शिखिगुणरसेन्द्रियानलशिखिविषयगुणर्तुपञ्च वसुपक्षाः ।
 विषयैकचन्द्रभूतार्णवाग्निरुद्राश्विवसुदहनाः ॥ ११ ॥
 भूतशतपक्षवसवो द्वात्रिंशश्चेति तारका मानम् ।
 क्रमशोऽश्विन्यादीनां वराहमिहिरेण निर्दिष्टम् ॥ १२ ॥

मासादिवासरान्तः कालस्ताराप्रमाणेन ।

तत्तन्नक्षत्रसंज्ञाः ज्वरादिपीडासु विज्ञेयाः ॥ १३ ॥

इन्द्रानिलादिसंब्रह्मसौम्ये शाकी हि वारुणः ।

चित्राश्वयाम्यगोलाः स्युः शेषाश्चोत्तरगोलकाः ॥ १४ ॥

वर्गोऽश्विनोविपतरुभिपजस्तुरङ्गाः

तत्पपोपकास्तदधिरोहजनाश्चमूपाः ।

युक्ताः जनाश्च तुरगक्रयविक्रयेषु

सैन्यानि मालवकिरात पुलिन्दचीनाः ॥ १५ ॥

वर्गो यमस्य कनकाक्षितिमुञ्जवैरी

गान्धर्ववरिवसनास्त्रिदशस्वदेशाः ।

क्रव्यादनाश्च तरुरामलकश्च फल्गु

वस्तूनिवन्धवधताडणलालसाश्च ॥ १६ ॥

वर्गोऽग्निभस्य तु मरुद्भवसालगोपा

कर्णाटयामुनभुवश्च सरस्वतीजाः ।

अब्दज्ञमन्त्रिजननापितकुम्भकाराः

विप्राश्च वह्निशरणास्तैरुरुप्रपूणाः ॥ १७ ॥

वर्गः प्रजेशनियतः खलु शूरसेनाः ।

पञ्चालमाधुरकनिर्व्वसनाश्च गौडाः ।

गोजातवारिचरकर्षकर्ण्यवस्तु

जम्बुद्रमाश्च धनिनः शकटाधिकाराः ॥ १८ ॥

वर्गो भवेन्मृगशिरोऽनियतो गजाश्च

साङ्केतकापिलकुरुक्षितिपारियात्रा ।

शानोद्यताः सुरभिपुष्पफलांशुकानि

रत्नानि वृीश्चकहराः खदिरन्माश्च ॥ १९ ॥

१ प । २ कुलिन्द । ३ तरुहसुनः । ४ वर्ग ।

५ रण्यवस्तु । ६ पञ्चक=पावक ।

वर्गस्तु रौद्रनियतो वृषभध्वजाञ्ज-
 श्रीमाल्यवद्गिरिजसुम्भकशूर्पकर्णः ।
 मन्त्राभिचारनिपुणः परदारसक्ताः
 पैशून्यशास्त्रनिरतः विटपीचकृष्णाः ॥ २० ॥
 वर्गोदितेश्च पुरुषादपयः पयोधि
 प्राग्जोतिषाश्चमगधाः मिथिलाभुवश्च ।
 सत्यादिभैद्रगुणरूपयशः कुलाढ्याः
 सेवारताश्च वणिजोजटिनश्च वंशा ॥ २१ ॥
 पुण्यस्य वर्गउदयाचलकाशिचोला
 श्रीतामलिमुरकोशलवर्धमानाः ।
 गोधूमशालियवधान्यरसेक्षुचाटी-
 नीरोपजीविसचिवाश्च गजाशनाश्च ॥ २२ ॥
 वर्गो भवेत् भुजगशस्य कलिङ्गवङ्ग
 वैदर्भवत्सविषया प्रवरोर्ध्वकर्णाः ।
 कीटाः विपाः विषधराः परवस्तुकामाः
 नन्दाश्च नाग विटपी तृणधान्यकश्च ॥ २३ ॥
 वर्गो मसामुनियतो वृषनारिकेल-
 विन्ध्याः सचर्मवसनास्त्रिपुराश्चपाण्डूवः ।
 कोष्ठालयः सवणिजः पितृभक्तशूराः
 स्त्रीवेपिणो वटतरुर्गिरिनिश्रयाश्च ॥ २४ ॥
 वर्गो भगस्य शवराश्रय राजधानी
 ये वालिराज्यसहनाईदशार्णदेशाः ।
 कार्पासयाज्ञिकतिलालवनम्पलास—

१ वर्गोदितेस्व । २ भुद्र । ३ विशः । ४ गिरिनिश्रियश्च ।
 ५ पलासो ।

रूपोन्नताः युवतयश्च कुशीलवाश्च ॥ २५ ॥
 वर्गस्तूत्तरफाल्गुणो नियमितो लङ्कापुरी कोङ्कणः
 स्वर्णानाम नदी महेन्द्रमलयः शैलोच्चयो दर्दुरः ।
 ग्रामादासपुराश्च केरलभुवो ये कर्णतालाकटाः
 प्लाक्षादुर्ध्वनिनश्च सौम्यनियमाः पापाण्डशास्त्राश्रयाः २६
 हस्तर्क्षस्य हि चित्रकूटशिखरी कर्णाटराष्ट्रम्महा-
 राष्ट्रं कोलगिरिश्च चोलविषया नेलूरसूर्यादयः ।
 क्रौञ्चद्वीपमधेस्य शृङ्गशिखरी वैदूर्यमुक्ताकरा
 स्वाम्बष्ठो गजवाहनाश्च रजकाः फलगूनि धान्यानि च २७
 चित्रायाम्बलदेव पत्तनभुवः कच्चोलकाः सिंहलाः
 वेदण्डाटीविचीयपत्तनजनाः येताम्रवर्णाश्रयाः ।
 भद्राख्याश्च किलासनागजदरी ग्रामाश्चविल्वद्रुमाः
 रत्नालङ्कृतिरागलेख्यगणितंख्याताश्च सौगन्धिकाः २८

स्वातेस्तु वर्गः खलु पल्लवाख्याः

काम्बोजसौवीरवधूमुखाश्च ।

तुरङ्गसारङ्गविहङ्गमाश्च

निःसत्त्वसत्त्वास्तरुर्ज्जुनश्च ॥ २९ ॥

वर्गो विशाखासु किरातशूद्र

पापाण्डदेशायवनाश्च मेनाः ।

वैकङ्कतद्रुश्चनमाप मुद्गा

भक्तो महेन्द्रो नलदैवयोश्च ॥ ३० ॥

वर्गोनुराधानियतः सुराष्ट्र

हेमाद्रिकालामलरैवताश्च ।

सन्तः शरत्सस्य सुदारशूर-

भावा गणे शावकुलमाश्च ॥ ३१ ॥
 शक्रस्य वर्गो मघवान् पराद्री
 पुराणभूमिर्भयराजिदेशः ।
 कीर्त्यर्थवंशप्रकटापरश्च
 सक्तावलेशा अपि दृष्टिदृक्षः ॥ ३२ ॥
 मूलस्य वर्गस्तापी च शैवालापवनाश्रयाः ।
 सद्योमूलफलपत्रबीजान्नैरुपजीविनः ॥ ३३ ॥
 आपस्य वर्गो म्लेच्छाश्च वैश्याश्च कनकाकराः ।
 वज्जुलो जलजानाश्च जलयात्रोपजीविनः ॥ ३४ ॥
 उत्तराषाढवर्गस्तु मद्रतालहलाश्मकाः ।
 महामात्राश्च मल्लाश्च धनिनः पनसद्रमाः ॥ ३५ ॥
 वर्गे श्रवणनक्षत्रे कूटतालहठास्तथा ।
 मायाविनोऽर्कवृक्षाश्च ये च भाववतात्मनाः ॥ ३६ ॥
 वर्गे धनिष्ठानक्षत्रे स्त्रीराजा वैकलोचनः ।
 दीर्घग्रीवास्य केशाश्च क्षमीबन्धुघनात्मनाः ॥ ३७ ॥
 वर्गो भवेद्वारुणभे हिमाद्रि-
 कैलाशकैकेयनृपाश्रयाश्च ।
 तोयोद्भवाः शौण्डिकनेजकाश्च
 कैवर्त्तकाः पाशभृताः कदम्बाः ॥ ३८ ॥
 वर्गोऽजपादे तुरगाननाश्च
 दासेरकास्तक्षशिलाभुवश्च ।
 गोपालचोरव्रतधम्महीनाः
 शुद्धोर्द्ध ताश्चूतनरुश्च हिंसाः ॥ ३९ ॥
 उपान्त्यभे वर्गमुदाहरन्ति

१ शक्रश्च । २ सज्यो मूलम्फलम्पत्र । ३ कुलतालहठास्तथा ।

गन्धारिकान् पिङ्गलसिन्धुदेशान् ।
 विप्रांस्तपोदान युतान्धनाढ्यान्
 निम्बद्रुमान्धूर्त्तजनान् नृपांश्च ॥ ४० ॥
 पौष्णस्य वर्गः पशुपालकीर
 काश्मीरनागा वटकङ्कताश्च ।
 वस्तूनि तोयाशयसम्भवानि
 फलानि बीजानि मधूकवृक्षाः ॥ ४१ ॥
 पूर्ववत्त्रयं सानलमग्रजानां
 राज्ञञ्च पुष्येण सहोत्तराणि ।
 सपौष्णमित्रं पितृ दैवतञ्च
 प्रजापतेर्भञ्च कृशी वलानाम् ॥ ४२ ॥
 आदित्य हस्ताभिजिदश्विभानि
 वाणिज्यकानां प्रवदन्ति तज्ज्ञाः ।
 मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि
 भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुवृत्तैः ॥ ४३ ॥
 सोमेन्दुचित्रावसुदैवतानि
 सेवाजनाः साम्यमुपागतानाम् ।
 सार्पाविशाखाश्रवणम्भरण्या-
 इचण्डालजातेरपि निर्दिशन्ति ॥ ४४ ॥
 यद्विन्नक्षितिजेन वक्रगतिना तेनैव यद्वूपितं
 यन्मन्दास्पदमुल्कया च निहतं यत् स्योपरागञ्च यत् ।
 यप्रोत्कृष्टमुपाकरेण मलिनं यत् स्या कृती व्यक्तया
 तत्तत्पीडति यत्स्ववर्गमितरं नक्षत्र मारक्षति ॥ ४५ ॥
 वर्षस्यात्मा नलादिद्वितयमिह तथा ऽऽपादयुग्मञ्च नाभिः
 सैर्पाञ्चेत्तत्प्रधूणं पितृभगविहृतैरेभिरिष्टं विशुद्धैः ।

क्रूराक्रान्ते शरीरे मरुदनलभयक्षुद्रवज्ज्वाथ नाभौ
सस्यध्वंसश्चवित्ते फलदलसुमनोमूलहानिश्च पुष्पे ॥४६॥

इति नक्षत्रवर्गनिर्णयः ।

—०—

भानुनेन्दुं कलीकृत्य प्रतिलब्धा तिथिर्भवेत् ।
शेषन्तु विकलीकृत्य पुनर्नीचेन ताडयेत् ॥ १ ॥
विवरेण विभज्याप्तमदृष्टतिथिनाडिका ।
अग्निर्दश्रावमावश्यो नागस्कन्दो दिवाकरः ॥ २ ॥
मातृदुर्गादिशोर्थेशः कृष्णो वैवस्वतः शिवः ।
पञ्चदश्यो शशाङ्कश्च पितरस्तिथिदेवताः ॥ ३ ॥
नन्दा भद्रा जया रिक्तापूर्णा चेति क्रमादिमाः ।
पक्षयोरुभयोरेव तिथयः स्युः पुनःपुनः ॥ ४ ॥

इति तिथिनिर्णयः ।

—०००—

चन्द्रमर्केन संस्कृत्य दृष्टो योग उदाहृतः ।
विधाय पूर्ववच्छेषं योगे भोगहृताः कलाः ॥ १ ॥
विष्कुम्भः प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनस्तथा ।
अतिगण्डः सुकर्मा च धृतिशूलं तथैवच ॥ २ ॥
गण्डो वृद्धिध्रुवश्चैव व्याघातो हर्षणं तथा ।
वज्रं सिद्धिर्व्यतिपातो वरीयान् परिघः शिवः ॥ ३ ॥
सिद्धेः साध्यः शुभः शुभ्रो ब्राह्मो माहेन्द्रवैधृती ।
स्वनामतुल्याः देवारूपाः योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ४ ॥

इति योगनिर्णयः ।

—०—

तिथेः खेनासजेदेकं शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
 विभज्य सूनुना शेषं जानीयात् करणं चैरम् ॥ १ ॥
 ववञ्च बालवञ्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
 गरजो वणिजो विष्टिश्चरतः करणसप्तकम् ॥ २ ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरमं दलम् ।
 शुक्ले प्रतिपदः पूर्वदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 शकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुघ्न इत्यपि ।
 एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥
 इति करणनिर्णयः ।

—००—

भानुः कलिदिने क्षिप्ता खेनाहत्य लुनाहृतम् ।
 अभीष्टतिथिसङ्ख्याः स्युः दत्त्वा तानवशेषितैः ॥ १ ॥
 लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णजयाविधिः ।
 धनुर्नमिति विज्ञेयं दाराणामिह सप्तकम् ॥ २ ॥
 हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वरः ।
 एते सूर्य्यादिवारेणाः सर्वे स्वाख्याः क्रियाशुभाः ॥ ३ ॥
 इति वारदेवताः ।

—०*०—

एवमृक्षं तिथिर्योगः करणञ्च चराचरम् ।
 वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्गं दैवचिन्तकः ॥ १ ॥
 इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

—:~:—

इन्दुरस्तमितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं व्रजेत् ।
 विशोध्य चन्द्रतः सूर्यं शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
 नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
 शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
 तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्वेत् पूर्ववाक्येन तदा दृग्गोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्तार्को नेन्दुतः पूर्वमस्ति चेत् तत्परित्यजेत् ।
 शेषन्तु विकलीकृतस्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
 अन्तरख्यारपेरस्तादाचन्द्रास्तं सिते स्थिताः ।
 कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
 निशार्धचन्द्रगोलज्ञो विषमाङ्घ्री विलिप्तिकाः ।
 भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
 नवभिः सर्वमाहृत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
 विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोधयान्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
 यावच्छाया भवेत्तच्च शोधयेद्विगुणात् पदात् ।
 न तैश्चाहृत्य नीरार्थयुक्तो सौ भाजको भवेत् ॥ ६ ॥
 निशार्द्धविकलाक्षुणसन्नीराः तेन भाजयेत् ।
 प्राप्तास्तु विकलाः ज्ञेयाश्शुक्ले पक्षे पराम्बरे ॥ ७ ॥

शोध्यात्तेऽन्तरकालार्त्ताः शेषा यात्रा निशि स्मृताः ।
 सान्तराद् विकलाः पिण्डान्निशामानाद्विशोधयेत् ॥८॥
 शेषं पूर्वाम्बरे शुक्ले व्यतीताः स्यु विनाडिकाः ।
 स एव विकलापिण्डः संयुक्तोत्तरसंज्ञितैः ॥ ९ ॥
 पूर्वाम्बरस्थे शशिनि कृष्णे याता विनाडिकाः ।
 निशामानविलिप्तीषु सान्तरो विकलागणः ॥ १० ॥
 शोधयशेषांगणाः ज्ञेयाः बहुले पश्चिमाम्बरे ।
 घटिकाः साधयेदेवं चन्द्रच्छायापदैर्बुधः ॥ ११ ॥
 इदानीं लिप्तिकाभिस्तु पदमुत्पादयेद्यथा ।
 अन्तरञ्च निशानाथप्रमाणञ्च परस्परम् ॥ १२ ॥
 शोधयेद् भागहारः स्याच्छेषः शुक्ले पराम्बरे ।
 अन्तरञ्च निशानाथयुक्तरात्रिप्रमाणकम् ॥ १३ ॥
 जह्यात् परस्परं शुक्ले भाजकः प्राग्विहायसि ।
 निशि व्यतीतकालस्य चान्तरस्य यदन्तरम् ॥ १४ ॥
 तदिदम्भागहारः स्यात् प्राच्यां कृष्णे निशाकरे ।
 सान्तरस्तु निशा याता निशामानविशोधिताः ॥१५॥
 कृष्णे तु पश्चिमाकाशे भागहार इति स्मृतः ।
 नरसेना निशार्धेन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ १६ ॥
 इष्टेन भाजकेनाप्तं फलं तीरे समुच्यजेत् ।
 नताप्तमङ्गुलं शेषं व्यङ्गुलं परिदीपयेत् ॥ १७ ॥
 अवच्छायामिह क्षिप्ता दलयेत् पुनरेव तत् ।
 चन्द्रच्छायापदं नाम शेषमत्र स्थितम्भवेत् ॥ १८ ॥
 इति च्छायानिर्णयः ।

दिवाकरे तवस्पृशि मीनमेपयोः
 शशीशिशुर्दक्षिणतुङ्गशृङ्गवान् ।
 घटोक्षयोस्तुल्यवृषाणवानतोऽ
 वशेपराशिश्च यमुत्तरोन्नतः ॥ १ ॥
 प्रतिपच्छशिनः शृङ्गं तुङ्गमुत्तरतो मनाक्
 नौका चेन्नाधिकापसः शेषाणां शोभना वचः ॥ २ ॥
 अर्द्धोन्नतौ लाङ्गुलवत् पीडातदुपजीविनाम् ।
 सुभिक्षञ्च महीपानां शश्वत् प्रीतिरनुत्तरा ॥ ३ ॥
 अर्द्धोन्नतं यदा याम्यं शृङ्गं दृष्टहलाह्वयम् ।
 बलमुद्योजयेदाशु पाण्ड्यराज्यं निहन्ति च ॥ ४ ॥
 उदिते दण्डवच्चन्द्रे गवां पीडा नृपोग्रता ।
 समयोः शृङ्गयोः क्षेमसुभिक्षवृष्टयः शुभाः ॥ ५ ॥
 मही यस्य शशाङ्कस्य रेखा दुर्भिक्षहारिणी ।
 अल्पीयसी तु दुर्भिक्षभयं वितनुते नृणाम् ॥ ६ ॥
 उक्तसंस्थानविरहादुत्तरोन्नतशृङ्गवान् ।
 शस्यवृष्टिकरो याम्यतुङ्गो दुर्भिक्षकृच्छशी ॥ ७ ॥
 इति बिम्बनिर्णयः ।

—०००—

प्रथमादिषुऽसन्दृष्टा रेखा चान्द्रमसो नृणाम् !
 आयुष्यमर्थमारोग्यं दुर्यशश्च प्रयच्छति ॥ १ ॥
 सोभाग्यमर्थलोपञ्च भयं शोकं शिवं शुभम् ।
 व्याधिञ्च धत्ते सूर्यादि वारहृष्टः शशीशिशुः ॥ २ ॥
 तृतीयाच्चानुकूलोक्तदिने भार्गववासरे ।
 दृष्टो नवशशी कुर्याद्रस्त्राप्तिर्मासिकत्रिभिः ॥ ३ ॥

नवेन्दुर्यान्यतिक्रान्तः षड्पौर्णार्धान्यनागतः ।
 मेपादिद्वादशक्षीणि समोवसतिचन्द्रमाः ॥ ४ ॥
 याम्येन शुक्रादिचतुष्टयस्य
 यदा शशीचारवशेन याति ।
 बीजान्यरण्यम्बुचराश्चहन्त्या-
 द्विशेषतः पावकभीतिकृच्च ॥ ५ ॥
 पापो दक्षिणभागिन्दुरनुराधाविशाखयोः ।
 प्रशस्तो मध्यनिर्यातः पितृदेवविशाखयोः ॥ ६ ॥
 भूयोभानां ग्रहाणाञ्च पापो याम्यगतः शशी ।
 प्रादक्षिण्योत्तरगतो राजानाञ्च प्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 भौमस्योत्तरगे चन्द्रे क्षत्रियाञ्च याविनाम् ।
 पार्व्वती बलशालिनां जयो धान्यञ्च वर्द्धते ॥ ८ ॥
 सौम्यस्योदगतः सोमः कुरुते कोशवर्द्धनम् ।
 पूर्णानि सस्यवृन्दानि पौरप्रीतिमुभिक्षकृत् ॥ ९ ॥
 गुरोरुत्तरगश्चन्द्रो ब्रह्मक्षत्रियधीधनम् ।
 पुष्णाति मध्यदेशस्य सुभिक्षां कुरुतेतराम् ॥ १० ॥
 भृगोरिन्दुरुदग्यायी गजवाजी धनुष्मताम् ।
 जयकृत्सस्यवृन्दानि पुष्णाति निरुपद्रवम् ॥ ११ ॥
 चरन् प्रादक्षिणीकृत्य प्रभाकरसुतं शशी ।
 पौराणां बुधमाधत्ते क्षत्रियाणां जयश्रियम् ॥ १२ ॥
 यदिदंफलमादिष्टमुत्तरस्थे निशाकरे ।
 ग्रहाणामपसव्यस्थे सर्वमेतद्विपर्य्ययम् ॥ १३ ॥
 प्रसन्तांस्तु नृपांश्च हन्त्युडुपतिः शृङ्गे कुजेनाहते
 शत्रुक्षुद्रयकृद्यमेन शशिजेनाष्टाष्टदुर्भिक्षकृत् ।

श्रेष्ठान् हन्ति नृपान् महेन्द्रगुरुणा शुक्रेण चाल्पान् नृपान्
शुक्ले याप्यमिदं फलं ग्रहकृतं कृष्णे यथोक्तागमः ॥१४॥

इति समागमनिर्णयः ।

—o—

आषाढमासे शशिनि स्वास्याषाढप्रजापतीम् ।
प्राप्ते परीक्ष्य प्रसब्दम्ब्रूयाल्लोकेशुभाशुभम् ॥ १ ॥
स्वस्यातषाढा भवत्तत्र प्रथमांशैः प्रवर्षणम् ।
सुवृष्टिकारणतद्वद्वितीये सस्यकीटकृत् ॥ २ ॥
तृतीये वृष्टिमा द्याय चतुर्थे सर्व्वसस्यकृत् ।
पञ्चमे तिलमुद्गानां श्लेष्मिकानाञ्च वृद्धिदम् ॥ ३ ॥
षष्ठे शारदसस्यानामभिवृद्धिकरम्भवेत् ।
भक्तं दिनं प्रविष्टे तु वृष्टिरस्ति निरन्तरम् ॥ ४ ॥
स्वातियोगशिवायेन्दुरपां वत्ससमीपगः ।
अपां वत्सस्तु चित्रायां समसूत्रमुदस्थितः ॥ ५ ॥

इति स्वातियोगः ।

—ooo—

आषाढयोगे शशिनः सर्व्वबीजानि दैवविद् ।
पृथक् पृथक् समान्येव तुलितान्यधिवासयेत् ॥ १ ॥
अधिकं यद्यदन्यत्तु तत्तदब्देभिवृद्धिभाक् ।
यद्वीजमल्पतां यान्ति तस्य हानिं विनिर्दिशेत् ॥ २ ॥

इत्याषाढयोगः ।

—o—

प्राजापत्येन संयोगे तस्येर्न्दुदीक्षिणस्थितः ।
नेदीयान् वा दवीयान् वा जगतामशुभावहम् ॥१॥

रोहिणीमुत्तरेणेन्दुः स्पृशन् याति यदा तदा ।
 दृष्टयः शोभनाः किन्तु सोपसर्गा प्रजा भवेत् ॥ २ ॥
 रोहिणीमस्पृशन्निन्दुरुत्तरेण व्रजेद् यदा ।
 तदा च दृष्टिर्जगत्शिवञ्च बहु निर्दिशेत् ॥ ३ ॥
 रोहिणीशकटारूढे चन्द्रे निःशरणो जनः ।
 पीड्यमानोन्नपानार्थं शिशुभिः क्वापि गच्छति ॥ ४ ॥
 पूर्वोदितस्य शशिनो रोहिणी यदि पृष्ठतः ।
 चरेच्छुभं तदालोके स्त्रियस्तु पुरुषानुगाः ॥ ५ ॥
 पूर्वोदितायाः रोहिण्याः पृष्ठतो विचरन् शशी ।
 कुरुते कामिनं लोकं प्रमदानां वशे स्थितम् ॥ ६ ॥
 रोहिण्यां यदि शीतांशुराग्नेयीं दिशमाश्रयेत् ।
 तत्रोपसर्गः सुलभो भस्मपावकसम्भवः ॥ ७ ॥
 नैर्ऋत्यामाश्रिते सोमे शस्यानि निहतानि च ।
 निचयं यन्ति वायव्यां मध्यमानि भवन्ति हि ॥ ८ ॥
 यथेष्टानुदिशां चन्द्रे शोभना दृष्टिसम्पदः ।
 अभिवृद्धिः तदार्घ्यस्य शिवञ्च जगतो भवेत् ॥ ९ ॥
 छादयेद्यदि बिम्बेन रोहिणी शकटं शशी ।
 तदानराधिराजस्य विदधावि वधं वधूः ॥ १० ॥
 रोहिणीसहितश्चन्द्रो धनच्छन्नाम्बरेयदि ।
 न लक्ष्यते महाव्याधिर्जलं स्यञ्च शोभनम् ॥ ११ ॥
 उदकस्थो यदि पौरस्त्र्यमेघः स्यं शुभं तथा ।
 आग्नेय्यामग्निकोपश्च याम्ये शस्यक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥
 नैर्ऋत्यां मध्यमं शस्यं वारुण्यां दृष्टिकारणम् ।
 वायव्यामधिका दृष्टिः सौम्यायां दृष्टिरुत्तमा ॥ १३ ॥

घनोदयो यदीशानकोणे स्याद्वृष्टिरुत्तमा ।
तत्तद्विशि ससुद्भूतो वायुश्चेत्तत्तत्फलोदयः ॥ १४ ॥
मासानां श्रावणादीनामीभ्यक्षरमण्डितान् ।
घटान् गन्धपयःपूर्णातुदगादिप्रदक्षिणान् ॥ १५ ॥
महावृत्तेन मन्त्रेण परिजप्याधि वासयेत् ।
अन्येद्युर्धनवृष्टिघ्नः पूर्णशशोभनवृष्टिदः ॥ १६ ॥
नृपाणाञ्चाथ देशानां नामान्यालिख्य पूर्ववत् ।
इममेव विधिं कुर्यात् तेषां भाग्यादिवीक्षणे ॥ १७ ॥
प्रविशत्सु व्रजङ्गोषु विशेषद्यग्रतो वृषः ।
पथुर्वा कृष्णवर्णात्मा विज्ञेया वृष्टिरुत्तमा ॥ १८ ॥
शबलो यदि मध्योसावधमो धवलो यदि ।
प्रविशेद्रक्तवर्णश्चेद् व्याधिभिः पीड्यते प्रजा ॥ १९ ॥

इति रोहिणीयोगः ।

यवगोधूमशाल्यादि शस्यनिष्पत्तिरुत्तमा ।
पाल्यते भूमिपालैश्च भूमिर्नातिकरक्षता ॥ १ ॥
गावो बहुपयस्विन्यो वारिदा भूरिवारिदाः ।
समृद्धिः कुसुमानाञ्च काले हारिणलक्षणे ॥ २ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

पश्चाद्धर्णेन सरस्वती 'मलयजश्रीचन्द्रभागानदी
स्वर्णालूपपुलिन्दशैलविपिनं सिद्धाश्चविद्याधराः ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिताः सेनाधिपाः वाजिनः
सर्वाः स्वौपधशालयश्चमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥

चन्द्रस्य चारस्तद्वर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।

पच्यतेमासमात्रेण पस्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥

यदि कुमुदमृणालहारगौर-

स्थितिनियमात् क्षयमेति वर्धते वा ।

अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी

भवाति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥

इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोऽध्यायः ।

—००—

चतुर्थोऽध्यायः ।

—०*०—

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।

फलराशिर्धनं तस्य धीररत्नप्रमा भवेत् ॥ १ ॥

युगाब्दे धनलिप्तानां चाटुकालोपि भाजकः ।

ध्रुवोच्चं कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥

तां हित्वा मध्यमांतस्य रविवच्छेषमाचरेत् ।

ध्रुवज्ञौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपानयेत् ॥ ३ ॥

तदिहार्धीकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।

योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्धं प्रथमस्फुटम् ॥ ४ ॥

तज्ज्वलोच्चात् समुधृत्य विद्याद्गोलपदं तथा ।

विधाय पूर्ववच्छेषमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥

इहाद्यन्ते पदे नित्यमाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।

मध्ययोः पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

तदप्यर्द्धीकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटे ।
 योजयेच्छोधयेद्वासौ द्वितयोच्चदले स्फुटः ॥ ७ ॥
 ततो ध्रुवोच्चमुद्धृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
 अनधीतं यथागोलं विदध्यात्तस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
 अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
 तज्ज्वलोच्चात् समुद्धृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
 आनीय सकलं तच्च गोलक्रमविलोमतः ।
 योजयेच्छोधयेच्चाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
 अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।
 अनेनैव यथाविद्यात्तदवशिष्टस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् त्रिस्फुटौ बुधभार्गवौ ।
 तयोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ॥
 ध्रुवोच्चाणि कलादीनि सर्वेषामेव शोधयेत् ।
 सर्वत्र तुङ्गविश्लिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ॥
 रुधिर, ध्रुवका, किमसै, स्तुलसी ।
 नतथा, नयता, गुरवो, जुवकाः ॥ १४ ॥
 आद्यन्तपादयोर्भौमे रत्नचैत्येन साश्रयः ।
 शखामध्येहिमे चायुस्सार्थलोको यशःप्रियः ॥ १५ ॥
 कुजमध्यो गुरुस्सक्तो जातजालो धनी धनम् ।
 दाधिकक्षम शेपीत नृपतेः शोधयेत्त्रयम् ॥ १६ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणम्बुधः ।
 मध्यभोगेन गुणयेदूर्णनाभेन भाजयेत् ॥ १७ ॥
 लब्धमध्यमभोगस्य शोध्यमाद्यन्तपादयोः ।
 मध्ययोः पादयोरेवं ध्रुवभुक्तिरियं मता ॥ १८ ॥

तामुच्चभोगतो हित्वा परिशेषेण ताडयेत् ।

तुरीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणं पुनः ॥ १९ ॥

ऊर्णनाभेन तं हृत्वा फलन्तु ध्रुवभोगतः ।

आद्यन्तपादयोर्देयं शोधयं मध्यमपादयोः ॥ २० ॥

वर्त्तमानगुणस्त्वत्र यदि शोधयं भविष्यति ।

अनाहृत्य तदा पादौ व्यवस्थां योजयेत् सदा ॥ २१ ॥

अशोधयध्रुवभोगश्चेत् विश्लेषंस्साम्प्रतं तदा ।

स्फुटभुक्तिरियं यद्वा स्फुटयोरन्तरम्भवेत् ॥ २२ ॥

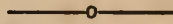
अतीतमनततिञ्च सङ्क्रान्तिञ्चार्कवद् वदेत् ।

हृतास्फुटविलिप्तासु ज्ञानपादेन राशयः ॥ २३ ॥

छेदतश्शोधितं शेषं भुक्तेरल्पतरं यदि ।

तदा वक्रस्य सङ्क्रान्तिर्नाडिः प्राग्वद्विधीयते ॥ २४ ॥

इति सङ्क्रान्तिनिर्णयः ।

ग्रहाः कुजादयः सूर्यस्फुटादभ्यधिकस्फुटाः ।

प्रतीच्यां दिशि दृश्यन्ते प्राच्यामूनस्फुटाः पुनः ॥ १ ॥

कुजोस्तमेति वारुण्यां पूर्वस्यामुदयसथ ।

विद्यादन्तरवाक्यञ्च भौमस्य निधिशोभनम् ॥ २ ॥

उद्धृत्य भौमतः सूर्यं शेषंकुर्याद्विलिप्तिकाम् ।

सा चेन्महीयसी वाक्याद् ग्रहो नास्तमितो भवेत् ॥ ३ ॥

अल्पीयसी यदि भवेत् तदा यातोस्तमिष्यते ।

किञ्चिदना यदि भवेदस्तमायाति तद्दिने ॥ ४ ॥

हित्वा वाक्ये महीयसीस्य विवरेण विभाजयेत् ।

लब्धं दिवसनाड्यादि जानीयादस्तमेष्यति ॥ ५ ॥

वाक्यादल्पीयसीं हित्वा दिनादस्तस्य भाजितम् ।

किञ्चिद्नान्तुःविश्लिष्य लब्धमस्तमये कलाः ॥ ६ ॥
 ज्ञीप्सुरस्तोदयं व्यक्तं ग्रहाद् भास्करमुत्त्यजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ नास्तौ वाक्यं महीयसी ॥ ७ ॥
 यदा तु वाक्यं देशीयस्तदार्कात् सप्तमस्य तु ।
 राशेः संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाथ तम् पुनः ॥ ८ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्चेत् पूर्ववाक्येन तदा यातोस्तमिष्यते ॥ ९ ॥
 अर्कग्रहान्तरं कृत्वा विकलं वाक्यतस्त्यजेत् ।
 शेषेगखन्तरेणाप्तं दिनादिकमुदेद्यतः ॥ १० ॥
 उदयैर्द्रष्टुकामस्य स्फुटं भास्करतस्त्यजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ वाक्यादूने तु नोदितः ॥ ११ ॥
 देश्यश्चेदुदितस्तत्तु यो राशिर्भास्कराश्रितः ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाथ पूर्ववत् ॥ १२ ॥
 लब्धाः विनाडिकाः पूर्ववाक्येन सदृशाः यदि ।
 तदादिगोचरो भौमस्तादृशौ धिपणासितौ ॥ १३ ॥

इति उदयास्तमयनिर्णयः ।

—ooo—

मध्यमस्य च शुद्धस्य स्फुटस्य च यदन्तरम् ।
 तदर्द्धीकृत्य संशोध्यमुभयोरधिकान्तयोः ॥ १ ॥
 शुद्धञ्चलोच्चतस्त्यक्त्वा शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ।
 ज्ञानप्रतापैराहृत्य लब्धा ग्रहगतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 आद्या शीघ्रा परा मन्दा वक्रा नाम ततः परम् ।
 अतिवक्रा तु वक्रा च षष्ठी चारगतिः क्रमात् ॥ ३ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धौ पादश्चेत् प्रथमो भवेत् ।
 तदाचारगति विद्याच्चतुर्थं चेत् पदम्भवेत् ॥ ४ ॥
 वक्रारम्भं द्वितीयञ्चेदतिवक्रगतिं तथा ।

तृतीये क्रवनिर्ग्याणमेवं विद्याद्विचक्षणः ॥ ५ ॥
 स्फुटग्रहश्चे च्छीघ्रोच्च ग्रहतोनवमो यदा ।
 वक्रारीम्भतदाप्रायः पञ्चमश्चेन्निवर्त्तते ॥ ६ ॥
 अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ॥
 समयान्तातिरिच्येत न्यूनता तु गतेर्व्वशात् ॥ ७ ॥
 चलोच्चतस्समुद्धृत्य तृतीयस्फुटमध्यमम् ।
 विलिप्तीकृत्य विभजेत् तद्ध्रुवस्फुटभोगयोः ॥ ८ ॥
 विवरेण ततो लब्धं केन्द्रे गतिदिनम्भवेत् ।
 विलिप्तीकृत्य वक्रार्द्धं विवरेण विभाजिते ॥ ९ ॥
 लब्धं वक्रार्धदिवसं तदिदं भवति त्रिधा ।
 मूर्ध्नि वक्रगुणशोध्यस्तृतीये योज्य इष्यते ॥ १० ॥
 एतेषु त्रिषु यद्येको राशिः केन्द्रदिनैस्समम् ।
 तेविद्यात्क्रमाद्वक्रस्यादिमध्यान्तगं ग्रहम् ॥ ११ ॥
 भूमिपुत्रस्य वक्रज्ज्या नाभिरित्यभिधीयते ।
 अथ चैवं विजानीयाद्वक्रारम्भनिवर्त्तनम् ॥ १२ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेज्जीवशर्मप्रियो यदा ।
 वत्सलः केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदाकुजः ॥ १३ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सामप्रभवयोगदः ।
 चन्द्रामं केन्द्रचारो वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ १४ ॥
 सवर्णमिष्टकेन्द्रस्य वक्राद्यन्तोक्तयोरपि ।
 विश्लेषं विभजेद् भुक्तयोर्विवरेणोच्चमध्ययोः ॥ १५ ॥
 दिनादिराप्यते काले वक्रारम्भावसानयोः ।
 हीनैश्च केन्द्रे भावित्वं तयोर्भूतत्वमन्यथा ॥ १६ ॥
 चारोदयास्तवक्रादौ सर्व्वेषां गणितक्रिया ।
 इयमेव विशेषस्तु तत्र तत्रैव वक्ष्यते ॥ १७ ॥

इति गतिनिर्णयः ।

सप्ताष्टनवमर्क्षेषु वक्रमुष्णं महीभुवः ।
 उदयाद् वह्निवृत्तीनां पीडाकरमिदं मतम् ॥ १ ॥
 वक्रमश्च मुखानां हि दशादर्क्षत्रयेपि च ।
 उदयार्क्षाद्रसान् हन्ति कुर्याद्रोगान् नवग्रहम् ॥ २ ॥
 वक्रत्रयोदशर्क्षादि द्वितयोव्याल उच्यते ।
 सूर्योदयर्क्षाद्व्यालेभ्यो भयं धत्ते सुभिक्षताम् ॥ ३ ॥
 वक्रं रक्ताननं पञ्च दशर्क्षात् पोडशादपि ।
 तदा सुभिक्षासमयो मुखरोगश्च जायते ॥ ४ ॥
 तत्खड्गमुशलं सप्तदशादष्टादशादपि ।
 अष्टाष्टिंशस्त्रदस्युभ्यः पीडां धत्ते भयो तत्रम् ॥ ५ ॥
 भाग्यादिद्वितये दृष्टो विश्वे यदि निवर्त्तते ।
 अस्तमायाति रोहिण्यां भौमस्त्रैलोक्यघातकः ॥ ६ ॥
 श्रवणाभ्युदितः पुण्ये वक्रकृद्राजपीडकः ।
 यत्रर्क्षेऽभ्युदितस्तत्र जातान् हन्ति जनान् कुजः ॥ ७ ॥
 श्रवणादिसहस्रैकपादमूले मघासु च ।
 रोहिण्याश्विविशाखासु भौमचारोदयाहितः ॥ ८ ॥
 उत्तरत्रितये मूलप्रजापत्येन्द्रविष्णुषु ।
 विचरन्क्षितिजो वारी वाहानामुपघातकृत् ॥ ९ ॥
 मघानां यदि मध्येन निर्गच्छेल्लोहितस्तदा ।
 विनश्येत् पाण्डुराज्यन्तु शस्त्रानाष्टाष्टिभिर्भयम् ॥ १० ॥
 भिन्दन् मघां विशाखां वा भौमो दुर्भिक्षकृन्मतः ।
 भिनत्ति रोहिणीं यद्वा कुरुते मरकं नृणाम् ॥ ११ ॥
 रोहिणीयाम्यगो भौमी दृष्टिमर्घञ्च नाशयेत् ।
 धूमायमानः सशिखः पारियात्रान् विनाशयेत् ॥ १२ ॥
 भयं सुमरुतो वह्निर्जृम्भं नो पश्यते हतः ॥
 दृष्टिःकुत्रचिदेव स्यात् सस्यं शुष्यति नूतनम् ॥ १३ ॥

निष्पन्नान्यपि सस्यानि हरन्त्यविनयात् परे ।
 भूपैर्निस्वीकृतो लोको न सम्यक् परिपाल्यते ॥ १४ ॥
 व्यथन्ते व्याधयो भूयो भुजङ्गाश्च विपोल्वणाः ॥
 सम्बत्सरे च मासे च वारे च वसुधा भुवः ॥ १५ ॥
 इति वर्षाधिपतिफलम् ॥

तापी शोणः पयोष्णी त्रिदशपतिसरिद्गोमतीवेत्रवत्त्य ।
 श्रोलानाशिक्यविन्ध्यक्षितिधरनिलयाः ये विदेहाश्चकाशी
 देशाः कोङ्कणाख्या मलयपरिसराः कुन्तलाः केरला वा
 मध्याः भूपाः कुमाराः सकटुकमखिलं सौगते चापि भौमे १
 भौमस्य चारे तद्वर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।
 मासेनवाष्टभिर्मासैर्विदधाति शुभाशुभम् ॥ २ ॥
 विपुलविमलमूर्तिः किंशुकाशोकवर्णः
 स्फुटरुचिरमयूखस्तप्तताम्रप्रभाभः ।
 विचरति यदि मार्गञ्चोत्तरं मेदिनीजः
 शुभकृदवनिपानां हार्दिकच प्रजानाम् ॥ ३ ॥
 इति भौमचरितनाम चतुर्थोऽध्यायः ।

पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ प्रस्तूयते सोमपुत्रस्य चरितं लघु ।
 अनुनीतिफलं तस्य प्रमाणं दिवसाधिपः ॥ १ ॥
 कर्पूरो नीपवृद्धाब्दे धनलिप्ता विभाजकः ।
 ध्रुवोच्चं रोहिणेयस्य शुभांशक इति स्मृतम् ॥ २ ॥

शशिजा ध्रुवका वरगश्चमती ।

विजयं सय गतिनुत् खरनुतो ॥ ३ ॥

बुधाद्यन्तस्तदाक न्या सोमो नान्ये नदीधनतो ।

क्रूरोथानन्तरोर्यज्ञो नदीमानमिति क्रमात् ॥ ४ ॥

बुधमध्यादधोगौरी युधि सर्पो नदीनृपः ।

धर्मोभानुर्वने नूनं सलिलान्ते द्वयन्सजेत् ॥ ५ ॥

आशयोरुभयोरेव बुधस्यास्तोदयौ मतौ ।

एतस्यान्तरवाक्यञ्च नृपमौलिरितिस्थितम् ॥ ६ ॥

उदयोस्तमयोर्वास्य यदा स्यात् पश्चिमाम्बरे ।

सप्तमोदयवाक्येन संस्कृतेन विवर्द्धयेत् ॥ ७ ॥

यदा स्यात् पूर्वदिग्भागे तदाकोदयसंस्कृतम् ।

वाक्यन्ताधनराशिः स्या च्छेषः प्राग्बदिशः स्मृतः ॥ ८ ॥

अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिका ।

भिन्नासन्ततिरिच्येते वक्रज्यानयनम्भवेत् ॥ ९ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् सोमहारपदुर्यदा ।

धावनं केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदा बुधः ॥ १० ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रेश्चेद्दशमी कार्तिकी यदा ।

अर्थः केन्द्रदिनं वापि तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ११ ॥

नोत्पातरहितश्चान्द्रि रुदयत्युपितो यदि ।

अर्धस्य वृद्धिं हानिं वा करोत्यग्न्य निलाम्बुकृत् ॥ १२ ॥

श्रवणापादवैशाखमघापौष्णेषु चन्द्रजः ।

दृष्टो लोकस्य भयदं प्रोपितशोभनम्भवेत् ॥ १३ ॥

माघेश्वयुजि दृश्येत कर्तिके वापिचन्द्रजः ।

चोराग्निशस्त्ररोगान् क्षुद्रयानि कुरुततदा ॥ १४ ॥

धनिष्ठाविश्वदेवेन्दुरोहिणीश्रवणेषु च ।

विमर्द्यविचरन् सौम्यो रोगादृष्टिभयावहः ॥ १५ ॥

आर्द्रादिपञ्चतारासु विचरेद्दरोहिणीसुतः ।
 शस्त्रक्षुद्रोगदुर्दृष्टिभयं धत्ते वपुष्मताम् ॥ १६ ॥
 हस्तादिशक्रपथ्यन्तमुत्पीड्य विचारन् बुधः
 गवामशुभकृत्वस्नेह रसार्धानाञ्च वर्द्धयेत् ॥ १७ ॥
 मृदून् वारुणमूलाश्विरव तीचन्द्रनन्दनः ।
 भिषकूपण्यतुरङ्गानां जलजानाञ्च घातकः ॥ १८ ॥
 दूतवालकवानाञ्च षण्डहास्यविदामपि ।
 शिलोच्चयजुषामम्बुजन्मिनाञ्च सुखोत्तरम् ॥ १९ ॥
 गान्धर्व्वनृसलेख्यस्त्रगणितादिविदास्त्रियः ।
 वर्त्तते द्रण्डीतिश्च समये रोहिणीभुवः ॥ २० ॥
 इति वर्षाधिपतिफलम् ।

—:०:—

गम्भीरासरयूश्च लोहितसरित्पद्मावनीलाचलो ।
 गोमन्तः शठशूत्रमागधजनाः दूतेज्जितज्ञादयः
 चित्रज्ञाः लिपिशिल्पकर्मनिपुणां मन्त्रेन्द्र जालादिषु
 पौषस्याज्यतिलादिवीजमखिलं सौम्यस्य वर्गे भवेत् ॥ १ ॥
 सौम्यस्यवारस्तद्रर्गे तदार्क्षविषेयषु च ।
 आदर्शनात्तु मासानां त्रयेणापि विपच्यते ॥ २ ॥
 हेमकान्तिरथ वा शुक्रवर्णः सण्यकेन मणिना सदृशो वा ।
 स्निग्धमूर्तिरलघुश्च विधत्तेसर्व्वलोकविजयं शशिपुत्रः ॥ ३ ॥

इति बुधचरितनाम पञ्चमोऽध्यायः ।

—:०:—

षष्ठोऽध्यायः ।

—:०:—

अथ जीवस्य चरितं संक्षेपेण प्रणीयते ।

ज्ञानाब्धिफलमेतस्य धनवद् भाजकः प्रभा ॥ १ ॥

श्रीधर्मवाक्यलिप्ताना म्रणयाब्दे विभाजकः ।

ध्रुवोधनाङ्गलोकस्य भौमवत् स्फुटसाधनम् ॥ २ ॥

* विषनन् ध्रुवका विचलन्नतुलः ।

† गरगश् शतरुत् पथिको हिमनुत् ॥ ३ ॥

धिषणाद्यन्तपादाज्ज्यास्तटतोतनुलक्ष्मणौ ।

जितवान्नून मतेच्च कश्चलन् तस्कराननम् ॥ ४ ॥

जीवस्य मध्यश्रीसिद्धो धूपादानं सनीतिनुत् ।

धातुलग्नं दिवाकिणु धावनेनान्त्यमुखजेत् ॥ ५ ॥

अर्थन्धरा सुरेद्यस्य भवेदन्तरवाक्यकम् ।

उदयास्तमया वस्य सर्व्वथाभौम वन्मतौ ॥ ६ ॥

अतिशीघ्रस्य जीवस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ।

गीतिकाञ्चाति रिच्येत वक्राज्ज्यानूतनं भवेत् ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सङ्गानामधुना यदि ।

केन्द्रे दिनं शिवास्यं वा वक्रारम्भी तदा गुरुः ॥ ८ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् क्रमुकोल्लासको यदि ।

केन्द्रामधर्मरत्नं वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ९ ॥

गुरुश्चरति यत्रर्क्षं तदाख्यः शरदः क्रमात् ।

द्वादशाग्रे यमारभ्य चतुर्भोभद्रयान्विताः ॥ १० ॥

पञ्चमाभतयो पेताः ततः पञ्चविभान्विताः ।

त्रिभ्रान्तमविधिश्चेति विद्यान्मासक्रमादिमाः ॥ ११ ॥

कार्त्तिकेब्दे गवां त्वात्तिः शकटानलजीविनाम् ।

रोगोस्त्रकोपः पीताभः रक्ताभः कुसुमोदयः ॥ १२ ॥

सौम्ये वर्षे भयं व्याधेः मृगाखुशलभाण्डजैः ।

* धिषण ध्रुवका ' † हरगश् ।

सस्यहानिरनादृष्टिर्भूजाम्भूरि वैरिता ॥ १३ ॥
 पौष्णे वर्षे जगद्वृद्धिर्वीतवैराश्च भूभुजः ।
 सिद्धयन्ति पौष्टिकारम्भा धान्यार्घस्त्रिगुणो भवेत् ॥ १४ ॥
 माघे वर्षे धनारोग्यं दृष्टिधान्यार्घद्वयः ।
 उदयः सूर्वभूतानां सुलभा मित्रसम्पदः ॥ १५ ॥
 फाल्गुनी वत्सरे दृष्टिः सस्यक्षेमाक्कचिद्भवा ।
 दस्युकोपो नृपाश्चोग्राः वैरूप्यमपि योषिताम् ॥ १६ ॥
 चैत्रेन्द्रे दुर्लभा दृष्टिः प्रियमन्नं नृपो मृदुः ।
 कोशधान्यविद्विश्च पीडा रूपवतामपि ॥ १७ ॥
 वैशाखेन्द्रे जगत् सर्वं तुष्टिधर्मपरायणम् ।
 सम्पद्यन्ते च सस्यानि नृपाणामभयं तदा ॥ १८ ॥
 ज्यैष्ठे कुलधनश्रेणी श्रेष्ठा धर्म्मरताः नृपाः ।
 पीड्यते सस्यजातिश्च शमीकङ्गुविवर्जिता ॥ १९ ॥
 आषाढे सस्यसम्पत्तिः क्व चिद् दुर्दृष्टिरेव च ।
 खोषु सक्ताश्च भूपालाः क्षेमं प्रयन्तवासिनाम् ॥ २० ॥
 श्रावणेन्द्रे नृपाः क्षेमाः सम्यक् सस्यश्च पच्यते ।
 पीड्यन्ते क्षुद्रपापण्डाः तद्भक्ताश्चैव जन्तवः ॥ २१ ॥
 वर्षे भाद्रपदे पूर्वसस्यवल्लजसम्पदः ।
 क्वचित् सुभिक्षमभयं तद्विरुद्धं क्व चिद्भवेत् ॥ २२ ॥
 वर्षे चाश्व युजे वारि भूरि वर्षति वारिदः ।
 प्रजाः प्रमुदिताः क्षेमं सुभिक्षञ्च दिने दिने ॥ २३ ॥
 ऋक्षस्योत्तरपार्श्वेन विचरन् दृहतां पतिः ।
 क्षेमारोग्यसुभिक्षाय विपरीताय याम्यशः ॥ २४ ॥
 वधो भूपस्य निर्दिष्टो दिवादृष्टे दृहस्पतौ ।
 धूमायमाने रात्रौ वा दृष्टिनिग्रहमादिशेत् ॥ २५ ॥

इत्याग्नेयादिवर्षफलम् ।

—:०:—

कलेर्वर्षात्परारम्भं हित्वा शेषं द्विधा कृतम् ।
 ऊर्ध्वस्थं भानुनाभ्यश्चत्परं लोपहतं द्विधा ॥ २६ ॥
 अधःस्थं द्विगुणीकुर्येत् नीचास्तमुपरिक्रमात् ।
 उपरिष्ठात्ततोऽधःस्थमब्दं मासोनगाः हृताः ॥ २७ ॥
 मुनीक्षा निश्चलं तस्मिन् दिवसादि विनिक्षिपेत् ।
 मूलाब्दे तदिदं क्षिप्तवानूत नैर्मण्डलं सजेत् ॥ २८ ॥
 युगानि मुनिलब्धानि शेषास्तु क्रमशः समाः ।
 वैष्णवं जैवमैन्द्रञ्च ज्वलनं त्वाष्ट्रमेव च ॥ २९ ॥
 औत्तरं प्रौष्ठपादञ्च पैत्रं वैश्वमथैन्द्रवम् ।
 इन्द्राग्निदेवमश्विन्यं भाग्यञ्चेति द्विपदक्रमात् ॥ ३० ॥
 वैष्णवादीनि चत्वारि प्रशस्यन्ते युगानि हि ।
 वाष्ट्रादीनि च चत्वारि मध्यमानि विदुर्बुधाः ॥ ३१ ॥
 ऐन्द्रवादीनि चत्वारि हीनानीति विनिर्दिशेत् ।
 एतेषु युगमेकैकं पञ्चाब्दप्रमितम्भवेत् ॥ ३२ ॥
 यदत्र संस्कृतं वर्षमपरिसक्तमण्डलम् ।
 धनेन ताडयित्वा तान्मासांश्च दिवसान्यपि ॥ ३३ ॥
 दत्त्वोपरि यथा शेषमुपरिष्ठान्नवाहृतम् ।
 वस्वादितारावक्रः स्याच्छेषांशे गुरुनिश्चितः ॥ ३४ ॥
 आद्यमंशं धनिष्ठायां प्राप्यमाणं यदा गुरुः ।
 उदयं यास्यसौ विष्णुयुगे प्रथमवत्सरः ॥ ३५ ॥
 प्रभवाख्यमिदं वर्षं कचिद् कचिद्वृष्टिकः ।
 वाताग्निश्लेष्माः क्रोपः स्यान्नातिदुःखकरन्मृणाम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण विभवः शुक्रः प्रमोदश्च प्रजापतिः ।

संवत्सरा विष्णुयुगे शुभदाश्चोत्तरोत्तरम् ॥ ३७ ॥
 एषु सर्वेषु भवति निर्भयं निरुपद्रवम् ।
 सम्पन्नसस्यंसंहृष्टप्रजाराजान्विता भूः ॥ ३८ ॥
 अङ्गिराः श्रीमुखोभावो युवाधातेति वत्सराः ।
 युगे द्वितीये प्रथमं त्रयं भद्रं समीपरे ॥ ३९ ॥
 त्रिष्वाद्येषु सुवृष्टिश्च निरातङ्कभयाः प्रजाः ।
 समा वृष्टिर्द्वये तस्मिन् किन्तु रोगाः रणागमः ॥ ४० ॥
 ईश्वरोबहुधान्यश्च प्रमाथी विक्रमो वृषः ।
 पञ्चैते वत्सराः विद्विराखण्डलयुगे स्मृताः ॥ ४१ ॥
 आदिमौ कृतदेशीयौ तृतीयः पापपाकदः ।
 सुभिक्षकारकावन्त्यौ किन्तु रोगभयप्रदौ ॥ ४२ ॥
 चित्रभानुः शुभोभानुस्तारणसाधपार्थिवः ।
 व्ययश्चेति क्रमादेते वत्सराः दाहनेयुगे ॥ ४३ ॥
 आद्यः श्रेष्ठः परोरुग्रः तृतीयो भूरिवारिदः ।
 चतुर्थः सस्यसंरक्षी पञ्चमः सततोत्सवः ॥ ४४ ॥
 सर्वजित् सर्वधारीच विरोधी विकृतः खरः ।
 पञ्चैते पञ्चमेशस्तो द्वितीयोनैवचापरे ॥ ४५ ॥
 नन्दनोविजयः पष्ठे जयमन्मथ दुर्मुखाः ।
 त्रयोत्र शस्ताः प्रथमे द्वावन्यौ फलमध्यमौ ॥ ४६ ॥
 हेमलम्बो विलम्बी च विकारीसर्वरील्पवः ।
 पञ्चैताः रशदो विद्विर्युगेपैत्रे विनिश्रिताः ॥ ४७ ॥
 इति प्रायः प्रचुरपवना वृष्टिराद्येतु वर्षे ।
 मन्दं सस्यं न बहुसलिलं वत्सरेतो द्वितीये ।
 अत्युद्वेगः प्रचुरसलिलः स्यात्तृतीयश्चतुर्थो
 दुर्भिक्षायल्पव इति ततः शोभनो भूरितोयः ॥ ४८ ॥

शोभकृच्छुभकृत् क्रोधी विश्वावसुः पराभवः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगेस्युर्विश्वदैवते ॥ ४९ ॥
 पूर्वार्परौ प्रीतिकरौ तृतीयो बहुदोषदः ।
 द्विजभागोभयदावन्यौ शस्त्राग्निव्याधिकोपदः ॥ ५० ॥
 ल्यवङ्गः कीलकः सौम्यस्तथा साधारणाह्वयः ।
 रोधकृच्चोति पञ्चैताः शरदः शशिनो युगे ॥ ५१ ॥
 आद्यःकष्टोन्तिमो मध्यस्तुरियं से तिरम्बुदः ।
 अपरौ शुभदौ रोगभयदौ नातिमृत्युदौ ॥ ५२ ॥
 परिधावी प्रमादी वा नन्दनोराक्षसोनलः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगे इन्द्राग्निदैवते ॥ ५३ ॥
 आद्योमध्यमदेशघ्नो नृपहाल्पजलप्रदः ।
 अलसः साग्निकोपश्च द्वितीयो रोगमृत्युदः ॥ ५४ ॥
 तृतीयस्तुष्टिमाधत्ते तुरीयः क्षयकारकः ।
 ग्रीष्मधान्यकरः किन्तु पञ्चमोऽग्निभयप्रदः ॥ ५५ ॥
 पिङ्गलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थोरौद्रदुर्मती ।
 एतान्येकादशेऽब्दानि तत्राद्योबहुवृष्टिदः ॥ ५६ ॥
 द्वितीयं बहुदोषञ्च तृतीयं शोभनं स्मृतम् ।
 तुरीयं क्षयकृन्मध्यवृष्टिदः पञ्चमं भवेत् ॥ ५७ ॥
 दुन्दुभिश्चततोद्गारी रक्ताक्षः क्रोध एव च ।
 विरोधश्चोति पञ्चैते भाग्ये संवत्सराः युगे ॥ ५८ ॥
 आद्यः सस्यकृदन्यस्तु नृपघोविपमाम्बुदः ।
 तृतीयोदंष्ट्रिभयकृत्तुरीयं क्रोशवर्द्धनम् ॥ ५९ ॥
 अन्तिमः कुरुते राष्ट्रं शून्यतां बहुयुद्धताम् ।
 एवं शुभाशुभं विद्यात् पाट्वि तिसमुद्भवम् ॥ ६० ॥
 इति पष्टिसंवत्सरनिर्णयः ।

क्षितिरुत्तमसस्याढ्या भवेद्राजान्वती चसा ।
 उदयो यज्वनाभश्च द्विपगोकुलवृद्धयः ॥ ६२ ॥
 सम्यग्वर्पति कालेन धरायां मेघवाहनः ।
 प्रजाप्रमोदते भूयः समये सुरमन्त्रिणः ॥ ६३ ॥
 इति वर्षाधिपतिफलम् ।

—:०:०:—

सौवीरा भरताः ससिन्धुतटजास्त्रैगर्तमत्स्योद्भवाः
 सर्वाः क्षत्रियसम्पदश्च सुधियः सर्वं भिषग्वस्तु च ।
 ये सेवावृतसत्यधर्मनिरतास्तृष्णाभिचारक्षमा-
 श्रार्यापौरतलावकद्रुतिलया जीवस्यवर्गेभवेत् ॥ ६३ ॥
 वारे जीवस्य तद्वर्गे तारकाविषयेषु च ।
 अर्द्धाधिकेन वर्षेण विदधाति शूभाशुभम् ॥ ६४ ॥
 अकलुषांशुजटिल स्फुटमूर्त्तिः
 कुमुदकुन्दकुसुमस्फटिकाभः ।
 सुरगुरुः सकललोकविवृद्धिं
 वितनुते यदि परैरविनष्टः ॥ ६५ ॥

इति जीवचरितन्नाम षष्ठोऽध्यायः ।

—:०:०:—

सप्तमोऽध्यायः ।

—:०:०:—

अथ ब्रवीमि चरितं भागवस्य समाप्ततः ।
 निदानं फलमेतस्याधिवासः प्रमितम्भवेत् ॥ १ ॥
 देवासुरो धनक्षादिभाजकोयुगवत्सरैः ।
 शिवार्चनं ध्रुवोच्चैः स्यात् सौम्यवत्सर्वमिष्यते ॥ २ ॥

भृगुज ध्रुवका कथिकाः सयसौ ।

सुतनु खरण धनिनां तनुनुत् ॥ ३ ॥

सिताद्यन्ता नृपःसर्पो हंसा क्षेपासुभूतयः ।

सिद्धामासस्तपः साकः कालोवाक्यमितिक्रमात् ॥ ४ ॥

सितमध्ययशोदेहो धनपालः स सर्व्वनुत् ।

लक्षणानुचरो नान्यो हंसप्रायोत्रिमन्त्रनुत् ॥ ५ ॥

नागवीरोत्तरं वाक्यं स्फुटभोगोतिशीघ्रजः ।

सलिलान्तातिरिच्यते नेत्रं वक्रगुणःस्मृतः ॥ ६ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कनकाभप्रियोयदाः ।

केन्द्रेदिनं वा वासश्रीर्वक्रारम्भोतदासितः ॥ ७ ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कुमुदालावकोयदा ।

केन्द्रे दिनंवा तत्कालस्तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

शुक्रस्य वक्रयात्रायामेके गणितवेदिनः ।

उदयास्तमये तस्य देवभानुस्त्वजन्ति च ॥ ९ ॥

भानोर्भुजा फलं केचिद्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।

हेयं देयञ्च मन्यन्ते स्फुटयोः शुक्रसौम्ययोः ॥ १० ॥

विचरन्नसुराचार्य्यो भरण्यादिचतुष्टये ।

अङ्गवङ्गकलिङ्गेषु भयकृच्च सुभिक्षकृत् ॥ ११ ॥

चतुष्टये च रौद्राद्ये चरन् सस्याम्बुसम्पदे ।

विप्राणामशुभाय स्याद्विशेषात् क्रूरचेतसाम् ॥ १२ ॥

मघादिपञ्चके सस्यप्रणाशं कुरुते सितः ।

क्षुच्चौरभयदो नीचजनस्योन्नतिमावहेत् ॥ १३ ॥

स्वासादिभत्रये तिष्ठन्नभयं कुरुते नृणाम् ।

भिनन्ति मित्राण्यन्योन्यब्रह्मक्षत्रियवृद्धिदम् ॥ १४ ॥

ज्येष्ठादिपञ्चके शुक्रः कुर्यात् क्षुद्रोगतस्करान् ।

अवन्तिमत्स्यकाश्मीरमनुजान्नपिपीडयेत् ॥ १५ ॥
 वस्वादिपट्टके विचरन् धनगोकुलसङ्कुलम् ।
 अनल्पधान्यं भुवनं कुरुते सभयं क्वचित् ॥ १६ ॥
 रोहिणी शकटे भिन्ने शुक्रेण धरणी तदा ।
 केशाशिवलान् धत्ते कापालिकमिवद्रुतम् ॥ १७ ॥
 सौम्यतारागतः शुक्रः कुरुते रससंक्षयम् ।
 आर्द्रागतः सलिलकृत् सकोशलकलिङ्गहा ॥ १८ ॥
 पुनर्वसुस्थितः शुक्रो वैदर्भाश्मिकपीडकः ।
 पुष्यस्थितो वारिकरः कुन्तराणां विमर्दकः ॥ १९ ॥
 भुजङ्गसङ्गतः शुक्रो भुजङ्गभयमावहेत् ।
 मघां भिन्दन्महामात्थदोषं कृद्भूरिवारिदः ॥ २० ॥
 भाग्येपुलिन्दप्रध्वंसी भुवं पुष्पाति वारिभिः ।
 आर्यमस्थोऽम्बुकृद्दन्ति कुरुपञ्चालजाङ्गलान् ॥ २१ ॥
 हस्तस्थश्चित्रकारघ्नो निरुणाद्विजलानि च ।
 चित्रास्थे शोभनावृष्टिं दद्यात् पीडाण्डसम्भवा ॥ २२ ॥
 स्वातौदूतवणिग्नाविकपीडावृष्टिश्च भूयसी ।
 विशाखास्थे सुभावृष्टिर्वीणजाञ्चभयम्भवेत् ॥ २३ ॥
 मित्रस्थः क्षत्रनाशाय ज्येष्ठायां राजमुख्यहा ।
 मूले मूलभिषगपीडादुर्वृष्टिर्भद्रयेपिच ॥ २४ ॥
 आप्ये वारिभवं हन्ति विश्वेशे व्याधिमावहेत् ।
 श्रवणे श्रुतिपीडाकृद्सुस्थो देवलान्तकः ॥ २५ ॥
 वारुणे शौण्डिकान् ध्वंसी स्थितः शुक्रोजपादके ।
 घातको द्यूतवृत्तीनां पञ्चालानाञ्च वारिदः ॥ २६ ॥
 अहिर्बुध्नेलतामूलफलप्रध्वंसकारकः ।
 रेवसां यायिनो हन्यादश्विन्यामश्वपालकान् ॥ २७ ॥

याम्येकिरातान् धनिनो विनिहन्ति विशेषतः ।
 कृतिकाधिष्ठितः शुक्रः पीडयेद् भुवनत्रयम् ॥ २८ ॥
 पञ्चदश्यांचतुर्दश्यामष्टम्यां वा सितेतरे ।
 कुर्वन्सस्तोदयं शुक्रः प्रभूतं वारि यच्छति ॥ २९ ॥
 जीवः पश्चिमगः शुक्रः पूर्वगश्चपरस्परम् ।
 यदासप्तमराशिस्थौ तददुर्दृष्टिरोगदौ ॥ ३० ॥
 हृष्टः सितो वियतिनास्तमितेखरांशौ
 भीतिप्रदः सकलवासरदृश्यमानः ।
 क्षुद्रोगकृत् सुचिरमर्द्धदिनप्रादिष्टः
 सेन्दुर्निहन्ति नृपतिं सपुरं ससेनम् ॥ ३१ ॥
 शालीक्षुशालिनीधात्री पुष्टासमयदृष्टिभिः ।
 लोकेसवन्धुभिः सार्द्धं मृष्टमश्नाति भोजनम् ॥ ३२ ॥
 घ्नन्तिः दुष्टान् महीपालान् शिष्टान् रक्षन्ति जित्वरान् ।
 ऊर्जस्वी पुष्पधान्या च कालेदेवद्विषदगुरोः ॥ ३३ ॥
 इति वर्षाद्यधिफलम् ।

— ००० —

ये गान्धरादशार्णकैकयशिविप्रख्याश्चये मालवाः
 देशाः तक्षशिलावितस्तिसरितश्चैरावतीतोयपाः ।
 यत् कामोद्वणकारणञ्च कवयोनागारथाः वाजिनः
 शिचत्रज्ञाण्डजसूक्षवस्त्र निकरो वर्गोभवेदभार्गवे ॥ ३४ ॥
 शुक्रस्यवारस्तद्वर्गे तद्वक्षविषयेषु च ।
 विधत्ते मासपटकेन शुभाशुभफलंभुवि ॥ ३५ ॥
 शिखिभयमनलाभः शस्त्रकोपञ्चरक्तः
 कनक निकपगौरोतोगजातंविधत्ते ।
 स्फटिकविषदमूर्तिः प्यर्त्तवान् दैत्यपूज्यो

जनयतिजगदिष्टं क्षत्रियानां जयञ्च ॥ ३६ ॥

इति शुक्रचरितं नाम सप्तमोऽध्यायः ।

अष्टमोऽध्यायः ।

शनैश्चरस्य चरितं समासेनाथ वक्ष्यते ।

आत्रेयः फलमेतस्य प्रमाणाद् ध्रुवदासवत् ॥ १ ॥

लिप्तिकानाम्रणायाब्दे भागहारः सुबोधवान् ।

रविच्छायाध्रुवोत्तुङ्गभौमवत् सर्व्वमिष्यते ॥ २ ॥

रविज ध्रुवका वनमुद्दशमः ।

हिमस जिजितवान् वरग प्रिययौ ॥ ३ ॥

शनेराद्यन्तपादज्यां चोलाङ्गाणां शशाङ्गणा ।

पीनाङ्गणा जगद्रत्ना चातको मदनुत् क्रमात् ॥ ४ ॥

शनिमध्यस्तु नलवदभटवत् सकुलाननम् ।

कर्पूरोधनिनामस्मादुपान्तगुणमुखजेत् ॥ ५ ॥

नेमिनोमन्तरं वाक्यं नीतिर्वक्रगुणःशनेः ।

स्फुटभोगेतिशीघ्रस्य कालान्नैवातिरिच्यते ॥ ६ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेद्विष्णुदेवजनो यदा ।

केन्द्रे दिनञ्च गुरुवद्वकारम्मीतदाशीनः ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत्प्रमत्तापजयोयदा ।

तिमिरं वादिनं केन्द्रे तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

भरणीभाग्यहस्तार्द्राश्रवणनिलगः शनिः ।

यदिस्तिग्गोभवेद्भूरिवारिभिस्तापयेन्महीम् ॥ ९ ॥

शक्रवारुणनागेषु विचरन्नातिवारिदः ।
 कुरुतेपीडितं लोकं शस्त्रदुर्भिक्षजैर्भयैः ॥ १० ॥
 अश्वेस्ववर्गतज्जीविकविवैद्यसुमन्त्रिहा ।
 याम्येक्षेगीतवाद्यादी जीविनोहन्तिभास्करिः ॥ ११ ॥
 बहुलास्येचमूपालानंग्रिवृत्तिश्च पीडयेत् ।
 रोहिण्यां हन्ति पञ्चालकाशिकोशलमद्रजान् ॥ १२ ॥
 कोनः सौम्यस्थितोहन्ति गवीर्यजनयाजकान् ।
 रोद्रस्थः तैलकृच्चौररजकानुपपीडयेत् ॥ १३ ॥
 आदिसेसिन्धुसौवीरसुराष्ट्रजनमर्दनः ।
 पुण्येकर्णाटिकाम्बोजवणिग्यवनधूर्त्तहा ॥ १४ ॥
 सार्पेसर्पजलोदभूतान्निहन्तिपितृदेवगः ।
 वाल्मीकवासिनोवैश्यान् कोष्ठागारनिवासिनः ॥ १५ ॥
 भाग्यक्षेकन्यकाः हन्ति पण्यस्त्रीरसविक्रयान् ।
 आर्य्यमस्थोनृपाचार्य्यान् हन्तिताक्षशिलानपि ॥ १६ ॥
 हस्तेनापितमालाकृदिभपच्चाक्रिकमर्दनः ।
 चित्रायां चित्रभाण्डानिस्त्रियोहन्तिचलेखकान् ॥ १७ ॥
 स्वार्तौमगधजान् दूतान् विशेषेणप्लवङ्गमान् ।
 वैशाखेमीनकौलूकान् सस्यानिचनिपीडयेत् ॥ १८ ॥
 मित्रेभिनतिमित्राणि काश्मीरानापि मन्त्रिणः ।
 ज्येष्ठायां राजपूज्यांश्च कुलज्येष्ठांश्च पीडयेत् ॥ १९ ॥
 मूलेहन्तिफलौपथ्यान् काशिकोशलर्योपितः ।
 आप्येगिरिव्रजान् हन्तिमैथिलान्तामलिप्तिकान् ॥ २० ॥
 विश्वेदशार्णयवनान्निहन्त्युज्जयनीजनान् ।
 श्रवणेनृपतेमुख्यान्निहन्तिच पुरोहितम् ॥ २१ ॥
 वसुभेमगधेशस्य धनिनाञ्च जयप्रदः ।

वारुणैर्भेषिकपण्यशौण्डिकानां जयप्रदः ॥ २२ ॥
 अजैकपादेष्टाष्टिघ्नः श्लेष्मिकानपिपोषयेत् ।
 अहिर्बुध्नेहिरण्यस्त्रीयोधानामभिष्टुद्धिदः ॥ २३ ॥
 पौष्णेहन्तिशरत्सस्यमीश्वरान् यवनानपि ।
 सर्वत्रविमलान्सिग्धश्चारवान्नातिदोषकृत् ॥ २४ ॥
 जीवोयदाविशाखास्थः कृत्तिकास्थः शनैश्चरः ।
 तदाप्रजानामनयः पौरभेदश्च निश्चितः ॥ २५ ॥
 आवीक्षितौच युक्तौच सद्भिः भौमशनैश्चरौ ।
 एकत्रसङ्गतौ स्यातामनिलानलभीतिदौ ॥ २६ ॥
 उद्धृताः दस्युवाराज्यं पशुवित्तविनाशकृत् ।
 जनौ बन्धुवियोगार्त्तः पीड्यते बहुभूक्षयः ॥ २७ ॥
 अतिवृष्ट्या क्वचित् सस्यमवृष्ट्यानश्यति क्वचित् ।
 लोकः पीड्यति रोगेण समये सूर्यजन्मिनः ॥ २८ ॥
 इति वर्षाद्याधिफलम् ।

—०—

अणवोल्पमयूखाश्च नीचगानिर्जिताग्रहाः ।
 फलं न सकलंदद्युर्यथाभिहितात्मनः ॥ २९ ॥
 शुभाशुभानां वर्षादि भवेत् सम्मीलितं यदा ।
 तदापि फलमल्पं स्यादन्यथापूर्तिमिष्यते ॥ ३० ॥
 आनर्त्ताम्बुधशूद्रपुष्करमहास्तौराष्ट्रनामादयः ।
 पश्वारणस्वसरस्वतीप्रलयिनो देशास्तु ये सम्मताः ॥
 चण्डालस्खलितव्रताश्च विधवास्तित्तानिवस्तूनिवा ।
 वृद्धाहिप्रजनाः खरास्वकरभाः वर्गः शनेऽसम्मतः ॥ ३१ ॥
 शनैश्चरस्य वारेण तद्वर्गादौ शुभाशुभम् ।
 पश्यते वर्षशः तत्तन्मासपदकेन वा पुनः ॥ ३२ ॥

वैदूर्यकान्तिविमलः शुभदः प्रजानां ।
 बाणातसोकुसुमवर्णनिभः प्रशस्तः ।
 यञ्चापि वर्णमुपगच्छति तत्सवर्णं
 सूर्यात्मजः क्षयतीति मुनिप्रवादः ॥ ३३ ॥
 इति शनैश्चरचरितं नामाष्टमोऽध्यायः ।

नवमोऽध्यायः ।

अथराहोश्चरितं समासेन प्रकाश्यते ।
 अर्थः फलममुष्य स्यात् प्रमाणं क्षयतीर्थकः ॥ १ ॥
 ऋणयाब्दे विलिप्तानां मधुको भागहारकः ।
 ऋक्षी मण्डलं त्यक्त्वा स्फुटमेतस्य निर्दिशेत् ॥ २ ॥
 मण्डलार्द्धमिहक्षित्वास्फुटं केतोश्च साधयेत् ।
 मद्ध्येष्वर्केन्दुतुङ्गानां तमसश्च स्फुटे क्रमात् ॥ ३ ॥
 तोयञ्च प्रबलं छायारूपधाराञ्जनं सजेत् ।
 अथ वा बीजकमैव पूर्वोक्तम्फलमिष्यते ॥ ४ ॥
 अमावस्यादिवापर्वपरिच्छेदः समीपगः ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा रविग्रासं विचिन्तयेत् ॥ ५ ॥
 भानुनेन्दुं कलीकृत्य पूर्ववत् पर्व साधयेत् ।
 अवशेषं परिज्ञाय ततो लिप्ताद्यमाहरेत् ॥ ६ ॥
 प्रतिपत्पर्वणोरन्यतरसम्बन्धितद्भवेत् ।
 ततो गोक्षुण्णतो नाभिप्राप्तमन्तरलिप्तिका ॥ ७ ॥
 प्रथमान्तरलिप्तादि शोधयेद्भास्करस्फुटात् ।
 एतञ्च तिथिशेषञ्च शशिनस्तु विशोधयेत् ॥ ८ ॥

पर्वस्योत्तरलिप्तादि योजयेद् द्वादशात्मनि ।
 निशाकरेतु तदिदं तिथिशेषञ्च योजयेत् ॥ ९ ॥
 सूर्यचन्द्रमसोश्चैवं समो नाम भविष्यति ।
 अथेच्चैवं क्रियाभिज्ञस्तमकर्म समाचरेत् ॥ १० ॥
 चन्द्रस्फुटो यदि महान् योगोऽस्य उदाहृतः ।
 स्फुटो यदि महान् भानो विद्याद्योगमनागतम् ॥ ११ ॥
 एतयोः स्फुटभोगाभ्यान्तिथिशेषं पृथक् पृथक् ।
 अभ्यस्य विवरेन्यस्ता विलिप्ता स्फुटयोस्तयोः ॥ १२ ॥
 संयोजयेच्चतुर्दश्यां पञ्चदश्यान्तु शोधयेत् ।
 सदृशावर्कशशिनौ शतमेवं कृते सति ॥ १३ ॥
 स्फुटभुक्तिं महसांशोश्चापेनाहस्य कातरैः ।
 भाजयोल्लिपिकाद्यं तद्भानोर्विम्बदलम्भवेत् ॥ १४ ॥
 दिनाभ्यस्तं सुधाधाम स्फुटभोगं रसास्थिकैः ।
 आहस्य घटिकाद्यन्तादिन्दोर्विम्बाद्धर्मादिशेत् ॥ १५ ॥
 संयुक्तमतयोरर्द्धसंयोगार्द्धमिति स्मृतम् ।
 अथकालविशुद्धयर्थं लम्बपर्वं विधीयते ॥ १६ ॥
 पूर्वाह्णे पर्वनाच्छेदे दिनार्धात्पर्वं शोधयेत् ।
 पर्वच्छेदे पराह्णे चेद्दिनार्द्धं पर्वणस्सजेत् ॥ १७ ॥
 शेषन्तु विकलीकृत्य धनैर्हित्वा नखैर्हृते ।
 प्राप्तं लिप्तादि तत्रापि नीचलम्बास्तु तारकाः ॥ १८ ॥
 पादः समश्चेद्विषमं सक्त्वा शेषं कलीकृतम् ।
 विभज्य शम्भुना लब्धं लम्बनज्यागुणो भवेत् ॥ १९ ॥
 मृगो नागो वरं शय्या नीपस्वीणोऽपुनर्ननु ।
 ज्ञानञ्चेति नवैते तु खण्डालम्बगुणाः स्मृताः ॥ २० ॥
 लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषज्जान्सगुणाद् हृते ।

शम्भुनाप्तं क्षिपेन्मूर्ध्नि स्यादेतल्लम्बनं फलम् ॥ २१ ॥

ततो नागाप्तलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्वापराह्वयोः ।

पर्वनाड्याम्रणं देयं शुद्धलम्बनपर्वं तत् ॥ २२ ॥

प्रायोभ्यस्तं लम्बफलं पुनर्लम्बफलैर्युतम् ।

अनघेनाप्तलिप्तादि शुद्धलम्बकलादिकम् ॥ २३ ॥

पूर्वाह्णे पर्वनाच्छेदे ततश्चार्काद् विशोधयेत् ।

सायाह्णे योजयेत् सोयं लम्बनादिस उच्यते ॥ २४ ॥

राहुं लम्बाद्रवेस्तं वा केतोः संशोध्य गोलवित् ।

विशोध्यं भुज्यतं कोटिं शेषं कृत्वा विलिप्तिकाम् ॥ २५ ॥

नीपेनाभ्यस्य गोलान्मा भाजितं घटिकादिकम् ।

विक्षेपमाहुः शशिनस्तत्तद्गोलाख्यया श्रुतम् ॥ २६ ॥

अन्तरं विकलीकृत्य लम्बपर्वदिनार्द्धयोः ।

धनाभ्यस्ते नरप्राप्ता लिप्तिकाश्च विलिप्तिकाः ॥ २७ ॥

न तेन लिप्तिकाहृत्य कारकां शिरसि क्षिपेत् ।

तदेतद्राक्षलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्वापराह्वयोः ॥ २८ ॥

हित्वा दत्त्वा च लम्बार्के मध्यलग्नस्फुटं नयेत् ।

गोलपादविधिं तत्र प्राक्कृत्वाकलीकृते ॥ २९ ॥

विभज्यशम्भुनालब्धं नतिज्यागणना भवेत् ।

सारशूरशरः पुत्रो धन्यो मान्यः प्रियः सना ॥

रत्नञ्चेति नवैवे तु खण्डानतिगुणाः स्मृताः ॥ ३० ॥

लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषञ्चान्यगुणाद् हृते ।

शम्भुनैवममाहुः लब्धञ्च शिरसि क्षिपेत् ॥ ३१ ॥

नतिज्याघटिका चैषा यदि चात्तरीदग्भवा ।

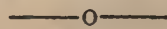
अक्षे विदिलप्यते ऽन्योन्यं भवेद्याम्ये तु योजयेत् ॥ ३२ ॥

एवञ्च संस्कृते तत्र भुक्त्यन्तरविवर्द्धिते ।

विभज्या धनकान्तारैर्लब्धा लिप्तिविलिप्तिका ॥ ३३ ॥
 नतिविक्षेप एष स्यान्मध्यलग्नार्कगोलवान् ।
 तुल्यादिनातिविक्षेपः शशिविक्षेपयोजितः ॥ ३४ ॥
 भिन्नगोलस्तु विज्ञेयः परस्परविशोधितः ।
 एवं युक्तो विशुद्धो वा स्फुटविक्षेप इष्यते ॥ ३५ ॥
 यदासौ स्फुटविक्षेपः संयोगार्द्धेन चेत् समः ।
 अधिको वा भवेत्तस्मात्तदार्को नोपरज्यति ॥ ३६ ॥
 संयोगार्द्धञ्च विक्षेपमुभयं वर्गयेत् पृथक् ।
 संयोगवर्गाद् विक्षेपं वर्गं हित्वा तदन्तरे ॥ ३७ ॥
 मूलमुखादयेत्तस्मान्नीवारमथ शोधयेत् ।
 विवरे सनसा क्षुणे धनलब्धस्तु भाजकः ॥ ३८ ॥
 तेन मूले हृते लब्धं स्थितार्द्धघटिकादिकम् ।
 लम्बपर्वस्त्रिधास्थाप्यमादौ स्थितार्द्धमुन्नयेत् ॥ ३९ ॥
 चरमेयोजयेन्मध्ये न दद्यान्न च शोधयेत् ।
 प्रथमःस्पर्शकालः स्यात्तृतीयं मोक्ष इष्यते ॥ ४० ॥
 ग्रासकालो भवेन्मध्यो यथा रूपमवस्थितः ।
 बिम्बार्द्धद्वयमन्योन्यं विश्लिष्यपुनर्वर्गयेत् ॥ ४१ ॥
 ततो विक्षेपवर्गश्चेत् शोधनञ्च विमर्द्दनम् ।
 शोधयश्चेत् शोधयित्वातः शेषे मूलञ्च साधयेत् ॥ ४२ ॥
 पूर्वोक्तभागहारेण तत्र मूले विभाजिते ।
 लब्धा नाडी विनाडी च विमद्यार्धमितीष्यते ॥ ४३ ॥
 ग्रासकाले च मोक्षे च विमद्यार्द्धं विनिक्षिपेत् ।
 आप्यायनं बहिर्विम्बाद्विमर्द्दानामकल्पते ॥ ४४ ॥
 अशोधये पर्वलिप्ताभ्यः स्थितार्धेन द्वयान्तरम् ।
 नक्तंदिवा च दिनरुच्चन्द्रयोर्मासनाडिका ॥ ४५ ॥

भास्वतः स्पर्शतः पश्चात् विमोक्षः पूर्वतो भवेत् ।
 चन्द्रस्पर्शी भवेत् प्राच्यां विमोक्षः पश्चिमे भवेत् ॥ ४६ ॥
 समाकर्दाधिको राहुर्ग्रसत्युत्तरकोणगः ।
 ऊनो दक्षिणकोणस्थः केतुस्तूत्कविलोमतः ॥ ४७ ॥
 सोमश्चेत् पश्चिमस्थायी राहुर्ग्रसति भास्करम् ।
 भानुग्रासविलोमेन सोमग्रासं विनिर्दिशेत् ॥ ४८ ॥
 सौम्यकर्णाभ्रितो राहुर्वामवृत्तेन गच्छति ।
 याम्यकर्णाश्रितो योयं दक्षिणावृत्ततो व्रजेत् ॥ ४९ ॥
 हेमभङ्गाविलिप्तादि विम्बमानं विवस्वतः ।
 योगकालः शशाङ्कस्य भवेद्राहोर्नोनोदी ॥ ५० ॥
 वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्वं भानोर्विम्बदलं ततः ।
 स्थापयेत् स्फुटविक्षेपं पातनिस्तितदिङ्मुखे ॥ ५१ ॥
 तदग्रे पूर्णचन्द्रस्य वृत्तिं सूत्रेण लिखयेत् ।
 यावद् ग्रसति राहुस्तं तावदत्रानुमीयते ॥ ५२ ॥
 विषुवद्वयङ्गुले वर्गीं कृते ज्ञानभुजायसः ।
 क्षिप्त्वा मूलमिहोत्पाद्य भागहारं तमुद्दिशेत् ॥ ५३ ॥
 नागिना पार्थिवामासं भक्त्वा लब्धकलाफलम् ।
 विषुवद्वयङ्गुलं क्षुण्णं भागहारेण भाजितम् ॥ ५४ ॥
 ततो लब्धकलादिः स्यादवज्यानाम दक्षिणा ।
 एवं संक्षेपमार्गेण सूर्यग्रहणमादिशेत् ॥ ५५ ॥

इति सूर्योपरागनिर्णयः ।

पौर्णमासीनिशापर्वपरिच्छेदस्तमीपता ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा सोमग्रासं निरूपयेत् ॥ १ ॥

पूर्ववत्समकर्मादि कृत्वा राहुसमेन्दुतः ।
 विशोध्य केतुतस्तं वा चन्द्रविक्षेपमानयेत् ॥ २ ॥
 स्फुटभोगं शशाङ्कस्य दानेनाभ्यासयेत्ततः ।
 पुण्यार्थलब्धं लिप्तादि राहुविम्बार्द्धमादिशेत् ॥ ३ ॥
 विम्बार्द्धद्वयमन्योन्यं समश्चेद्राहुचन्द्रयोः ।
 संयोगार्द्धं तदुद्दिष्टं तत्सवर्णञ्च वर्गयेत् ॥ ४ ॥
 ततो विशोध्यविक्षेपवर्गं मूलं ततो नयेत् ।
 ततस्तिथ्यर्द्धमानीय पूर्ववत् सर्वमाचरेत् ॥ ५ ॥
 निशाकरस्य विम्बार्द्धं विक्षेपेच पृथक् पृथक् ।
 राहुविम्बदलाभ्यस्ते संयोगार्द्धेन भाजितम् ॥ ६ ॥
 क्रमात् सोदृष्टविम्बार्द्धमिष्टविक्षेप एव च ।
 वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्वमिष्टविम्बदलं तथा ॥ ७ ॥
 स्थापयेदिष्टविक्षेपं पातनिःस्तदिङ्मुखे ।
 तदग्रे राहुविम्बार्द्धं वृत्तीकृत्य लिखेद्बुधः ॥ ८ ॥
 यावत्प्रच्छाद्यते चन्द्रस्तावदत्रावसीयते ।
 जानीयात् सूत्रविन्यासमिति विद्वान् समासतः ॥ ९ ॥

इति चन्द्रोपरागनिर्णयः ।

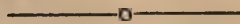
—:०:—

स्वर्भानुर्मेपगो दृष्टः पीडयेदग्निजीविनः ।
 पञ्चालान्शूरसेनांश्च काम्बोजांश्च कलिङ्गजान् ॥ १ ॥
 गोपालाः गोमिनो गावाः प्राप्ताश्च सुमहत्पदम् ।
 पीड्यन्ते वृषभे राहौ दृग्गोचरमुपागते ॥ २ ॥
 मिथुने ग्रहणे वृत्ते यमुनातटवासिनः ।
 वरस्त्रियश्च पीड्यन्ते राजानश्च कलाविदः ॥ ३ ॥

कर्कटे प्रकटो राहुः शाकपञ्चालकौरवान् ।
 निहन्त्याभीरमल्लांश्च कुरुते चान्नसंक्षयम् ॥ ४ ॥
 सिंहे च सिंहिकासूनुराविर्भूतो वनोद्भवान् ।
 पुलिन्दान् राजदेशीयान् राज्ञश्च परिपीडयेत् ॥ ५ ॥
 हन्यात् कन्याश्रितो राहुः कविलेखकगायकान् ।
 अस्मकत्रिपुरान्तर्गान् सस्यानि च विशोपितः ॥ ६ ॥
 राहुस्तुलायां संदृष्टो दशार्णान् भारुकच्छजान् ।
 अवन्तिमिन्धुजान् हन्ति वणिजश्च परान्स्रजान् ॥ ८ ॥
 राहुमृगमभे दृष्टः विनष्टविषजीविनः ।
 मद्रोदुम्बरचोलीयान् नृपांश्चायुधशालिनः ॥ ८ ॥
 धनुषि ग्रहणे वृत्ते पाञ्चालांश्च विदेहजान् ।
 सायुधा वाजिनोमात्यान् वणिग्वैद्यांश्च पीडयेत् ॥ ९ ॥
 वीक्षितो मकरे राहुर्मन्त्रिवर्गान्नि पीडयेत् ।
 मन्त्रौषधेषु कुशलान् क्षपजातिश्च मायुधान् ॥ १० ॥
 उपरक्तो घटे दृष्टः हन्यात् सिंहपुरोद्भवान् ।
 बर्बरांस्तस्करान् भारवाहांश्च गिरिनिर्मितान् ॥ ११ ॥
 प्रकाशश्चरमे राशौ राहुः सागरवारिजम् ।
 पीडयेद् द्रव्यजातिश्च प्राज्ञांश्चायुधशालिनः ॥ १२ ॥
 अपसव्येन चलनं राहोस्तस्करभीतिकृत् ।
 सव्येन चलनं भूरि वारिदं क्षेमकारणम् ॥ १३ ॥
 सव्येन चलनं राहोश्चौरैर्भयो भयमावहेत् ।
 अपसव्येन चलनं क्षेमकृद् भूरिवारिदम् ॥ १४ ॥
 स्पर्शं धूमोदले कृष्णः सर्व्वग्रासे तु पिङ्गलः ।
 कृष्णे ताभ्रप्रभाचापे मोक्षेण्येतत्क्रमो भवेत् ॥ १५ ॥
 अयं विभेदो वर्णस्य सम्भविष्णुर्निसर्गतः ।

उक्तक्रमविरोधस्तु शुभाशुभविपाचकः ॥ १६ ॥
 श्वेते तमसि विषाणां पीडाक्षेमसुवृष्टयः ।
 अग्निवर्णेऽग्निभीतिश्च पीडादहनजीविनाम् ॥ १७ ॥
 हरिते रोगबाहुल्यमीतिभिः सस्यसंक्षयम् ।
 अरुणांशुनिभे पीडा विहङ्गानामवग्रहः ॥ १८ ॥
 कृष्णवर्णे तमोमूर्त्तौ शूद्राणांव्याधिमादिशेत् ।
 हरिद्राभे विषादूर्वाश्यामे वा मरकं विदुः ॥ १९ ॥
 सापरागौ पुष्पवन्तौ पततो वाप्युदञ्चतः ।
 शारदानाञ्च सस्यानां भूपानामन्यकारिणः ॥ २० ॥
 यदि पञ्चदशोहेन रविन्दूत्परज्यतः
 दुर्भिक्षशस्त्रकोपाभ्यां पीड्यते सनृपञ्जगत् ॥ २१ ॥
 ग्रहणं गणितानीतं यद्यतिपृष्णं दृश्यते ।
 पञ्चग्रहसमायोगे मृते राजा प्रणश्यति ॥ २२ ॥
 सन्निग्रासः शुभैर्दृष्टः कुर्याद् दुर्भिक्षमारकौ ।
 सप्ताहात्र शुभादृष्टिः समयेद् ग्रहणे शुभम् ॥ २३ ॥
 म्लेच्छा येकुलयां सनाजलधयो मूर्खाः शृगालासनाः
 शौचाचारविवर्जिताश्च धरताः सर्वे च निद्रालवः ।
 विच्छिन्नावयवाः जनाः विवसनाः गर्भाशयस्थायिनः
 क्रव्यादास्तिलमाषजातमभयो राहोस्तु वर्गो भवेत् ॥ २४ ॥
 राहोश्चारफलं ब्रूयाद् दुष्टानामपि जन्मिनाम् ।
 ऋक्षोपराक्तवर्गे च तद्गर्गोपात्तवत्सरे ॥ २५ ॥

इति राहुचरितं नाम नवमोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि संकीर्णचरितं लघु ।

विशोध्य कलिवर्षेभ्यो मानोदारं विचक्षणः ॥ १ ॥

अनित्येन विभज्याप्तमश्विन्यादिक्रमादिशेत् ।
 स्थानं तत्सप्तसङ्ख्यानां मुनीनां त्रिदिवौकसाम् ॥ २ ॥
 प्राच्यां मरीचिस्तदनु वशिष्टश्चाङ्गिरास्ततः ।
 अत्रिरस्मात्पुलस्त्यः स्यादतः पुलहनामवान् ॥
 क्रतुरस्मात्परश्चेति क्रमशो मुनयः स्थिताः ॥ ३ ॥
 उत्पातपीडिता एते स्ववर्गं पीडयन्ति हि ।
 पुष्पन्ति वर्गविमलाः सुस्निग्धाःकिरणोज्ज्वलाः ॥ ४ ॥
 प्रथमस्य मुनेर्वर्गे सिद्धमन्त्रौषधाञ्जनाः ।
 द्वितीयस्य सकाम्बोजाः धनिनश्च तपोधनाः ॥ ५ ॥
 तृतीयस्य द्विजन्मानः पण्डिताः कवयो जनाः ।
 चतुर्थस्य पयोवाहा गावश्च वनिता जनाः ॥ ६ ॥
 पञ्चमस्य भुजङ्गाश्च पिशाचा राक्षसस्तथा ।
 षष्ठस्य फलमूलानि चरमस्य श्रुतिवलाः ॥ ७ ॥
 मरीचिर्मासमात्रेण स्ववर्गे पाचयेत् फलम् ।
 मासवृद्धिक्रमादन्ये स्ववर्गे फलपाचकाः ॥ ८ ॥
 इति सप्तमुनिचारनिर्णयः ।

—————:0:—————

अगस्त्यस्योदये वाक्यं कविवद्भावको भवेत् ।
 अस्यैवास्तमये वाक्यं रवेर्मङ्गलमिष्यते ॥ १ ॥
 विषुवन्त्यङ्गुलेनादौ लब्धमृक्षादिकं फलम् ।
 शोधयेद्दुदये वाक्यादस्तवाक्ये तु योजयेत् ॥ २ ॥
 यदा भानोः स्फुटन्तत्तत् सदृशत्वम्पद्यते ।

१ कुलपांसनाजलधियोमूर्खाश्रगालासनाः । २ वत्सरात् ।
 ३ संकीर्त्ति । ४ मानोदारम् । ५ सकलकस्चलपङ्कविषापहः ।

तदागस्त्यमुनिस्तत्तत् क्रियां प्राप्नो भविष्यति ॥ ३ ॥
 निशि तमःपठलेऽरुणरश्मिभिर्छद्युलयं गामेते यमादिगूतः ।
 उदयति स्फुटिकोज्ज्वलरश्मिमान् सकलकश्चलपङ्कविषापहः ४
 परुषः कुरुते रोगान् कपिलोवृष्टिरोधकृत् ।
 धूमो गवामशुभकृन्माञ्जिष्ठाभः क्षुधावहः ॥ ५ ॥
 स्वल्पमूर्त्तिः पुररोधं कुरुते कुम्भसम्भवः ।
 चन्द्रनक्षत्रनियमात्कालवर्गविनिश्चयः ॥ ६ ॥
 उपासितार्थो यदि भूमिपालो नमन्नुपास्ते तदुदीयमानम् ।
 स सप्त वर्षाणि करोति राज्यं निरीतिकं वीतरिपुप्रमार्दम् ॥ ७ ॥
 प्राप्नोति विद्यां तमुपाशमानो द्विजः सुपुत्रान् वीनताजनाश्च ।
 वैश्यस्तुगां पूरिधनानि शूद्रोयात्रार्थसिद्धिं खलु कर्णधारः ॥ ८ ॥
 इति अगस्त्यचारनिर्णयः ।

—:0:—

विलिप्तीकृत भान्विन्दू रत्नेनाभ्यस्यधीहृते ।
 लब्धं पृथक्पृथग्ज्ञात्वा तयोरर्कस्य लाभतः ॥ १ ॥
 शोधये दृढवन्मानं गम्भीरं चन्द्रलाभतः ।
 भाजयेदुभयं सूत्रैः शिष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ २ ॥
 परिवेषस्तदार्केस्या यदि युगे निशाकृतिः ।
 तत्तद्दिनाधिपाश्रीय प्रारम्भक्षयदीप्तिमान् ॥ ३ ॥
 अथवार्केन्दुलाभाभ्यां ज्ञानदीपहतो वृतः ।
 अवशेषे नन्तिप्राप्ता स्तयोः ज्ञेयाः स्फुटांशकाः ॥ ४ ॥
 निम्बप द्विधास्थाप्य नीलं पूर्ववत्र निक्षिपेत् ।
 द्वयं स्फुटांशैर्विभजे ऽष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ ५ ॥
 रविन्दोःपरिधी स्याता मन्यथाशून्यसा तयोः ।
 एतयोः स्फुटभागेषु नर्द्धविक्षिपेदतः ॥ ६ ॥

अभिष्टतिथिभिर्भक्त्वा शिष्टमोजे यदि स्थितम् ।
 यदा वा परिवेषः स्याःत्तयोरिति वदेद् बुधः ॥ ७ ॥
 सर्व्वव्योमानगामी यः परिवेषः सशोणिमः ।
 धनुश्शुगाटसकटप्रतिमश्च न शोभनः ॥ ८ ॥
 सेनाधिपस्य भयकृत् परिवेषो विमण्डलः ।
 सादिभि शस्त्रकोपश्च युवराजनरेन्द्रहा ॥ ९ ॥
 निरुद्धे सार्द्धमृक्षेण ग्रहे मण्डलरेखया ।
 दिनत्रये न दृष्टिवा विग्रहोवा थ मासवः ॥ १० ॥
 होरायाः जन्मराशे र्वापतिर्जन्मर्क्षमेववा ।
 अन्तर्भवतिचक्रेचेत्तस्य राज्ञोशुभम्भवेत् ॥ ११ ॥
 परिवेषगतो भौमः शस्त्राग्निभयदो भवेत् ।
 बुध स्सुवृष्टिकृन्मन्त्री लेखकानाञ्च वृद्धिदः ॥ १२ ॥
 जीवः पुरोहितामात्यभूपालानां विवाधकः ।
 शुक्रः प्रायायिनां राज्ञां पीडयेदन्नहानिकृत् ॥ १३ ॥
 शनिः कुधान्यविध्वंसी जनयेद् दृष्टिमारुतौ ।
 राहुर्नृपभयं व्याधिं केतुर्गर्भभयं दिशेत् ॥ १४ ॥
 द्वयो निरुद्धयोर्युद्धं जानीयात् क्षुब्धभयं त्रिषु ।
 क्षयो लोकस्य निर्दिष्टो ग्रहेषु चतुरादिषु ॥ १५ ॥
 विप्रादीनां क्षयं कूर्यात्क्रमात्प्रतिपदादिषु ।
 श्रेणी नगरकोशानां पञ्चम्यादिषु नाशकृत् ॥ १६ ॥
 अष्टम्यां युवराजस्य परस्त्रीषु च भूभुजां ।
 द्वादश्यां नगरक्षोभस्त्रयोदश्यां चमूभयम् ॥ १७ ॥
 परतो महिषीनाशः पञ्चदश्यां नृपाशुभम् ।
 ऋक्षग्रहवशाज् ज्ञेयः कालवर्गो वलौत्तरः ॥ १८ ॥
 इतिपरिवेषनिर्णयः ।

अर्केन्दुलाभं सम्पृक्तं षडभ्यस्तं चतुर्विधम् ।
 चण्डिसूनुं घटिधेनुं क्रमात् तेषु विनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 राज्यभानुतनुमानैर्भक्त्वां शुन्येषु हि क्रमात् ।
 जीमूतवातपरिधिशक्रचापोदयस्तदा ॥ २ ॥
 ऐन्द्रं धनुर्जले दृष्टं विधत्ते दृष्टिनिग्रहम् ।
 भुवि सस्यवधं नाकौ शक्रकोपंतरौ रुजः ॥ ३ ॥
 अवृष्ट्यां दृष्टिकृद्वृष्ट्यां दृष्टिनुत् पूर्वदिग्भवम् ।
 यदा पश्चिमदिग्भूतं दृष्टिकृत् शक्रकार्मुकम् ॥ ४ ॥
 प्रागादिषु चतुर्दिक्षु निशायां धनुराहितम् ।
 भूपसेनाधिपामासमन्त्रीणां भयदं क्रमात् ॥ ५ ॥
 धनुः स्वेतादिवर्णः स्याद्विजादीनां भयावहम् ।
 निशि स्वस्थितदिग्जातं निहन्याद्राजवल्लभान् ॥ ६ ॥
 इन्द्रचापसमुद्भूतं शुभाशुभफलम्बुधः ।
 अर्काधिष्ठिततारायाः वर्गे काले नचोद्दिशेत् ॥ ७ ॥
 इतिइन्द्रचापनिर्णयः ।

अर्कोदये निपतितो निर्घातो घातको भवेत् ।
 नृपानां धनिनाञ्चाथ योधानां वणिजामपि ॥ १ ॥
 गोजाविकमुपाहन्यात्तत्तदाप्रहरावधिः ।
 द्वितीये शुद्रपौरांश्च विप्रान् राजोपजीविनः ॥ २ ॥
 तृतीये वैश्यजीमूतांश्चतुर्थांशे च तस्करान् ।
 निहन्यस्तमये नीचान् सस्यजातानि पञ्चमे ॥ ३ ॥
 षष्ठे पिशाचसङ्घातान् सप्तमे गजवाजिनः ।

अष्टमे यायिनो याति यां दिशां हन्ति तद्भवान् ॥ ४ ॥

देवालयेषु पतितः तद्भक्तानुपपीडयेत् ।

पतितो राजसदने विधत्ते राष्ट्रशून्यताम् ॥ ५ ॥

निर्घातपातः फलति चन्द्रनक्षत्रजातिषु ।

मासपट्टकेन वा नोचेद्वत्सरत्रितये न वा ॥ ६ ॥

इतिनिर्घातपातनिर्णयः ।

उल्काद्विजादिवर्णघ्नी सङ्घासृग्स्वर्णवाणभा ।

तथैव रुक्षानिर्दिष्टा पतिता चोत्तरादिषु ॥ १ ॥

अनुपङ्गाम्बरे यस्याश्चिरं तिष्ठति दण्डवत् ।

धृतेव तन्तुभिः खेया चोह्यते सा च राजनुत् ॥ २ ॥

लोकसंक्षयमाधत्ते शिखिपिञ्जस्वरुपिणी ।

सर्पवत् सर्पति या च सा स्त्रीणामीहिता भवेत् ॥ ३ ॥

छत्रवन्मण्डलाकारा निहन्ति च पुरोहितम् ।

सा धत्ते राष्ट्रशून्यत्वं या स्थिता वंशगुल्मवत् ॥ ४ ॥

या व्यालसूकरसदृकसहीवस्फुलिङ्गा ।

खण्डा च निस्वनवती जगतः शुभा सा ॥

उल्का यतो ऽभिभवति स्वपुरं बलं वा ।

भूपस्य तस्य तत एव भयं वदन्ति ॥ ५ ॥

उल्का फलति सप्ताहाद्वर्षमात्रे वा पुनः ।

चन्दाधिष्ठितनक्षत्रवर्गे वा दृष्टजन्तुषु ॥ ६ ॥

इतिउल्कानिर्णयः ।

दिग्दाहः पूर्वदिग्जातः क्षत्रियानां भयावहः ।
 आग्नेय्यां शिल्पिबालघ्नो याम्यायामुग्रजातिनुत् ॥ १ ॥
 पश्चिमे कर्षकान् वायौ तुरङ्गैः सह तस्करान् ।
 पीडयेदुत्तरे विप्रानैशान्यां वणिजांकुलम् ॥ २ ॥
 दिग्दाहो वत्सराद्धेन मासानां सप्तकेन वा ।
 चन्द्राधिष्ठितनक्षत्रवर्गे फलति भूरिशः ॥ ३ ॥

इतिदिग्दाहनिर्णयः ।

प्रथमे प्रहरे दृष्टं गन्धर्व्वनगरन्दिवि ।
 राजोपजीविभयदं द्वितीये ब्राह्मणाहितम् ॥ १ ॥
 तृतीये वैश्यवंशघ्नं तुरीये चोरनाशनम् ।
 अस्य पाकस्त्रिभिः मासैस्तत्तद्देशेषु निर्दिशेत् ॥ २ ॥

इतिगन्धर्व्वनिर्णयः ।

धरिज्याश्चलनं पापं सौम्यनक्षत्रवारजम् ।
 स्ववर्गे शुभदं भूयः परवर्गेषु दोषदम् ॥ १ ॥
 केचित्पापफलम्भूमश्चलनं सर्व्वदा जगुः ।
 पच्यते चलनं धाज्याः वत्सराद्वितयान्तरे ॥ २ ॥

इतिभूचलननिर्णयः ।

पञ्च दुर्भिक्षकतीरः षट् पार्थिवभयप्रदाः ।
 सप्त सर्व्वविनाशाय सकृदेकत्रगा ग्रहाः ॥ १ ॥
 यस्यां दिशि ग्रहाः सर्व्वे लीयन्ते तिग्मधामनि ।

व्याधिदुर्भिक्षशस्त्रार्थस्तस्यां दिशि जनो भवेत् ॥ २ ॥
 र वावस्तमिते यत्र देशे ग्रहपरम्परात् ।
 दृश्यते तत्र शत्रूणां वत्सरेण नृपोऽन्यथा ॥ ३ ॥
 पद्मोत्पलयवादीनां चित्राणामेकनालकम् ।
 सम्भवः फलपुष्पाणां यमलत्वञ्च भीतिदम् ॥ ४ ॥
 परयोनिषु गच्छन्तो मैथुनं देशनाशनम् ।
 अन्यत्र विषयोत्पत्तिर्नृणाञ्चाजातिमैथुनम् ॥ ५ ॥
 सर्वे दुर्भिक्षकर्तारः स्वजातिपिशितासनाः ।
 सर्पमूषिकमाज्जारप्रथुरोमविवर्जिताः ॥ ६ ॥
 ग्रामारण्यचराः ये च ये दिवा यामिनीचराः ।
 ते ते व्यस्यिताः दृष्टाः दधतो देशशून्यताम् ॥ ७ ॥
 गृहतोरणचैसुषु द्वारेषु च भयप्रदाः ।
 पक्षिणां सन्निपातश्च मधुवल्मीकदर्शनम् ॥ ८ ॥
 एकत्रानेकदेवानां कुसुमफलदर्शनम् ।
 अतिवृद्धिश्च सस्यानां परचक्रागमं वदेत् ॥ ९ ॥
 तिलानां मर्दनात्तैलमतैलत्वञ्च वा यदा ।
 अन्नस्य विरसत्वञ्च तदापि सुमहद्भयम् ॥ १० ॥
 प्रावृट्कालं विनान्यत्र समये सप्तवासरम् ।
 प्रवन्धेन महावृष्टिः प्रधानमरणं वदेत् ॥ ११ ॥
 यदि छाया न दृश्यन्ते विमलेपि विवस्वाति ।
 पल्लीपतो वा दृश्यन्ते भवेत्तस्मिन्नुपद्रवः ॥ १२ ॥
 कुक्कुटाः क्षणदारम्भे हेमन्तादौ च कोकिलाः ।
 रुदन्तो देशनाशाय श्येनाश्च प्रतिचक्रगाः ॥ १३ ॥

शिशवश्च शस्त्रकाष्ठाश्च पाणयस्तु परस्परम् ।
 प्रहरच्छिन्दिभिन्दीति निगदन्तो भयप्रदाः ॥ १४ ॥
 चित्रितश्चित्ररूपानां तद्भक्तानां भयप्रदाः ।
 विकृतप्रसवस्तत्तद्वर्गशून्यत्वमावेहत् ॥ १५ ॥
 अग्नेर्भयङ्करो घोषो नागैरुज्ज्वलनं तथा ।
 रसितं लोहभाण्डानां गमनञ्च भयप्रदम् ॥ १६ ॥
 अप्राणिनां वचोवीतशरीराणाञ्च गर्जनम् ।
 सलिले शोणरेखा च न चिराद् भयमादिशेत् ॥ १७ ॥
 सस्यवृक्षजलानाञ्च दृष्टिभूतलभूभृताम् ।
 उत्पातः प्रभुनाशाय सर्वश्चाद्भूतदर्शनम् ॥ १८ ॥
 उन्मत्तानाञ्च या गाथाः शिशूनां भाषितञ्च यत् ।
 स्त्रियोयच्चप्रभासन्ते तस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥ १९ ॥
 पाशाण्डानां नास्तिकानाञ्च वादः
 साध्वाचारप्रोज्झितः क्रोधशीलः ।
 ईर्षालू वा विग्रहेच्छु नृपो वा
 यस्मिन् देशे तस्य नाशो न दूरः ॥ २० ॥
 सीमासीमन्तिते सर्वप्रदेशे स प्रजापतिः ।
 नक्षत्रराशिर्वायार्द्धस्तत्क्षणेन ग्रहान्वितः ॥ २१ ॥
 द्वे रेखे दीर्घतो गर्भे तिर्यग्वाष्टौ समालिखेत् ।
 मध्ये प्रजापतिस्त्रयं प्राज्दक्षिणेन तारकः ॥ २२ ॥
 तिर्यग्मध्यमसूत्रस्य तत्तद्वारं व्रतादिषु ।
 तदधस्तारकापूर्वं मृक्षं सर्वत्र योजयेत् ॥ २३ ॥
 त्रयोदश विनाडीम्भिरधिके घटिका द्वये ।

१ श्योनस्वप्रतिचक्रगाः । २ पाणयास्तु । ३ सोणनरेखा ।
 ४ उज्ज्वलानाञ्च । ५ पध्यस्ते । ६ तद्वारं व्रतीधिदाम् सु ।

ताराश्चलन्सतिक्रान्ते न मध्यस्थः प्रजापतिः ॥ २४ ॥

प्रजापतौ समुद्भूते नोत्पातः शस्यते सदा ।

शेषषु तत्तन्नक्षत्रग्रहयोगैः शुभाशुभम् ॥ २५ ॥

सर्व्वत्रोत्पातजातेषु लोकपालान् सहग्रहान् ।

अभ्यर्च्य तोषयेद्दानैर् गुणिनस्तु यथाधनम् ॥ २६ ॥

कोशातकी विषदकेतकमातुलुङ्ग

दूर्वा सहाहरिवधूजलजन्मविल्वैः ॥

गोरोचना जलसकृत्कटुदुग्धयुक्त

स्नानीय मूष्णसलिलं दुरितापहारी ॥ २७ ॥

भूमिजं भूमिदानेन गोदानेनान्तरीक्षजम् ।

उत्पातं सर्व्वतो जातं हेमदानेन वाजयेत् ॥ २८ ॥

इव्युत्पातनिर्णयः ॥

—०***०—

इति सङ्गीर्णचरितं नामदशमोऽध्यायः ॥

इत्यनवमदर्शिनःस्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधन्वा
चरिति प्रकरणं नाम प्रथमम् ।

यद्भोजराजादिभिरादिधीरैरादेशतन्त्रम् बहुधा वितेने ।

सारं समुद्भूत्य ततःस्फुटार्थमविस्तृतं सम्प्रति सूत्रयामि ॥ १ ॥

राशयो द्वादशाजाद्या अश्विन्यादिनवांग्रयः ।

अवसानं कुलीराली मीनानामृक्षसन्धयः ॥ २ ॥

मिथुनं सगदावीणं युगलं नरयोषितोः ।

१ समुद्भूतौ । २ रादेशतन्त्रम्वहुधा ।

तुला तुलावान् पुरुषः कुम्भःकुम्भधरो नरः ॥ ३ ॥

सस्यदीपकरा कन्या कन्यानावमधिष्ठिता ।

धनुर्धन्वी पुमानश्वजघनःपरिकीर्तितः ॥ ४ ॥

झषो मृगास्यो मकरो मीनो मत्स्ययुगम्भवेत् ।

शेषाःस्वनामसदृशाः सर्व्वे स्वस्थानगोचराः ॥ ५ ॥

ईषद्रक्तश्च धवलो हरितः पाटलद्युतिः ।

पाण्डुर्विचित्रवर्णश्च कृष्णःकनकसन्निभः ॥ ६ ॥

पिङ्गलःकर्बुरश्रीश्च वभ्रूश्च मलिनः क्रमात् ।

मेषादिमीनपर्य्यन्ताः रुचयःपरिकीर्तिताः ॥ ७ ॥

क्रूरः सौम्यः पुमान्नारी चरःस्थिरो द्विरूपवान् ।

द्वारं बाह्यश्च गर्भश्च क्रमान् मेषादयःस्मृताः ॥ ८ ॥

चत्वारो राशयोजाद्याः पञ्चमैर्नवमैस्सह ।

प्रागादीनां दिशामीशाःक्रमेण परिकीर्तिताः ॥ ९ ॥

नृचतुष्पदकीटारूपाः प्रागादीशा वलोत्तराः ।

द्युरात्रिसन्ध्यावलिनो नृचतुष्पदकीटकाः ॥ १० ॥

कुजशुक्रशुचन्द्रार्कसौम्यशुक्रारसूरयः ।

पेङ्गुमन्दसुराचार्याः मेषादिभवनेश्वराः ॥ ११ ॥

होरा राश्यर्द्धमोजे तु प्रथमा राश्मिमालिनः ।

पश्चिमा हरिणाङ्गस्य समराशेर्विपर्य्ययात् ॥ १२ ॥

राशित्रिभागो द्वेष्काणः प्रथमो भवनेशितुः ।

द्वितीयः पञ्चमेशस्य तृतीयो नवमेशितुः ॥ १३ ॥

अंशाःनवाजहरिचापभृतामजाद्यः

नक्रादयो वृषवधूमकरांशकाःस्युः ।

तौल्यादयो मिथुनतौलिघटांशकाश्च

कव्यादयश्चरमवृश्चिककर्कटांशाः ॥ १४ ॥

चरस्थिरद्विरूपेषु भवनेषु यथाक्रमम् ।

आदिमध्यान्तगा भागाः स्मृता वर्गोत्तमा बुधैः ॥ १५ ॥

राशिः द्वादशभागात्मा तत्रभागा यथाक्रमम् ।

तदादिराश्यथीशानां विपश्चिद्विर्विकल्पितः ॥ १६ ॥

राशिस्तु त्रिंशदंशः कुजराविजसुराचार्यशाशाङ्गिशुक्राः

राशेरोजस्य वाणेन्द्रियभुजगमुनिप्राणभागाधिनाथाः ।

शुक्रज्ञाचार्यसूर्यात्मजधरणिमुता युग्मराशेस्तु वायुः

क्षौणीभृद्व्यालजातिस्मरशरमरुतामंशकानामधीशाः ॥ १७ ॥

पृष्ठोदया मिथुनसिंहतुलाधराश्च

सीमन्तिनी कलसवृश्चिकराशयश्च ।

मूर्द्धोदया मकरगोजधनुः कुलीराः

स्यान्मीनराशिरुभयोदयनामधेयः ॥ १८ ॥

तात्कालिकोदयोमूर्तिः कल्यञ्च हृदयं भवेत् ।

द्वितीयन्तु धनं धान्यं तृतीयं भ्रातृविक्रमौ ॥ १९ ॥

तुरियन्तु सुहृद्रेष्म पातालसुखबन्धवः ।

पञ्चमं पितृधीपुत्राः षष्ठं रुग्वैरवैरिणः ॥ २० ॥

सप्तमं युवातिरागो रन्ध्रं मोहोऽष्टमं मृतिः ।

नवमन्तु तपोभाग्यगुरुधर्मगुणोदयः ॥ २१ ॥

दशमं मानकर्मज्ञः लाभस्त्वेकादशंच यः ।

द्वादशञ्च व्ययं मानं सर्वं स्वाख्यातमूचकम् ॥ २२ ॥

षष्ठं तृतीयदशममेकादशमथापि च ।

विद्यादुपवयस्थानमन्यत्रापचयाभिधा ॥ २३ ॥

सर्वस्वस्वामिभिर्युक्तं दृष्टं वा बलवद्भवेत् ।

मूर्तिर्बुधं गुरुभ्याञ्च युक्तादृष्टा बलोत्तराः ॥ २४ ॥

भाववृद्धिकराः सौम्याः षष्ठादन्यत्र सर्व्वतः ।
 अष्टमस्थाश्च कुर्व्वन्ति नरास्ते वृद्धिमायुषः ॥ २५ ॥
 विवस्वानल्पचिकुरः पैतृकः समरप्रियः ।
 रक्तश्यामश्च पिङ्गाक्षश्चतुरस्त्रोऽस्थिसारवान् ॥ २६ ॥
 भास्वतःपरमोच्चन्तु मेषस्य दशमोऽंशकः ।
 तुलायाः दशमोभागः परमोनीचमिष्यते ॥ २७ ॥
 सिंहोर्विशतिरंशाःस्यु स्त्रिकोणमपरे गृहम् ।
 शत्रुमन्दसितौ मध्यस्तौम्यो मित्राणि वापरे ॥ २८ ॥
 पुरुषाणाञ्च राज्ञश्च विवस्वानधिपःस्मृतः ।
 ताम्रवर्णः स्वयं वातप्रस्थतापसदर्शनः ॥ २९ ॥
 रक्ताधिकःश्लेष्ममरुच्छरीरी
 ज्ञानी दयावांश्चपलःक्रियासु ।
 प्रांशुः कृशः कोमलवाक् शुभाक्षः
 कलानिधिर्मित्रजनप्रियश्च ॥ ३० ॥
 चन्द्रस्य परमोच्चन्तु द्वितीयो वृषभेशकः ।
 त्रिकोणं परमोनीचं तृतीयोवृश्चिकेशकः ॥ ३१ ॥
 चन्द्रस्य सुहृदौ सूर्यबुधौ शेषास्तु मध्यमाः ।
 स्वेतगुर्युवती वैश्यः कापालिकमहेश्वरः ॥ ३२ ॥
 निसं युवा काञ्चनवर्णदृष्टिः
 पित्तात्मकौऽनेकमतिश्च हिंस्रः ।
 दुर्द्धर्षः पद्मदलाग्रवर्णो
 मज्जाधिकोवा मनकश्च भौमः ॥ ३३ ॥
 उच्चं मकरराशेःस्यादष्टविंशोऽंशकः परम् ।
 तावदेवांशको नीचः परमः कर्कटे भवेत् ॥ ३४ ॥

मेघस्य द्वादशोभागस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

सितासितौ समौ शत्रुः शशिनः सुहृदः परे ॥ ३५ ॥

कुशोऽनुहग्रपुंसाञ्च क्षत्रियानाञ्च नायकः ।

सामवेदप्रियः शाक्यः भिक्षूणां दर्शने स्थितः ॥ ३६ ॥

विस्थूयनमूर्तिर्निपुणः क्रियासु

दूर्वाङ्कुरश्यामतनुश्शिरालः ।

स्थूलच्छर्विर्मृष्टवचः सुवृत्तौ

हास्यप्रियचन्द्रसुतः सदैव ॥ ३७ ॥

चन्द्रपुत्रस्य कन्यायामुच्चं पञ्चदशोऽंशकः ।

त्रिकोणमपरेनीचश्चरमे तावदंशकः ॥ ३८ ॥

शुक्रार्कौ सुहृदौ शत्रुश्चन्द्रः शेषास्तु मध्यमाः ।

एकदण्डीधरः खर्वः शण्डशूद्राधिपः स्मृतः ॥ ३९ ॥

स्थूलः कफात्मा कनकाभवर्णो मेदोधिको ह्रस्वतनुश्च धीमान्

पिङ्गक्ष्णः पिङ्गलमूर्द्धजन्मा गुरुस्सुराणामितिसम्प्रदिष्टः ॥ ४० ॥

जीवस्य परमोच्चन्तु कर्कटे पञ्चमोऽंशकः ।

तावदेवांशको नीचो मकरे परिकीर्तितः ॥ ४१ ॥

हयाङ्गे पञ्चमोभागस्त्रिकोणमपरेगृहम् ।

शत्रू सौम्यासितौ मध्यो रविजः सुहृदः परे ॥ ४२ ॥

ऋग्वेदवत्सलः पुंसां विप्राणाञ्च विभुः स्मृतः ।

नभोग्रहो यतीनान्तु समये भक्तिमान् गुरुः ॥ ४३ ॥

श्यामो विकृष्टपर्वा च कुटिलासितमूर्द्धजः ।

कफानिलात्मवान् शुक्रसारश्च भृगुनन्दनः ॥ ४४ ॥

सप्तविंशांशको मीने परमोच्चं भृगो भवेत् ।

कन्यायां परमो नीच स्तावदेवांशकःस्मृतः ॥ ४५ ॥

तुलाया पञ्चमो भागस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

ज्ञार्की मित्रे समौभौमगुरुशेषास्त्वरयःस्मृताः ॥ ४६ ॥

यजुर्वेदप्रियः स्त्रीणां विप्राणाञ्च विनायकः ।

भार्गवः सलिलाधीशश्चरकानां मतप्रियः ॥ ४७ ॥

स्थूलद्विजन्मनस्त्रलोमयुतःपरेपां

दोषैकसूचनपटुः कृशदीर्घगात्रः ।

स्नायुत्तरः कपिलदृढमरुतात्मकश्च

कृष्णः प्रभाकरसुतो महिमादिसक्तः ॥ ४८ ॥

तुलायामंशको विंशः परमोच्चंशनेर्भवत् ।

तावदेवांशको मेपे परमं नीचमिष्यते ॥ ४९ ॥

कुम्भेर्विंशति रंशाःस्युस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

शुक्रज्ञौ सुहृदौ जीवो मध्यमोऽन्येतु शत्रवः ॥ ५० ॥

मारुतग्रह एषस्यात् शङ्करोद्भवनायकः ।

सहायः शण्डजातीनां ह्रीकानां तुमतप्रियः ॥ ५१ ॥

सर्वेषामेव तत्काले स्थिताः मित्राणि सम्मताः ।

द्वितीयादित्रये वापि दशमादित्रयेऽपि च ॥ ५२ ॥

अधिमित्रमधिद्वेपि विश्वरूपविवर्जितः ।

यथार्हमिति बोद्धव्यास्तत्कालेपि ग्रहाः क्रमात् ॥ ५३ ॥

रविःशुक्रःकुजोराहु र्यमश्चन्द्रो बुधो गुरुः ।

प्रागादीनां दिशामीशाः क्रमेण परिकीतिताः ॥ ५४ ॥

पापाःक्षीणेन्दुरादिसः क्षमापुत्रश्शनैश्चरः ।

गुरुःशुक्रश्च पूर्णेन्दुः सौम्यः सौम्यास्तु योगतः ॥ ५५ ॥

१ तुलायांसप्तमो । २ मित्रम् । ३ गुरुस्सोबारिस्मृतो । ४ सलिलादिभिश्च । ५ मारुण ।

स्वस्माद्ग्रहः पुरम्पश्येत्पाददृष्ट्या यथाक्रमात् ।

भ्रातृमानौ सुतामासौ सुहृद्रन्धे च मन्मथम् ॥ ५६ ॥

भानुः शशीभृगुर्जीवः सौम्यो भौमः शनैश्चरः ।

निसं सिद्धवला एते विलोमादुत्तरोत्तरम् ॥ ५७ ॥

ये वक्रगतयःस्निग्धा जित्वरा विमलोज्ज्वलाः ।

ते चेष्टा बलिनो नाम होराविद्भिः प्रकाशिताः ॥ ५८ ॥

उत्तरायणगौ सूर्यशशाङ्गौ बलिनौ मतौ ।

दक्षिणायणगाश्चान्ये चेष्टा बलमिदं भवेत् ॥ ५९ ॥

स्वोच्चस्त्रिकोणभवनांशगतःशुभैश्च

दृष्टःसुहृद्भवनगः स्थितिशक्तियुक्तः ।

स्त्रीक्षेत्रगौ शशिसितानपरे ग्रहाश्च

पुंराशिगाः स्थितिबलप्रवलाः भवन्ति ॥ ६० ॥

प्राक्केन्द्रगौ जीवबुधौकुजाक्षौ याम्यांश्रयौ पश्चिमगश्चकोणः ।

शशाङ्कशुक्राबुदगाश्रयौ च स्यातां परं दिग्बलिनौ क्रमेण ६१

अहनि गुरुसितार्काः शक्तिमन्तो निशायां

शशधरकुजसौराः सर्वदा चन्द्रपुत्रः ।

शुभगगनचराः स्युःशुक्लपक्षे बलाढ्याः

बहुलमुपगताश्च क्रूरसंज्ञाः बलाढ्याः ॥ ६२ ॥

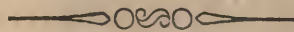
स्वकीयाब्दे स्वमासेच स्वचक्रेच स्ववासरे ।

स्वहोरायाश्च सर्वेपि ग्रहाःकालबलोत्तराः ॥ ६३ ॥

श्रेष्ठं चेष्टाबलं तत्र स्थानदिक्कालसम्भवम् ।

क्रमेण पादहीनः स्याद्बलम्बलनिरूपणे ॥ ६४ ॥

इति सामान्यादेशविधिर्नाम एकादशोऽध्यायः ॥

अतःपरं प्रवक्ष्यामि रहस्यं ज्योतिषागमे ।

आयुर्दायविधानं हि सारं मुनिमतान्तरे ॥ १ ॥

असन्निधौ जन्मपितुश्शशङ्के सितज्ञयोर्मध्यगतेऽथ केन्द्रे ।

होरामपश्यत्युदये शनौ वा लग्नात्कुजे वा यदि सप्तमस्थे ॥ २ ॥

सार्कःशशी भवति पापयुतोऽथवापि

जीवो न लग्नमापि पश्यति नापि चन्द्रम् ।

सार्कं शशाङ्कमपि पश्यति नैव जीवो

जातःपरं भवति जारस्रुतः तदानीम् ॥ ३ ॥

गुरुक्षेत्रगते चन्द्रे तद्युक्ते चान्यराशिगे ।

तदद्रेष्काणे तदंशे वा नापरैर्जात इष्यते ॥ ४ ॥

लग्ने यो द्वादशांशःस्यात्तद्दिग्द्वारं गृहम्भवेत् ।

तदीशदिङ्मुखं चापि मणित्थाचार्य्यसम्मतम् ॥ ५ ॥

विलग्रराशिसिद्धा वा ककुप्केन्द्रस्थितस्य वा ।

बलिनो वा भवेदासां द्वारे जननसदृमनः ॥ ६ ॥

लग्नात् षष्ठाष्टमो वापि चन्द्रःपापनिरीक्षितः ।

अर्द्धगास्सूतिकाः शुद्धे मृत्युमद्धा प्रयच्छति ॥ ७ ॥

स एव शुभदृष्टश्चे दष्टाब्दे मृत्युदो मतः ।

दृष्टःसद्भिरसद्भिश्च तदर्द्धाब्दे करोति तत् ॥ ८ ॥

षष्ठाष्टमगतश्चन्द्रो न सर्वैर्वा निरीक्ष्यते ।

सौम्ययुक्तोऽथवा सौम्य क्षेत्रगोवान् मृत्युकृत् ॥ ९ ॥

पक्षे सिते भवति जन्म यदि क्षपायां

कृष्णेऽथवाऽहनि शुभाशुभवीक्षितोऽपि ।

तच्चन्द्रमा रिपुविनाशगतोऽपि यत्रा

दापत्सु रक्षति पितैव शिशुं निहन्ति ॥ १० ॥

सौम्याश्च षष्ठाष्टमगा बलाढ्यैः

पापैस्सुदृष्टाः सदवीक्षिताश्च ।

मासेन मृत्युं जनयन्ति होरा

धिपाश्च पापापजितास्तथास्ते ॥ ११ ॥

अष्टमं शशिनः कूरसहितं मरणावहम् ।

लग्ने पापयुते चन्द्रः पञ्चमस्थश्च दोषदः ॥ १२ ॥

द्वादशस्थानगश्चन्द्रः सूर्यः सूर्यसुतः क्रमात् ।

मातुः पितुश्च सूनोश्च व्याधिं वहति भूरिशः ॥ १३ ॥

भाग्यपूज्याप्यचित्राणां पादेषु च यथाक्रमम् ।

पितुर्मातुश्च तद्भ्रातुर्बालस्य च मृतिर्भवेत् ॥ १४ ॥

पापग्रहयुतश्चन्द्रो ब्रजेत्तत्तत् शुभेतरम् ।

मातुर्मरणमाचष्टे पितुश्च दिनकृत्ताया ॥ १५ ॥

गर्भं निहन्ति शीतांशुर्मध्यगो वैक्रमन्दयोः ।

संपापदृष्टो होरास्थस्तादृशो जननीमपि ॥ १६ ॥

सन्ध्यायां चन्द्रहोरायां क्रूरराश्यन्तसेविनः ।

मृत्युदाश्चन्द्रपापाश्च प्रत्येकं केन्द्रसेविनः ॥ १७ ॥

बक्रस्य पूर्वार्धगताश्च पापाः शुभाश्च पार्श्वार्धनिसेविनश्चेत् ।

लग्ने कुलीरेऽपि च वृश्चिके वा जातस्य मृत्युर्न चिरेण दृष्टः ॥ १८ ॥

क्षीणे शशाङ्के लग्नस्थे पापाश्च केन्द्रसेविनः ।

अष्टमे वाभवेयुस्ते तदाजातो न जीवीत ॥ १९ ॥

क्रूरग्रहयुतश्चन्द्रो व्ययोदयकलत्रगः ।

नष्टसद्वीक्षणः केन्द्रैः शुभवर्जैश्च मृत्युदः ॥ २० ॥

चतुराशिगतो वेन्दुः सप्तमस्थोऽपि वाभवेत् ।

क्रूरयोर्मध्ययातश्चेत् तदापि मरणप्रदः ॥ २१ ॥

क्लृपेषु सप्तमस्थेषु चन्द्रो लग्नगतो यदि ।

तदापि मरणं प्राप्तं वादरायणसम्मतम् ॥ २२ ॥

चन्द्रे व्ययगते क्षीणे पापैर्ल्लग्नमाष्टमाश्रयैः ।

कण्टकैः शुभवज्जैश्च जातस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

शशिनि शनिसमेते लग्नगे सोपरागे

क्षितिमुतवति रन्ध्रे नाशमोहुश्च मातुः ।

स्थितवति स्रुधे वा सार्कजे वा तथार्के

भवति मरणमुक्तं पूर्ववच्छत्रुजातम् ॥ २४ ॥

लग्नाष्टनवमान्तस्थे सोमार्कशनैश्चरैः ।

अदृष्टैर्गुरुणा शक्तिमता मृत्युमिहादिशेत् ॥ २५ ॥

क्षीणेन्दुर्लग्नपुत्रन्य कामधर्मसमाश्रयः ।

नाशकृद्बलिभिर्जीवसितज्ञैरयुतेक्षितः ॥ २६ ॥

यस्मिंसंस्थो जननसमये शक्तिमान्योगकर्ता

तत्र प्राप्ते शिशिरकिरणे पापदृष्टे समन्तात् ।

मृत्युर्वाच्यश्शशिनि बलिनि स्वर्क्षणे वापि धीरैः ।

बन्धुच्छेदादिभिरपहतः स्यादरिष्टोपघाते ॥ २७ ॥

विवर्द्धमानः शशभृत्समस्तग्रैहः सुदृष्टो विनिहन्त्यरिष्टम् ।

चन्द्रात्तु षष्ठाष्टमसप्तमस्थाः सौम्याश्च रक्षन्ति शिशून् विपापाः २८

होरागतो जन्मपतिः समस्तैर्निरीक्षितः पापबलं क्षिणोति ।

चन्द्रः शुभस्वोच्चगतश्च मित्रवर्गस्थितो वा न करोत्यरिष्टम् २९

होरागतो गुरुदंशुरुदात्तशक्ति

रेकोपि हन्ति दुरितं शुभदृष्टमूर्तिः ।

राहुस्तथैव कथितस्त्रिषडायसंस्थः

सौम्येक्षितोऽपि शुभरेखरसङ्गतोऽपि ॥ ३० ॥

अजे कुलोरे वृषभेऽथवापि लग्नत्वमाप्ते यदि राहवास्ते ।
 भ्रूयात्तदा मङ्गलमेव यद्वा भवन्ति योगा बहवः शुभाश्च ३१
 आयुस्तैलमिव प्रोक्तं शरीरं वर्त्तिका यथा ।
 चेतः प्रदीपवत्तत्र प्रत्युपायास्तु वायुवत् ॥ ३२ ॥
 अभावमेवारिष्टानामवसीय बुधः पुरः ।
 पश्चादायुर्विधानेषु यथा देशं प्रवर्त्तताम् ॥ ३३ ॥
 निर्गच्छतो योनिमुखान्मूर्द्धालग्नमिति स्मृतम् ।
 ततः प्रभृति निर्देश्याः क्रमशोऽन्येऽपि राशयः ॥ ३४ ॥
 शार्षोदयस्यपुंसस्तु नियमोऽयं प्रकल्पितः ।
 पादोदयस्य तास्यादे विलोमेन प्रकल्पयेत् ॥ ३५ ॥

मूर्द्धा ललाटास्यतटीकपोलौ
 कण्ठोऽथ वक्षो हृदयञ्च कुक्षी ।
 कट्यूरुजानूनि तथैव जङ्घ्ये
 पादौ च लग्नानि भवन्ति भानि ॥ ३६ ॥

ग्रहाणां सदसद्भावैस्तत्तदाश्रितमस्तकम् ।
 पृष्ठञ्च परिहीनञ्च विनिश्चित्य वदेद्बुधः ॥ ३७ ॥
 भानुः पिता शशी माता शुक्रः पत्नी सुतादिकम् ।
 गुरुर्विभवरूपादिर्बुधो बुद्धिश्च वैरिणः ॥ ३८ ॥
 कुजस्तु सोदरोत्साहौ शनिर्गो किङ्करादिकम् ।
 कुमारो लग्नमेव स्या दिसेवंग्रहसङ्ग्रहः ॥ ३९ ॥
 नीचाद्भ्रष्टं खगं स्वोच्चमारोहन्तं विनिर्दिशेत् ।
 उच्चाद्भ्रष्टं पुनर्नीचमवरोहन्तं मादिशेत् ॥ ४० ॥
 भानुः परमनीचस्थो द्वाचत्वारिशदंशुमान् ।
 ततो यथा बलञ्चान्ये^१ विरूपाः नांशवः क्रमात् ॥ ४१ ॥

दलिता नीचपादास्ते परमोच्चेषु वत्सरः ।

उच्चस्थस्य रेवर्दायः सरदामेकविंशतिः ॥ ४२ ॥

एकैकोनात् त्वतः शेषग्रहाणां दाय उच्यते ॥ ४३ ॥

उच्चतो नीचतो वापि शोध्यं वाक्षेप्यमेव वा ।

निश्चित्य तत्र राश्यंशात् सवर्णान् लग्नवर्द्धितान् ॥ ४३ ॥

नवेन भाजयित्वाथ ताराद्यं तदग्रहस्फुटे ।

योजयेच्छोधयेद्वासौ कर्मभूमिस्फुटो भवेत् ॥ ४४ ॥

आरोहतः स्फुटं कृत्वा विलिप्तां नीचराशिभिः ।

समं गुण्यतपः प्राप्तमसुरैर्दिवसादिकम् ॥ ४५ ॥

उच्चभूष्टे तथा लब्धमुच्चदायाद्विशोधयेत् ।

लग्ने परमदायन्तु नववर्षाणि निर्दिशेत् ॥ ४६ ॥

लग्नस्फुटं विलिप्तासुं ज्ञानपादाहृतं वृथा ।

ज्ञात्वा वशेषराश्यर्द्धं पृथक् कृत्वा दिवाहृतम् ॥ ४७ ॥

ततस्तन्नीचपाठेन लब्धा वर्षादयः स्मृताः ।

समभे वर्धते पूर्वं पञ्चार्द्धं परिहीयते ॥ ४८ ॥

ओजे विपर्ययात् साध्यं होरादायो भवेदयम् ।

अयमेव विनिर्दिष्टो ऽरिष्टदोषाय सूरिभिः ॥ ४९ ॥

अनुलोमायुषं पिण्डमेवमानीय बुद्धिमान् ।

यथोक्तविपरीतेन प्रतिलोमायुरानयेत् ॥ ५० ॥

तत्कालिकविभागेन क्रमान्नीचोच्चवेश्मनोः ।

अभुक्तेन च भुक्तेन प्रतिलोमायुराहृतम् ॥ ५१ ॥

अनुलोमायुरानेयं निसर्गबलिनां क्रमात् ।

प्रतिलोमायुरानेयं तत्कालबलिभिर्ग्रहैः ॥ ५२ ॥

अनुलोमायुर्विज्ञेयं मित्रादित्वान्निसर्गतः ।

तत्कालिकविधानेन प्रतिलोमायुषि^३ ध्रुवम् ॥ ५३ ॥
 निजक्षेत्रस्थिताः स्वय्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थितास्त्वेक द्वित्रिपादांशैर्युताः ॥ ५४ ॥
 मित्रक्षेत्रस्थिताः स्वय्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थिताः द्वित्रिचतुःपञ्चाशकैर्युताः ॥ ५५ ॥
 शत्रुक्षेत्रस्थिताः मित्रक्षेत्रोक्तस्य विपर्ययात् ।
 लब्धं सजन्तूदासीनक्षेत्रेनैवं विधिर्भवेत् ॥ ५६ ॥
 हानावस्तमितास्वार्द्धं सहस्थामदनाशकम् ।
 सजन्ति शशिना योगे न किञ्चिदपि खेचराः ॥ ५७ ॥
 पुष्पवन्तौ विनैकत्र स्थिताःशेषा यथाक्रमम् ।
 हित्वा द्वितीयां बलिनां सङ्ख्यांशोनास्वदायतः ॥ ५८ ॥
 सौम्यक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु द्विगुणोभवेत् ।
 क्रूरक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु दलितो भवेत् ॥ ५९ ॥
 क्षेप्यम्प्रक्षिप्य सर्वत्र दायो शोध्यं विशोधयेत् ।
 मुक्ताभुक्तवशादेव मायुः पिण्डद्वयं भवेत् ॥ ६० ॥
 उभयोरायुषोः शिष्टमन्तरालंकलीकृतम् ।
 जनकेन ततो हृत्वा सम्प्राप्तं दिवसादिकम् ॥ ६१ ॥
 प्रतिलोमायुरुशुक्तं यदि तस्माद्विशोधयेत् ।
 ऊनं यदि भवेदेतत् तत्रैव ह नियोजेयत् ॥ ६२ ॥
 एवं पुनः पुनः कुर्यादनुलोमायुषा सह ।
 जनकप्राप्तलाभस्तु यावदेस विशेषताम् ॥ ६३ ॥
 प्रतिलोमायुषःपिण्डस्तदाशुद्धइति स्मृतः ।
 अनुलोमायुषि प्राज्ञैः क्रियेयं न विधीयते ॥ ६४ ॥

ऊनायुः पिण्डं सङ्ख्यानां यदि छिद्रदशायुतम् ।
तदैव मरणं व्युच्चदशा चेज्जीवति ध्रुवम् ॥ ६५ ॥
इत्यायुर्दायादेशोनाम द्वादशोऽध्यायः ।

त्रयोदशोऽध्यायः ।

अतःपरं दशाभेदः समासेन विभाव्यते ।
उभयोरायुवोः कल्या दशाचानुदशा बुधैः ॥ १ ॥
क्षेयं शोध्यं विशुद्धो यो दायो यस्य स्फुटीकृतः ।
सा दशा तस्य विज्ञेया तदुक्तफलशालिनी ॥ २ ॥
पूर्वं होरा दशाज्ञेया ततो वार्कस्थितिः क्रमात् ।
दशाविकल्पिते तत्र बहुष्वपि बलीयशः ॥ ३ ॥
बहूनां बलसाम्ये तु प्रथमा बहुदायिनः ।
तेषाञ्च साम्ये प्रथमं विश्लिष्टस्य दिवाकरात् ॥ ४ ॥
गलाग्रमेहृद्देशेषु पापपातोपमृत्युदः ।
सौम्यपातस्तु पीडाकृदन्यत्र निगडादिकम् ॥ ५ ॥
स्वाष्टमानं ग्रहाणान्तु होरादायो विभज्यते ।
परेषां दायभागन्तु होरा न भजति स्वयम् ॥ ६ ॥
भक्त्वा तत्तदशाकालमायुः पिण्डेन तत्पलम् ।
तत्तदायेषु गुणयेत् सा तदन्तर्दशा भवेत् ॥ ७ ॥
क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चान्तर्दशा यदा कुरुते ।
पुंसः स्यात् सन्देहस्तदारियोगे सदैव महान् ॥ ८ ॥
यो लग्नाधिपतेः शत्रुः लग्नस्यान्तर्दशां गतः ।

करीयकस्मान्मरणं सखाचार्यमतं यथा ॥ ९ ॥

होरेशाधिष्ठितदशामष्टमेशे उपागते ।

ज्ञेयम् तनूजसन्देहो देहिनां पति र्मण्डलम् ॥ १० ॥

प्रवेशे बलवान् खेटः शुभैर्वा सन्निरीक्षतः ।

सौम्यादिमित्रवर्गस्थो मृत्युकृन्न भवेत् तदा ॥ ११ ॥

अन्तर्दशाधिनाथश्चेद्विबलो बलिना युतः ।

उभौ वा बलहीनौ वा भग्नश्छिद्रदशा भवेत् ॥ १२ ॥

विजयी युधि यद्येको ग्रहयोश्च शुभो यदि ।

तर्दशा न भवेत् कष्टास्वोच्चांशादिजुषो ऽपि च ॥ १३ ॥

भानोर्दशा सुविजयी बहुमानप्रात्रः

विद्वाननेकसमयस्थजनानुयायी ।

किन्तु ज्वरादिपरिपीडितमूर्तिरूपो

दृढाङ्गनारतिरपास्तनिजप्रदेशः ॥ १४ ॥

अन्तर्दशां दिनकरस्य शशी प्रपन्नः

कुर्यात् कलत्रविभवं विपुलं यशश्च ।

विन्मित्रतारुधिरवातकफप्रकोपं

प्रस्थानखेदमनुरूपधनादि लाभम् ॥ १५ ॥

प्रभाकृतोऽन्तर्जुशिभार्गवेतु

रुणःशिरःकुक्षिषु खिन्नबुद्धिः ।

पराजितः स्यात् कलहे निजार्थ

हीनश्च किञ्चिद्वनितात्र मित्रम् ॥ १६ ॥

जीवे सहस्रकिरणस्य दशामुपेते

राज्ञःप्रशान्तिरूपभुक्तिरनेकधा च ।

ऊर्वोर्व्यथा च सचिवैरर्थं मित्रता च

स्थानान्तराणि च धनानि भवन्ति विद्या ॥ १७ ॥

सौम्यो दशामुपगतः खलुं तिग्मधाम्नः

सौम्यं बुधेन च जनेन समागमश्च ।

आर्तिश्च बन्धुभिरैगौरजनाभिपङ्कं

पापोद्भवश्च विभवं विदधाति पुंसां ॥ १८ ॥

भौमे सरोजदायितस्य दशामुपते

रक्तं बहुं क्षरति बालनृपैश्च सर्व्व ।

हेमादिलब्धिरहितैर्वहुभिश्च वैरं

तस्मिन् जयश्च बहुधा शिरसि व्यथा च ॥ १९ ॥

मन्दोदशां पितुरवाप्य करोति सद्य

स्तापं रुजन्निगलनानि च तत्र तत्र ।

अर्थस्य हानिमथमृत्युमगौरसत्वे

द्यौषिषिद्विपत्तिमथविप्रतिपत्तिमेव ॥ २० ॥

इति रविदशा ।

चन्द्रस्य दायमुपगम्य विशेषभूषा

योपिज्जनेन रतिमर्थमनेकधा च ।

मन्त्रौषधानि विविधानि तपस्विभोगः

सम्भोगमाशुपतनं कुरुते क्षणेन ॥ २ ॥

सूद्यस्तुपारकिरणस्य दशाम्प्रपन्नो

मैत्रीं नृपेन कुरुते मधुरान्नलाभम् ।

स्त्रीलाभमुद्वनयशश्च बहुप्रसिद्धिं

तृष्णोपपीडितमनल्पमनेकधा च ॥ २ ॥

शुक्रः शशाङ्कसमये कुरुते पदार्थ

भङ्गं विट्द्वनिताभिरकीर्त्तिराशिम ।
 यात्रोद्भवं व्यसनमूर्जितकुक्षिरोगं
 शोकोदयश्च विरहं स्वजनैः क्षणेन ॥ ३ ॥
 प्रालेयरश्मिसमये सुरपूजितोऽयं
 स्वस्त्रीसहायतनयोद्भवभीतिजातम् ।
 स्थानापयानमवबुद्धिमनर्थजालं
 प्राणाख्यव्यसनमध्यपनेतुमिष्टे ॥ ४ ॥
 सौम्यः करोति जनकस्य दशासु हर्षं
 द्रव्योद्भवश्च वपुषो गुरु गौरवश्च ।
 विद्धिर्विवादमपकृद्विजयीच तत्र
 बन्धुक्षयश्च विषये च विषादजालम् ॥ ५ ॥
 भौमः करोति शशलाञ्छनकालयोगी
 भोगोन्नतिञ्च कलहेन च तत्र हानिम् ।
 रक्तश्रुतिञ्च सुतसम्मतवस्तुनाशं
 खेदश्च दासशिथुनीचजनोपनीतम् ॥ ६ ॥
 मन्दो निशाकरदशोपगतः करोति
 दैन्यश्च भिक्षुजनसङ्गमनङ्गनार्तित्तम् ।
 जालमैश्च मैत्रिमथपापरताश्च बुद्धिं
 किञ्चिद्वसुद्भवमथा स्थिरताश्च तस्य ॥ ७ ॥

इति चन्द्र दशा ।

शुक्रः स्वकालमुपगम्य महोदयञ्च
 सान्नित्रलाभमरिनाशमभिष्टसिद्धिम् ।
 प्रख्यातिमंशुकधनाभरणादिलाभं

धर्मोदयश्च मधुरादिविशेषभुक्तिम् ॥ १ ॥
 शौर्क्रिंदिशामुपगतस्तरणीर्विपत्तिं
 पिङ्गाम्बकेन तनुपिनभवश्च रोगम् ।
 द्रव्यस्य हानिमथमित्रजनेन भेद
 मक्ष्णोः रुजश्च नृपविप्रभयश्च धत्ते ॥ २ ॥
 चन्द्रस्तु भार्गवदशामुपगम्य धत्ते
 वस्तुस्य वपुषि कुष्ठमनेकधा च ।
 वैश्याविरोधमथनिर्गमनश्च देशात्
 प्रासादिकश्च रिपुभिः कफवातरोगम् ॥ ३ ॥
 जीवः सितस्य समयं प्रतिपद्य सद्योऽ-
 वद्यं प्रमाष्टि गुरु गौरवमातनोति ।
 नानामयेन परिपीडनमङ्गनाभि
 वैरं ततो व्यसनमाशुपरं विधत्ते ॥ ४ ॥
 चन्द्रोभृगोरुपगतः समयं प्रसिद्धं
 धीमत्प्रसादमुपभोगमनेकधा च ।
 क्लीवैश्च मैत्र्यमघमर्षणमौंसलाभं
 देहव्रणानि बहुलानि च सन्निधत्ते ॥ ५ ॥
 कालं कुजो भृगुसुतस्य गतो विधत्ते
 पुत्रोद्भवं शिशुजनेन सदा हि सन्धिम् ।
 चापालयमिष्टविरहश्च विदेशयात्रां
 तत्र स्थितिश्च बहुधामयपीडनश्च ॥ ६ ॥
 मन्दः सितेन सहितो बहुदासलाभं
 सस्योद्भवश्च नवलोहमयश्च भाण्डम् ।
 कुर्यान्मुहुःक्षपणकैश्च समागमश्च
 द्वेपं बुधेन च जनेन चतुष्पदाप्तिम् ॥ ७ ॥

इति शुरुदशा ।

जीवःस्वदायमुपगम्य नृपप्रसादं
 स्थानान्तरञ्च बहुवित्तसमागमञ्च ।
 यानादिलाभमहितस्य जनस्य हानिं
 रोगक्षयञ्च कफरोगसमुद्भवञ्च ॥ १ ॥
 जैवीं दशामुपगतो दिनकृत्करोति
 रोगक्षयं रिपुभयञ्च महाप्रतापम् ।
 मानं परिभ्रमणमुज्ज्वलमित्रयोगं
 द्रव्यञ्च भूसमुदितं क्षयमाशु तस्य ॥ २ ॥
 इन्दुः समेत्य गुरुणा गुरु गौरवञ्च
 गौराङ्गनाजनसमागममिष्टलाभम् ।
 क्षेत्रस्य हानिमलसंप्रकृतिञ्च किञ्चित्
 सञ्चारणञ्च बहुशः कुरुते मुदञ्च ॥ ३ ॥
 धुकः सुरस्य समयं प्रतिपद्य धत्ते
 पितृज्वरं जठररोगमनेकधा च ।
 भूतेर्भयं विभवहानिमनर्थबुद्धिं
 बुद्धिक्षयञ्च सह बन्धुजनेन वैरम् ॥ ४ ॥
 कुर्याद्बुधः सुरगुरोः समयं प्रपन्नः
 क्लेशञ्च पाशयमनञ्च महामयञ्च ।
 स्थानच्युतिञ्च परिलुप्ति महीप्सितानां
 शस्त्रव्रणञ्च मरणव्यसनावसानम् ॥ ५ ॥
 भौमः सुरेन्द्रगुरुणा सहितो हितानि
 सम्पत्तिमुत्तमगुणञ्च मुदं करोति ।

सच्छत्रचामरगुणं युवराजलक्ष्मी
 मक्षीणभूतिविभवञ्च शिरोरुजञ्च ॥ ६ ॥
 सौरिर्गुरुं समुपगम्य करोति रोषं
 योगं तपस्विमनुजैरकुलोद्भवैश्च ।
 वाणिज्यमुष्ट्रविषये विषयापकीर्त्तिं
 मूर्त्तिव्रणञ्च सहसा प्रशमञ्च तस्य ॥ ७ ॥
 इति जीवदशा ।

सौम्यः स्वकालमुपगम्य बुधोपसेवा
 मर्थस्य लाभमुपदर्श्य च तस्य हानिम् ।
 सौख्यं स्वबन्धुकलहञ्चरणे जयञ्च
 मन्त्रौषधाध्ययनलाभविधिञ्च धत्ते ॥ १ ॥
 भानुः शशाङ्कतनयस्य दशां प्रपन्नः
 'स्वास्थ्यं धियं प्रशमयोगरतिञ्च भूयः ।
 यात्रां महाधनकरीञ्च कलत्रलाभं
 किञ्चित् करोति जठरामयपीडनञ्च ॥ २ ॥
 चन्द्रः स्वपुत्रसमये समयच्युतिञ्च
 तोयप्रपातपतनेन भयञ्च भूयः ।
 अंशैकहानिमनुजीविजनोपघातं
 'पत्नीविनाशविपदञ्च मुहुः करोति ॥ ३ ॥
 सौम्येनसङ्गममुपेत्य सितः करोति
 देवद्विजन्मयतिपूजनलोलचित्तम् ।
 स्त्रीभ्यां स्वलाभमधिकं नयनामयञ्च
 पुत्रेण केनचिदनर्थविधिञ्च भूयः ॥ ४ ॥

जीवो बुधेन सह सङ्गतिमेत्य सस-
 हानिं विभूतिविपदञ्च तटच्युतिञ्च ।
 भाय्याविपादमनिशं निशि सुप्तिहानिं
 नानाभयञ्च कुरुते कुरुते रतिञ्च ॥ ५ ॥
 भौमो बुधस्य समये विदधाति पुंसः
 क्रूरैः समागममनैः सुलभोपचारम् ।
 सञ्चारणञ्च बहुशोभयमायुदेभ्यो
 मौर्वञ्च सौख्यविलयञ्च मुहुः करोति ॥ ६ ॥
 पङ्गुर्बुधेन सहितः कुरुते नरस्य
 शस्त्राग्निभीतिमथदासजनोपघातम् ।
 आर्त्तिं क्षुधाञ्च वपुषःशतधामयञ्च
 सञ्चिन्तितार्थविलयञ्च महोदरञ्च ॥ ७ ॥

इति बुधदशा ।

भौमः स्वकीयसमये ज्वरशस्त्रवह्नि-
 दाहव्रणानि निपुणेन जनेन वैरम् ।
 स्वस्थानभङ्गमरणव्यसनं विधत्ते
 पितञ्च रक्तमपि कोपयति प्रसह्य ॥ १ ॥
 सूर्यः कुजेन सह सङ्गममाप्य कुर्या
 द्दाय्याञ्च पुत्रविभवञ्च महोदयञ्च ।
 तेजः प्रतापमवनीशसमागमञ्च
 मन्दाग्निताञ्च मरुता जनितञ्च रोगम् ॥ २ ॥
 सङ्गलमेव शशभृद्धरणीमुतेन
 बालाङ्गनाजनसमागममर्थलाभम् ।
 पुत्रोद्भवञ्च विभवं यशसः प्रवृद्धिं

सिद्धिञ्च साधुममयेषु महारतिञ्च ॥ ३ ॥
 अङ्गारकेन सहितो भृगुनन्दनोऽसौ
 माध्यस्थ्यमावहति चेतासि सुस्थितिञ्च ।
 पीडालवञ्च निजवन्धुजनेषु रोषं
 शान्तिञ्च शान्तमनुजेन समागमञ्च ॥ ४ ॥
 वक्रस्य कालमुपगम्य गुरुः करोति
 सम्पत्तिमिष्टमनुजेषु महोदयञ्च ।
 सामन्तभूपसचिवैः सह मित्रताञ्च
 दानादिधर्मनियताञ्च मतिं करोति ॥ ५ ॥
 प्राप्तो दशां शशिसुतः खलु लोहितस्य
 व्यालेभवन्त्यमृगशङ्करजं भयञ्च ।
 विद्राद्विरोधमुदरामयपीडनञ्च
 वित्तक्षयञ्च विदधाति चिराय पुंसः ॥ ६ ॥
 भौमस्य कालमुपगम्य शनैश्चरोऽसौ
 योगं तपस्विमनुजैः कुरुते क्षणेन ।
 द्यूतादिदेवनविधिञ्च मुहुर्मुदञ्च
 सौन्दर्यहानिमपि पादगतञ्च रोगम् ॥ ७ ॥

इति कुजदशा ॥

मन्दो निजं समयमेव करोति सद्यः
 पीडां द्विजन्मनृपमित्रसमुद्रवाञ्च ।
 व्याधिं सुतार्थविलयञ्च पदावभङ्गं
 निःशंसयं प्रकृतिदासजनारिभीतिम् ॥ १ ॥
 भानुः शनैश्चरदशां प्रतिपद्य धत्ते
 चोराद्रयं व्यसनमिष्टजनस्य शोकम् ।

अर्थापहारमनयादपमृत्युमुग्रं
 स्त्रीभिर्विरोधमपयानमथ स्वदेशात् ॥ २ ॥
 चन्द्रःप्रपद्य रविपुत्रदशां करोति
 कुष्टामयं मरणपीतिमस्तद्वशात्कम् ।
 दैन्यं भुजङ्गभयमुग्रमनर्थजालं
 शास्त्रार्थविप्लवमनीतिपथावगाहम् ॥ ३ ॥
 शुक्रो दिवाकरसुतस्य दशां प्रपन्नः
 सत्रीतिलाभमभयञ्च चतुष्पदाप्तिम् ।
 दासौपवृंहणमनेकजनोपचार
 माचारहानिमपि तत्र करोति किञ्चित् ॥ ४ ॥
 जीवः समेस समयं खररश्मिसूनो
 श्रिन्ताकुलञ्च हृदयं सदयामवस्थम् ।
 स्वस्थानमात्रनिलयञ्च लयञ्च किञ्चित्
 संचिन्तितस्य च विशेषमसौ विधत्ते ॥ ५ ॥
 मन्दस्य कालमुपगम्य शशाङ्कपुत्रः
 शास्त्रोदयञ्च बहुधान्यविशेषलाभम्
 निस्रोत्सवञ्च विविधप्रमदोपयोगं
 योगञ्च वन्यमनुजैः सहसा विधत्ते ॥ ६ ॥
 क्षमासूनुरर्कतनस्य दशासु धते
 मत्तप्रमत्तहृदयं दयिताभिशापम् ।
 कोपं निरर्थकमनर्थकरीञ्च वाचं
 बुद्धिं विपात्तिमसृगुद्रवरोगजातम् ॥ ७ ॥

इति शनिदशा ॥

अनुलोमदशाभेदमेवं विद्याद्विचक्षणः ।

प्रतिलोमदशाभेदः संक्षेपात्कीर्त्तर्यते ऽधुना ॥ १ ॥

दिवाजातस्य विज्ञेया भास्वतः प्रथमा दशा ।

निशाजस्य दशां चेन्दोरन्ते लग्नदशा भवेत् ॥ २ ॥

ततः परं दशाभेदं तत् कालबलिनां क्रमात् ।

उभयत्रापि च होरायां फलं तत्पतिसन्निभम् ॥ ३ ॥

दशाग्रहाणां तत्कालमित्रोदासीनविद्विषाम् ।

श्रेष्ठा मध्याश्च कष्टाश्च क्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ४ ॥

स्वक्षेत्रोच्चांशभाजाश्च मित्रराशिजुषामपि ।

स्वोच्चाभिलाषिणाञ्चापि दशाः श्रेष्ठा नचापरः ॥ ५ ॥

अनुलोमदशातुल्यमितरं सर्वमिष्यते ।

आयुर्दायविधानेषु सावनं मानमाचरेत् ॥ ६ ॥

दशारम्भे शशी श्रेष्ठः सुहृद्गर्गतोऽपि वा ।

निजवर्गगतोवापि स्वोच्चसेवितसत्तमः ॥ ७ ॥

योगे ऽधिमित्रयोरिष्टं पूर्णमसन्ततोऽन्यथा ।

योगेऽधिद्वेषिणोः पापं पूर्णमसन्ततोऽन्यथा ॥ ८ ॥

इति दशाविपाकादेशोनामत्रयोदशोऽध्यायः ।

चतुर्दशोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि ग्रहगोचरपूर्वकम् ।

विधिमिष्टकवर्गस्य वराहमिहिरोदितम् ॥ १ ॥

शीतांशुर्मृष्टमन्नं जनयति विचरज्जन्मिनां जन्मराशौ

हर्षं दैत्येयमन्त्री दिवसकरकुजौ शत्रुपक्षस्य वृद्धिम् ।

हानिं कुर्यादसूनां किरणपतिमुतो वज्रचनं सोमसूनु
 निसं निर्धूतबुद्धिं प्रवलरिपुभयं वितनाशञ्च जीवः ॥ २ ॥
 भेदं मित्रजनैः करोति दिनकृत् क्लेशामयं चन्द्रमाः
 सौरिवित्तविनाशकृद्जनकरस्तारापतेरात्मजः ।
 हानिं भूमिसुतः करोति महतीं वृद्धिं भृगोरात्मजो
 ज्ञानं दीपयति द्वितीयभवने जीवो नृणां निर्द्वेतिम् ॥ ३ ॥
 स्थिता भ्रातृस्थाने दिनकरमहीजार्कतनयाः
 स्थिरां स्थानप्राप्तिं दधति धनलाभञ्च परमम् ।
 विनाशं शत्रूणां जनयति शशी ध्रुवसहितः
 परं हृत्सन्तापं सुरगुरुबुधावापि कुरुतः ॥ ४ ॥
 भूयः शास्त्रविबोधितामपि धियं मूढीकरोत्यङ्गिरा
 घोरां दुखपरम्परां दिनकरः कुक्ष्यामयं चन्द्रमाः ।
 लाभं सोमसुतः करोति भृगुजो निसं श्रिया सङ्गमं
 भौमः शत्रुकरश्चतुर्थभवने सौरिश्च वित्तक्षयम् ॥ ४ ॥
 विप्रं सूर्यसुतः सुतोविष्णुतुलं कामक्षतिं चन्द्रमाः ।
 दोषोत्पत्तिमनेकशः क्षितिसुतः प्रायोवियोगं रविः ।
 सौभाग्यं विदधाति सोमतनयः पुष्टिं परां भार्गवः
 कुर्यात्पंचमराशिगः सुरगुरुर्निसं नृणां निर्द्वेतिम् ॥ ५ ॥
 स्थिताः षष्ठे राशौ दिनकरमहीजार्कतनयाः
 बुधश्चन्द्रश्चैवं प्रचुरंधनलाभं विदधति ।
 समृद्धिं शत्रूणां मनसि च विपादं गुरुभृगू
 नराणां कुर्वन्तौ युवतिकृतवैरञ्च परमम् ॥ ७ ॥
 अर्कः सन्तापमन्तर्जनयति शशभृत् सौख्यमसन्तलाभं
 भौमो रोगाभिवृद्धिं विबुधपतिगुरुर्वस्तुलाभं विधत्ते ।

सौम्यो योषिद्विवादं विरचयतिभृगुर्विप्रवासं युवसाः
 स्थानभ्रंशं विशेषाद्रचयति रविजः सप्तमर्क्षप्रयातः ॥ ८ ॥
 सूर्यःशत्रुशतं करोति हृदयातङ्गे शशाङ्को नृणां
 भौमो लोहितरोगवृद्धिमतुलं कल्याणमिन्दोः सुतः ।
 जीवो जीवविनाशतुल्यविपदं स्त्रीसम्पदं भार्गवः
 सौरिःप्राणनिरोधकारणकरःस्यादष्टमक्षेत्रगः ॥ ९ ॥

भानुःकरोत्यामयमिन्दुरार्त्तिं
 भौमःशुभं चन्द्रसुतो ऽपवादम् ।
 जीवःप्रमोदं भृगुरर्थलाभं
 मन्दः प्रवासं नवमर्क्षयातः ॥ १० ॥
 धत्ते रविर्मुदमनन्तमुखं मृगाङ्कः
 क्लेशं कुजः शशिसुतो धनलाभमुखैः ।
 जीवः परं परिभवं भृगुरर्थलोपं
 सौरिस्तु मानसरुजं दशमर्क्षयातः ॥ ११ ॥
 एकादशक्षेत्रगताः समस्ताः
 कुर्वन्ति वृद्धिं महतीं नराणाम् ।
 सर्वेऽपि ते द्वादशराशियाताः
 तन्वन्ति चिन्तामयमुन्नरोगम् ॥ १२ ॥
 जन्माष्टमद्वादशराशियातौ
 कष्टं विधत्तः खलु राहुकेतू ।
 स्यातां शुभौ भ्रातृपङ्काययातौ
 क्षेत्रेषु शेषेषु हि मध्यमौ तौ ॥ १३ ॥
 दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले
 गुरुभृगुजौ भवनस्य मध्ययातौ ।

रविमुतशशिनौ गृहावसाने

शशितनयः फलदस्तु सर्वकालम् ॥ १४ ॥

यस्य गोचरफलं प्रमाणतस्तस्य वेधफलमिष्यते नवा ।

प्रायशो न बहुसम्मतं विदः स्थूलमार्गफलदो हि गोचरः ॥ १५ ॥

अष्टवर्गपरिशाधितो ग्रहः श्रेष्ठतां समनुवर्त्तते यदा ।

रिष्फगोऽपि हितदः प्रशश्यते योऽष्टवर्गशुभदः सशोभनः ॥ १६ ॥

जन्मकाले ग्रहक्रान्तराशेरारभ्य कल्पयेत् ।

शुभस्थानेषु विन्दुश्च रेखास्तदितरेषु च ॥ १७ ॥

द्वयोरन्योन्यविश्लेषादुत्तमाधममध्यमान् ।

कल्पयेच्चारमार्गेण तत्तद्वाशिषु खेचरान् ॥ १८ ॥

अर्कः स्वस्माच्च भौमाच्च मन्दाच्च विचरन् शुभः ।

प्रथमायमुहन्मृत्यु-शैलाज्ञाधर्मवस्तुषु ॥ १९ ॥

शुक्रात्कामारिरिःफेषु जीवाद्धयायारिधर्मसु ।

चन्द्रात्तग्राज्ञारिलामेषु विचरन् शुभदो रविः ॥ २० ॥

बुधादाज्ञात्रिलाभारि व्ययधी धर्मगः शुभः ।

लग्नादाज्ञात्रिलाभारि सुहृद्रिःफेषु शोभनः ॥ २१ ॥

स्वस्मादपचयेष्विन्दुरेकत्र मदनेऽपि च ।

लग्नादुपचयेष्वारात् सुतधीर्धर्मवस्तुषु ॥ २२ ॥

रवेरस्ते च मृत्यौ च तथैवोपचयेषु च ।

शनेऽप्ययारिपुत्रेषु विचरन् शोभनः शशी ॥ २३ ॥

बुधात्प्रथमदिक्शैलसुहृन्नाशायधीस्त्रिषु ।

जीवात्प्रथमकर्मार्द्रि धनलाभाष्टवन्धुषु ।

शुक्राद्धर्मसुहृत्पुत्रः सहजायादिकर्मसु ॥ २४ ॥

भौमः स्वस्मात्स्ववन्ध्वाज्ञानाशाय प्रथमादिषु ।

मातावुपचयेचार्कादिन्दोल्लाभत्रिशतृषु ॥ २५ ॥

लग्नात्प्रथमपुत्राय सहजद्वेषिकर्मसु ॥

मन्दात्प्रथमधर्मार्य नाशबन्धाद्रिकर्मसु ॥ २६ ॥

बुधाच्चायारिपुत्रेषु गुरोर्द्विग्विज्यामगः ।

शुक्रान्निभनलाभाच्च सपत्नेषु चरन् शुभः ॥ २७ ॥

बुधःस्वस्माद्व्यायाज्ञा त्रिधीधर्माद्रिशतृषु ।

शुक्रात्त्रिधीसुहृद्धर्मनाशाय प्रथमेषु च ॥ २८ ॥

मन्दात्शतृव्ययाद्रिषु भौमान्मन्दवदिष्यते ।

लग्नाच्छतृस्वलाभाज्ञा प्रथमाष्टसुहृत्सु च ॥ २९ ॥

चन्द्राल्लग्नवदाद्यूते जीवाद्रिप्फायमृत्युषु ।

षष्ठेपि च रवेर्ध्यायधर्मशतृव्ययोपगः ॥ ३० ॥

जीवः स्वस्माद्विषत्पुत्रधर्मरिःफेतरः शुभः ।

भौमात्प्रथमनाशाद्रिष्वज्ञालाभसुहृद्गतः ॥ ३१ ॥

सूर्य्याद्रिफारिवर्जेषु लग्नाखन्ताष्टमेतरः ।

भार्गवाच्छतृलाभाज्ञाधर्मपुत्रधनाश्रयः ॥ ३२ ॥

चन्द्राद्ध्यायास्तधर्मस्वेष्वार्कोर्द्विदधीव्ययत्रिषु ।

बुधात्प्रथमधर्मार्य सुहृत्स्वाज्ञासुतारिषु ॥ ३३ ॥

शुक्रःस्वस्माद्व्ययद्वेषी कामवर्जेषु शोभनः ।

लग्नात्षट् दिक्स्मरान्यान्यस्तथाचन्द्राद्व्ययं विना ॥ ३४ ॥

मन्दादिषुद्विषदसप्तव्ययवर्जेषु शोभनः ।

सूर्य्यार्दिष्टादिरिप्फेषु ध्याज्ञायात्रिनवान्यगः ॥ ३५ ॥

बुधाद्धर्मारिधीलाभतृतीयेषु च शोभनः ।

भौमाच्चिनवपङ्क्त्युर्लाभालाभेषु दृढिदः ॥ ३६ ॥

शनिः स्वस्माद्विधीलाभसपत्नेषु प्रशस्यते ।
 भौमाव्यषुर्व्ययाज्ञासुचन्द्रादायत्रिशत्रुषु ॥ ३७ ॥
 शुक्रादायारिरिप्फेषु गुरोर्ध्यायान्सशत्रुषु ।
 सूर्यात् स्वनिधनायाज्ञा प्रथमाचलवन्धुषु ॥ ३८ ॥
 लग्नाद्वन्ध्वायदिकशत्रुलाभधर्मेषु शोभनः ॥ ३९ ॥
 मित्रक्षेत्रे स्वनियतगृहे स्वत्रिकोणे स्वतुङ्गे
 स्थास्तुःखटःप्रदिशति फलं पाददृष्ट्या क्रमेण ।
 शत्रुक्षेत्रेष्वणुतरफलं नीचगश्चार्कलुप्तः
 किञ्चिन्नेष्टं फलति हिततो व्यसयात्पापपाकः ॥ ४० ॥
 इति अष्टकवर्गादेशोनाम चतुर्दशोऽध्यायः ।

पंचदशोऽध्यायः ।

— ००० —

इदानीं जन्मतत्कालमाश्रितैर्विहगादिभिः ।
 प्रकल्पिताः योगगुणाः प्रकाशयन्ते समासतः ॥ १ ॥
 अर्केतरैः शिशिरगो रणफाव्ययस्यै
 र्वस्तूपगैश्च सुनफा शुभसंस्थितैश्च ।
 योगो भवेद्धुरुधुरा रहितग्रहाभ्यां
 केमदूरुमः प्रकथितो निपुणैरुभाभ्याम् ॥ २ ॥
 प्रभुःप्रख्यातकीर्तिश्च शीलवान् भव्यवेशवान् ।
 विषयेनसुखी साधु रणफायामनामयः ॥ ३ ॥
 स्वभुजाकर्मणैश्वर्यं पार्थिवोवापितत् समः ।
 सुनफायांभवेत्ख्यातो यशसा च धिया धनैः ॥ ४ ॥

सागी भोगी सुखी श्रीमान् वाहनाढ्यश्च भृत्यवान् ।
 भवेद्धरुधुराजातो बह्वारम्भविपादवान् ॥ ५ ॥
 केमदरुमसमुद्भूतः प्रेण्यो धनिर्विर्जितः ।
 बलात्मा मलिनो नीचो दुःखितश्च निरुद्यमः ॥ ६ ॥
 योगकर्त्तरि भूपूत्रे तैस्करः क्रोधिविह्वलः ।
 बुधे धनाढ्यो मतिमान् सूक्ष्मदृष्टिः कलासु च ॥ ७ ॥
 जीवे गुणगणाधारः पूज्यते च नरेश्वरैः ।
 भार्गवे सुखितोभूयः समृद्धिः सर्वसम्पदः ॥ ८ ॥
 सौरौ तु पूज्यते श्रेष्ठो बहुभृत्यः समुद्यमः ।
 मिश्रेषु मिश्रगुणवान् बलिनो वा गुणाधिकाः ॥ ९ ॥
 सूर्याद्वितीयग्रहयुक्तमृक्षं वंशीतिविद्रः कथितं पुराणैः ।
 वाशीततो द्वादशभन्तयोस्तु सौम्यग्रहश्चेच्छुभमस्ति जन्तोः १०
 रवौ चन्द्रादिसंयुक्ते यन्त्रज्ञः पापलालसः ।
 निपुणः क्रूरचेष्टश्च शत्रुवृत्तिश्च धातुविद्व ॥ ११ ॥
 चन्द्रे भौमादिसंयुक्ते कूटवेदी प्रियंवदः ।
 कुलाग्रो वस्तुलक्ष्मजः पुनर्भूतनयः क्रमात् ॥ १२ ॥
 भौमे सौम्यादिसंयुक्ते मल्लो रक्षाधिकारवान् ।
 सक्तश्च परदारेषु क्रमेण व्यसनान्वितः ॥ १३ ॥
 सौम्ये जीवादिसंयुक्ते जातो भवति गेयविद्व ।
 प्रशस्तवचनोपेतः क्रमेणैवेन्द्रजालविद्व ॥ १४ ॥
 जीवे शुक्रादिसंयुक्ते प्रशस्तगुणमण्डनः ।
 अन्नकारो भवेत् कश्चिद् घटकारोऽपि सम्मतः ॥ १५ ॥
 असितेन सितेयुक्ते क्षुद्रनेत्रोऽपिवा भवेत् ।
 स्त्रीविकीर्णधनोवापि त्रिभिश्चैवं फलोदयः ॥ १६ ॥

चतुरादिभिरेकस्थैः प्रव्रज्यावलिनोभवेत् ।
 बलिभिर्वर्धुर्भिभव्यः प्रथमातु बलीयसः ॥ १७ ॥
 शोभनाश्चतुराद्यास्ते यदि स्युर्वज्जिताः ।
 परैर्वा वीक्षितास्तत्र केवलादीक्षणाञ्चिताः ॥ १८ ॥
 बाणप्रस्थः कपालीच शाक्य आजीवको यतिः ।
 चरकोचेलको भानुप्रभृतीनां व्रताश्रयः ॥ १९ ॥
 तत्तद्दशायांप्रव्रज्या दशान्ते च ततश्च्युतिः ।
 अनन्यदृष्टैरजितै र्यावज्जीवं व्रताश्रयः ॥ २० ॥
 योगकर्ता ग्रहस्तत्र रविलुप्तकरो यदि ।
 भक्तिभावाजीवेज्जन्तु दीक्षितो न भवेत्तदा ॥ २१ ॥
 चन्द्रस्याधिष्ठितं क्षेत्रं वर्गाधीशैः सुहृत्तमैः ।
 यदि वीक्षेत धनवांस्तदाजातो भविष्यति ॥ २२ ॥
 मध्यास्तैर्धनवत्कल्पः शुभैरुक्तगुणान्वितः
 अशुभैः किञ्चिद्दूनः स्यादेवंफलविनिश्चयः ॥ २३ ॥
 षट्सप्ताष्टमगैरिन्दोरधियोगः शुभग्रहैः ।
 तस्मिन् दीर्घायुषः शत्रुजैत्रश्चमुमुखोत्तरः ॥ २४ ॥
 शशाङ्को धनवान् लग्नादनीचो धनवान् भवेत् ।
 शुभैरुपचयस्थानगतैर्बलसमन्वितैः ॥ २५ ॥

लग्नाच्छशाङ्कादथवा कलत्र-

पुत्रक्षयोः सत्पतियुक्तयोश्च ।

सदृष्टयोर्वापरमा विभूतिः

स्वस्थानमप्येवमुपन्ति केचिद् ॥ २६ ॥

पितृमातृद्विषन्मित्रभ्रातस्त्रीभृत्यकाहिताः ।

दशमस्थैर्धनप्राप्तिर्लघ्नेन्दुभ्यांविनादिभिः ॥ २७ ॥

१ बलीसितु बलोशितु । २ मुसान्ति ।

उदयार्कश्चशङ्खानां दशमाधिपनिश्रितः ।
 योशस्तदीशदृश्यैव धनप्राप्तिं विनिर्दिशेत् ॥ २८ ॥
 स्वर्णोर्णात्तृणमैषजादिभि र्निनेचन्द्रे कृशी स्त्रीजलै-
 भौमे साहसशस्त्रधातुदहनैः सोम्ये कलाकौशलैः ।
 जीवे विप्रबुधागमैर्भृगुमुते गोरत्नरौप्यादिभिः
 सौरौ तु श्रमभारनीचकरणैरर्थोपलब्धिर्भवेत् ॥ २९ ॥
 पुष्णन्ति भावान्मूर्त्तादीन् शुभास्तत्तत्समाश्रयाः ।
 पापाभावेग्रहाःपष्ठे सौम्याः शत्रुनिर्वहिकाः ॥ ३० ॥
 सर्वेऽपि द्वादशस्थाने व्ययदृष्टिं प्रकुर्वते ॥
 अष्टमस्थाश्च कुर्वन्ति मृत्युदृष्टिं विहङ्गमाः ॥ ३१ ॥
 मातुःसुखादिसञ्चित्यं रिप्फेनच धनेन च ।
 इन्दुना च पितुश्चिन्त्यं पञ्चमेन च भानुना ॥ ३२ ॥
 अजे कुलीरे वृषभे च लग्ने
 चन्द्रे स्थिते रूपधनैरुपेतः ।
 कृष्णे च शेषोदयगे शशाङ्के
 जडो दरीद्रो विकलाङ्गदृष्टिः ॥ ३३ ॥
 भानौ मेषोदयप्राप्ते भवेत्तैमिरिको नरः ।
 सिंहलग्नगते तस्मिन्निशान्धः परिकीर्तितः ॥ ३४ ॥
 अर्के कुलीरलग्नस्थे स्याच्च बुद्बुदलोचनः
 अर्के शेषेषु लग्नेषु नष्टदृष्टिर्भवेन्नरः ॥ ३५ ॥
 व्ययस्थानं गतश्चन्द्रो वामलोचननाशनः ।
 द्वादशात्मा तु तत्रस्थो दक्षिणेक्षणनाशनः ॥ ३६ ॥
 कुलतुल्यः कुलश्रेष्ठो बन्धुमान्यो धनान्वितः ।
 भोगी नृपसंमो राजा स्वर्क्षस्थैरेककादिभिः ॥ ३७ ॥

१ यांशस्तदीशवा त्यैवं । २ व्रन । ३ रिते । ४ बकरणैः ।
 ५ भावद्रशष्टे । ६ निर्हिका ।

विज्ञापनम् ।

वनारससंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च =१ देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्यः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
११ मूल्यं प्रापणव्ययश्च =१ देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० आ०

सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६ ६	६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ४ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे	
पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका-	
ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड १)	४ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत-	
भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वानुक्रमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(वृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४ ४	४ ०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२ ०

तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्)	ख०	८	८	०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचितः)	खण्डानि	३	३	०
टुप्टीका	खण्डानि	४	४	०
पातञ्जलदर्शनम्। श्रीरामानन्दयतिकृतमणिप्रभाऽऽख्यवृत्ति	स०	१	१	०
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमदन्नभट्टप्रणीता	खण्डानि०	५	५	०
रसमञ्जरी । व्यङ्ग्यार्थकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता	ख०	३	३	०
भेदधिकारः व्याख्यासहितः श्रीमदप्पयदीक्षितकृत उपक्रमप				
राक्रमसहितः	खण्डे	२	२	०
बोधसारो नरहरिकृतः तच्छिष्यदिवाकरकृतटीकया स०	ख०	४	४	०
ब्रह्म सूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।		१	१	०
दैवज्ञकामधेनुः अर्थात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।		१	१	०

ब्रजभूषण दास और काम्पनी
चांदनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस ।

BENARES SANSKRIT SERIES;

A COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND
G. THIBAUT, PH. D.

No. 104

देवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्
प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्यनामकेमहाविहारेऽध्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमता अनवमदर्शी सङ्गराजवरेण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKĀMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadarśī Saṅgharāja
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev. C. A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sailabimbārāma" Vihāra,

DODANDUWĀ, CEYLON

& Seetarama Upādhyaya, Sanskrit College Benares.

Fasciculus II.

BENARES.

Published by the Proprietors Messrs. Braj B. Das & Co.,

AND SOLD BY H. D. GUPTA,

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T. P. W. & the Vidyā Vilās Press.

BENARES.

1905.

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	०	४	०
गोलप्रकाशः	२	८	०
गंगालहरी	०	१	०
गुरसारणी	०	४	०
जातकतत्त्वम्	०	१२	०
तत्त्वदीप	०	१	०
तत्त्वसंग्रहः	०	१	०
दत्तकमीमांसा	०	८	०
धर्मशास्त्रसंग्रहः	०	१	०
धातुपाठः (शिला -)	०	२	०
धातुपावली	०	२	०
नैमिष चरित नारायणी टीका टाइप	४	०	०
परिभाषापाठः	०	१	०
पाणिनीयशिक्षा भाष्यसहिता	०	२	०
प्रथम परीक्षा	०	२	०
प्रथमपुस्तक हिन्दी	०	१	०
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	०	४	०
बीजगणितम् (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	८	०
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	९	०	०
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	०	४	०
लघुकौमुदीभाषाटीका	४	०	०
लक्षणावली	०	२	०
लीलावती (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	०	०
वासिष्ठसंहिता	०	१	०
विष्णुसहस्रनाम	०	१	०
शिल्पशास्त्र	०	१	०
शृङ्गार सप्तशती	१	८	०
समासधर्म	०	१	०
समासधर्मिका	०	१	०
सरस्वतीसंग्रहणम्	३	०	०
साङ्ख्यतत्त्वसहिता टिप्पणीसहिता	०	८	०
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	०	६	०
सिद्धान्तकौमुदी	३	०	०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	३	०	०
उपसर्गवृत्ति	०	१	०
क्षेत्रकौमुदी	०	६	०
क्षेत्रसंहिता	२	०	०

त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थै राजानो नृपवंशजाः ।
 चतुरादिभिरन्येपि त्रिकोणोपगतैस्तथा ॥ ३८ ॥
 एकादिभिररिक्षेत्रे गतैर्नीचगतैरपि ।
 दारिद्र्यो दुःखितो मूर्खो व्याधितो बन्धनान्वितः ॥ ३९ ॥
 अभितप्तो बधं प्राप्तः क्रमाज्जातो भवेन्नरः ।
 एकोपि परमोच्चस्थः सुहृद्दृष्टो नृपत्वदः ॥ ४० ॥
 व्यादिभिर्वलिभिः केन्द्रे गते नृपसुतो नृपः ।
 वर्गोत्तमस्थिते चन्द्रे चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४१ ॥
 भवसंन्योऽपि नृपतिः किमुत क्षत्रियोद्भवः ।
 वर्गोत्तमांशे लग्नस्य चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४२ ॥
 तदापि क्षत्रियो द्वाभ्यां योगाभ्यां नृपराट् भवेत् ।
 ऋक्षसन्धिषु सञ्जातो न चिरजीवति ध्रुवम् ॥ ४३ ॥
 यदि जीवेत्तदा रूग्णो वाहनाद्यैः समृध्यति ।
 वर्गोत्तमगताः क्रूराः शुभगाश्च गुणोतराः ॥ ४४ ॥
 वर्गोत्तमं नरं कूर्युर्यवनेश्वरदर्शने ।

सर्वैश्चरादिनिलयैस्त्रय आश्रयोत्था

रज्जुःक्रमेण मुसलश्च नलस्तृतीयः ।

इष्ट्यान्वितः प्रचुरमानयुतो धनाढ्यः

सर्वेऽपि ते स्वकुलगोत्रजने प्रसिद्धाः ॥ ४५ ॥

त्रिकोणगैर्यमार्गैः सप्तर्षो दुःखितजन्मदः ।

दलयोगस्तथा जीवसितज्ञैर्भोगजन्मदः ॥ ४६ ॥

अष्टादशाकृतिः प्राप्ता गदानन्तरकेन्द्रगैः ।

तत्र जातो भवेद्यज्वा धनवानर्थलालसः ॥ ४७ ॥

विलग्नास्तगतैः सर्वैः शकटो योग इष्यते ।

तत्रजःशकटाज्जीवी कुत्सितात्मजदारवान् ॥ ४८ ॥
 विहङ्गःखचतुर्थस्थैस्तत्र दूतः कलिः प्रियः ।
 लग्नपञ्चमधर्मस्थैः शृङ्गाटकमतः सुखी ॥ ४९ ॥
 शृङ्गाटकविरोधेन हलस्तत्र कृशीवलः ।
 सर्व्वकेन्द्रगतः सर्व्वैः पद्मस्तत्र धनी भवेत् ॥ ५० ॥
 वापीकेन्द्रेतरस्थैश्च सुखहीनो भवेन्नरः ।
 विलग्नादिचतुःस्थैश्च यूपोऽस्मिन् दानतत्परः ॥ ५१ ॥
 चतुर्धादिचतुःस्थैश्च चरस्तत्र च हिंस्रकः ।
 सप्तमादिचतुःस्थैश्च शक्तिस्तत्र धनी नरः ॥ ५२ ॥
 दशमादिचतुःस्थैश्च दण्डस्तत्र प्रियोज्झितः ।
 लग्नादिसप्तगैर्नौका तत्र कीर्त्तिः सुखोत्तरः ॥ ५३ ॥
 मित्रादिसप्तगैःकूटस्तस्मिन्ननृतभाषणः ।
 अस्तादिसप्तगैश्छत्रमित्रस्वजनवत्सलः ॥ ५४ ॥
 कर्म्मादिसप्तगैश्चापस्तत्र मध्यसुखी पटुः ।
 कण्टकेतरसप्तस्थै रर्द्धचन्द्रः सुरूपवान् ॥ ५५ ॥
 लग्नादेकान्तरस्थैश्च चक्रं तत्र नृपाञ्चितः ।
 अर्थादेकान्तरस्थैश्च समुद्रस्तत्र भोगवान् ॥ ५६ ॥
 एवमाकृतिजा योगाः सर्व्वे स्वार्जितसम्पदः ।
 यथा यथाग्रहैः सर्व्वैः सप्तस्थानसमाश्रयैः ॥ ५७ ॥
 वीणायोगस्तत्रो जातः सङ्गीतकुशलः पटुः ।
 क्रमादन्येपि षट्योगाः वीणालक्षणवर्जिताः ॥ ५८ ॥
 दामःपाशश्च केदारः शूलं युग्मञ्च गोलकः ।
 पापप्रियश्च दुःशीलः कृषिकृद् घातकस्तथा ॥ ५९ ॥
 दारिद्र्यो दुःखितश्चेति क्रमात्तेषु फलोदयः ।

सङ्ख्यायोगा इमे सप्तनाभसात्रिंशदीपिता ॥ ६० ॥

एते सर्व्वदशास्वेव फलन्ति क्रमशोऽधमाः ।

कन्योदयस्थो रविरस्य पुत्रो

मीनस्थितश्चेत्प्रतिहन्ति भार्याम् ।

हिंनस्ति भौमः सुतमात्मजस्थः

सूर्य्यश्च धर्मस्थितवांश्च सखम् ॥ ६१ ॥

निसं मध्यगतिं प्रेयोश्चपलःसखलितो व्रतः

अस्थिरश्रीः सुहृद्वन्धुश्चरक्षेत्रेषु जातवान् ॥ ६२ ॥

दीर्घसूत्रःक्षमायुक्तः सखवादी सुहृद्व स्थिरः ।

अविनष्टविभूतिश्च स्थिरक्षेत्रेषु जातवान् ॥ ६३ ॥

धीरोदारःकृतज्ञश्च सोद्यमो विविधक्रियः ।

दाता नष्टोदितश्रीश्च द्विस्वभावेषु जातवान् ॥ ६४ ॥

ग्राम्या रण्याञ्जभोत्पन्ना स्तत्तच्छीला भवन्ति हि ।

चन्द्रराशिवशात् ज्ञेयाः लग्नराशिवशादपि ॥ ६५ ॥

तस्करो बहुभोक्ताच पण्डितो वित्तवान् नृपः ।

कृषिःशूरो दरीद्रश्च दुर्जनःपापरोचकः ।

उग्रःश्रेष्ठश्च मेघादी नवलग्रांशकोद्भवः ॥ ६६ ॥

मन्त्रौषधेषु कुशलःशुभगः कलावान्

शूरो वधूविरहितः सुरतिप्रियश्च ।

ताम्राम्बकःसमराजिच्चतुरोऽटनेषु

निःसूनुरस्थिरधनः प्रथमर्क्षजातः ॥ ६७ ॥

सेवापटुःपरधनः प्रणयी सहिष्णु

द्वैषी विषादबहुलःसलिलप्रियश्च ।

स्त्रीनिर्जितः सकलहःपिशिताशनश्च

ह्रीर्वर्जितः सहजजिह्वरणीषु जातः ॥ ६८ ॥
 कान्तःप्रथूरुवदनश्चपलःसमृद्धः
 सीतालुराहवजयी दहनोग्रतेजाः ।
 त्यागी बधूषु निरतो मतिविप्रयुक्तः
 क्लेशासहःसकरुणो दहनाभिजातः ॥ ६९ ॥
 क्लेशात्मवांश्च धृतिमान् मतिमान् ककुद्मान्
 कन्याप्रजःप्रियवपुर्वृषखेलगामी ।
 शूरो गुरुःस्वशनको लघुशाकभोजी
 स्त्रीवत्सलःप्रियवचाःपरमेष्ठिजन्मा ॥ ७० ॥
 भीरुः क्षमी मृदुतनुः सुभगः कृपावान्
 मध्ये विभूतिबहुलो जठराग्निरुग्रः ।
 प्राग्वन्धुमित्रविरही पिशुनःशिरालो
 मूर्धावरोधविधुरो मृगशीर्षजातः ॥ ७१ ॥
 पेशून्यशाढ्यवितथोक्तिपराभिचारः
 निस्नानधीः कुटिलपिङ्गलमूर्धजन्मा ।
 हास्यप्रियःवरवधूनिरतः कलावा
 न्नत्युन्नतानतधनो गिरिशर्क्षजातः ॥ ७२ ॥
 सङ्गीतवद्धृदयो हृदयङ्गमात्मा
 द्यूतप्रियो मृदुवचाश्चिरकालभोजी ।
 वार्द्धक्यसौख्यबहुलःपृथुतुङ्गधानः
 पार्श्वेङ्कितः किल पुनर्व्वसुलब्धजन्मा ॥ ७३ ॥
 शास्त्रार्थवित्पटुमतिः सुरतोपचारश्च
 चातुर्यवान् परिपदीङ्कितविद्विवादी ।
 मातुर्वियोगविधुरो जनकेनहीन

श्चाद्रूपचारनिरतः किल पुण्यजन्मी ॥ ७४ ॥

शीर्षोन्नतः प्रचुरभक्षणवद्धबुद्धि

र्द्रेपोल्वणः क्षपणकः प्रणयीन्द्रमायी ।

उच्चःशिरास्तततनुर्विधुरः शयालु

मूर्खः परस्वसुखितो भुजगर्क्षजन्मा ॥ ७५ ॥

अल्पात्मजः पृथुतनुः समसंहतात्मा

शैलाटवी प्रणयवान् सुखितः सदैव ।

निस्यामयो युवतियोगविषण्णचेताः

सीमातिगो गुरुजनेषु मघाभिजातः ॥ ७६ ॥

क्रूरो विरूपतरमूर्तिरकार्यकोपी

युद्धप्रियःप्रियतमाभिरतःकृतघ्नः ।

वलयःसुखीतनयवित्तविवार्जितश्च

विप्रप्रियः सुनिपुणश्च भगाभिजातः ॥ ७७ ॥

शास्त्रार्थवित्परवधूनिरतो दयावा

नल्पात्मजः कृशतनुः कृतयोगिसङ्ख्यः ।

सौम्यः परोपचारितो मधुराशनश्च

कान्तःसुनीतिनिधिरुतरफाग्लुणीजः ॥ ७८ ॥

लज्जान्वितःकुलिशधीर्वहुमाननीयः

कान्तःलृपालुरणघःकटुकाम्बुभोजी ।

सत्सङ्गवाननुपभोगविनष्टवित्तः

पान्थोलसः प्रमुदितश्च कराभिजातः ॥ ७९ ॥

कामी कटोरहृदयो बहुशिल्पवेदी

काव्यप्रियः सुललितश्च जघन्यबन्धुः ।

प्रांशुःप्रभूतविभवः समयेषु सक्तः

श्यामःप्रभुःकिल चतुर्दशभाभिजातः ॥ ८० ॥

देवद्विजन्मयतिपूजनलब्धकीर्तिः
 स्त्रीनिर्जितः कफमरुप्रकृतिः कृतज्ञः ।
 बन्धुःप्रियःसुनिपुणः क्रयविक्रयेषु
 'रोगालयः समानिधिःखलु वायुजन्मा ॥ ८१ ॥
 स्निग्धःसुहृत् सुपुरुषोऽरिपुसुप्रसिद्धः
 सन्त्यक्तपुत्रवानितः क्षितिपालपूज्यः ।
 अन्त्यन्तरोगविधुरश्चपलार्थलुब्धः
 कृसानुगःप्रणिधिरिन्द्रकृशानुजन्मा ॥ ८२ ॥
 मित्रप्रियः परमसाधुरप्रौढनिद्रः
 प्रच्छन्नपापहृदयः कृशदीर्घगात्रः ।
 तीक्ष्णो विद्वद्भवानेताप्रणयी नयज्ञः
 सेवारतस्तनयवानपिमित्रजातः ॥ ८३ ॥
 उग्रःप्रतापनिलयः परदूषणज्ञः
 प्रज्ञान्वितःशठमतिर्नृपलब्धवित्तः ।
 मिथ्याप्रलापनिपुणःकफवातमूर्तिः
 पापक्रियासु चतुरःकिल शक्रजातः ॥ ८४ ॥
 प्राशःकविर्जनकलब्धधनःसदर्थः
 कीर्त्तिप्रियः परिजनानुगतो वचस्वी ।
 ह्रस्वः प्रसन्नयुतबन्धुरसत्यसन्धः
 स्त्रीनिर्जितःस्वकृपणः किल मूलजातः ॥ ८५ ॥
 कर्म्मोद्यतः सलिलजातधनः सवीर्यः
 त्यागी विशालदशनो गुरुविप्रयुक्तः ।
 विद्याविवेकरहितः कलहप्रियश्च
 नित्याधनः कुनखवान् सलिलाभिजातः ॥ ८६ ॥

शीतालुराहवजयी बहुबन्धुमित्रो
 धर्मध्वजो नृपगृहप्रभुरिद्विजः ।
 शूरो नितान्तकमनीयतनुः कृशाङ्गः
 सम्पन्नभूतिरणयः किल विश्वजातः ॥ ८७ ॥
 विद्वानगम्यवानितानिरतःप्रकाशो
 ज्ञातेन्द्रजालचरितो भुजशक्तिशाली ।
 शाठ्यःप्रयोगनिपुणः क्षितिपालमुख्यः
 सौभाग्यभाग्यनिलयः श्रवणाभिजातः ॥ ८८ ॥
 सत्याधिकःसलिलकेलिरतःकृतघ्नः
 श्रीमान् निगूढचरितः परपीडनेच्छुः ।
 शौरःशिरालकरणः कविवन्धुलब्धो
 नीचाङ्गनामुनिरतो वसुभप्रजातः ॥ ८९ ॥
 क्रूरःपृथूरुचरणःकरभाभकण्ठः
 पापप्रियश्च वटरःक्षयवृद्धियुक्तः ।
 सत्यालयः सुबहुवृद्धवधूपतिश्च
 सर्वोन्नतिः सुमतिमान् शतभप्रजातः ॥ ९० ॥
 क्षोणीजलब्धविभवः सुभगो यशस्वी
 गूढक्रियःक्षणविहीनविवृद्धवित्तः ।
 उद्दामवृत्तिरपटुः कविरिद्विजः
 सद्बन्धुमित्रपुरुषः परुषोजपादः ॥ ९१ ॥
 सर्वप्रियःसमसुमंहतगात्रसन्धिः
 सन्धानसत्यवचनःसलिलोदितश्च ।
 गोमान्तीवकृपणः परदारशक्त
 श्चाटूपचारकुशलो यमुपान्त्यजातः ॥ ९२ ॥

स्थूलः सपत्रविजितः पिशुनःकृतज्ञः
 कामी पटुः सहजजन्तुषु पश्चिमश्च ।
 धीमानतीवसुखितः समरप्रियश्च
 शूरो महापरिजनः खलु पौष्णजातः ॥९३॥
 एते सर्वे गुणाः पूर्णश्चन्द्रो यदि बलोत्तरः ।
 नक्षत्रं वा बलाढ्यं स्याद्रव्युनःपुनरन्यथा ॥ ९४ ॥
 नन्दादितिथिसञ्जातास्तत्तदाख्या गुणोत्तराः ।
 पर्यायामासषट्प्रोक्तास्तत्राद्यन्तावशोभनौ ॥ ९५ ॥
 प्रीतिः सौभाग्यमायुष्मान् शोभनो दृष्टिरेव च ।
 हर्षणश्च शिवः सिद्धः शुभश्चेति नवोत्तमः ॥ ९६ ॥
 ब्रह्मा वरीयान् विष्कम्भो वज्रं सिद्धिर्ध्रुवो धृतिः ।
 साध्यः शुक्लइतिप्रोक्ता नवयोगास्तुमध्यमाः ॥ ९७ ॥
 गण्डातिगण्डौशूलश्च सुकर्मा शक्रवैधृतिः ।
 परिघश्च व्यतीपातो व्याघातश्च नवाधमाः ॥ ९८ ॥
 मनस्विनो वरिष्ठेषु जाता मध्येषु मध्यमाः ।
 अधमेषु च योगेषु क्रूरा विभववर्जिताः ॥ ९९ ॥
 जीवसस्येन बवेप्रजातः परस्वचौर्ये न च बालवे तु ।
 शास्त्रेणजीवसथकौलवे च शस्त्रोपजीवी किल तैतिले च ॥१००॥
 मन्त्रौषधैःस्याद्गरजोपजातो वाणिज्यजीवी किल वाणिजे च
 परोपघाते न च विष्टिजन्मा प्रेष्यत्वजीवी सकृन्प्रजातः १०१
 निधिश्चजीवी च चतुष्पदे स्याद्द्वैक्षेण जीवसपि नागजातः ।
 किंस्तुप्रजातो बहुशिल्पजीवीसेवंभवेयुःकरणस्वभावाः १०२
 तत्तद्वारेषु सञ्जातः तत्तद्वारेश्वराकृतिः ।
 गुणान् पञ्चाङ्गजानेवमादिशेद्वैवचिन्तकः ॥ १०३ ॥

अश्विनीमृगशिरःपुनर्वसुपुष्पमित्रहरिमित्रवायवः ।
 रेवतीतिनवतारकागणः कीर्त्तते त्रिदशसात्मनां गणः ॥ १०४ ॥
 उत्तरत्रयमार्द्रश्च रोहिणी भरणी तथा ।
 पूर्वत्रयमितिप्राज्ञे मनुषाणां गणःस्मृतः ॥ १०५ ॥
 आश्लेषाग्रेयमूलेन्द्रधनिष्ठाशततारकाः ।
 चित्रामघाविशाखाश्च राक्षसा नवतारकाः ॥ १०६ ॥
 तुरङ्गश्चाश्वमातङ्गौ मेषीसर्पश्चैपन्नगी ।
 स्वाविडालश्च वस्तश्च मार्जारीमूषिकाखवः ॥ १०७ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री लूलायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी तुरङ्गी च शुनी कपिर्धेनुःल्यवङ्गमः ॥ १०८ ॥
 नारी च शारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीतिक्रमादेते अश्विभादेश्च योनयः ॥ १०९ ॥
 गणान् योनिश्च वृक्षांश्च तत्तन्नक्षत्रजन्मिनाम् ।
 भावसत्त्वं गुणं शौर्यञ्चादिशेदैवचिन्तकः ॥ ११० ॥
 पुञ्जातकफलं सर्वं तुल्यं स्त्रीजातके भवेत् ।
 किन्त्वत्र चन्द्रलग्नश्च सप्तमश्च विचार्यते ॥ १११ ॥
 लग्नत्वं चन्द्रयोगो वा युग्मराशिमुपागतः ।
 सती रूपवती नारी गुणिनी ललितोत्तरा ॥ ११२ ॥
 ओजराशौ नराकारा दुर्भगा कुलटा तथा ।
 अवलस्थेन सदृष्टे भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ ११३ ॥
 कुजेऽस्तगे शुभे दृष्टे शैशवे विधवा भवेत् ।
 भास्करे धवसंयुक्ता सौरे कन्येव जीर्यते ॥ ११४ ॥
 क्रूरैःसप्तमराशिस्थैः विधवैव भवेद्ध्रुवम् ।
 मिश्रेऽत्र सौम्यैःपापैश्च पुनर्भूरीतिनिश्चिता ॥ ११५ ॥

यद्यन्न घटते स्त्रीषु शुभं वा यदि वा शुभम् ।
 तत्तद्भर्तृयुता सा हि चिन्तनीया विपश्चिता ॥ ११६ ॥
 हृतभुक् सलिलं शस्त्रं ज्वरश्चामय एव च ।
 तर्पःक्षुचेति सूर्य्यादिग्रहणां मृत्युहेतवः ॥ ११७ ॥
 निधनस्थेन मृत्युः स्यात्तदिदं पश्यता तथा ।
 ३लम्नादि तद्द्रेष्काणस्य योविशस्तदग्रहेन वा ॥ ११८ ॥
 शीलाश्रयात्पथ्यनिसेवनाच्च मुन्याधिसा सर्वजनेषु मैत्र्याः ।
 मृत्यूपगप्राणिविमोक्षणाच्च स्वल्पायुषो जीवितमेधते हि ११९
 इति योगगुणादेशोनाम पञ्चदशोऽध्यायः ।

षोडशोऽध्यायः ।

पूर्वत्र जन्मनि कृतानि शुभाशुभानि
 ४जाताविभावयसुभेदसमाश्रयानि ।
 धन्यानराश्च धनिनश्च विभावयन्ति
 वक्ष्यामि लक्षणविनिश्चयमल्पमस्मिन् ॥ १ ॥
 ऊष्णीषमूष्णेतररश्मिखण्ड
 सनानमाविष्कुरुते नरेन्द्रम् ।
 बाले त्रिशूलाकृति रुज्ज्वलन्ती
 श्रेष्ठां जनानां जनयेत् समृद्धिम् ॥ २ ॥
 केशाःप्रशस्ता स्फुटितेतराग्राः
 स्निग्धाः सुनीलाः कुटिलावसनाः ।

१ भर्तृयुता । २ चिन्तनीयः । ३ लम्नादि हृद्रकानस्य । ४ स्व-
 ल्पायुषं । ५ जाताविभावय ।

द्विधा विभिन्ना द्विपकुम्भतुल्यं
 शिरोभवेदन्यवधूरतानाम् ॥ ३ ॥
 शतायुपः पञ्च भवन्ति खण्डा
 रेखाललाटेषु ततः क्रमेण ।
 ऊनं पुनर्विंशतिवत्सराणां
 प्रसेकमायुर्मनुजेषु कुर्यात् ॥ ४ ॥
 ऋज्वी भवेत् कूरतरात्मनो भ्रू-
 ररोमशा लोभवतो नरस्य ।
 ओष्ठौ तु मध्ये ऽपचितौ सुरक्तौ
 सुखेन दन्तावरणौ प्रशस्तौ ॥ ५ ॥
 दृष्टिस्तु पक्ष्मलपुटापरदारसक्ता
 माकेकरापिशुनमक्षमर्मज्जुनश्रीः ।
 सङ्ग्रामशूरमरुणा सद्यश्च नीला
 पिङ्गा तु दुष्टमनसः खलु बुद्बुदाभा ॥ ६ ॥
 आपीनगण्डौ धनिनं दधाते
 मिथ्यावचःसक्तमरोमसौ तौ ।
 कण्ठोऽतिदीर्घः कृपणो धनाढ्यः
 सुसङ्गतो ह्रस्वतरश्च निःस्वः ॥ ७ ॥
 जिह्वा करोति विपुला सुधियं कृशा तु
 मूर्खं दृढार्थपरधीः सुखितश्च मृद्री ।
 नासाश्रियं वितनुते शुकतुण्डतुल्या
 भूरिव्ययश्च किपटा चिरजीवितश्च ॥ ८ ॥
 आखुश्रवा भवति वाङ्मयपारदृष्टो
 दीर्घायुषो भवति रोमसकर्णपाली ।

ह्रस्वश्रवा धनयुतःकुटिलस्वश्रवाः स्यात्
 स्थामोज्झितश्च मृदुलश्रवणो दरीद्रः ॥ ९ ॥
 हस्तावकर्म्मकटिनौ वटरौ मृदूच
 पादौ स्वरश्च बहुभाषणतोऽप्यभेदः ।
 रोम्नां मृदुत्वमसकृद्वपनेपि शक्ति
 रल्पाशिनःक्षितिपवल्लभतां विधत्ते ॥ १० ॥

कोशो दीर्घतरः करोति कृपणं ह्रस्वस्तु भूमीश्वरं
 स्थूलः श्रोतहितं कृशस्तु सुभगं भोगान्वितो ग्रन्थिमान् ।
 अग्रेवामनतः सुतार्थविलयं वक्रोऽन्यथा पुत्रिणां
 प्रज्ञातुल्यफलम्प्रलम्बवृषणो दीर्घायुषं जन्मिनाम् ॥ ११ ॥
 मूत्रस्य धारानतिविस्त्रगन्धा प्रदक्षिणा वृत्तगतिर्निवोष्णा ।
 निःशब्दनिर्य्याणिमुखायतश्रीः नरं विधत्ते बहुवित्तभार्य्यम् १२
 रेतःकरोति मधुगन्धमनन्तभोगं मैरेयगन्धमतिधूर्त्तमृषीसविश्रम् ।
 स्वेतं धनाढ्यमसितं कृपणं सुरक्तं द्वेशोल्वणश्च सुभरं द्रुतमर्थवन्तम् १३
 स्फीक् मण्डूकनिभाकरोति नृपतिं पीटोपमा निर्धनं
 स्थूलं मध्यमराजिकं बहुभुजं निःस्वं कृशोसस्थिनी ।
 ब्रह्मघ्नं विषमश्च जानुयुगलं जडधाकुरङ्गोपमा
 गोत्रश्रेष्ठतरं तदङ्गविहतिं नूनं पुनःसन्धयः ॥ १४ ॥
 करचरणतलं मृत्पाण्डुरं स्वेदयुक्तं
 विपुलमसितरेखं श्लेषदूराङ्गुलीकम् ।
 सितकरनखराङ्गं भृत्यकृत्यं विधत्ते
 निगदितविपरीतं भूरिभृत्यार्थभोगम् ॥ १५ ॥
 एकत्र कूपे नृपमेकरोम द्वे श्रोत्रियं त्रीणिकला प्रवीणम् ।
 चत्वारिनिःस्वं जनयन्तिखर्व्वःशटोऽतिमूर्खःकृशदीर्घदेहः १६
 तर्ज्जन्यान्तगता करोत्यविहता रेखाशतं वत्सरान्
 विंशत्यूनमतःक्रमेण कुरुते प्रसङ्गुली प्रान्तगा ।

श्रीरेखेखपरानतो नृपरतो वाण्या गुणोल्लासिनी
ता विश्लिष्टतरः परस्परमिहश्रेयः परं कुर्वते ॥ १७ ॥

आमध्यमुद्गतवतीमनिबन्धनस्तु
रेखा करे मतियुतं बलिनञ्च धत्ते ।

सामत्स्य पुच्छसदृशा यदि मूलतः स्या
दग्रेच कुन्तसदृशा कुरुते च भूपम् ॥ १८ ॥

सर्वाङ्गुली मूलभवोर्द्धरेखा पर्वण्यधस्नान्मुनिभिः प्रशस्ता ।
आरोग्यनामस्तुतिलाभपुत्रान् धत्ते कनिष्ठादिभवां क्रमेण ॥ १९ ॥

यवाकृतिः पाणितलस्य मूले चाङ्गुष्टपर्वस्वापि सुप्रस्ता ।
अपर्वपर्वण्यपि चाङ्गुलीनामग्रेषु वक्राकृतयश्च भद्राः ॥ २० ॥

अङ्गुष्टमूले जनयन्ति पुत्रान् रेखा ब्रह्मस्तनुकाश्च पुत्रोः ।
सहोदराः स्युः करभस्य मूले तस्यैव चान्यं वनिता विकल्प्या २१

कनिष्ठिका कोटिरनामिकायाः तृतीयपर्वस्व रूपादतीता ।
धत्ते च भूपं तुलितास्ववर्गश्रेष्ठं तदूनास्तुतवित्तहीनम् ॥ २२ ॥

सर्वाङ्गुलीष्वग्रभवोर्द्धरेखा कुर्याद्विराधीश्वरवल्लभत्वम् ।
स्थूलास्तथाल्पा कृपणं हि रेखा वचमस्तपीडां निपुणञ्च सूक्ष्मा २३

अम्भोजचक्रां कुसकुण्डलानां दम्भोलिशङ्खध्वजवारिजानाम् ।
चिह्नानि कुर्युः मनुजं नरेशं पादेपि चैवं विहितोर्ध्वरेखा ॥ २४ ॥

त्रयो विसालाः गम्भीराः ह्रस्वाश्चत्वार ईप्सिताः ।

पञ्च दीर्घाश्च सूक्ष्माश्च षट् तुङ्गाः सप्त लोहिताः ॥ २५ ॥

धत्ते विशालां कटिमिष्टभार्या मुरोविशालं विजयश्रियाङ्कम् ।

मूर्द्धा विशालो धनधान्यभाजं धीराविशालत्रयमेवमाहुः ॥ २६ ॥

स्वरो गभीरो मधुरान्नभाजं नाभी गभीरा पितृवित्तभाजम् ।

सत्वं गभीरं जयिनं विधत्ते धीरा गभीरत्रयमेव माहुः ॥ २७ ॥

ह्रस्वो गलो गुणधनं कुरुते च पृष्ठं

ह्रस्वं प्रशस्तशयनं मदनध्वजस्तु ।

ह्रस्वो नरेश्वरमितः प्रवलाच जङ्घा

ह्रस्वेति खर्व्वकचतुष्टयमेवमाहुः ॥ २८ ॥

सुदीर्घवाहुश्चिरकालजीवी सुदीर्घनेत्रः प्रचुरार्थलाभी ।

सुदीर्घनासास्थिरमित्रवन्धुर्लोकप्रियो दीर्घहनुःप्रदिष्टः ॥ २९ ॥

दीर्घाङ्गुलिकः पुरुषो बहुयोषित् समागमः ।

इत्येवं पञ्चदीर्घानि प्रशस्तानि विचक्षणैः ॥ ३० ॥

सूक्ष्मान्यङ्गुलिपर्व्वणि स्थिरचित्तं प्रकुर्व्वते ।

सूक्ष्माः केशाश्चरोमाणि जनयन्ति सुभोगिनम् ॥ ३१ ॥

सूक्ष्ममांसत्वचश्चापि दधते मृदु मानसम् ।

इत्येवं पञ्चसूक्ष्मानि निर्दिष्टानि पुरातनैः ॥ ३२ ॥

कक्षः कुक्षिश्च वक्षश्च नासा स्कन्धो ललाटिका ।

उन्नता वीर्य्यधान्यश्रीः सुहृच्छक्तिसुखप्रदाः ॥ ३३ ॥

रक्तपाणिर्धनाढ्यः स्याद्रक्तपादश्च यानवान् ।

रक्तनेत्रः श्रिया युक्तो रक्ततालुः सुभोजनः ॥ ३४ ॥

बहुमित्रो रक्तनखो रक्तजिह्वश्च बुद्धिमान् ।

रक्ताधरो वचस्वी स्यादित्येवं रक्तसप्तकम् ॥ ३५ ॥

इति पुरुषलक्षणम् ।

ललाटे दृश्यते यस्याः तिलकं कुष्णपिङ्गलम् ।

वज्राकृतियर्याविमला सा स्यादैश्वर्य्यभाजनम् ॥ ३६ ॥

वामे पयोधरे यस्याः हस्ते कर्णे गलेऽपि वा ।

माषकस्तिलको वापि सापि लोकेन पूज्यते ॥ ३७ ॥

यस्याः सकूपौ हसने कपोलौ
सश्मश्रुकं वा यदि चोत्तरोष्ठम् ।
उत्पिण्डिका रोमवती च जङ्घा
सा दैवहीना कुलटापतिद्विद् ॥ ३८ ॥

यस्याः कटङ्कारवती गतिश्च
होत्रीव भूमिं पदयोर्निधाने ।
हस्ताश्च पादाश्च भवन्ति शुक्लाः

सा स्यादधन्या विनयोज्झिता च ॥ ३९ ॥

अनामिका या पदयोः प्रयाणे स्पृशेन्नभूमिं युवती सभूर्ति ।
निहस्य भर्तृद्वितयं क्रमेण तृतीयमासाद्य भवेत् स्थिरा सा ४०
अङ्गुष्ठतो यच्चरणे सुदीर्घा प्रदेशिनी सा न पतिं रमेत ।

पार्श्वद्वये सुप्रकटा यदीये रोमावली सापि च भर्तृहीना ॥ ४१ ॥

आवृत्तरोमाणि क्रकाटिकायाः पृष्ठस्य सन्धौ प्रकटाणि यस्याः ।
सा भोगहीना पतिविप्रयुक्ताः नाभौ तटा चेन्मुनिभिः प्रशस्ता ॥ ४२ ॥

काकस्वरा सापि च काकजङ्घा निस्त्रिगुणेशद्विजलोमयुक्ता ।

ह्रस्वाङ्गुलीश्चिद्रपुटाञ्जलीश्च भर्तुर्विधत्ते भवनं हि शून्यम् ४३

उच्छूनयोनिर्द्रविणेन हीना नीचा च शुष्कस्मरमन्दिरा च ।

अश्वत्थपर्णोपमयोनिविम्बा पीनोरुगण्डा च वधूः प्रशस्ता ॥ ४४ ॥

चुच्छुन्दरीगन्धनिधिस्तुयोनिर्नाभिः प्रशस्ता पटुभिः पुराणैः ।

आवृत्तकण्ठा चलशस्त्रिरेखा भवेद्विशेषेण पतीव्रता सा ॥ ४५ ॥

लक्षणान्यवशेषाणि पुंलक्षणवदादिशेत् ।

अस्मिन्नतिशया दोषाः प्रोक्ताः प्रह्लादनोदिताः ॥ ४६ ॥

विपच्यते च यस्याद्यौ सजङ्घं पदपृष्ठकम् ।

द्वितीये सक्थिजानूनि तृतीये कटिगुह्यजम् ॥ ४७ ॥

चतुर्थे सौदरौ हस्तौ सपृष्ठं हृदयं ततः ।
 पष्ठे कण्ठःसकक्षास्यः सकपोलश्रुतिःपरम् ॥ ४८ ॥
 अष्टमे घ्राणदन्तोष्ठाः नवमे भ्रूललाटिकाः ।
 दशमे तु शिरःतत्तद्रङ्गकेषु च लोमजम् ॥ ४९ ॥
 पाणियुग्मे च या रेखा पदयुग्मे च कीर्त्तिता ।
 यानि लक्ष्मानि दुष्टश्च तत्तत्फलति सर्वदा ॥ ५० ॥
 भूवारिवह्निवायूनां छायापीतारुणासिता ।
 पाण्डरश्चेति तत्रान्ते न शुभे तु शुभे परे ॥ ५१ ॥

इत्याङ्गलक्षणादेशोनाम षोडशोऽध्यायः ।

सप्तदशोऽध्यायः ।

माषकस्तिलकःस्यन्दः प्लोष्यश्चकण्डुतीक्ष्ण ।
 प्रकाश्यन्ते समासेन पञ्चोत्पाताःशरीरजाः ॥ १ ॥
 गर्भोत्थितस्य तल्लक्ष्म प्रकृतं तदुदाहृतम् ।
 प्रकृत्यन्यत्वमुत्पातः पञ्चैते प्रमुखास्ततः ॥ २ ॥
 धनक्षयं वितनुते माषको दक्षिणे पदे ।
 स्त्रीविप्रयोगं वामे तु जङ्घयोरर्थसम्पदौ ॥ ३ ॥
 जान्वौ क्षेमारिवृद्धिश्च सक्थौ स्त्रीलाभविग्रहौ ।
 वृषणे धनधान्ये च कोशे कोशजयोजयौ ॥ ४ ॥
 बन्धुवित्तविलोपौ च द्वयोज्जघनभागयौ ।
 सव्योदरे रिपुत्रासः श्रेयो वामोदरे भवेत् ॥ ५ ॥
 स्तनयोरर्थमित्राप्तिः पार्श्वयोःमरणामयौ ।
 कक्षयोःशोकदैन्येव पृष्ठयोरश्रुपीडनम् ॥ ६ ॥

दक्षहस्तेऽर्थलोपश्च स्थानभ्रंशस्ततोऽन्यतः ।
 प्रकोटयोर्ज्यालाभौ शोकहर्षौ तदूर्ध्वयोः ॥ ७ ॥
 अंशयोःकीर्त्तिलाभौ च कण्ठे विग्रहनिग्रहौ ।
 फ्रकाटिकायाश्चक्षुःशोको रोगो परांशके ॥ ८ ॥
 चुबुके भीतिदारिद्रौ गण्डयोर्भोगदुर्घ्यशः ।
 अधरोष्ट्रे मनस्तापं प्रियं स्यादुत्तरोधरे ॥ ९ ॥
 नासिकापुटयोर्जातौ तापनिर्वेदकारिणौ ।
 दृशोराधिसमाधी च कर्णयोःप्रियविप्रयौ ॥ १० ॥
 भ्रुवोःस्त्रीकलहक्षेपौ शङ्खयोर्विजयो द्वयोः ।
 ललाटे व्याधिदारिद्रौ मूर्ध्नि श्रीविभवौ क्रमात् ॥ ११ ॥
 इतिमाषकोत्यातादेशः ।

— ० —

दक्षपादतले जातस्तिलकस्तनयापहः ।
 वामे निहन्ति वनितां कुरुते च सुहृत्क्षयम् ॥ १२ ॥
 असितो वा सितोवापि पीतो वा रक्त एव वा ।
 पुष्परूपो नखेष्वङ्गः स उत्पात उदाहृतः ॥ १३ ॥
 रक्तासितोवधिफलौ पीतश्वेता तु मध्यमौ ।
 दक्षिणे चरणाङ्गुष्ठे कलङ्को वित्तलोपकृत् ॥ १४ ॥
 द्वितीये विग्रहं प्राहुः स्तृतीयं मानसामयम् ॥
 चतुर्थे प्रियमाचष्टे पञ्चमे पुत्रसम्पदम् ॥ १५ ॥
 यथोक्तविपरीतेन वामपादे फलं वदेत् ।
 पादयोर्विपरीतेन फलं करनखेषु च ॥ १६ ॥
 पीडां पितुश्च मातुश्च पादयोःपृष्ठजां वदेत् ।
 जङ्घयोर्व्यसनानन्दौ सक्थोरग्निभयं द्वयोः ॥ १७ ॥

१ वधिफलौ । २ करणकेषु । ३ रग्निभयोदयो ।

गुह्ये राजभयं प्राहुर्जघने स्थानविच्युतिम् ।
 उदरे कीर्त्तिनिर्वेदौ पार्श्वयोर्व्यसनामयौ ॥ १८ ॥
 स्तनयोः प्रीतिशोकौ च वक्षसि प्रियसङ्गमः ।
 कक्षयोरर्थलाभञ्च दासहानिञ्च निर्दिशेत् ॥ १९ ॥
 पृष्ठयोश्चौरभीतिञ्च लाभः स्याद्वाहनस्य च ॥
 हस्तयुग्मोदरे वस्तुहानिर्वन्धुसमागमः ॥ २० ॥
 तयोरेव च पृष्ठे तु श्रियश्च विपदं वदेत् ।
 मित्रलाभश्च पुत्राप्तिं मुभयोर्हस्तदण्डयोः ॥ २१ ॥
 क्रकाटिकायां क्षेमं स्यात् कण्ठे यात्रा विधीयते ।
 गण्डयोर्नष्टलाभश्च लब्धहानिश्च निश्चयात् ॥ २२ ॥
 चुबुके वाष्पपर्यन्तं शोकमेवं विनिर्दिशेत् ।
 नासिकायां वेपुर्बाहु दृशोरप्रियदर्शनम् ॥ २३ ॥
 कर्णयोः प्रीतिवाक्यश्च बन्धुनाशश्च निर्दिशेत् ।
 ललाटे राजसम्मानमुत्तमाङ्गे धनागमम् ॥ २४ ॥
 यावदुत्पातविलयस्तावदेव फलोदयः ।
 ददरुणिक्रिमिरेखायाः गोपमार्गोऽप्यदः फलम् ॥ २५ ॥

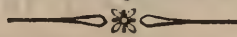
इति तिलकादेशः ॥

स्यन्दते दक्षिणाङ्गस्य फलं वक्ष्ये यथाक्रमम् ।
 यथोक्तविपरीतेन वामाङ्गस्यन्दने फलम् ॥ २६ ॥
 पृथिवीलाभमाचष्टे शिरसि स्यन्दने ध्रुवम् ।
 ललाटे स्थानवृद्धिः स्याद्विलयां प्रियसमागमः ॥ २७ ॥
 शङ्खे व्यवसनलाभश्च श्रवणे श्रवणप्रियम् ।
 दृशान्ते वस्तुलाभः स्यादुन्मूले मानसी व्यथा ॥ २८ ॥

केचिद् व्याचक्षते दृष्टे रधःप्रियसमागमम् ।
 नेत्रान्ते धनलाभश्च उन्मूले भृत्यसंशमम् ॥ २९ ॥
 लोचनस्योपरिस्यन्दौ मानसीश्च रुजं जगुः ।
 कपोले विप्रयोगश्च चिबुके मधुरासनम् ॥ ३० ॥
 अधरोष्ट्रे रिपुध्वंसो मित्राप्तिश्चोत्तराधरे ।
 नासिकायां सुगन्धाप्तिर्गले च विजयो भवेत् ॥ ३१ ॥
 अंशे च भोगवृद्धिश्च बहाविष्टेन सङ्गमः ।
 मणिबन्धे यशोलाभो हस्ते द्रविणसम्भवः ॥ ३२ ॥
 पृष्ठे पराजयो वक्षस्युदयो चोदरेषु च ।
 स्तने त्वपूर्वं स्त्रीलाभं पार्श्वप्रोतिरनुत्तरा ॥ ३३ ॥
 जठरे शोकवृद्धिश्च नाभौ स्थानादिह च्युतिः ।
 कट्यामाश्रितसम्पदः कोशे कोशविवर्द्धनम् ॥ ३४ ॥
 मुष्के तनयलाभश्च जघने वनितागमः ।
 वस्तौ कुटुम्बवृद्धिश्च दोषः स्यादुरुपृष्टतः ॥ ३५ ॥
 ऊरुपौरस्यभागे तु मित्रता सचिवैः सह ।
 जानुन्यरातिसन्धानमथवा गमनं ध्रुवम् ॥ ३६ ॥
 जङ्घायाः स्थानलब्धिश्च पादपृष्ठे तु विग्रहः ।
 प्रयाणं भयसंयुक्तं स्यन्दने चरणोदरे ॥ ३७ ॥

इति स्यन्दुनादेशः ॥

मूढो ललाटस्य तटीभुजौ च वक्षश्च हस्तांग्रितलानि चैवम् ।
 भ्रूभ्रूणमुख्यावयवानि वै ते प्लोषोलवणाः खेदकरा नराणाम् ३८ ॥
 दृशौ कपोलावधरौ गलश्च कुक्षिश्च कोशो जघनश्च पाशुः ।
 एकादशैतेऽवयवाः जलाढ्याः प्लोषोत्तरास्तोषकरा नराणाम् ३९

१ मानसीश्च । २ जयोलाभो । ३ स्युदयोदयेषु च । ४ द्वेसस्या ।
 ५ कटोभुजौ च ।

पृष्ठे च पार्श्वावथ सक्थिनी च जङ्घे च मुष्के च क्रकाटिका च ।
 अग्निप्रभूतावयवा दशैते प्लोषोत्तरास्तापकरा नराणाम् ॥४०॥
 नासाश्रुतिर्नाभिसुमस्तकश्च कक्षद्वयं विंशतिरङ्गुलीनाम् ।
 वायुस्तरास्तु त्रिघनांशकास्ते प्लोषोत्तरा बन्धुसमागमाय ॥४१॥
 शेषाश्च सर्वे तनुसन्धयश्च विद्विन्नतो भूतमयो प्रदिष्टः ।
 प्लोषोत्तरास्ते जनयन्ति कोशं न भूजलं सोद्भवसन्धयस्तु ॥४२॥

इति प्लोषादेशः ।

आनाभितस्तमःश्लिष्टमाकण्डात् सत्वसंयुक्तम् ।
 आमूर्द्धतो रजोयुक्तं देहस्त्रिगुणवानिति ॥ ४३ ॥
 अकस्मादेव कण्डूतिरुत्पातः समुदाहृतः ।
 रजस्तत्त्वतमःकण्डूः प्रीतिसौख्यक्षयप्रदः ॥ ४४ ॥
 पुंसक्रमोऽयं निर्दिष्टः सःस्त्रियोविपरीततः ।
 पञ्चोत्पाताःक्रमादेते विलोमेन बलोत्तराः ॥ ४५ ॥
 त्रयोपि पश्चिमोत्पाताः पक्षेण फलपाचकाः ।
 चिररात्रम्प्रवृत्तास्ते चिरेण फलदा मताः ॥ ४६ ॥
 इति देहोत्पातादेशोनाम सप्तदशोऽध्यायः ।

अष्टादशोऽध्यायः ।

अतःपरं समासेन स्वप्नादेशो निरूप्यते ।
 प्रयतोऽल्यं सरुद्धभुत्वा प्रविशेद्देवतालयम् ॥ १ ॥
 देवस्य पुरतो मन्त्रं साक्षतैःसर्पपैल्लिखेत् ।
 पूर्णे कुम्भे सदग्धास्ते बालिना च समर्चयेत् ॥ २ ॥

ॐ त्रिजटालम्बोदरवामने कक्षकफाय हुं हुं फट् फट् स्वाहा ।

अष्टोत्तरशतं जप्त्वा पीत्वा प्रक्षालय चाननम् ।

देवध्यानपरो मौनी दक्षिणेन शयीत च ॥ ३ ॥

पूर्वजन्मश्रुताभ्यस्तं स्वप्नरूपगतिं स्मरैः ।

तदणूकमिति व्यर्थं स्वप्नदृष्टं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥

एष्याज्जन्मानि भोक्तव्यं प्रायःप्रशस्तिमानसम् ।

तदस्पृष्टमिति व्यर्थं स्वप्ने दृष्टं परिसजेत् ॥ ५ ॥

दुर्व्वलग्नहपाकश्च स्वप्ने द्रष्टो नु भुज्यते ।

तच्च चिन्तामयं स्वप्नं सर्वदैव बुधस्सजेत् ॥ ६ ॥

वृक्षादिशृङ्गाद्यधिरोहणञ्च वाताधिकःपश्यतिश्वेतयात्राम् ।

पित्ताधिकःकाञ्चनरक्तमालप्यादिवाकरादिज्वलनां न पश्येत्॥७॥

श्लेष्माधिको रौप्यसितप्रघूणुसरित्सरोम्भोनिधिलङ्घनानि ।

त्रिस्थूणमूर्त्तिस्तु यथोक्तरूपैः स्वप्ने विमिश्रान् रजनीषु पश्येत्॥८॥

बीभस्तसत्वाभिभवोभिचारात् द्विश्वादभुदगुह्यकजं प्रदिष्टम् ।

एतानि सर्वाणि हि वर्ज्जयित्वा स्वप्नं भवेदिष्टसुरप्रदिष्टम् ॥ ९ ॥

प्रत्यक्षवद्भवति यत् स्फुरतीव चान्तस्वप्नस्य तस्य नियमासदत्फलाप्तिः

स्वप्नाःशुभाशुभवशेन फलप्रदाये संक्षेपमात्रमिहता ननु वर्णयिष्ये१०

स्वप्ने प्रज्वलितं भवेद्यादिगृहं स्वाङ्गं स्वकीयं तथा

सर्वं वा सह बन्धुभिश्च यदि वा राज्यं स वै प्राप्नुयात् ।

आश्लिष्यस्त्ववनीं समुद्रमथवा शङ्खं ध्वजं पर्व्वतं

गौरीं वायुमतीं सुरदूरुमसौभर्ता भुवो जायते ॥ ११ ॥

देहं निकृत्तशतशो विकिरन्ति यस्य यो वर्धयते च निर्गडेन गले च पादे

मूर्त्तिश्च यस्य भवतीह पुरीपलिप्ता संप्राप्नुयात् सुमहतीं पदवीं श्रियञ्च

१ सदुर्व्वेस्तं । २ इडकफाफय ढठः । ३ संज्ञैःप्रान्तियात् ।

४ शक्रस्वजम् । ५ वर्द्धते । ६ निगलेनगैलेच ।

विभर्ति यस्योपरि वारणो वा सितातपत्रं नृपतिर्द्विजो वा ।
ददाति गौरी यदि पुण्डरीकं दासोऽपि सैः स्यादिह साव्वर्धभौमः १३
अर्केन्दुगोशृङ्गाविनिर्गतेन स्नानाभिषेकौ सालिलेन पाणौ ।

स्वप्ने गवां वा मुखदोहनञ्च नृमूर्धहन्मांसनिसेवनञ्च ॥ १४ ॥

अन्त्रैश्चोदरनिर्गतैर्गिरिगृहग्रामादिसंवेष्मणं

कन्थायां परिरम्भने च सहसा स्वाङ्गप्रवेशोऽथवा ।

भुक्तिर्वा स्वसनश्च सिंहकरिणामारोहणं तेषु वा

ग्रासश्चोदधिकाश्वपीक्षितिभृतां राज्यश्रियः सिद्धये ॥ १५ ॥

तृणतरुकुसुमाम्बुप्रोद्भवे वा स्वनाभौ

दिनकरशशितारा भक्षणस्पर्शने वा ।

विदलति निजशीर्षे सप्त पञ्च त्रिधा वा

क्षितिगिरिपरिवर्तोन्मूलने वापि राज्यम् ॥ १६ ॥

जये रणे वा व्यवहारवादे पुरीषभुक्तिभुविष्यस्य वीक्ष्य ।

अगम्यनारीगमनञ्च मृत्युः स्वशोतिभूरिद्रविणागमाय ॥ १७ ॥

सितसुरभिमनोज्जालेपमाल्याम्बराणाम्

सुरगुरुनृपगौरी ब्राह्मणानाञ्च दीक्षा ।

मणिरजतसुवर्णाम्भोजपात्रेषु भुक्ति

र्यदि दधिपरमान्नेशोणिते मर्जनञ्च ॥ १८ ॥

सिततुरगफलध्वजातपत्रव्यजनसरोजमणिद्विपेन्द्रलाभाः ।

प्रभवजयवभुक्षवेतिशब्दाः परिमितराज्यफलप्रदा भवन्ति १९

मुद्रादृशदाञ्जनी द्विपञ्चस्त्री सज्ञाप्तिषु चाङ्गणाप्तिरुक्ता ।

लब्धे सरकेऽथदर्पणे वा भृङ्गारादिषु चोद्भवः सुतस्य ॥ २० ॥

क्रैमिन्येधनलब्धिरम्बुतरणे शोकस्य नाशो भवे

द्वर्षारोदितशोचितादिषु तथा देहे विट्द्विर्मता ।

गोलिङ्गीद्विजदेवतापितृसुहृद्भूषाश्च ये सन्ति यत्
स्वप्ने तन्नियमाद्भवन्त्यवितथं प्रोक्तं शुभं वा शुभम् ॥२१॥

नाभेरन्यत्र गात्रे तृणतरुकुमुमे प्रोद्भवे स्नेहपानं
क्रीडायानोपभोगः खरकरभकपिव्यालरैद्राश्च सत्वाः ।

कायस्यालेपनं वा कलुपजलमपि गोपयः स्नेहपङ्के
र्दृग्जिह्वादन्तबाहुप्रपतनमथ वानर्थशोकप्रदानि ॥ २२ ॥

गीतक्रीडितभूषितप्रहसितप्रेङ्खोलितास्फोटना
न्यर्केन्दुद्विजतारकादिपतनं स्त्रोतस्यधोमज्जनम् ।

रज्जुच्छेदचिताप्रतापजननीगात्रप्रवेशादि वा
स्वप्ने कांशविचूर्णनञ्च शिरसि क्लेशामयानर्थदम् ॥ २३ ॥

श्यश्रुकेशगखदैर्घ्णकल्पना वानरी विकृतनार्युपासनम् ।
रक्तवस्त्रमनुजाङ्गमर्दनं रोगमृत्युभयशोकतापदम् ॥२४॥

स्थलमृगपशुकीटान्यूपचर्य्याण्डजानां

प्लवनमुदकरागौ स्याद्विवाहोत्सवा वा ।

सरसिजजतुमाण्डक्रीडणं नर्तनं वा

मलिनविवसनत्वं चाशुशोकप्रदानि ॥ २५ ॥

पुंद्रव्यनाशे सुहृद्विप्रयोगे भेदास्वप्नस्सरोजापहारे ।

प्रासादवृक्षादिवेश्मावतारः स्वप्नेषु नष्टो द्विजैः सम्प्रदिष्टः २६

मित्रस्याग्निः स्याद्विकोषासिलाभेऽवश्यं राजा प्राप्नुयात्साशनाप्तौ
सर्पे कर्णे नासिकां वा प्रविष्टे तच्छेदः स्याद्विष्टेनेवास्य बन्धः ॥२७॥

सर्पैस्त्वहिभिर्वादृष्टस्य स्वप्ने स्याद्यदि शोणितम् ।

नरो वा यदि नारी वा पुत्रश्चार्थमवाप्नुयात् ॥ २८ ॥

तरुणं जीर्णमात्मानं स्वप्नान्ते यस्तु पश्यति ।

वृद्धिं तस्य विजानीयादारोग्यं चिरजीविनम् ॥ २९ ॥

यस्य तस्य गृहं शुक्लैर्वृषभैःसमलङ्कृतम् ।

नरो वा लभते नारीं नारी वा लभते पतिम् ॥ ३० ॥

काकं गृद्धं कपिं श्येनं गोधां वा सूकरं तथा ।

स्वप्नान्ते यदि यःपश्येद्व्यसनं तस्य निर्दिशेत् ॥ ३१ ॥

खर्व्वतोच्चतलारोहः प्रशस्तः स्वप्नवेदिभिः ।

अन्यत्र ल्यववाल्मीकमहिषोष्ट्रखरादितः ॥ ३२ ॥

यद्यत्स्वेतन्तु वर्णेन पूजितं सर्व्वमेव तत् ।

तक्रकर्पासभस्मास्थि भक्तं तत्र विवर्ज्येत् ॥ ३३ ॥

कृष्णवर्णन्तु यद्द्रव्यं गर्हितं सर्व्वमेव तत् ।

अन्यत्र पर्व्वतान्भूमेः करिणःसलिलालयात् ॥ ३४ ॥

रक्तवर्णन्तु यद्द्रव्यं तत्सर्व्वं नःप्रशस्यते ।

अन्यत्र शोणितान्मांसात् प्रवालात्पद्मचन्दनात् ॥ ३५ ॥

आद्ये वर्षाद्वत्सराद्वा द्वितीये

यामे पाको वर्षपादात्तृतीये

मासात्पाकः शर्व्वरी पश्चिमांशे

सद्यःपाको गोविसर्गेषु दृष्टः ॥ ३६ ॥

दृष्ट्वा स्वप्नं शोभनं नैव सुप्यात्

पश्चाद्दृष्टो यः स पापं विधत्ते ।

शस्तं ब्रूयाद्यज्ञसाधुद्विजेभ्यः

तेत्वाशीर्भिः पूजयेद्युक्तदुग्धैः ॥ ३७ ॥

भूयो वा स्वपनं न चास्य कथनं गङ्गाभिषेको जपः

शान्तिःस्वस्मयनं निसेवनविधिःप्रातर्गवाश्वत्थयोः ।

विप्राणाञ्च तिलान्नपानकुसुमैः पूजा यथाशक्तितः

पुण्यं दैवतकीर्तनञ्च कथितं दुःस्वप्नविध्वसनम् ॥ ३८ ॥

इतिस्वप्नादेशोनामाष्टादशोऽध्यायः ।

एकोनविंशोऽध्यायः ।

तिरश्चां चरितादेशं समासेनाथ वक्ष्यते ।

हस्सश्वकाकस्वानश्वं पेडाःप्राधन्यकल्पिताः ॥ १ ॥

वाल्मीकस्थानगुल्मक्षुपतरुमथनःस्वेच्छया भ्रष्टदृष्टि
युर्यो यद्यत्रानुलोमं त्वरितपदगतिर्वक्तुमुन्नम्यचोच्चैः ।

कक्ष्यासन्नाहकाले जनयति च महच्छीकरमृहतिर्भू
स्तक्तालं वा मदान्धोजयक्रदपरदं वेष्टयन् दक्षिणाञ्च ॥२॥

स्खलितगतिरकस्मात् त्रस्तकर्णोऽतिदीनः

स्वशितमृदुसुदीर्यो न्यस्तहस्तःपृथिव्याम् ।

द्रुतमुकुलितदृष्टिः स्वप्नशीलो विमोहः

भयकृदहितभक्षी नैकशोश्रुश्शलुच्च ॥ ३ ॥

इतिगजचारितादेशः ।

आरोहतिक्षितिपतौ विनयोपपन्नो

यान्नानुगोन्यतुरगः प्रतिहेषितश्च ।

वक्त्रेण वा स्पृशति दक्षिणमात्मपार्श्वं

योश्वःसंभर्तुरीचरात्प्रविणोति लक्ष्मीम् ॥ ४ ॥

मुहुर्मुहुर्मूत्रशकृत्करोति न ताड्यमानोऽप्यनुलोमयायी ।

सकार्यभीतोश्रुवलोचनश्च शिवंन भर्तुस्तुरगो विधत्ते ॥५॥

वामैश्चपादैरहितोडयन्तो महीप्रवासाय भवन्ति पत्न्युः ।

सन्ध्यां सुदीप्तामवलोकयन्तो हेषन्ति चेद्वन्धुपराजयाय ॥६॥

अनीचहेषन्ति किरन्ति बालं निद्रारताश्च प्रवदन्ति यात्राम् ।
रुदन्ति चेद्दीनतरा स्वराश्च प्रांशुग्रसन्तश्च भयप्रदिष्टाः ॥ ७ ॥

इत्यश्वचरितादेशः ।

वैशाखे निरुपहते वृक्षनीचः सुभिक्षशिवदायी ।
विषकण्ठकी तु शुष्के समुभिक्षभयाय च तद्देशे ॥ ८ ॥
नीडप्राग्गशाखायां समा भवेत्प्रथमवृष्टिरपरस्याम् ।
याम्योत्तरयोर्मध्ये प्रधानवृष्टिस्तरोरुपरि भवेत् ॥ ९ ॥
शिखिदिशिमण्डलवृष्टिर्नैर्ऋत्यां शारदस्य निष्पत्तिः ।
परिशेषयोः सुभिक्षं मूषिकसम्पत्तु वायव्ये ॥ १० ॥
शारदर्भगुल्मवल्लीधान्यप्रासादगेहनिम्नेषु ।
शून्यो भवति सदेशश्चौराणां वृष्टिरोगार्त्तः ॥ ११ ॥
द्वित्रिचतुःशाखत्वं सुभिक्षदं पञ्चभिर्नृपान्यत्वम् ।
अण्डावकिरणमेकाण्डता प्रसूतिश्च न शिवाय ॥ १२ ॥
चौरकवर्णेश्चौराश्चित्रैर्मृत्युः सितैश्च वह्निभयम् ।
विकलैर्दुर्भिक्षभयं काकानां निर्दिशेच्छिशुभिः ॥ १३ ॥
अनिमित्तसंहतैर्ग्राममध्यगैः क्षुद्रयं प्रवासीभिः
क्रोधश्चक्राकारै रभिघातोवर्गवर्गस्थैः ॥ १४ ॥
अभयाश्च तुण्डपक्षैश्चरणविघातैर्जनानभिभवन्तः ।
कुर्वन्ति शत्रुवृद्धिं निशि विचरन्तो जनविनाशम् ॥ १५ ॥
सव्येन खे भ्रमद्भिः स्वभयं विपरीतमण्डलैः सार्द्धम् ।
अव्याकुलं भ्रमद्भिर्वीतोद्भ्रामो भवति काकैः ॥ १६ ॥
ऊर्ध्वमुखाश्चलपक्षाः पथिभयदाः क्षुद्रयाय धान्यमुषः ।
सेनाङ्गस्था सुषोद्धाः परिमोषं चान्यभृतपक्षाः ॥ १७ ॥

भस्मास्थिकेशपत्राणि विन्यसन् पतिवधाय शय्यायाम् ।

मणिकुसुमाद्यवहनेन सुतक्ष्य जन्माङ्गनायाश्च ॥ १८ ॥

पूर्णाननेऽर्धलाभः सिकताधान्यार्द्रमृत्कुसुमपूर्वैः ।

भयदो जनसंवासाद् यदि भाण्डान्यवनयेत् काकः ॥ १९ ॥

वाहनशस्त्रोपानच्छत्रच्छायाङ्गकुट्टने मरणम् ।

तत्पूजायां पूजाविष्टा करणेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ २० ॥

तद्द्रव्यमुपनयेत् तस्य लब्धिरपहरतिचेत् प्रणाशः स्यात् ।

पीतद्रव्येकनर्कं वस्त्रं कार्पासिके सिते रूप्यम् ॥ २१ ॥

सक्षीरार्ज्जुनवज्जुलकूलद्वयपुलिनगारुमन्तश्च ।

प्रावृषि वृष्टिं दुर्दिनमनृतास्नाताश्च पांशुजलैः ॥ २२ ॥

दारुणनादस्तरुकोटरोपगो वायो महाभयदः ।

सलिलमवलोक्य विरुवन् वृष्टिकरो वृष्टिरोधीर्वा ॥ २३ ॥

दीप्तोद्विग्नो विटपे विकुट्टयन्वह्निकृद्विततपक्षः ।

रक्तद्रव्यं दग्धं तृणकाष्ठं वा गृहे विदधत् ॥ २४ ॥

ऐन्द्रीं दिशमवलोक्य सूर्य्याभिमुखो रुवन् गृहे गृहिणः ।

राजभयबन्धुकलहं करोति सद्यः पशुभयञ्चैव ॥ २५ ॥

शान्तामैन्द्रीमवलोक्यत् रौतिच राजपुरुषमित्राप्तिः ।

भवति च सुवर्णलब्धिः शाल्यन्नगुडाशनाप्तिश्च ॥ २६ ॥

आग्नेय्यामनला जीविकयुवतिप्रवरधातुलाभश्च ।

याम्ये कुलत्थभोज्यं गान्धर्वैर्दाहयोगश्च ॥ २७ ॥

नैर्ऋत्सां दूतश्चोपकरणदधिर्तैलपल्लभोज्याप्तिः ।

वारुण्यां मां समुराधान्यादिसमुद्ररत्नाप्तिः ॥ २८ ॥

वायव्ये शस्त्रायुधसरोजवल्लीफलाशनाप्तिश्च ।

१ विन्यस्यत्पतिवधाय । २ शास्त्रवृद्धिम् । ३ प्रवाशद्भिः ।
४ वृष्टिकरोद्भानुरावीवा । ५ रुयात् । ६ तैलभोज्याप्तिः ॥
७ मारुत्यां । ८ सरोजवस्त्रवली ।

सौम्यायां परमान्नाशनं तुरङ्गाम्बरप्रप्तिः ॥ २९ ॥
 ऐशान्यां सम्प्राप्तिर्घृतपूर्णायां भवेदनडुहश्च ।
 एवं फलं गृहपतेर्गृहपृष्ठसमाश्रिते भवति ॥ ३० ॥
 गमने कर्णसमश्चेत् क्षेमायनकार्यसिद्धये भवति ।
 अभिमुखमुपैति यातु विशन्विनिवर्तयेद्यात्राम् ॥ ३१ ॥
 वामे वाशित्वादौ दक्षिणपार्श्वेऽनुव्रंशते यातुः ।
 अर्थापहारकारी तद्विपरीतोऽर्थसिद्धिकरः ॥ ३२ ॥
 यदि वाम एव वशन्मुहुर्मुहुर्यायिनोऽनुलोमगतिः ।
 अर्थस्य भवतिऽसिद्धिः प्राच्यानां दक्षिणश्वैवम् ॥ ३३ ॥
 वामःप्रतिलोमगतिर्वाशन् गमनस्यविघ्नकृद्भवति ।
 तत्रस्थस्यैव फलं कथयति यद्वाज्जिह्वतं गमने ॥ ३४ ॥
 दक्षिणविरुतं कृत्वा वामे वाश्येद्यथेप्सितार्थाप्तिः ।
 वाशन् पुरोद्भूतं याति वाग्रतोऽर्थागमोऽतिमहान् ॥ ३५ ॥
 प्रतिवाश्य पृष्ठतो दक्षिणेन योयाद्भूतं क्षतजकर्त्ता ।
 एकचरणोर्कमीक्षन् विरुवंश्च पुरो रुधिरहेतुः ॥ ३६ ॥
 दृष्ट्वा कर्मैकपादस्तुण्डेन लिखेद्यर्दा स्वपिच्छाङ्गम् ।
 परतो जनस्य महतो वधमभिधत्ते तदा बलिभुक् ॥ ३७ ॥
 सस्योपेते क्षेत्रे वाशति शान्तोऽतिसस्यभूलब्धिः ।
 आकुलचेष्टो वाशन् सीमान्ते क्लेशकृद्यातुः ॥ ३८ ॥
 मुस्निग्धपत्रपल्लवकुसुमफलानम्रसुरभिमधुरेषु ।
 सक्षीराव्रणमुस्थितमनोज्ञवृक्षेषु चार्थकरः ॥ ३९ ॥
 निष्पन्नसस्यशाद्वलभवनप्रासादहर्म्यहरितेषु ।
 धान्योच्छ्रयप्रभूतिषु शस्तेषु रुक्म्यनागमकृत् ॥ ४० ॥

१ तुरङ्गाम्बरप्राप्तिश्च । २ ऐशान्यं । ३ घृतपूर्व्यास्यासालब्धिः रुदाति ।
 ४ सिद्धिदो । ५ वासत् । ६ वास्ति । ७ सिद्धिप्रस्थानम् ।
 ८ श्वपिच्छाङ्गम् । ९ वाशानि ।

गोपुच्छस्थे वल्मीकगेऽथवादर्शनं भुजङ्गस्य ।
 सद्यो ज्वरो महिषगे वाशति गुल्मे फलं स्वल्पम् ॥ ४१ ॥
 कार्यस्य व्याघातस्तृणकूटवामगेऽम्बुसंस्थे वा ।
 शुष्केऽग्निप्लुष्टेऽग्निहते च काके बधो रुवति ॥ ४२ ॥
 कण्टकिमिश्रे सौम्ये सिद्धिः कार्यस्य भवति कलहश्च ।
 कण्टकिनि भवति कलहो वल्लीपारिवेष्टिते बन्धः ॥ ४३ ॥
 छिन्नाग्रेऽङ्गच्छेदः कलहः शुष्कद्रुमस्थिते ध्वाङ्क्षे ।
 पुरतश्च पृष्ठतो वा गोमसंस्थे धनप्राप्तिः ॥ ४४ ॥
 मृतपुरुषाङ्गावयवस्थितोऽग्रतो वाशकोऽतिमृत्युकरः ।
 भञ्जनस्थिच चञ्चा यदि वाश्यतेऽस्थिभङ्गाय ॥ ४५ ॥
 रज्ज्वस्थिकाष्टकण्टकिनिःसारशिरोरुहानने रुवति ।
 भुजगगजदंष्ट्रितस्करशस्त्राग्निभयान्यनुक्रमशः ॥ ४६ ॥
 सितकुसुमाशुचि मांसाननेऽर्थसिद्धिर्यथोप्सिता यातुः ।
 धुन्वन् पक्षावृद्धीननेच विघ्नं मुहुः कणति ॥ ४७ ॥
 यदि शृङ्खलां वरत्रां वल्लीं वा यदा वाश्यते बन्धः ।
 पाषाणस्थेच भयं क्लिष्टापूर्वाध्वकयुतिश्च ॥ ४८ ॥
 अन्योन्यभक्षसंक्रामितानने तुष्टिरुत्तमा भवति ।
 विज्ञेयः स्त्रीभालो दम्पत्योर्वाशतोर्युगपत् ॥ ४९ ॥
 प्रमदाशिर उपगतपूर्णकुम्भसंस्थेनाङ्गनार्थसम्प्राप्तिः ।
 घटकुट्टने सुतविपत् घटोपदहनेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ ५० ॥
 स्कन्धावारादीनां निवेशसमये रुवंश्चलत्पक्षम् ।
 सूचयतेऽन्यस्थानं निश्चलपक्षस्तु भयमात्रम् ॥ ५१ ॥
 बन्धः सूकरसंस्थे पङ्काक्ते सूकरे द्विकेऽर्थाप्तिः ।

१ वाशति । २ वामगेम्बु । ३ रुवति । ४ तस्थे ।
 ५ मृतोवासकोऽमृत्युकरः । ६ वशति । ७ वसति । ८ वाश्यते ।

क्षेमं खरोष्ट्रसंस्थे केचित् प्राहुः वधन्तु खरे ॥ ५२ ॥
 वाहनलाभश्च गते वाशसनुयायिनि क्षतजपातः ।
 अन्येऽप्यनुव्रजन्तो यातारं काकवद्विहगाः ॥ ५३ ॥
 का इति काकस्य रुतं स्वनिलयसंस्थस्य निष्फलं प्रोक्तम् ।
 कव इति चात्मप्रीस्यै क इति रुते स्निग्धमित्राप्तिः ॥ ५४ ॥
 करइति कलहं कुरुकुरु च हर्षमथकटकटेऽतिदधिभक्तम् ।
 केके विरुतं कुकुवा धनलाभं यायिनःप्राह ॥ ५५ ॥

काकद्वयस्यापि समानमेतत्
 फलं विशेषेण पदाधिकेन ।
 प्रारम्भकाले गमने प्रवेशे
 परीक्षणीयं विदुषा तदेतत् ॥ ४६ ॥

इति वायसचरितादेशः ।

—०००—

सूर्योदयेऽर्काभिमुखो विरौति ग्रामस्य मध्ये यदि सारमेयः ।
 एको यदा वा बहवःसमेताः शंसन्ति देशाधिपमन्यमाशु ॥ ५७ ॥
 सूर्योन्मुखः श्वानलदिक्स्थितश्च चोरानलत्रासकरश्चिरेण ।
 मध्याह्नकाले ऽनलमृत्युशंसी सशोणितः स्यात्कलहो ऽपराहे ॥ ५८ ॥
 भषन् दिनेशाभिमुखोऽस्तकाले कृषीबलानां भयमाशु धत्ते ।
 प्रदोषकालेऽनिलदिङ्मुखस्तु धत्ते भयं मारुततस्करोत्थम् ॥ ५९ ॥
 उदङ्मुखश्चापि निशार्द्धकाले हृदि व्यथां गोहरणश्च शास्ति ।
 निशावसाने शिवदिङ्मुखश्च कन्याभिदुष्टानलगर्भपातान् ॥ ६० ॥
 उच्चैःस्वराःस्यु स्तृणकूटसंस्थाःप्रासादवेश्मोपरिसंस्थिता वा ।
 वर्षासु वृष्टिं कथयन्ति तीव्रामन्यत्र मृत्युं दहनं रुजंश्च ॥ ६१ ॥

१ प्रासादवेश्मोत्तमसंस्थितश्च ।

प्रावृट्काले ऽवग्रहेऽम्भो वगाह्यं प्रत्यावृत्तैरेचकैश्चाप्यभीक्षणम् ।
 आधुन्वन्तो वा पिवन्तश्च तोयं दृष्टिं कुर्वन्त्यन्तरे द्वादशाहाव६२
 द्वारे शिरो न्यस्य वहिःशरीरं रोरुयते वा गृहिणीं विलोक्य ।
 शोकप्रदः स्यादथमन्दिरान्तर्वाहिर्मुखः शंसति बन्धकीं ताम् ॥६३॥
 कुड्यमुत्किरति वेक्ष्मनो यदा क्षेत्रकाननभयं तदा भवेत् ।
 गोष्ठमुत्किरति गोग्रहं वदेद्धान्यलब्धिमपि धान्यभूमिषु ॥ ६४ ॥
 एकेनाक्षणा साश्रुणा दीनदृष्टिर्मन्दाहारो दुःखकृत्तदग्रहस्य ।
 गोभिः सार्द्धं क्रीडमाणः सुभिक्षं क्षेमरोग्यं चाभिधत्ते मुदञ्च ॥६५॥
 वामं जिघ्रेज्जानुवित्तागमाय स्त्रीभिः साकं विग्रहो दक्षिणं चेत् ।
 ऊरुं वामं चेन्द्रियार्थोपभोगाः दक्षं जिघ्रेदिष्टमित्रैर्विरोधः ॥६६॥
 यातुः पादौ जिघ्रेस्तचेदयात्रां प्राहार्थाप्तिं वाञ्छितां निश्चलस्य ।
 स्थानस्थस्योपानहौ चोद्विजिघ्रेत् क्षिप्रं यात्रां सारमेयः करोति ॥६७॥
 उभयोरपि घ्राणने हि बाह्वो विज्ञेयो रिपुचौरसम्प्रयोगः ।
 अथ भस्मानि गोपयेत् भक्षान् मांसांस्थीनि च शीघ्रमग्निर्कोपः ॥६८॥
 ग्रामे भषित्वापि वहिःश्मशाने भषन्ति चेदुत्तमपुंविनाशः ।
 यियासतश्चाभिमुखो विरौति यदा तदा श्वा निरुणाद्धि यात्राम् ६९
 उकारवर्णेन रुतेऽर्थीसिद्धिं रोकारवर्णेन च वामपार्श्वे ।
 व्याक्षेपमौकाररुतेन विद्यान्निषेधकृत् सर्व्वरुतैश्च पश्चात् ॥७०॥
 षड्रखेति वोच्चैश्चमुहुर्मुहुर्ये रुवन्ति दण्डैरिव ताड्यमानाः ।
 श्वानोऽभिधावन्ति च मण्डलेन ते शून्यतां मृत्युभयञ्च कुर्युः ॥७१॥
 प्रकाश्य दन्तान्यदि लेढि सृक्किणी तदाशनं मृष्टमुषन्ति तद्विदः ।
 यदाननञ्चावलिहेत्रं सृक्किणी प्रवृत्तभोज्येऽपि तदान्नविघ्नकृत् ॥७२॥
 ग्रामस्य मध्ये यदि वा पुरस्य भषन्तं संहस्य मुहुर्मुहुर्ये ।
 ते क्लेशमाख्यन्ति तदीश्वरस्य श्वारण्यसंस्थो मृगवाट्विचिन्त्यः ॥७३॥

वृक्षोपगःक्रोशति तोयपातः स्यादिन्द्रखीले सचिवस्य पीडा ।
 वायो गृहे सस्यभयं गृहान्तःपीडा पुरस्यैव च गोपुरस्थे ॥७४॥
 भयञ्च शय्यासु तदीश्वराणां याने भषन्तो भयदाश्च पश्चात् ।
 अथापसव्या जनसन्निवेशे भयं भषन्तः कथयन्त्यरीणाम् ॥ ७५ ॥
 एकेन प्रातः दिवसेन वस्यान्मासत्रयेणापि च केन चोक्तः ।
 श्वभिःशृगालाः सदृशाःफलेन विशेषमेषामधुना प्रचक्ष्ये ॥७६॥
 पूर्वोदोच्योः शिवा शस्ता शान्ता सर्वत्र पूजिता ।
 धूमिताभिमुखी हन्ति स्वरदीप्ता दिगीश्वरान् ॥ ७७ ॥

राजा कुमारो नेता च दूतःश्रेष्ठश्चरो द्विजः ।
 गजाध्यक्षश्च पूर्वार्धः क्षत्रियाद्यश्चतुर्दिशः ॥ ७८ ॥
 पुरे सैन्येऽपसव्या च कष्टा सूर्योन्मुखी शिवा ।
 अन्यप्रतिरुता याम्ये सोदरामृतशंसिनी ॥ ७९ ॥
 वारुण्येभिरुता सैव शंसने सलिले मृतम् ।
 याहीसग्निभयं शास्ति टाटेति मृतवेदिका ।
 धिग्धिगदुष्कृतमाचष्टे सज्वाला देशनाशिनी ॥ ८० ॥
 भेभेति भयमाचष्टे भोभो व्यापादमादिशेत् ।
 फलमां शपमानेन ग्राह्यञ्च परतो रुतम् ॥ ८१ ॥

इति श्वगोमायुचरितादेशः ॥

—o—

नक्षत्रचक्रं गृहगोलिकायाः शस्तं रुतादेशविधौ रुतज्ञैः ।
 चुच्छुन्दरी शब्दविधौ च भौमे तूत्पातजाते च ससीम्नि देशे ८२
 लोपाशिकायाः खलु किस्किसीतिरुतं विनान्यानिव वृद्धिदं स्यात्
 रुतानि सर्वाणि च सर्वदिक्षु नेष्टानि शिष्टैरिह सम्मतानि ॥८३॥

१ भन्ति । २ याम्या । ३ चोदिका । ४ माशपतमाणेण । ५ विनन्या ।

फलन्ति तिर्यग् चरिते नगहेष
 गृहाधिपस्याध्वनिचात्मनश्च ।
 प्रभोश्च दुर्गे नृपतेश्च सैन्ये
 सभास्वमासस्य धनान्वयाद्यैः ॥ ८४ ॥

इति तिर्यग्चरितादेशोनाम एकोनविंशोऽध्यायः ।

विंशोऽध्यायः ।

अथाग्निदग्धं परिपृच्छतःस्फुटं शुभाशुभं प्रश्नविलग्नतो नृणाम् ।
 ग्रहैःशरीरादिकभावसंस्थितैर्गताङ्गमाद्याखिलकार्यगोचरम् ॥१॥
 संप्रेक्ष्यमाणस्त्ववसःशरीरी प्रसह्य दैवेन शुभाशुभेन ।
 ज्योतिर्विदःसन्निधिमेति यस्मात् प्रश्नेऽप्यतो जन्मसमाःफलेषु ॥२॥
 सुखचरणगतावतीव रम्ये फलकुसुमदरुमशालिनि प्रदेशे ।
 जलवति धृतगोमयाद्रफेणे भवति शुभं ध्रुवमेव पृच्छकस्य ॥३॥
 मङ्गलद्रव्यानां दर्शनमाकर्णनं तथाहि लाभाः ।
 पृष्ट्वाचादरयुक्तः सिद्धिमभीष्टस्य विदधाति ॥ ४ ॥

अङ्गुष्ठकर्णवदनस्तनहस्तनासा
 कट्यंशपादतलगण्डशिखांसि गुह्यम् ।
 ओष्ठं वचःस्पृशति वक्ति शुभानि यद्वा
 पृष्ट्वा तदा कलयति ध्रुवमर्थसिद्धिम् ॥ ५ ॥
 प्रोक्ताधातुःक्षोणिजश्चोष्णरश्मि
 मूलाख्याःस्युश्चन्द्रमस्सौम्यसौराः ।

जीवोऽभिरुयो 'दैत्यपूज्यो वरेढ्यो

यस्यांशे स्यादिन्दुजः सा तु योनिः ॥ ६ ॥

यातुर्मूलं भवति च तथा जीवदैत्येजराशौ

युग्मे वास्मिन् स्वयमपिच भवेदेतदेव प्रतीपम् ।

लग्ने योऽशः स खलु सुधिया गण्य एवं क्रमात् स्यात् ।

संक्षेपोऽयं नियतमुदितो विस्तरात् तत्प्रभेदः ॥ ७ ॥

जन्मसमयार्थफलतो यात्राकालस्तिथिकरणवलवान् स्यात् ।

यात्राकालोक्ताश्च प्रश्नवलं दुर्वलमुपन्ति ॥ ८ ॥

एषां तु फलविरोधे विमृश्य सम्यग् वलावलान् स्वधिया ।

पौर्वापरयोः फलयोः याप्यत्वं वा फलैर्वाच्यम् ॥ ९ ॥

यात्रासमयाज्ञाने जन्माज्ञानेऽपि निर्दिशेत् प्रश्नात् ।

भावितफलं तज्ज्ञाने तदनुगमादेवं निर्देश्यम् ॥ १० ॥

अशुभे समुपनते सति अशुभो योगो शुभं निरां कुरुते ।

सुशुभे समुपनते सति सुशुभो योगोऽशुभं कुरुते ॥ ११ ॥

राशिर्विलग्नो यस्तु तत्कालाच्छायया हतः ।

सप्तो धृतावशेषन्तु गुणकैर्गुणयेत्ततः ॥ १२ ॥

वाणप्रकृतिमन्वर्कद्विरदानलशूलिनः ।

सर्व्वपृच्छासु गुणकाः सूर्यादीनामनुक्रमात् ॥ १३ ॥

पुनःसप्तविभक्तेऽस्मिन् यदि सौम्योदयो भवेत् ।

प्रष्टुस्तदाकार्य्यसिद्धिनेतुः पापग्रहोदये ॥ १४ ॥

एकसप्ततिसंभक्ते शेषे तद्वर्गशोधिते ।

तच्छुद्धिमेति यद्वर्गकालं यद्वसतो भवेत् ॥ १५ ॥

दिनान्यकरियोः शेषे पक्षाः शुक्राहिमस्त्रिषोः ।

गुरोर्मासाः शनेर्वर्षान्पृतवः शशिजन्मनः ॥ १६ ॥

वृद्धिश्चतुर्थभवनान्मदनात्रिवृत्ति

लगाच्चरुतिः प्रसवनं दशमक्षतश्च ।

पृच्छाविलग्रसमये खचरैश्च वाच्यः

प्राप्तो ग्रहः हिवुकवेश्मनि तुं प्रवासी ॥ १७ ॥

वृषतुलाघटकेशरिणः शुभैर्यदि भवन्ति नभःसुविलोकिताः ।

तनुभृतां कथयन्ति शुभं तथा बलभृतो यदि चोदयमिश्रिताः ॥ १८ ॥

नाशोनाद्यः पापदोर्हि नहीनौ सन्देहः स्यान्नापिमृत्युश्च मृत्यौ ।

व्याधेर्यद्वा सम्भृतस्योपशान्तिः स्थानं प्राप्तेस्वेषुमे शूराणाख्यम् ॥ १९ ॥

कन्या मेघो वृश्चिकः कर्कटोवा मध्यं व्योम्नः संश्रितः सौम्यदृष्टः ।

नष्टस्यार्थस्याशु नाशं विधत्ते रोगान् पृष्टः क्षिप्रमुत्थापयेच्च ॥ २० ॥

केन्द्रत्रिकोणोपगतैः शुभाख्यैः पापैस्तथा कण्टकरन्ध्रमुक्तैः ।

ब्रूयान्नराणामखिलार्थसिद्धिं विपर्ययाः स्यात्पुनरन्यथा तैः ॥ २१ ॥

शुभाश्चरायास्त्रिमदायखस्थै रवेक्षितास्ते शुभमङ्गणोर्थम् ।

पापं त्रिधर्मोदयरन्ध्रधीषु कार्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २२ ॥

शुभाश्चरायास्त्रिधनेषु सिध्यै पापं पुनर्नेष्टफलं प्रदिष्टम् ।

नृराशयः कुम्भतुलानृयुग्मकन्याः शुभन्तेषु वदेद्विलम्बे ॥ २३ ॥

स्थानदाश्चरणभोगदाश्शुभाः लग्नधीधनयुजोर्थमानदः ।

नेष्टदाः स्युरशुभव्ययायगा लग्न इन्दुरशुभः सगोम्बरे ॥ २४ ॥

इन्दौ द्विपष्टत्रिमदायखस्थे जीवे क्षिते स्याच्छुभमङ्गणोऽर्थम् ।

पापास्त्रिधर्मोदयरन्ध्रधीषु कार्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २४ ॥

उदयगशशिनः सुतमोक्ष्यते हिमरुचिर्यदि वा खचरोऽशुभः ।

विजयभूरिधनासिमिहादिशेन्नच शुभं पुनरत्र भविष्यति ॥ २६ ॥

सितरुचिं हिमगोरथवा सुतं यदि विलग्रगतं भृगुनन्दनः ।

समवलोकयति स्त्रियमुत्तमां श्रियमसौ लभते नियतं सदा ॥ २७ ॥

पीयूषांशौ पापयुक्ते सिते वा स्त्रीभिः सार्द्धं विग्रहः कीर्त्तनीयः ।
 पापैर्यस्मान्मन्मथस्थानयातै स्त्रैरेवाम्बुस्थानगैर्वासवाच्यः ॥२८॥
 उदये यदि क्षितिसुते भृगुजं प्रविलोकयेद्वनितायाः कलहम् ।
 कथयेदथार्कतनयस्य वदेद्यूने तथा सपदि गर्भहतिः ॥ २९ ॥
 अरुणं विलोकयति केन्द्रगतस्तपनात्मजो भवति चौरभयम् ।
 विपदङ्गणाभिरथवा कलहः सुमहान् प्रजायत इति प्रवदेत् ॥३०॥
 नाशोऽर्थस्य व्याधयो भीतिरुग्रा पश्यत्युष्णज्योतिसंभानुपुत्रः ।
 लग्नस्थे वा पङ्कजानामधीशे निःसन्देहं वाच्यमेतत् समग्रम् ॥३१॥
 मैत्रीकार्यं वृद्धिमर्थं जयं वा मित्रक्षेत्रं वीक्ष्यमाणः करोति ।
 निःसन्देहं खेचरः पृच्छकस्य व्याचष्टे च प्रायशो नष्टलाभम् ॥३२॥
 गुरुसितौ यदि युग्ममधिष्ठितौ क्षितिसुतस्तु नभस्युदये बुधः ।
 विजयराज्यधनानि यथास्थितिं नियतमेव तदा लभते नरः ॥३३॥
 यदि पृच्छतो भवति लग्नगतस्त्रिदशार्चितो दिनपतिर्दशमे ।
 लभते तदा विजयराज्यधनान्यधिकान्यसौ निखिलमन्यदापि ३४
 उदयास्तमयोः स्थितयोः शुभयोस्तहजाम्बरवार्तिभिरप्यशुभैः ।
 प्रणमन्त्यरयो लभते च तथा बहुसारमथार्थचयं पुरुषः ॥ ३५ ॥
 उद्यच्छन्तं यद्यनुष्णांशुमूर्तिं पापः पश्येन्मध्यवर्त्यम्बरस्य ।
 स्थानभ्रंशं मृत्युमर्थप्रणाशं पुंसाकिवातं कमुग्रं विधत्ते ॥ ३६ ॥
 पृष्ठोदये स्याद्यदिधर्मसंस्थः पापो भवेदात्मजसंस्थितो वा ।
 नाशस्तमक्षिप्रमिहास्ति नून मितोपसर्पेति वदेत् तदाशु ॥३७॥
 द्वादशे यदि भवन्ति विलग्नाल्लाभधात्रि यदि वा सुरसौम्याः ।
 कार्यघातमखिलार्थविनाशं भ्रंशमस्य वितरन्ति तदानीम् ॥३८॥
 हिवुकगः कुरुते धनसक्षयं धनगतो विदधाति च बन्धनम् ।
 रुजामिहं करोत्यशुभग्रहो व्ययविलग्नगतो मरणं नृणाम् ॥३९॥

दिनकरोभयमर्कसुतो रुजं क्षितिसुतो विदधासभिघातनम् ।
 विकलतां मरणं यदि वा नृणामुशनसः कुरुते शशलाञ्छनः ॥४०॥
 पश्यसेकश्चेच्छुभश्च स्वमुच्चं लग्नप्राप्तं खेचरं प्रश्नकाले ।
 स्थानैश्वर्यार्थोच्चयो मानवृद्धिर्वाच्यः निःसन्देहमेवाततज्ञैः ॥४१॥
 यदि विलग्नगमुच्चगतग्रहः समवलोकयति ग्रहमुच्चगम् ।
 भवति तत् समये समुपेयुषः सपदि राज्यमिति प्रवदेतदा ॥४२॥
 आरोग्यस्य प्राप्तिमर्थस्य लाभं वादोज्जित्वं सङ्गमत्वं प्रियेण ।
 सौम्याः केन्द्रस्थायिनः खेचरेन्द्राः कुर्वन्त्यन्ये त्वन्यथा सर्वमेतत् ४३
 इति शुभाशुभादेशः ॥

पापैः सुतारातिगतैर्नभोगैर्निवर्त्तते मार्गत एव शत्रुः ।
 चतुर्थवेश्मोपगतैः पुनस्तैः प्राप्तोऽप्यरातिर्भजते निवृत्तिम् ॥४४॥
 क्षितिसुतो यदि वा रविनन्दनः सुखगतः कमलिन्यधिपोऽथवा ।
 रिपुबलं न समेति तदाबुधः त्रिदशपूज्यसितैः पुनरन्यथा ॥४५॥
 स्थिरगते शशभृत्युदये चरे भवति नागमनं विशतो यदा ।
 नियतमागममस्य तदा वदेदिति विपर्ययतस्तु विपर्ययः ॥४६॥
 व्ययत्रिपञ्चद्विषडेकवर्त्तिनो भवन्ति लग्नादशुभग्रहाः यदि ।
 तदा समागच्छति विद्विषाम्बलं चतुर्थराशौ न तदागमं विदुः ४७
 स्थिरेमिश्रेऽथवा लग्ने शीतभानौ द्विसंश्रये ।
 सुदूरमागतेप्यस्मिन्नरातिर्विनिवर्त्तते ॥ ४८ ॥
 रिपुश्चरे चन्द्रमसि द्विसंश्रये विलग्नो वार्द्धमितो निवर्त्तते ।
 द्विधाभवसागमनं विर्यये पराजयः क्रूरविलोकिते पुनः ॥ ४९ ॥
 चतुर्थवेश्मोपगतौ यदार्कमन्दौ तदाभ्येति न वैरिचक्रम् ।
 इन्दुज्ञशुक्रा हिबुके यदि स्युस्तदाशु तस्यागममामनन्ति ॥५०॥

मेषवाजिवृषकेशरिणश्चेल्लग्रगाः सुखगता यदि वा स्युः ।
 खेचरैर्विरहिताः सहिता वा विद्विषो हि दधते विनिवर्त्तिम् ॥५१॥
 स्थिरराशिगतो विलग्रगः शनिरिज्योऽथ तदा रिपुगः स्थिरः ।
 उदयर्क्षगतामरार्तचश्चक्षरराशौ द्विषतस्तदागमः ॥ ५२ ॥
 गुरुद्वितीये यदि वा तृतीयै धाम्नि स्थितश्चेद्भृगुनन्दनो वा ।
 क्षिप्रं तदायाति बलं रिपूणां तथा प्रवासी गृहमेति चाशु ॥५३॥

लग्नाद्राशौ चन्द्रमा यावति स्यात्
 तावद्भिर्वा वासरैरागमो वै ।
 लग्नस्येन्दोरन्तरे खेचरश्चेज्
 जायेतान्यो नैव तद्वाच्यमेवम् ॥ ५४ ॥

इति सप्तनागमादेशः ।

—:०:—

अर्कार्कजज्ञासुरपूजितानां चरोदयस्थो यदि कश्चिदेकः ।
 गमन्तदाक्षिप्रमुदाहरन्ति वक्रोपयातैर्विपरोतमेभिः ॥५५॥
 चरविलग्रतः शशिजोऽथवा सुरगुरुस्तपनोऽथसितोऽथवा ।
 गमनकृत्कथितो विनिवृत्तिदः पुनरसौ स्थिरलग्नगतः पथि ॥५६॥
 गमनागमने च पृच्छतः स्थिरलग्ने गुरुसौरिवीक्षिते ।
 चरखेचरवीक्षिते पुनश्चरलग्नेद्वयमाशु निर्दिशेत् ॥ ५७ ॥
 स्थिरः समग्रोत्तमवीर्ययुक्तो विलग्रगो वेश्मनि यत्र खेटः ।
 तत्तुल्यसङ्ख्याप्रमितैर्निवृत्ति रुक्ताप्रयातुन्नियमेन मासैः ॥५८॥
 काल एव विनिर्देश्यश्चरांशकगते ग्रहे ।
 स्थिरेऽध्यात्मकभागस्थे क्रमाद्द्वित्रिगुणाः स्मृताः ॥ ५९ ॥
 यदा यियासतो लग्ने सप्तमस्थानपतिग्रहैः ।
 वक्रं विधत्ते तं कालमावर्त्तैरपरे जगुः ॥ ६० ॥

तित्यर्ग्रशिर्यदा लग्नाद् द्वितीयः स्याच्छुभान्वितः ।

तृतीये यदि वा ब्रूयात्तिरश्चां गमनं तदा ॥ ६१ ॥

इति समागमादेशः ।

—०—

लग्नात् सुतार्थसहजेषु गतैर्गतानां

दूरम्प्रवृत्तिमथवागममादिशन्ति ।

सौम्यैः पुनश्च समवासिमरिस्थितैर्वा

लग्नागमं भृगुसुतामरपूजिताभ्याम् ॥ ६२ ॥

घनसहजगतौ सितामरेख्यौ कथयत्यागमनं प्रवासि पुंसाम् ।

सुखभवनगतौ विमोचनत्वं झटिति नृणां कुरुते गृहप्रवेशम् ६३

जामित्रवार्त्तिन्यथवारिसंस्थे नभश्चरे केन्द्रगते च जीवे ।

प्रवासिनामागतिरत्र वाच्या त्रिकोणभाजीन्दुसुते सिते वा ॥ ६४ ॥

अष्टमे हरिणलक्ष्मणि लग्नात् कण्टकैरपि च पापविमुक्तैः ।

प्रोषितः सुखमुपेत्य सौम्ये स्वान्गृहान्भजति लाभसमेतः ॥ ६५ ॥

दुश्चिक्क्यस्थैः केन्द्रपष्ठोपगैर्वा पापैः पापालोकिते पृष्टलग्ने ।

सौम्यैर्दृष्टे वन्धनस्थान्मृतान् वा नष्टान्भ्रष्टाघातितान् वा वदेत्तान्

लग्नान्मन्दः पापयुग्धर्मसंस्थः सौम्यैर्मुक्तः स्याद्यदा नेक्षितश्च ।

देशेऽन्यस्मिन् रोगयुक्तस्तदानीम् ब्रूयान्मृत्युस्थानगे मृत्युमस्य

विलग्नतो यावतिकेतनेग्रहः समागता द्वादश तेन राशयः ।

दिनानि तावन्ति वदेदिहागतो निर्वस्यते वक्रमुपागतैर्ग्रहैः ॥ ६६ ॥

इति प्रोषितसमागमादेशः ।

—०००—

शनीन्दुभौमा यदि लाभवार्त्तिनस्ततोभृगुः सूर्यबुधौ त्रिवन्धुगौ ।

गुरुः सुते स्याद्यदिविद्विषस्तदा विजिसि सिद्धार्थमुपैति मन्दिरम् ६७

लग्नस्थितेऽसुरगुरौ पष्टे वा शीतरोचिसि ।
 दशमे वसुधाधाम्नि प्रष्टुः सिद्धिरनुत्तरा ॥ ६८ ॥
 सिद्धिःस्याल्लग्नगे जीवे पष्टे शुक्रेऽष्टमे रवौ ।
 सचिवाप्तिगुरौ लाभे कर्मनिक्षमार्कपुत्रयोः ॥ ६९ ॥
 विदधार्ति शुभाय यासितांशुभखेचरलग्नसंस्थितैः ।
 अशुभैरशुभं महर्षयः स्थिरलग्नेऽप्यशुभम्प्रचक्षते ॥ ७० ॥
 भङ्गःशनीन्दुभौमेषु धर्मधीलग्नवर्तिषु ।
 मृत्युःस्यादुदये भौमे द्रष्टृयोश्चन्द्रमन्दयोः ॥ ७१ ॥
 मृत्युं मृत्युगयोर्मन्दभौमयोर्ल्लग्नगे रवौ ।
 रवीन्दोस्तद्वदेवायं दुश्चिक्क्यनिधनस्थयोः ॥ ७२ ॥
 प्रष्टुर्नाशं स्मरस्थैश्च रवीन्दुवसुधात्मजैः ।
 क्षुन्मारश्चारिवृद्धिश्च विलग्नो भृगुभौमयोः ॥ ७३ ॥
 लग्ने कुजेन्दोःषष्टे च शशाङ्कसुतशुक्रयोः ।
 वधःस्यान्मन्त्रिणःसूर्ये निधनस्थानवर्त्तिनि ॥ ७४ ॥
 प्रष्टुःसुतवधःपापैर्विलग्रात्पञ्चमोपगैः ।
 भङ्गःस्याल्लग्नगे भौमे सेन्दौ मन्दावलोकिते ॥ ७५ ॥

इति यात्रादेशः ।

—०००—

दशमोदयस्मरगृहोपगाः शुभाः नगराधिपस्य विजयप्रदाःस्मृताः ।
 नवमे जयाय गुरुशुक्रचन्द्रजाः कुजभानुजावपि च भङ्गदौ स्मृतौ ७६
 क्रूरे विलग्नोपगते तृतीये चन्द्रात्मजे तिग्मकरे चतुर्थे ।
 युद्धं भवसेव महीपतीनां पौरस्तु यस्तत्र विनाशमेति ॥ ७७ ॥
 मनुष्यराशावुदये चरे च क्रूरौ भवेतां यदि खेचरेन्दौ ।
 यातुर्नरस्याशु तदा विनाशं सौम्यग्रहेष्वेव मुपान्ति सिद्धिम् ॥ ७८ ॥

अनिमिषालिकुलीरघटे यदि स्थितिकृतोम्बुनिविद्रिपकस्तदा ।
 निगदितःस्फुटमेव पराजयः स्मृतमपक्रमणञ्चतुरङ्गिभिः ॥८२॥
 लग्ने लाभे कर्मणि द्वादशे वा यद्येकोऽपि स्याद्ग्रहःक्रूरसंज्ञः ।
 यायी हन्यात्तत्पुरसंघमीषु क्रूरो नस्यात्तस्य नाशं तदाहुः॥८३॥
 लग्नतो ऽभिमुखतश्च खगेन्द्रो जायते दशमभे यदि पापः ।
 हन्ति तन्नगरमाशु तदानीं विद्रिषांनरपतिर्विजिगीषुः ॥ ८४ ॥
 उदयतो यदि लाभगतो भृगुर्गुरुथोष्णकरोऽध्वुधोऽथवा ।
 नगरभर्तुरसौ कुरुते तदा विजयमम्बरगस्तु परिक्षयम् ॥ ८५ ॥
 उदयगैर्यदि वा स्मरवर्त्तिभिर्दशमराशिगतैरथवा शुभैः ।
 विजय एव तदा पुरशासितुर्भवतियायिनृपस्य पराजयः ॥८६॥

इन्दोर्भानि नवादितो नवरवेरन्यानि चत्वारि भा
 न्यब्जस्यैव तु पञ्चकं परमतो भानोरिमौ चन्द्रभे ।
 स्यातां योऽत्र ज्योर्कभे स्थितजयःस्वान्योऽन्यभागस्थयोः
 युद्ध्वा साम्यगतिसर्वभे स्थितिजुपो नैवास्तियुद्धक्रिया ८७
 रंक्त्यात्व जगतं सामप्रीते साङ्गैर्विवर्द्धिताम् ।
 तामाज्जलो हुताहृत्वा वर्गे स्वकडमादिषु ॥ ८८ ॥
 केतुर्धूमश्च सिंहश्च वृषश्च खरो गजः ।
 काकश्चेतिक्रमाद्विद्यादेकाद्यैःशेषितेरिह ॥ ८९ ॥
 कौकाश्च खरधूर्येह सिंहकेतुसिखिध्वजैः ।
 उद्धोर्ध्वलिभिःशिष्टैर्वर्गैर्विद्याद्वलाबलम् ॥ ९० ॥
 नवाधो द्विगुणस्त्रिगुणः सर्वदीर्घाश्चकादयः ॥
 सप्तावाग् द्विगुणाःसर्वे पूर्यन्तेऽर्धैस्तदूर्ध्वतः ॥
 हृत्वा दिनानां शिष्टानां वैषम्याधिकतो जयः ॥ ९१ ॥
 दुष्टा सूर्यस्थिता तारा ततस्त्रिभिर्विभागतः ।
 दुष्टाःशुभाश्च विज्ञेया स्ताराःसाभिजितःक्रमात् ॥ ९२ ॥

१ यद्यमिष्ट । २ स्थिजुसोः । ३ सर्वपुस्तकेषुष्येवम् । ४ नामह्न-
 लोदुना कुत्रचित् । ५ काकस्य ।

तारकाश्चन्द्रजन्मक्षाद् गङ्गातल नलाम्बुना ।
 विभङ्ग्या द्विचतुः षष्ठा दुष्टास्तारागणाःस्मृताः ॥ ९३ ॥
 कण्टको विष्णुरत्रा च नेत्रं कारण्डकः शिवः ।
 सारसश्च भगःकेकी सद्यो नन्दादिगा अमी ॥ ९४ ॥
 प्राग्याम्याप्योत्तरान्तस्था कण्टकाद्यं क्रमादिमे ।
 स्वतिथौ प्रथमोयामाश्रयोऽन्येषां परे क्रमात् ॥ ९५ ॥
 आटसवालकुमारराजवृद्धमृताश्च ते ।
 तेषां क्रियागणोयानं बोधःसुप्तिमृतिःक्रमात् ॥ ९६ ॥
 भोक्तुःस्थित्यैपुनर्भुक्ते क्रमादृहं शुभाशुभम् ।
 त्रीण्यास्ये द्वौ दृशोःकण्ठे चत्वारि त्रीणि बाहयोः ॥ ९७ ॥
 एकं द्विपार्श्वे चत्वारि पादयोर्भानि जन्मतः ।
 रक्षेत् ज्यास्थितं गात्रं प्रायस्तत्रायुधम्पतेत् ॥ ९८ ॥
 श्येनमार्जारसिंहश्च भुजङ्गाखुद्विपाःशशः ।
 बले प्रागादि विन्यस्य वर्गाष्टकमिति क्रमात् ॥ ९९ ॥
 यामार्द्धं सञ्चरन्त्येते प्रागारम्भात्प्रदक्षिणम् ।
 स्वपराद्यक्षरं ज्ञात्वा कालेतर्क्ष्यादि विग्रहम् ।
 मिथो बलाबलज्ञानाद् युक्तियुक्तो विधिःस्मृतः ॥ १०० ॥
 त्रयो दण्डास्त्रिशूलाग्रास्त्रिर्ष्यगृषट्दण्डसंयुताः ।
 द्वौ द्वौद्विपार्श्वयोर्विन्दु मध्यदण्डस्त्रिशूलवान् ॥ १०१ ॥
 मूर्ध्नि मध्यमशूलाग्रे विन्यसेद्भानुतारकाम् ।
 ततःसाभिजितस्तारा वामेनैव निवेशयेत् ॥ १०२ ॥
 मध्यशूले त्रिजन्मर्क्षं पतितं मरणावहम् ।
 क्षतिदं शेषशूलेषु तिर्यक्शम्य बलप्रदम् ।
 जयावहः स्याद्विन्दुस्थं पश्चाच्छूलेषु भङ्गदम् ॥ १०३ ॥
 इति विजयादेशः ।

उदये नरराशिगाः शुभा यदि वायव्ययवर्त्तिनस्तदा ।
प्रवेदन्तृपसिद्धिमुर्ध्वतः द्वितनुस्थैरशुभैश्चिरोचिताम् ॥१०४॥

सौम्याः सौम्यालोकिताः केन्द्रयाताः

पुलग्रस्थाः प्रीतिमुत्पादयन्ति ।

पापाः पापैर्वीक्षिताः खचरेन्द्राः

तेष्वेव स्युः तत्समुच्छन्ति हेते ॥ १०५ ॥

ददाति वित्तं विजयी यदि स्यात् क्रूरस्मरक्षेत्रगतः खगेन्द्रः ।

क्रूरे विलग्नोपगते कृतोऽपि क्षितीशयोर्भेदमुपैति सन्धिः ॥१०६॥

सन्धानमापोलिकमभाजिसौम्ये शुभेऽथ लग्ने शुभवीक्षिते च ।

विनैव सन्देहममुत्र योगे महीपतीनामिति कीर्त्तयन्ति ॥१०७॥

इति सन्धानादेशः ।

—०—

लग्नाद्द्वितीये यदि वाष्टमर्क्षे

पापापदम् विभ्रति सप्तमे वा ।

तेदा दिशेदाश्रयणीयनाशं

प्राणप्रयाणं यदि वापि दद्यात् ॥१०८॥

अर्थच्छेदो वित्तगैस्तस्य पापैर्जामित्रस्थैर्विभ्रमं कीर्त्तयन्ति ।

रन्ध्रस्थानस्थायिभिः स्वव्यसूत्रं तस्मादेतद्दर्जयेद्यत्रतोऽर्थी १०९

द्वितीयसप्ताष्टमगैर्विलग्नच्छुभैर्भवसाश्रयणीय एव ।

आरोग्यमर्थस्तुखसम्पदश्च प्रीतिस्त्रवाटेव तयोर्नृपसोः ॥११०॥

इत्याश्रयाणीयादेशः ।

—०००—

अब्जनाथतनयश्च दृकाणे सर्पवेष्टिततनावथ लग्ने ।

चन्द्रसौरसहितेऽथ विलग्नं बन्धनं नियतमतः कथयन्ति ॥१११॥

पापाक्षेत्रं संश्रिते धर्मजायाधीरन्ध्राम्बुस्थानगे सूर्यपुत्रे ।
 क्रूरैर्दृष्टे खेचरैरस्तिबन्धः क्षिप्रं पुंसस्तद्विदा वाच्यमेतत् ॥११२॥
 लग्ने चरे स्यादीचेरण मोक्षः स्थिरेऽप्यश्वावस्तिपरश्चिरेण ।
 द्विदेहवर्त्तिन्यहिमांशुपुत्रे कालेनसः स्यात् खलु मध्यमेन ॥११३॥

इति बन्धनमोक्षादेशः ।

—०००—

सौम्ये सौम्यालोकिते खेचरेन्द्रे
 जायालग्नच्छिद्रधिस्थानसंस्थे ।
 प्रालेयांशौ षट्दशायत्रिसंस्थे
 रोगव्यापर्त्पीडितानां शुभं स्यात् ॥ ११४ ॥
 उपचयोपगते हिमगौ शुभे
 नवमपञ्चमकेन्द्रधनस्थिते ।
 शुभविलोकनभे यदि चोदये
 भवति रोगयुतोऽपि सुखी नरः ॥ ११५ ॥

पूर्णः शशाङ्को यदि लग्नवर्ती विलोक्यते चित्रशिखाण्डिजेन ।
 शुक्रामरेढ्यावपि केन्द्रगौचेत्पीडादितः स्यात् सुखितस्तदानीम् ॥ ११६ ॥
 लग्नस्थो वा नैधनस्थानगो वा पापः प्रष्टुर्लाभवेश्मस्थितो वा ।
 व्याध्युद्वेदं निर्दिशेद्वर्त्तमानं यद्वा दुःखं स्याद्विकष्टं प्रयातम् ॥ ११७ ॥
 स्वभवनोदयगः कुरुते रुजं मरणकृत्रिघनं मदनेऽथवा ।
 कलिकरुः खलु पृच्छकलग्नगो व्ययकरश्च पुनर्व्ययवेश्मगः ॥ ११८ ॥
 यदि विलग्नगतं शशिपुत्रकं शशधरं यदि बोदयमागतम् ।
 समवलोकयतीह शुभेत्तरो नियतमेव तदा रुजमादिशेत् ॥ ११९ ॥
 पृष्ठोदये लग्नगते यदि स्युः क्रूराश्चतुर्थस्मरलग्नभाजः ।
 निशाकरो रन्ध्रगतस्तदानीं रोगार्दितं प्राणविनाशमेति ॥ १२० ॥

गृद्धकोलवेदनाभुजगेन्द्रैवेष्टितो यदि भवन्ति दृकाणम् ।
 क्रूरतां परिगते सितरश्मौ रन्ध्रभाजि मरणं कथयन्ति ॥१२१॥
 मरणमाशु करोत्यशुभैः कृता धुरधुराचतुरस्रमाधाष्टिताः ।
 बलयुतैस्तु शुभैरवलोकिते शशिनि गात्रिभवां कुरुते रुजां ॥१२२॥
 सौम्यैर्दृष्टः सूनुरम्भोजबन्धोर्यंराशिश्चारितोऽसौ हिनस्ति ।
 हृत्किंरालोकितस्तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगी दैवरोगंविनैव १२३

लग्ने लाभे पञ्चमे सप्तमर्क्षे

शत्रौ धर्मे कर्मभे विक्रमे च ।

सौम्यारोगज्चाशु कुर्युर्निवृत्तिम्

पापाः पुंसः पञ्चतामानयन्ति ॥ १२४ ॥

यदा जन्मगतश्चन्द्रो भानुस्सप्तमराशिगः ।

पौष्णकालः सविज्ञेयस्तदा स्वासं परीक्षयेत् ॥ १२५ ॥

पादार्द्धदिनहोरात्राप्यके नाड्यास्तोऽनिलाः ।

नाममारप्रियोज्ञेयः समासं जीवयेत् क्रमात् ॥ १२६ ॥

द्वित्रिचतुर्दिनादष्टं षट्चतुर्वत्सरस्तथा ।

माननात् तु सुखी नारी स्मरचौरसुरादिना ॥ १२७ ॥

त्रिवत्सरं षट् त्रिचतुरद्व्येकमासश्च जीवयेत् ।

तिथिकाष्टाशरद्व्येकं दिने जीवेत्ततोऽधिके ।

आयुः कल्पेष्वनुक्तेषु कल्पे त्रैराशिकं क्रमात् ॥ १२८ ॥

वीक्ष्यानिमसः स्वच्छायां पश्येन्निर्मलमम्बरम् ।

स्वच्छाया दृश्यते स्वेता पापघ्ना तमनुकारिणी ॥ १२९ ॥

समेच्छिरो गुजाकण्डेदेहाद्धिनीद्वयैर्विना ।

षट्त्रिकव्येकमासार्द्धदशपञ्चदिनान्मृतिः ॥ १३० ॥

१ हन्तिकूरालोकितस्तस्य तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगिणो रोगिणो वा । २ चतुर्वितसरान्तया । ३ माणव्येक ।

काकारुणकपोतादिर्यमाराहति निर्भयम् ।
 सलिले चक्रचापं वा यः पश्येन्न स जीवति ॥ १३१ ॥
 ऊर्ध्वार्द्धश्चक्षुषोभङ्गं मर्दे न्यत्र न दृश्यते ।
 ज्योतिश्चेत्पट्टत्रिके द्वयेकमासिकं तस्य जीवितम् ॥ १३२ ॥
 दर्पणे वा जले रूपं विकृतं यत्समीक्ष्यते ।
 यस्याङ्गं शवगन्धं वा मासार्द्धं तस्य जीवितम् ॥ १३३ ॥
 कर्णौष्ठौ चलितस्थाना यस्य वक्रा च नासिका ।
 कृष्णजिह्वा चलो मेरुः षट्सप्ताहं स जीवति ॥ १३४ ॥
 जिह्वाग्रं दृष्टपूर्वं यो न पश्येत् सः त्रिसंश्रिकः ।
 रुद्धश्च वाः कर्णघोषं न श्रवन्नाशु गच्छति ॥ १३५ ॥
 द्विधाप्लवे जले दीपशान्तेर्निर्गन्धतस्तथा ।
 अङ्गुष्ठगुल्फयोर्मध्ये मणिवन्धध्वजादिषु ।
 वायोरस्फुरणं मृत्युः प्रांशुवर्षाच्च पृष्ठतः ॥ १३६ ॥
 द्विधा वा दृश्यते दीपो ज्वालायार्धस्तथापि वा ।
 यस्यैव प्रतिभागः स्यात् तस्य मृत्युः पुरः स्थितः ॥ १३७ ॥
 षट्त्रयद्वयेकमासार्द्धमांसपञ्चाहजीवितः ।
 नष्टम्यूवर्वादिदिक्ष्वन्नं छिद्रितं धूमसंकुलम् ॥ १३८ ॥
 भाति बिम्बं क्रमाद्भानो रायुर्ज्ञात्वैव चात्मनः ।
 दानं क्षेत्रप्रवेशादिं कुर्यात्सकर्मधीधनः ॥ १३९ ॥
 इति जीवोपद्रवादेशः ।

सितेन्दुयुक्तेषु नदीक्षितेषु वा कुलीरगौ तौलिषु जायते नृणाम् ।
 कुमारिकालाभ इति प्रचक्षते परासराद्याः प्रथमे महर्षयः । १४० ।

१ मर्देन्यत्र निर्दिश्यते ॥ २ द्रष्ट ॥ ३ लिङ्गाप्लवे । छिहाप्लवे ।
 ४ स्थिताः ॥

युग्मर्क्षगोदानवराजपूज्यः सुधामयुखो द्विपदाङ्गनांशः ।
 चीर्यान्वितो लग्नमवेक्ष्यमाणो कुमारिकालाभकरःप्रदिष्टः १४१
 लग्ने यदि स्याद्युवतिस्त्रिभागस्तत्रापि वा स्याद्यदि योषितांशः ।
 दृष्टः सितेनामृतरोचिषा च भवेत्तदासौ वनिताप्तिकारी ॥१४२॥
 जामित्रवित्तापगतो विधत्ते दृष्टःशशाङ्कः सुरपूजितेन ।
 स्त्रीलाभमिष्टं सहितोऽथ पापैर्दृष्टोऽथवा तैस्तमसो निहन्ति १४२
 केन्द्रत्रिकोणोपगताःसमर्क्षं शुभाश्च सौम्याःप्रविलोकयन्ति ।
 यदा तदासौ लभते सरूपां जायां विरूपामपि पापधिष्णैः१४४
 स्त्रीराशिस्थग्रहा लग्ने स्थिरयोषिद्ग्राहांशकाः ।
 पश्यन्तः कन्यकालाभकारिणःस्युरशंसयम् ॥ १४५ ॥
 वरलाभोऽपि कन्यानामेवं स्यादितिसूरयः ।
 परं नराङ्गद्रेष्काणैः पुमांसःपुंग्वहैरपि ॥ १४६ ॥
 लग्नतोरिमदधीसहजायेष्विन्दुरर्कगुरुभूसुतदृष्टः ।
 स्यात् करग्रहकरो वनितानां केन्द्रधर्मसुतभेष्वथ सौम्यः १४७
 इति कन्यावरलाभादेशः ।

वृषकेशरिकन्यकालिनः सुतधामाश्रयिणो भवन्ति चेत् ।
 उदयाच्छशिनो सितोऽथवा तेनयाल्पत्वमुपैति पृच्छकः ॥१४८॥
 शुक्रार्केन्दुक्षोणिजे स्वांशकस्थे
 लग्नस्थे वापसगे वा सुरेद्वये ।
 प्रष्टुर्निःसन्देहमाहुस्तदानीं
 स्वापत्यत्वं काश्यपाद्याःमुनीन्द्राः ॥ १४९ ॥
 पुत्रस्थानाधीश्वरो यावता स्वां
 कालेनाशाम्प्राप्नुयात् खचरेन्द्रः ।

तावानस्थिन् कीर्तितो गर्भवृतेः

कालःस्त्रीणां प्रश्नशास्त्रार्थविद्धिः ॥ १५० ॥

इति गर्भसंभवादेशः ।

लग्नार्कसुर्विन्दुभिरोजराशौ नरांशके सुप्रबले नृजन्म ।

सौम्यांशयुक्ते यदि कन्यकानां जन्म प्रदिष्टं मुनिभिःपुराणैः ॥ १५१ ॥

विषमे जीवतिग्मांशू स्यातां पुरुषजन्मदौ ।

युग्मे सितेन्दुभौमार्काः कन्यकोत्पत्तिदायिनः ॥ १५२ ॥

विषमोपगते विलग्ननाथे रविपुत्रे सुतजन्म निर्दिशेत् ।

समवर्तिनि तत्र कन्यकानां प्रसवं गर्गमुखाःपुनर्विदुस्ते ॥ १५३ ॥

स्यात्पुंवर्गे लग्नगे वीर्ययुक्ते

मूतिः पुंसः पुंग्रहालोकिते च ।

युग्मेनार्या स्त्रीग्रहालोकभाजी

होपेते तु स्त्रीभवेद्गर्भयुक्ता ॥ १५४ ॥

सौम्योपेतः सौम्यदृष्टाष्टमर्क्ष

स्थायी नाथः पङ्कजानां यदि स्यात् ।

तस्मादेशादन्यदेशे तदानीं

प्राप्तो वाच्यः प्रश्नकालेऽस्य तातः ॥ १५५ ॥

इति पुत्रस्त्रीजन्मादेशः ॥

चन्द्रार्कयोःस्मरगृहोपगतौ सिताकीं

लग्नात् सुखाष्टमगतौ यदि वा भवेताम् ।

यद्वद्द्वितीयसहजोपगताविमौस्तां

स्यात्प्रावृषि प्रबल एव तदाम्बुपातः ॥ १५६ ॥

जलराशिगते शुभग्रहे सितपक्षेऽथतृतीयकेन्द्रगे ।

जलराशिगतेऽथवाशशिन्युदयस्थे ध्रुवमादिशेज्जलम् ॥१५७॥

पृच्छाकाले वित्तदुश्चिकायोश्चे

देकोराशिर्जायते तोयसंज्ञा ।

यद्वा तिष्ठेत्तत्र तोयग्रहश्चे

न्निःसंदिग्धं तोयपातस्तदा स्यात् ॥ १५८ ॥

कुम्भमीनमकराः जलसंज्ञाः कर्कटश्चिकतुलावृषचापाः ।

सिंहमेषमिथुनप्रमदाख्या राशयोनिगदितासूत्वजलाख्याः ॥१५९॥

शुष्काः कुजार्करविजा भृगुनन्दनश्च

शीतद्युतिश्च कथितौ जलसश्रयौ द्वौ ।

स्यादाश्रयस्य वशतः शितरश्मिजन्मा-

तद्वसतिश्च वचसामपरे यथोक्ताः ॥ १६० ॥

राशीश्वरोत्थे यदि विक्रमे वा शुभेन युक्तो गमने चरेण ।

तदा नदीपूरतरस्य सप्तविंशे दिने स्यात् सलिलस्य पातः ॥१६१॥

जलवत्यजलेन संयुते पयसोर्वागपतनं विनिर्दिशेत् ।

उपरीरितमन्यथा पुनर्वहुतोयं जलसञ्चये विदुः ॥ १६२ ॥

वाशभृतो दिशि वज्रभृतोऽपि वा मधुरवाग्वलिभुग्यदि वाशते ।

समभिपृच्छति देहभृति ध्रुवं निपतनं सलिलस्य तदा दिशेत् ॥१६३॥

वर्षा प्रश्ने प्रावृषीन्दुर्जलक्षे शुक्ले पक्षे लग्नगः केन्द्रगो वा ।

सौम्यैर्दृष्टो भूरितोयं विमुञ्चत्यल्पं पापैश्चन्द्रवद्भार्गवोऽपि ॥१६४॥

शुभेक्षितः प्रावृषि शीतरश्मिभृगोः सुतात् सप्तमराशिवर्त्ती ।

यदार्कपुत्रावपञ्चमस्थः स्मरस्थितोवापि जलागमाय ॥१६५॥

नदीतीरे कूपे सरसिसरसे पल्वलतटे

समभ्यर्च्य ज्योतिर्विदमवनिदेशेऽथ हरति ।

यदा पृच्छेत् पृष्ठा जललुलितपा निःस्पृशति वा
यदा सान्द्रं सद्यः प्रकिरति तदाम्भो जलधरः ॥ १६६ ॥

तोयासन्नस्तोपकाश्योन्मुखो वा

पृष्ठा चेत्स्याच्छंस प्रश्नोऽम्बुसंज्ञाम् ।

तोयार्थानां प्रश्नकाले श्रुतिर्वा

यस्मिन् वाच्यं तत्र निर्देश्यमम्भः ॥ १६७ ॥

भानोः शुद्धस्फुटे चन्द्रभागालोकमुपक्षिपेत् ।

मण्डलात्तं समुद्धृत्य शिष्टं वायुस्फुटं वदेत् ॥ १६८ ॥

यदेन्दुस्फुटतुल्योसौ तत्र जीवज्ञराहवः ।

यदि च स्युस्तदालोके वातचक्रं विजृम्भते ॥ १६९ ॥

गतचैत्रादिकान्मासान् दिनीकृत्य तिथिं क्षिपेत् ।

ततो नोतिभृतांस्ताराः स्थितं भवति लिप्तिका ॥ १७० ॥

तत्र ग्रहाणां सर्वेषां क्षिपेच्छुद्धस्फुटानपि ।

अयं पिण्डस्फुटो नाम भानुस्थानादिमो भवेत् ॥ १७१ ॥

विशोध्य मण्डलात्तश्च स्थितं विद्युत्स्फुटो भवेत् ।

क्षिप्तवान्नं ग्रामचटकं तश्च चक्रेण ताडयेत् ॥ १७२ ॥

ततश्चन्द्रस्फुटः शोध्यः शेषो मेघस्फुटो भवेत् ।

अस्मिन् पिण्डस्फुटादूने वृष्टिर्नास्तीति निर्दिशेत् ॥ १७३ ॥

वृष्टिरस्यधिकं तश्च कुर्याद्विघटिकामयम् ।

ओजःस चेद्दिवा वृष्टिः समश्चेन्निशि सम्भवेत् ॥ १७४ ॥

अथवा विकला पिण्डं पिण्डभोगेन भाजयेत् ।

लिप्तिका दिनतो लब्धं वृष्टिकालस्य निर्दिशेत् ॥ १७५ ॥

मासस्य मार्गशीर्षस्य प्रारभ्य प्रथमां सिते ।

पूर्वाषाढसिसतामेतं मेघगर्भः परीक्ष्यताम् ॥ १७६ ॥

इन्दौ न स्पृश्य यत्रर्क्षे गर्भश्चन्द्रवशात्ततः ।

मण्डूकसङ्घे दिवसे तत्रैव प्रसवो भवेत् ॥ १७७ ॥

सितपक्षभवःकृष्णे कृष्णपक्षभवःसिते ।

दिवाभवःक्षपायाञ्च क्षपाजातो दिवा भवेत् ॥१७८॥

सन्ध्याजातश्च सन्ध्यायां पौरस्त्र्यः पश्चिमे भवेत् ।

एवं दिशश्च सुव्यस्तान्मरुतश्च प्रकीर्तितम् ॥ १७९ ॥

मार्गशीर्षादिमो गर्भो ज्ञेयो मन्दफलःसदा ।

तथा पौषसितोद्भूतो गर्भः सूते फलं मनाक् ॥ १८० ॥

पौषस्य कृष्णमारभ्य क्रमाद्गर्भःप्रतिष्ठितः ।

श्रवणस्य सितं प्राप्य श्रवेदाकार्तिकोदयः ॥१८१॥

पूर्वार्षाढं गते भानौ जातो गर्भस्ततो रवेः ।

आद्रथे प्रयाणात्प्रत्येकं त्रयोदशदिनश्रुतिः ॥ १८२ ॥

धुक्रोदयर्क्षात्पशुतिक्रमेण वृष्टिर्भवेद्द्वादशभेषु मध्यम् ।

षट्केतनः कष्टतमा ततोपि प्राशस्यते सा नवतारकेषु ॥१८३॥

स्निग्धावलक्षवहुलं परिवेशचक्रं सूचिधुरोपरचितं पटलं वनानाम् ।

शुद्धं प्रसन्नशशितार्कमम्बरञ्च काकाण्डमेचकमुपनिशि वायुगर्भे ८४

सन्ध्याशुभामत्स्यसुरेन्द्रचाप निर्घोर्षविद्युत्प्रतिसूर्ययुक्ता ।

नादाःप्रशस्ताःशिवशक्रसोम दिग्भागगानां मृगपक्षिणाञ्च ॥८५॥

पैत्रे भाद्रपदञ्चान्द्रे वैश्वे सार्षे च वारुणे ।

आप्ये स्वातौ च रुद्रे च गर्भो बहुजलप्रदः ॥१८६॥

निहतस्त्रिभिरुत्पातैर्गर्भःक्षरति नूतनः ।

युक्तयोर्दृष्टयोःसौम्यैः शुभो गर्भोऽर्कचन्द्रयोः ॥ १८७ ॥

१ तस्फुर्ष । २ श्रयेत् । ३ वमेत् । ४ फलन्मदाक । ५ तत्रयो-
दशदिनश्रुतिः । ६ कदाम्बरञ्च । ७ मुसन्ति सिवागर्भे ८ दिग्भा-
गावलग्न मृगपक्षिणाञ्च ।

क्रूरग्रहसमायुक्ते चन्द्रे च द्वादशात्मनि ।
 गर्भः प्रादुरभूद्योसौ करकाशनिमत्स्यदः ॥ १८८ ॥
 गर्भकाले घनानाञ्चेदतिवेलं प्रवर्षणम् ।
 गर्भध्वंसाय निर्दिष्टं गार्ग्येन मुनिना परम् ॥ १८९ ॥
 विरसं वारिवैमल्यं दिशां चलनविक्रियाम् ।
 गोनेत्राभं वियद्वेकरमितञ्च घनागमे ॥ १९० ॥
 मार्जारानखरैर्भूयो विलिखन्ते भुवस्तलम् ।
 बध्नन्तः शिशवः सेतुं सूचयन्ति घनागमम् ॥ १९१ ॥
 समलो मिश्रगन्धश्च लोहानां मत्स्यसम्प्लवः ।
 गिरयोऽञ्जनचूर्णाभा वाष्पसंरुद्धकन्दराः ॥ १९२ ॥
 परिवेशश्च शशिनः कुक्कुटेक्षणसन्निभः ।
 वृक्षाग्रेककलासन्ना नभस्तल विलोकनम् ॥ १९३ ॥
 गवामूर्ध्वं रविप्रेक्षा शशीव मधुसन्निभः ।
 प्रतीन्दुश्च दिवारुद्रकोणे विद्युद्विजृम्भणम् ॥ १९४ ॥
 व्यवायश्च भुजङ्गानामधिरोहश्च शाखिषु ।
 लोढणश्च तृणाग्रेषु न चिरादृष्टिकारणम् ॥ १९५ ॥
 पिपीलिकानां षण्डानामन्तरेण विमर्दनम् ।
 स्थानादन्यत्र चलनं गवाञ्च विविधप्लुतम् ॥ १९६ ॥
 स्तनितञ्च निशीथिन्यां दिवा सर्वत्र विद्युतः ।
 दण्डवद्विद्युदुद्योतं पौरस्स्याच्छीतलो गरुत् ॥ १९७ ॥
 पांशुस्नानं विहङ्गानां क्रूरता वा तपस्यतु ।
 उदयास्तमयौसेन्द्रचापौ सपरिवेशकौ ॥ १९८ ॥
 मयूरशुकवायस चातकसमानवर्णा यदा ।
 जपाकुसुमपङ्कजद्युतिमुषश्च सन्ध्याधनाः ।

जलोर्मिमनश्चक्रकच्छपवराहमीनोपमाः

प्रभूतपुटसञ्चया नियतमाशु यच्छन्त्यपः ॥ १९९ ॥

पर्यन्तेषु सुधाशशाङ्कधवलामण्डेजनालिद्विषः

स्निग्धा नैकपुटाक्षरज्जलकणाः सोपानाविच्छेदिनः ।

माहेन्द्रे प्रभवाः प्रयान्त्यपरतः प्राचीञ्च पश्चाद्गवा

ये ते वारिमुचस्यजन्ति नचिरादम्भः प्रभूतं भुवि ॥ २०० ॥

शनैश्चराद्वा शुक्राद्वा चन्द्रः प्राट्पि सप्तमः ।

पञ्चमो नवमो वापि शनैर्दृष्टिकरो भवेत् ॥ २०१ ॥

ग्रहाणामुदये वास्ते सङ्गमेवात्र सङ्क्रमे ।

अयनान्ते च वक्षान्ते प्रायो वर्षति वारिदः ॥ २०२ ॥

सङ्गमे शशिजशुक्रयोस्तथा देवदेवरिपुमन्त्रिणोरपि ।

जीवसोमसुतयोश्च सङ्गमे भूरि वारि दिशतीह वारिदः २०३

—o—

मृगकुम्भक्षपा श्रेष्ठा जलराशिषु मध्यमाः ।

कर्किकन्यातुलाः शेषा अधभाः परिकीर्तिताः ॥ २०४ ॥

अवग्रहग्रहाः सूर्यसूर्यपुत्रमहीसुताः ।

जलदौ भृगुशीतांशू मध्यमावपरौ स्मृतौ ॥ २०५ ॥

आधाराधेययोः प्रेक्षे साम्भस्त्वं भूरि वारिणः ।

व्यत्यये जलशोषाय मिश्रता स्वल्पवारिणः ॥ २०६ ॥

चतुर्थो जलराशिश्चेत् स्याद्वा तत्र जलग्रहः ।

चन्द्रभार्गवयोस्तत्र दृष्टिर्वा जलहेतवे ॥ २०७ ॥

आस्यदुक्कुक्षिकोशेषु प्रद्वोः स्पर्शो जलोदये ।

हृन्मूर्द्धन्नासिकावक्षः स्पर्शो मन्दजलाय च ॥

शेषाङ्गस्पर्शने विद्याज्जलाभावाविचक्षणः ॥ २०८ ॥

कूपार्कदेशे नक्षत्रचक्रमालिरुय बुद्धिमान् ।
 शुक्रेन्दुस्थानदृष्टिभ्यः जलस्थानं विनिर्दिशेत् ॥ २०९ ॥
 यद्यम्बुरहिते देशे वेतसःपश्चिमे ततः ।
 हस्तैस्त्रिभिर्जलं सार्द्धं पुरुषे दक्षिणा शिरा ॥ २१० ॥
 जम्बूवा उदकत्रिपिर्हस्तैः शिरापूर्वा नरद्वये ।
 मण्डूकःपुरुषे लोहगन्धिना^२ मृततो जलम् ॥ २११ ॥
 जम्बुदूरुपस्य पूर्व्वत्र चलमीकश्चेत् समीपगः ।
 तस्य दक्षिणपार्श्वेच सलिलपुरुषद्वये ॥ २१२ ॥
 पश्चादुदुम्बरस्याम्भस्त्रिकरैःपुरुषद्वयैः ।
 सार्द्धेऽथपुरुषे कृष्णसर्पश्चाश्मा च तादृशः ॥ २१३ ॥
 नाकोर्य्यामेनककुभस्ततोहस्तत्रये जलम् ।
 पश्चात्रिभिर्नरैःसार्द्धं स्सिकतायास्तलादथः ॥ २१४ ॥
 बलमीकाचितीनर्गुण्ड्याः दक्षिणस्यास्त्रिभिःकरैः ।
 सपादे पुरुषद्वन्द्वे सलिलं बहुशर्करम् ॥ २१५ ॥
 बदर्या यदिपूर्व्वेण बलमीकःपश्चिमे ततः ।
 नरत्रयेन सलिलं स्वेता च गृहगोधिका ॥ २१६ ॥
 बदरी सफला सा चेत्ततः स्यात्पश्चिमे जलम् ।
 नरत्रये सपादे तु पुरुषे दुन्दुभिध्वनिः ॥ २१७ ॥
^३उदुम्बरःसबिल्वश्चेत्ततो याम्ये करत्रये ।
 पुरुषैस्त्रिभिरम्बुस्यात्कृष्णभेकोर्द्धपूरुषे ॥ २१८ ॥
 काकोदुम्बरिका नाकौ तत्रैव पुरुषत्रये ।
 सपादे सलिलं याम्यां मूपिका पुरुषार्द्धतः ॥ २१९ ॥
 विर्भातकस्य याम्येन काकुर्ग्र्यादि समीपगः ।
 ततःप्राच्यान्नरैःसार्धं सलिलं सरसम्बहुः ॥ २२० ॥

कोविदारस्य चैशान्या धालमीकःसकुशो यदि ।
 तयोर्मध्ये जलं विद्यात् सहाद्धे पुरुषद्वये ॥ २२१ ॥
 वल्मीकनिचितात्सप्त पणीत्प्राच्यामनन्तरम् ।
 पञ्चभिः पुरुषैस्तोयं पापाणं कुरुविन्दकः ॥ २२२ ॥
 सर्वेषामेव वृक्षाणामुर्दूरोधस्थितो यदि ।
 अधस्तात् सलिलं तस्य सार्धं नरचतुष्टये ॥ २२३ ॥
 दक्षिणेन करञ्जस्य काकुस्तस्मात्करत्रये ।
 याम्ये नरत्रये यवारि कच्छपःपुरुषार्धतः ॥ २२४ ॥
 उत्तरेण मधूकस्य वल्मीकं पश्चिमोत्तरे ।
 हस्तानं पञ्चक हित्वा जलमध्याष्टपूरुषैः ॥ २२५ ॥
 दक्षिणेन सदुर्वस्तु वल्मीकस्तिलकस्य चेत् ।
 ततःप्रतिच्या पुरुषैः पञ्चभिः पूर्वतःसिरा ॥ २२६ ॥
 पश्चिमेन कदम्बस्य वल्मीको दक्षिणे ततः ।
 हस्तत्रयं परित्यज्य षड्भिस्तु पुरुषैर्जलम् ॥ २२७ ॥
 तालो वा नारिकेलो वा वल्मीकोपचितस्ततः ।
 पश्चात् षड्भिःकुरैर्व्याम चतुर्भिःपुरुषैःसिरा ॥ २२८ ॥
 दक्षिणेन कपीतस्य वल्मीकञ्चेदुदाग्दिशि ।
 परित्यज्य करान् सप्त सलिलं पुरुषत्रये ॥ २२९ ॥
 त्रिवृच्छकरपादी च लक्ष्मणा नवमालिका ।
 दन्ती च दृश्यते यत्र नृत्रये याम्यतो जलम् ॥ २३० ॥
 अंतृणा सतृणा भूमिः सतृणा निस्तृणाथवा ।
 पादाहता वा निनदेद्धनं वा वारि तत्र तु ॥ २३१ ॥
 खज्जूरिविसिरण्का चेद् यत्र स्याज्जलवर्जिते ।
 तस्य पश्चिमभागेन सलिलम्पुरुषत्रये ॥ २३२ ॥

स्निग्धाश्च या पादपगुल्मवलयो निश्छिद्रपत्राश्च ततः सिरास्ति ।
 पद्मे क्षुरोशीरयुतः सगुन्द्रा काशो कुशो वा नलिका नलो वा ॥ २३३ ॥
 खर्जूरजम्बवर्जुनवेतसाः स्युः क्षीरान्विता वा द्रुमगुल्मवलयः ।
 यत्रोद्धनाभाः शुभपत्रनीलाः स्युर्नक्तमालाश्च ससिन्दुवाराः ॥ २३४ ॥
 विभीतको वा मदयन्तिको वा यत्रास्ति तस्मिन् पुरुषत्रयेऽम्भः ।
 स्यात् पर्वतस्योपरि पर्वतेऽन्यैः तत्राम्बुमूले पुरुषत्रये वा ॥ २३५ ॥
 समीपजैः काशकुशैश्च युक्ता नीला च मृद्वत्र सशर्करा च ।
 तस्यां प्रभूतं सुरसञ्च तोयं कृष्णाथवा यत्र च रक्तमृद्रा ॥ २३६ ॥

कूपः खलो निकेतस्य ग्रामस्य नगरस्य वा ।

ऐन्द्रे भर्तृविनाशाय वह्निकोणे ऽग्निभीतिदः ॥ २३७ ॥

नैर्ऋत्ये बलविध्वंसी वायव्ये वह्नितापदः ।

द्वारवेधं परिस्रज्य शेषदिक्षु शुभावहः ॥ २३८ ॥

हस्तामधानुराधा पुष्यधनिष्ठोत्तराणि रोहिण्यः ।

शतभिषजिसारम्भे कूपानां शस्यते भगणः ॥ २३९ ॥

अञ्जनमुस्तौ शीरैः सराजकोशातकामलकचूर्णैः ।

कतकझलसमायुक्तै र्योगैः कूपोदकं शुभयेत् ॥ २४० ॥

इत्यधोजलादेशः ॥

—:०:—

होरागतो दिनकरः परिपूर्णमूर्ति

दृष्टः सितेन यदि वा त्रिदशार्चितेन ।

नष्टस्य लब्धिमचिराद्विदधातिलाभ

स्थानोपगः प्रबलवीर्ययुतः शुभो वा ॥ २४१ ॥

स्थिरे विलग्ने यदि वा स्थिरांशे

वर्गोत्तमे वापि विलग्नयाते ।

तत्रैव वाच्यं स्थिरमेवं नष्टं

द्रव्यं स्वकीयेन च तद्गृहीतम् ॥ २४२ ॥

निर्देश्यमादिमध्यान्ते विलग्नदृष्टैर्दृकाणैश्च ।

द्रव्यं द्वारोद्देशे मध्ये भवनावसाने च ॥ २४३ ॥

पूर्णे विधुर्यदि विलग्नगतः शुभो वा ।

मृद्धोदये भवति सोम्यविलोकितस्तु ।

नष्टस्य लाभमचिरात् कुरुते तदानीम्

लाभोपगोऽथ बलवान् न शुभेतरश्चेत् ॥ २४४ ॥

तोये वित्ते विक्रमे पञ्चमे वा षष्ठे वा स्यात् खेचरेन्द्रःशुभश्चेत् ।

नष्टं द्रव्यञ्चाथु लब्धिं तदानीं ब्रूयात्तस्यासन्नदेशे स्थितिञ्च ॥ २४५ ॥

ब्रूयादेषा खेचरैः कण्टकस्थैः यद्वा लग्नाक्षीदमीषादभावे ।

मध्याद्भूष्टैरंशकैर्वा विलग्नद्वैत्यन्यस्मिन्ननध्वतो योजनञ्च २४६

द्रव्यमांशकतश्चौरान् द्रेष्काणैरादिशेत् सुधीः ।

तद्देशकालराशिभ्यो वंशजातिञ्च लग्नतः ॥ २४७ ॥

मृगकुरङ्गझपाजितुमस्तथा शुभयुता न शुभेतरवीक्षिताः ।

मुषितमर्थचयं विचरन्त्यमी नियतमम्बरमध्यमधिष्ठिताः २४८ ॥

लग्नं प्राप्ताः प्रापयन्ति स्वकाष्टं मेषाद्याश्चेद्राशयःखेचरास्तु ।

सम्बन्धयन्ते लग्नसंस्थाःस्वकीयं यातं यद्वा वासराधीश्वरा वा २४९

अर्काद्यंशे विच्युते खाद्विपादशैलेष्टं काङ्गानि सङ्ख्याक्रमेण ।

स्युर्गव्यूतिक्रोशहस्ता वितस्तिर्यद्वाप्येवं कीर्तयेदङ्गुलानि २५०

द्रेष्काणः स्याद् यत्स्वरूपो विलग्न

तस्याधीशः खेचरो वापि यादृक् ।

वर्णे वर्षे वेष्टिते वा कृतौ वा

तुल्यःस्तेनस्तेन निर्द्देश्य एव ॥ २५१ ॥

इति नष्टलाभादेशः ।

तत्कालिकस्फुटं लग्नं कूर्याल्लिप्तमयं बुधः ।
 गोसिंहौ दशभिर्गुण्यार्धष्टाभिर्मिथुनाष्टमौ ॥ २५२ ॥
 सप्तभिश्च तुलामेषौ मृगकन्यौ च पञ्चभिः ।
 अनुक्ता राशयःसर्व्वे गुणनीयाः स्वसङ्ख्यया ॥ २५३ ॥
 तत्र स्थितग्रहाणाञ्च गुणकारैर्विवर्द्धयेत् ।
 जीवे दश कुजे चाष्टौ शुके सप्त विनिर्द्दिशेत् ॥ २५४ ॥
 रवौ शशिनि साम्ये च रविपुत्रे च पञ्चभिः ।
 तदवस्तविमं राशिं सप्तभिर्गुणयेत्ततः ॥ २५५ ॥
 नच देयाश्चरे लग्ने विशोध्याःद्विशरीरके ।
 स्थिरेण देयाःनोशोध्या इति व्याचक्षते ऽपरे ॥ २५६ ॥
 सम्प्रदायाद्वयं ब्रूमो लग्नद्रेष्काणनिर्णयम् ।
 आदौ दद्यात्सजेदन्त्ये मध्येनायं विधिःस्मृतः ॥ २५७ ॥
 तत्तद्विधनशेषेण तत्तन्नक्षत्रमादिशेत् ।
 केचित्रिधनशेषेषु चराद्युक्तविधिं जगुः ॥ २५८ ॥
 कलत्रपुत्रमित्रारिभ्रातृणां स्थानसङ्ख्यया ।
 एकोनराशयस्तत्र देयास्तत्तारकागमे ॥ २५९ ॥
 तदवस्तोदितं राशिं चतुर्धा विनिवेशयेत् ।
 दशाष्टसप्तपञ्चघ्रास्ते भवन्ति यथाक्रमम् ।
 नव देया विशोध्याश्च प्रत्येकं तत्र पूर्व्ववत् ॥ २६० ॥
 वत्सरा ऋतवो मासाः पक्षौ चेति पृथक् पृथक् ।
 ज्ञेयाः स्वमानशेषेण प्रथमेऽत्रैव राशिके ॥ २६१ ॥
 द्वितीये तिथ्यहोरात्रं तृतीये मण्डले भवम् ।

चतुर्थे जन्मघटिकस्ततो लग्नं प्रसाधयेत् ।

ततो ग्रहं परिज्ञाय नेयं दायदशाफलम् ॥ २६२ ॥

अजमकरतुलाकुलीरकन्यास्थितभगनाश्चतुरङ्गुलीषु पङ्क्त्या ।

इह गणयेदधिरूढवर्गराशौ प्रभृति भवे नवमर्क्षकं हि यावत् २६३

यामस्य पूर्वभागश्चेद् विलोमात्पञ्चराशिषु ।

क्रमात् पञ्चषु चान्तश्चेद् यामस्सप्तार्द्धतोऽपरे ॥ २६४ ॥

पादं द्विगुणितं लोकयुक्तछायाविशोधितम् ।

भाजकस्थेन शुद्धार्के भाजिते घटिकादयः ॥ २६५ ॥

तत्रार्कभुक्तिं निक्षिप्य लग्नभुक्तिं विशोधयेत् ।

अशोध्यनीलनीतिभ्यः क्रमेणाभ्यस्य भाजयेत् ॥ २६६ ॥

वर्त्तमानस्य लग्नस्य सिद्धभोगविलिप्तिभिः ।

लब्धं भागादिकं तच्च सवर्णीकृत्य कोविदः ॥ २६७ ॥

अन्तकेन विभज्याप्तमृक्षशेषं चतुर्गुणम् ।

तेनैव भाजयित्वाथ लब्धं पादो विधीयते ॥ २६८ ॥

भूयोभ्यासवशादेतत् साधयेद्देवचिन्तकः ।

भक्ष्याकारविकल्पाभ्यामूहस्तत्र विधीयताम् ॥ २६९ ॥

इति नष्टकादेशः ।

—०००—

यदिकण्टकवर्त्तिनः शुभाः सूर्य्यदिवैकादशवेश्मगा विलग्रात् ।

धनवद्गृहमादिशेत्तदानीं द्वारं स्वदिशि ध्रुवं वदेद्विधिज्ञः ॥ २७० ॥

यस्मिन् भागे वेश्मनः सन्ति सौम्याः

तत्तद्द्रव्यं संश्रयस्तत्र वाच्यम् ।

१ चान्तेस्वेद । २ सह्यार्द्धतोत्तरे । ३ कृत्यको । ४ भ्यासमसी ।
५ भक्ष्याचाक्ष्य । ६ मुनास्तत्र । ७ द्वारञ्च ।

यस्मिन् पापाः खचरास्तत्र भागे

शल्यस्योक्तः संश्रयः प्रश्नकाले ॥ २७१ ॥

धिष्णे समग्रेऽप्युदये विलम्बे विनिर्गते चन्द्रमसापि शून्यः ।

प्राप्तिर्निखातस्य भवं तदानीं कृतेऽपि यत्रे द्रविणस्य चैव ॥७२॥

दशमे हिवुकेऽथ पञ्चमे दुश्चिक्ये नवमे तथोदये ।

यदि सन्ति शुभग्रहास्तदानीम् ध्रुवमत्र द्रविणन्न नश्यति दूरतः २७३

इति निधानादेशः ।

—000—

संकीर्णकादेशमिमं यथावद् गुरूपदेशेन नरो विदित्वा ।

नरेन्द्रवांल्लभ्यमुपैति भूयः सर्व्वेण लोकेन च पूजितः स्यात् २७४

इति संकीर्णादेशो नाम विंशोऽध्यायः ।

—:0:0:0:—

इत्यनवमदर्शनस्थविरस्य कृतौ देवज्ञकामधेन्वा

मादेशप्रकरणं नाम द्वितीयम् ।

—000—

एकविंशोऽध्यायः ।

—*—

वशिष्टपूर्वाः प्रथमे महर्षयो वितस्य मङ्गल्यविधानमृचिरे ।

ततः समादादभिसङ्गशंसनं प्रणीयते किञ्चिदिहोपयोगवत् १

याम्यायनं कुलीरादि मकराद्युत्तरायनम् ।

शुभकर्म सुविज्ञेयमुत्तरायनमुत्तमम् ॥ २ ॥

शुभेन युक्ता करणेन तिथ्या चन्द्रेण योगेन दिनेन तारा ।

ग्रहैर्नभिन्ना न युता च पापैरुत्पातशून्या च शुभेषु पूज्या ॥३॥

कृत्तिकादीनि चत्वारि बुधवारादिषु क्रमात् ।

भानि यान्यमृतं योगं शुभं सिद्धिस्वसाधकम् ॥ ४ ॥

भानौ भानुश्चन्द्रमाश्चन्द्रवारे भौमे दश्रं बोधने चानुराधः ।

जीवो जीवे रेवती शुक्रवारे रोहिण्यर्को सिद्धियोगो निसर्गात् ५

मूलं हरिरूपान्यर्क्षं कृत्तिका च पुनर्वसुः ।

भाग्यः स्वातिश्च सिद्धत्वं भानुवारादिषु व्रजेत् ॥ ६ ॥

शुके नन्दा बुधे भद्रा भूमिजे च जया तिथिः ।

शनौ रिक्ता गुरौ पूर्णा सिद्धियोगयुता भवेत् ॥ ७ ॥

सूरारवारयोर्नन्दा तिथिर्भद्रेन्दुशुक्रयोः ।

बुधे जया च रिक्तेज्ये शनौ पूर्णामृताह्वया ॥ ८ ॥

कदाचिदेकम्यवना हि वह्निमित्रान्यमूलाशततारकाणाम् ।

नन्दा च मन्दारदिनेश्वारे चैद्योगमाप्ता स वराख्ययोगः ॥ ९ ॥

रवौ हरिश्चन्द्रदिने दिने भं

भौमे च मूलश्च भगं बुधेऽहि ।

उपान्यभं जीवदिने च शुक्रं

स्वातिस्तथाको शिखिभं शुभं स्यात् ॥ १० ॥

शुकेज्यशुभचान्द्रीणामक्षीणेन्दोर्दिनं शुभम् ।

एतेषामेव षट्त्वर्गो दर्शनञ्च सदा शुभम् ॥ ११ ॥

ध्रुवनक्षत्रमुद्द्रष्टुं रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।

अभिषेकपुरारम्भप्रभृतीन्यत्र कारयेत् ॥ १२ ॥

उग्राणि त्रीणि पृथ्वाणि भरणी पैत्रकारकम् ।

विषाग्निशत्रुघातञ्च शाठ्याद्यश्चात्र कारयेत् ॥ १३ ॥

अश्विनीहस्तपुष्पाणि लघु तत्र विचारयेत् ।

शिल्पौषधविधानानि भूपालङ्कारकादिकम् ॥ १४ ॥

मृदुवर्गोऽनुराधा च चित्रापौष्णेन्दुभानि च ।
 सुरसहितवस्त्राद्यं मित्रताञ्चात्र योजयेत् ॥ १५ ॥
 विशाखा कृत्तिका चैव मृदुतीक्ष्णक्रिया हिता ।
 श्रवणादित्रयं वायुरादिसं चरकर्मणि ॥ १६ ॥

कुर्याद्वे शुभकरः स्थिरपौष्टिकानि
 धर्मक्रिया द्विजहितानि च बालवाख्ये ।
 सम्प्रीतिमित्रकरणानि च कौलवाख्ये
 सौभाग्यसंशयपदानि च तैतिलाख्ये ॥ १७ ॥

कृषिवीजगृहाश्रयजागरजे वणिजे ध्रुवकार्यवणिग्युतानि ।
 नहि विष्टिकृतं विदधाति शुभं परघातविषादिषु सिद्धिकरम् १८
 कार्यं पौष्टिकमौषधानि शकुनौ मूलानि मन्त्राणि वा
 सौकार्याणि चतुष्पदे सुरगुरुदेशश्च राज्यानि च ।
 नागे स्थावरजङ्गमानि हरणं दौर्भाग्यकर्मण्यतः
 किंस्तुत्रे शुभवृष्टिपुष्टिकरणं माङ्गल्यसिद्धिक्रिया ॥ १९ ॥
 ग्रीण्युत्तराणि श्रवणन्धनिष्ठा प्रजापतिस्तिष्यसराब्धिभानि ।
 ऊर्ध्वाननान्येषु विधेयमूर्ध्वरोहोचितं कार्यमशेषमाहुः ॥ २० ॥

चित्राश्विनी मृगशिरश्च पुनर्वसुश्च
 ज्येष्ठान्यहस्त्युपवनान्युपमित्रभश्च ।
 तीर्यङ्मुखान्युचितमत्र विभक्तिमित्र-
 प्रस्थानमङ्गलकृषीक्रयविक्रयाद्यम् ॥ २१ ॥

मघा विशाखा भरणी च मूलं पूर्वत्रयम्पन्नगकृत्तिके च ।
 अधोमुखं प्रोक्तमिदं प्रशस्तमधोमुखं कार्यमशेषमेव ॥ २२ ॥
 अजमकरतुलाभृत्कर्कटाः पार्श्ववक्ता
 युवतिमिथुनमीनान्युन्मुखाः कौर्षिकश्च ।

वृषभकलशसिंहा वृश्चिकश्चोर्ध्ववक्ता
 विविधविधिषु युक्ता योजयेद्दृष्टिलग्नम् ॥ २३ ॥
 प्रमुक्तमस्तितश्चैव काङ्क्षितं रंचितं क्रमात् ।
 ऊर्ध्वतीर्यगधोवक्तं भवनं कल्पितं परे ॥ २४ ॥
 रुद्राहिमित्रपितृवासववारिभानि
 विश्वाभिजित् कमलजन्मविशाखभानि ।
 शक्रौषधीशवरुणार्यमभाग्यभानि
 एतानि पञ्चदश सन्ति दिवा मुहुर्त्ताः ॥ २५ ॥
 इति दिवा मुहुर्त्ताः ।

—○—

निशार्यभोपान्यहलिप्रियाश्वि
 यमाग्निवेधः शशिभादिनिड्याः ।
 कृष्णार्कचित्रानिलभान्यमूर्त्तिः
 निशामुहूर्त्ताः कथिताः क्रमेण ॥ २६ ॥
 इति निशामुहूर्त्तम् ।

—○—

मुहुर्त्ते तावन्नाडीनां द्वयं द्वयमुदीरितम् ।
 अनुकूलविधिस्तस्य चन्द्रनक्षत्रवद्भवेत् ॥ २७ ॥
 सविता भार्गवः सोमश्चान्द्रो मन्दो गुरुः कुजः ।
 वारे पद पञ्चमस्तेषां भुक्तिः सार्द्धद्वयं घटी ॥ २८ ॥
 इति कालहोरा ।

—○—

यत्र राशौ स्थितश्चन्द्रस्ततः प्रभृति कल्पयेत् ।
 यावद्दृष्टोदयस्तावच्चरमादिपदैः क्रमात् ॥ २९ ॥

चरःसुखी मृतस्तुष्टो बालश्च ज्वरितो नृपः ।
 भयार्त्तःक्षुधितःकामी निद्रालुःरसिकःशशी ॥ ३० ॥
 इति चन्द्रावस्था ।

—०—

अवस्था शशिनःषष्टिर्नक्षत्रे नाडिकावशात् ।
 तत्र मेपादिसंज्ञाःस्युः पञ्चपञ्चकलाः क्रमात् ॥ ३१ ॥
 स्थानभ्रष्टस्तपोगिण्यः परनारीरथःक्रमात् ।
 गुरुर्नागाधिरूढश्च क्रियाःस्युर्मेषपञ्चके ॥ ३२ ॥
 सिंहासनस्थितो राजा मन्त्रिभिः सहितःशशी ।
 रिपुहारी च सेनानीर्गुणा वृषभपञ्चके ॥ ३३ ॥
 प्राणहर्ता शिरश्छेत्ता पाणिपादनिकृन्तकः ।
 बन्धको देवरोषीच दशा मिथुनपञ्चके ॥ ३४ ॥
 राजा च देवाध्यायी च स्वापी धर्मस्थितःशशी ।
 धर्मकर्त्ता च पञ्चेताः क्रियाःस्युः कर्कपञ्चके ॥ ३५ ॥
 साध्वससम्भवश्चन्द्रो निधिजन्मातुरागतः ।
 वाक्ययुक्तोवसञ्चारी क्रियाःस्युःसिंहपञ्चके ॥ ३६ ॥
 ज्वराप्तः पतितस्थानादेशान्तरगतोऽलसः ।
 दिशन्त्युचितवित्तञ्च गुणाःस्त्रीपञ्चके क्रमात् ॥ ३७ ॥
 आस्थानस्थो भवेच्चन्द्रो मन्त्रिभिःसह मन्त्रयेत् ।
 परराष्ट्रगतो द्वेपी गजहस्तौलिपञ्चके ॥ ३८ ॥
 समन्त्री युद्धभीरुश्च भयार्तो विप्रभोजकः ।
 कृशानुपतितश्चेति क्रियाःवृश्चिकपञ्चके ॥ ३९ ॥
 क्षुधारसस्थश्चान्यत्र विचरन् नरमांसभुक् ।
 कुदारसहितश्चन्द्रो गुणाःस्युःचापपञ्चके ॥ ४० ॥

१ यालार्थः । २ संज्ञायुः । ३ गुरोर्नाघिसाधिरूढश्च । ४ दिसन्त्यु-
 पित विस्तश्च । ५ चरराष्ट्रा । ६ घोषा । ७ नारामांसभृक् ।

विवाहिविभ्रमश्चन्द्रः स्त्रीभिः क्रीडागतस्ततः ।

दूते रतो महाराजः दुःखी मकरपञ्चके ॥ ४१ ॥

शेते रिपुर्नृपःसेव्यः समित्रं क्षितिपस्ततः ।

ध्यानकं मुनिभिःसार्द्धं सजानिघटपञ्चके ॥ ४२ ॥

सुमृष्टानासनश्चन्द्रः प्रवासभयविह्वलः ।

दाता नृसविकल्पस्थः क्रियाःस्युमीनपञ्चके ॥ ४३ ॥

एवं चन्द्रगुणास्तेषु धुभेषु धुभमाचरेत् ।

सर्व्वदोषाः विनश्यन्ति विशेषनाशनाचिधौ ॥ ४४ ॥

प्रश्नकाले च चद्रोऽयं धुभो यदि धुभप्रदः ।

इत्येवं शशिनःषष्टिर्दृष्ट्वैतिमते दशा ॥ ४५ ॥

नाडीचन्द्रःस्वोच्चे भवति च दीप्तःस्वस्थःस्वगृहे सुहृद्गृहे ।

मुदितःभानुःधुभवर्गस्थः शक्ता स्याद्व्यक्तरश्मिश्च ॥ ४६ ॥

विकलो रविलुप्तकरो ग्रहाभिभूतःप्रपीडितश्चैव ।

पादयुतश्चैव खलो नीचो भीतः समाख्यातः ॥ ४७ ॥

शाल्मल्ये कुङ्कुमान्नैस्त्रिकटुकसहितैर्दाधिकान्नैःकपित्थे

रक्तैर्भक्तैः कदम्बे धृतगुणसहितैः क्षीरभक्तैश्च निम्बे ॥

अस्वर्थे पीतभक्तैर्धृतविंदलधनैर्नक्तमाले वटारख्ये

कृष्णान्नैःपूतिमांसैः प्रभृतिरविदिनादर्चयेद्विष्णु नाथान् ॥ ४८ ॥

सीमन्तपुंसवननामविधानमौल

विद्योपनीतकृषिर्वाजलंवाग्रहश्च ।

राजाभिषेकनववेश्मपुरप्रवेश

श्राद्धक्रियाःऋतुभुजाम्प्रतिमाप्रतिष्ठा ॥ ४९ ॥

एतेषां सविता देवः प्रभायोगः प्रभास्वतः ।

ततःप्राह्णे च मध्याह्णे कर्त्तव्यः धुभकाङ्क्षिभिः ॥ ५० ॥

अङ्कुरार्पणमाधानं विवाहः शिशुभोजनम् ।
 एतेषां चन्द्रमा देवः कर्त्तव्यस्तु ततो निशि ॥ ५१ ॥
 पूर्वाह्णे वापराह्णे वा स्नानञ्च श्रुतिवेधनम् ।
 केचिदार्हुर्दिवा रात्रौ च भिषेकविधिं विदुः ॥ ५२ ॥
 यात्रावस्त्रचिकित्साद्यः दिवा रात्रौ च सम्मतः ।
 तत्र तत्रोचितस्थाने न विशेषविधिर्यदि ॥ ५३ ॥
 कन्यानां वरणे चैव तथा पुंसवनेऽपि च ।
 सीमन्ते बालभुक्तौ च मूढशुक्रो न दोषकृत् ॥ ५४ ॥
 मासि कृत्सेषु कार्थ्येषु गूढत्वे जीवशुक्रयोः ।
 नदोषकृत्तदामासलक्षणं बलवद्यतः ॥ ५५ ॥
 मङ्गलानां हि सर्वेषामङ्कुरार्पणमादितः ।
 विधेयं विधिवत्तस्मात्तदत्र प्रतिपद्यते ॥ ५६ ॥
 अङ्कुरार्पणमिच्छन्ति मङ्गल्यारम्भतःपुरा ।
 तृतीये पञ्चमे वापि सप्तमे नवमेऽहि वा ॥ ५७ ॥
 श्रेयो विधातुरनुकूलदिने शुभानां
 वारेषु दोषरहितेषु शुभे विलम्बे ।
 तारापतौ बलिनि पश्यति भार्गवोऽयं
 बीजार्पणं मिलितबन्धुजनैर्विधेयम् ॥ ५८ ॥
 अश्वत्थपत्रदुर्वार्भिर्युक्तपादाः शरावकाः ।
 विशुष्कगोशकृच्चूर्णसिकतापूरिताःशुभाः ॥ ५९ ॥
 अध्मानशङ्खगहितासितभूरिभेरीं
 ध्यात्वा श्रियं भगवती भवने कृतार्थ्ये ।
 क्षीरप्लुतानि च वपेत्तिलमासकादि-
 बीजानि पूर्वकथितेषु शरावकेषु ॥ ६० ॥

पिपीलिकाद्यैरिह कीटजातैरुपद्रुता वा यदि नोपरुढा ।
 शुष्काश्च ताम्ब्राः कुटिला विरूपा बीजाङ्कुरा विघ्नभयं विदध्युः ६१
 शीतलाह्लादिना दीर्घपत्रपुत्रसमाकुलाः ।
 अङ्कुराः सिद्धिदातारो भवन्ति कुटिलेतराः ॥ ६२ ॥
 अभितःस्थापयेत्प्राज्ञः साक्षिणे भाविशर्मणः ।
 तृणाङ्कुरशरावस्तु सर्व्वमङ्गलमण्डले ॥ ६३ ॥
 इति सामान्यविधिर्नामएकविंशोऽध्यायः ।

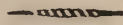
द्वाविंशोऽध्यायः ।

—०००—

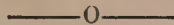
अनभिज्ञातदेशस्य वपस्य न हि पुष्कलम् ।
 अतःप्रवक्ष्ये संक्षेपादोपनिश्चयलक्षणम् ॥ १ ॥
 द्विदैवताद्यैरुभिः क्रमेण
 चतुश्चतुर्भिर्मिहिरादिवाराः ।
 एकैकशः सम्मिलिता भवन्ति
 वियोगविद्वेशमृता मृताख्याः ॥ २ ॥
 अर्कादिवाराश्शरवेदशैलनागेन्दुरामद्वितिथिप्रयुक्ताः ।
 द्विदैवतान्त्वाजपुरन्दराय्य सौरीज्यवाह्निश्रयिणोविनाशः ३
 वाराःशनिप्रभृतयःप्रतिलोमवृत्त्या
 पौष्णादिभिः सहगतास्तु चतुश्चतुर्भिः ।
 योगाःक्रमेण गदिताः स्थिरवर्द्धमान
 वारक्ष्यव्ययमतङ्गजमौपलानि ॥ ४ ॥
 पीयूषशूलनामा च सिद्धिःकाकोऽथ मृत्युकः ।
 उत्पातो लम्बकः कम्पो नित्रञ्जत्रश्च मुद्गरः ॥ ५ ॥

वज्रं श्रीवत्सकः केतुर्ध्वान्तः काकोदरःप्रजा ।
 घूमःकालश्च दण्डश्चाप्यानन्दश्चेति दर्शितः ।
 अष्टविंशति योगाः स्युः स्वनामसदृशम्फलम् ॥ ६ ॥
 भौमार्कतारयोर्मूलं यत्सङ्ख्या स्यात्ततःपरम् ।
 क्रमेण तारा तत्सङ्ख्या स्थुनकण्टक एव च ॥ ७ ॥
 ज्वाला स्याद्रक्तनक्षत्रात्पञ्चविंशज्च षोडशम् ।
 तत एव नलज्वाला सप्त पञ्च चतुर्दशम् ॥ ८ ॥
 बुधाधिष्ठितनक्षत्रान्महाकण्टकदूषणम् ।
 अष्टादशचतुर्विंशमष्टमञ्चेतिभत्रयम् ॥ ९ ॥
 जीवभार्गवताराद्यं सप्तमं नवमञ्च भम् ।
 व्याधिं क्रमादपगतमितिदोषद्वयं भवेत् ॥ १० ॥
 खण्डनं दशमं पष्ठं विंशक्षं शानितारकात् ।
 एकादशं पञ्चमञ्च परिघो वक्रूराहुतः ॥ ११ ॥
 अतीतवारा मिहिरादयस्ते
 त्रिसङ्ख्युणान्मण्डलतो विशोध्यः ।
 तत्रान्तिमाद्या धनरूपमीनाः
 काणा अनन्धा इतराश्च ताराः ॥ १२ ॥
 सप्तप्राग्पश्चिमःसप्त सौम्ययाम्यश्च राजयः ।
 समन्तात् कोष्ठचक्रे स्याद् भगनःकार्तिकादिकः ॥ १३ ॥
 ग्रहाःक्रूराःशुभावाथ यद्रेकायामवर्त्तिनः ।
 तद्रेकाभिमुखी तारा महाशूलेति विश्रुताः ॥ १४ ॥
 वृषसिंहालिकुम्भानामर्के पञ्चमभागगे ।
 षडाशीति मुखं नाम सभागःशुभकर्मनुत् ॥ १५ ॥
 श्रीमत्सुबोधाचार्येण सन्दर्भोऽयं प्रकाशितः ।

सुविचार्य ततः कार्यमारभेत विचक्षणः ॥ १६ ॥
 विशाखादित्रयं याम्यशशाङ्कःशङ्करो मघा ।
 तिथयःशैलवेदार्का निन्दिता रविवासरे ॥ १७ ॥
 विशाखादिद्वयं वह्निराप्यादिद्वितयं मघा ।
 तिथयश्चाङ्गरुद्राख्याः नेष्टा वारे हिमत्विषः ॥ १८ ॥
 विष्णुवारुणदेवेन्द्रवासवाजकपालिनः ।
 शराद्रिच्छिद्रादिक्सङ्ख्याःतिथयो न शुभाः कुजे ॥ १९ ॥
 वसुयमभयमूलान्साजभैश्चान्द्रिवारः
 तिथिभिरभिदिशाग्निद्रेकैश्चावयोगः ।
 जलधिशशभगार्द्रारोहिणीभैर्युतो वा
 तिथिभिर्ऋतुनवाष्टाङ्कैर्युतो जीववारः ॥ २० ॥
 पुष्यादिभत्रयं शुक्रो विशाखादिद्वयं विधिः ।
 दिक्छिद्राद्रिद्विनागाख्याः स्वास्तिथयो न शुभाःसिते ॥ २१ ॥
 आर्यमादित्रयं पूषा श्रवणाप्यपुनर्वसुः ।
 तिथयःशैलनागाङ्गरुद्राख्या न शनौ शुभाः ॥ २२ ॥
 इत्यवयोगः ।

भानुभानुजभौमानां वारवर्गाश्च पापकाः ।
 तेषां तु शुभदृष्टस्य भानोर्वारो न दूष्यते ॥ २३ ॥
 षट्वेदनागाङ्गदशाष्टभानुविकृद्श्रभान्वब्धिकराह्वयाश्च ।
 विदध्युरेतास्तिथयोऽग्निभीतिं क्रमेण मेपादिगते खरांशौ ॥ २४ ॥
 भान्वादिवारेषु कृशानुचित्राब्रह्मान्तकार्द्राश्रवणान्ययुक्ताः ।
 वाणाक्षिपूर्णे चलकामषष्ठीभुजङ्गमाख्यास्तिथयो विपाख्याः ॥ २५ ॥
 इति विषयोगः ।

चतुर्थी नवमी चैव तथैवाथ चतुर्दशी ।

त्रीणि रिक्ता दिनान्येवं पक्षयोर्वर्जयेद् बुधः ॥ २६ ॥

चतुर्नवचतुर्दश्याश्चादिमध्यान्ततत्समाः ।

कलास्तत्कालिका रिक्ता भयदा प्राणहारिणी ॥ २७ ॥

इति रिक्ता ।

—0—

तोयर्क्षमाद्यया युक्तमनुराधा द्वितीयया ।

व्युत्तराश्च तृतीयायां पञ्चम्यां वह्निपैत्रभे ॥ २८ ॥

सप्तम्यां हस्तमूले द्वे अष्टम्यां पूर्व्वभद्रमम् ।

दशम्यां रोहिणीञ्चैव द्वादश्यां सूर्य्यतारका ॥ २९ ॥

विश्वदेवं त्रयोदश्यां बधनक्षत्रमिष्यते ।

शुभकर्मात्र कुर्वाणः पण्मासान्मृत्युमाप्नुयात् ॥ ३० ॥

इति बधयोगः ।

—0—

चैत्रे शून्ये रोहिणीदश्रभे द्वे विश्वे चित्रा कृत्तिका माघवे स्युः ।

शुक्ले मासे चादितिर्भे हि शून्यं स्यादाषाढे वा समं भाग्यभञ्च ३१ ॥

पूर्वाषाढे श्रावणे शून्ययोगः शून्ये रेवत्यब्धिभे भाद्रपादे ।

शून्यात् पूर्वाभाद्रपादाश्विनेये मासे वोर्जे कृत्तिका चन्द्रभञ्च ३२

चित्राविशाखोत्तरभाद्रपादसहैव पौषे शिवभानुभे द्वे ।

माघे तु मूलश्रवणे च शून्ये ज्येष्ठाभरण्यां च तपस्यमासे ॥ ३३ ॥

इति मासशून्यम् ॥

—0—

चैत्रादिषु सिते पक्षे तिथयः प्रथमादयः ।

कृष्णे क्रमाद् द्वितीयाद्या द्वादशा यान्ति शून्यताम् ॥ ३४ ॥

इति तिथिशून्यम् ।

—:०:—

कुम्भश्च मत्स्यं वृषभं यमश्च वस्तं कुमारीमथ वृश्चिकञ्च ।

तुलान्धनुः कर्कटकञ्च नक्रं सिंहश्च चैत्रादिषु शून्यमाहुः ॥ ३५ ॥

इति लग्नशून्यम् ।

—:०:—

भानुस्थितक्षादि शशिरामवह्निपट्वह्निपट्वह्निगुणाश्च ताराः ।

कानश्च वह्नित्रयगाह्विपट्काः सम्पूर्णनेत्राः स्युरथान्यथोऽन्धाः ३६

इत्यस्वयोगः ।

—:०:—

शुक्ले विष्टिर्दिवाष्टम्यां पौर्णमास्यां तथा तिथौ ।

एकादश्यां चतुर्थ्याञ्च विष्टिः पश्चिमभागगा ॥ ३७ ॥

कृष्णे विष्टिश्चतुर्दश्यां सप्तम्यां पूर्वभागगा ।

दशम्याञ्च तृतीयायां विष्टिः स्यादपराद्धगा ॥ ३८ ॥

सुजाष्टणी सिते पक्षे गाजिब्रूह सिते तरे ।

विष्टिस्तात्कालिकाहस्तु तिथौ यामादिशेऽश्वराः ॥ ३९ ॥

ईदंसे हन्ति ग्राहकाविति विष्टिर्दिशातिथिः ।

पालनीयो नमो नागो नैव नारी नता पुनः ॥ ४० ॥

इति विष्टिः ।

—:०:—

कृतान्तरुद्रासर्पाग्निज्येष्ठा चैव त्रिपूर्वका ।

मघा चेन्द्राग्निरिखेते पापाः सामान्यतो दश ॥ ४१ ॥

व्याघातःपरिघो वज्रं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।
गण्डातिगण्डशूलानि विष्कम्भो नव पापिनः ॥ ४२ ॥
इति पापनक्षत्रम् ।

—:O:—

आद्यंशको हस्तधनिष्ठयोश्च द्वितीयपादःशिवसर्पयोश्च ।
उपान्खमाशोर्विपयोस्तृतीये मूले भरण्यां दिनमृत्युरन्त्ये ४३
इति दिनमृत्युः ।

—:O:—

चरेषु सप्तमं भानोः स्थिरराशिषु पञ्चमम् ।
उभयोर्नवमं भागं षडाशीति मुखं विदुः ॥ ४४ ॥
इति षडाशीतिमुखम् ।

—000—

रविस्थितर्क्षादशमे च सप्तमे त्रिसप्तके पञ्चदशे च भे शशी ।
रविस्थितांशे न समांशकस्थितः करोति तापं कमलापतेरापि ४५ ॥
स्थिते भानुस्थभाच्चन्द्रे चतुर्थे धूमकेतुकः ।
परिधिन्नवमे धिष्णे षड्विंशे व्यतिपातकः ॥ ४६ ॥
इति सप्तसूर्यदोषः ।

—:O:O:O:—

स्फुटे विनिक्षिपद्भानोर्नागहेमधनम्बुधः ।
चन्द्रे सूरसमिद्रहिर्भौमे धनुरसायनम् ॥ ४७ ॥
वौधे ज्ञानदयशाक्रे शौक्रे रोगक्षयाश्रयम् ।
अज्ञाननिर्भयमान्दे राहौज्ञानशुभाभयम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धमण्डलादेते चन्द्रस्फुटसमा यदि ।

रश्मिदोषांश्च यांस्तेषु शुभकर्मणि नाचरेत् ॥ ४९ ॥

इति रश्मिदोषः ।

—o—

वामेऽक्षिण मृगशीर्षञ्च दक्षिणेऽक्षणि हृद्रभम् ।

पृच्छे च मूलं मत्स्यस्य लिखेदन्यानि पार्श्वयोः ॥ ५० ॥

अन्योन्याभिमुखर्क्षस्थौ यदि भानुनिशाकरौ ।

तन्नक्षत्रयुगं वेधो न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५१ ॥

त्रिंशत्त्रिंशत्कला भानोः सङ्क्रान्तावभितस्सजेत् ।

पञ्च पञ्च दिनान्येव जीवेन्मृढे समन्ततः ॥ ५२ ॥

चिरं मुह्यति चेच्छुक्रः सप्तभान्यभितस्सजेत् ।

गुरोः सप्तमराशिस्थस्याजः शुक्रस्तु मूढवत् ॥ ५३ ॥

त्रिशिखं पूर्वतः शूलं त्रयं पश्चाद्विदण्डकम् ।

लिखेन्द्रोकाष्टक्रान्तीर्यक् तत्र भानुस्थकारकम् ॥ ५४ ॥

मध्यमस्य त्रिशूलस्य मध्येऽन्यस्याथ सव्यतः ।

गणयेन्नच शूलस्थास्तारा नेष्टा पराःशुभाः ॥ ५५ ॥

इति सूर्यशूलम् ।

—ooo—

अर्द्धचन्द्राकृतिं कृत्वा तत्र कोष्ठश्च मध्यमे ।

त्रिशूलं त्रिशिखं तेषां मध्यःपार्श्वद्वये ततः ॥ ५६ ॥

त्रींस्त्रीन् विन्दुन् विलिख्यात्र मध्यशूलस्य मध्यमे ।

न्यस्यार्कस्थितभं सव्याद् गणं शूलगतं सजेत् ॥ ५७ ॥

इति चन्द्रशूलम् ।

—o—

नक्षत्रतारकातुल्यतिथिर्यत्र समागता ।
 तद्दिनं हतकार्यार्थ्यं न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५८ ॥
 रविन्दुस्फुटयोगर्क्षं चतुर्द्धा तत्र निक्षिपेत् ।
 प्रियं दानं जयं दीपं नवभिस्तानि भाजयेत् ॥
 यद्येकमपि शून्यं स्याद्वर्जनीयं हि तद्दिनम् ॥ ५९ ॥

इति चतुर्दोषः ।

—०००—

रविन्दुस्फुटयोगर्क्षं सप्तधा विनिवेशयेत् ।
 मानं चापं धनं रूपं दानं देयं नेयानिति ॥ ६० ॥
 संयोज्य सारसम्भक्ते शून्यं यदि विवर्जयेत् ।
 एकमप्यत्र शून्यं चेन्न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ६१ ॥

इति सप्तदोषः ।

—०००—

ताराग्रहस्य वैकस्य विभक्ते भवनद्वये ।
 तिष्ठतश्चन्द्रसूर्यौ चेद्व्यतिवातःसराशिजः ॥ ६२ ॥
 स्फुटे कमलिनीवन्धौ नीङ्गजन्मधनं क्षिपेत् ।
 धूमस्फुटःसविक्षेयः समचक्राद्विशोधितः ॥ ६३ ॥
 व्यतिपातो भवेत् सोऽपि नागलोकसमायुतः ।
 परिवेश्यो भवेदेषः पुनश्चक्राद्विशोधितः ॥ ६४ ॥
 भवेदिन्द्रधनुस्तत्र निक्षिपेन्नगतोऽटकम् ।
 सकेतुर्नागपुत्राङ्गे क्षिपेन्निर्घातको मतः ॥ ६५ ॥
 संचनागकुलैर्युक्तं परिघः परिकीर्तितः ।
 नागलोकयुतः सोऽपि वाङ्मादण्डोऽभ्युदीरितः ॥ ६६ ॥

इत्यष्टमदोषः ।

—०००—

सच ज्ञानधनायुक्तः प्रथमोऽर्कस्फुटो भवेत् ।
 चन्द्रस्फुटसमा एते चाष्टौ दोषाय कल्पिताः ॥ ६७ ॥
 भौमाच्छोऽध्या भवेयुश्चेत् सिंहस्याष्टादशांशकाः ।
 तद्युक्ततारकं रक्तस्फुटाख्यं न शुभावहम् ॥ ६८ ॥
 तत्तद्वारे समारभ्य भुञ्जीत क्रमशो ग्रहाः ।
 कलाश्चतस्रः पादोनं प्रत्येकं प्रतिवासरम् ॥ ६९ ॥
 तेषु सौम्यो गुरुः सौरी क्रमादर्द्धप्रहारकः ।
 यमदण्डश्च गुलिकस्तेषां भुक्तिं विवर्जयेत् ॥ ७० ॥

इत्यर्द्धप्रहारयमदण्डगुटिकाः ।

— ००० —

नमवरनगनांगी वायुकाया नगज्ञा
 नरफलननगनारी दायरेखा नराणाम् ।
 घटचटनटचाटी नीरवारानिरत्रं
 नयनृपभयतोयं वैरिनागा इति स्युः ॥ ७१ ॥
 सङ्ख्याकलानन्तुरगादिभानामेतासु नाडीषु गतासु तत्र ।
 कलाश्चतस्रो विषनामधेयाः कुर्याद्विषञ्चात्र शुभं न कुर्यात् ॥ ७२ ॥
 इति नक्षत्रविषघटिका ।

— ००० —

कन्याजमीनधनुषां प्रथमो भुजङ्गो
 गोसिंहतौलिघटमध्यम एव गृह्यः ।
 गुग्मालिकर्किकमकरान्यगतो वराह-
 स्त्र्यंशान् वदन्ति विषमत्र शुभं न कुर्यात् ॥ ७३ ॥
 इति लग्नविषघटिका ।

— ००० —

विना द्वितीयां दशमीं पक्षयोरुभयोरपि ।

युग्माःस्युस्तिथयः सर्वाः पक्षच्छिद्राह्वया इति ॥ ७४ ॥

इति पक्षच्छिद्रः ।

—000—

यस्मिन्नास्सर्कसंक्रान्तिः संक्रान्तिद्वयमेव वा ।

संसर्पाहस्पती मासौ श्रुत्युक्तौ शुभवर्जितौ ॥ ७५ ॥

इति वज्ज्यमासम् ।

—000—

पञ्चमे भवने सूर्याद्रिश्मिकूपःप्रतिष्ठितः ।

तस्मिन्नाचरितं कर्म स्वामिनाशाय वर्त्तते ॥ ७६ ॥

रविन्दुयोगश्चक्रार्द्धं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

चक्रे तु मैत्रपर्यन्तं कथ्यते सर्पमस्तकम् ॥

ग्रहोऽस्तमेति यत्रर्क्षे तन्मासैः शुध्यति त्रिभिः ॥ ७७ ॥

इति रश्मिकूपः ।

—000—

घटिकाद्वयमृक्षान्ते मासान्ते च दिनत्रयम् ।

ग्रहणे सप्त चाहानि वर्णान्ते पक्षमुखजेत् ॥ ७८ ॥

दिग्दाहधूमपरिवेशशिवास्तदादौ

सन्ध्याघनस्तनितविग्रहशक्रचापे ।

देवोत्सवादिषु च राजमृतौ हिमान्धे

नैवाचरन्ति शुभकर्मविधिं विधिज्ञाः ॥ ७९ ॥

जन्मार्क्षाद् दशमं कर्म षोडशं घातमादिशेत् ।

अष्टादशं समुदयं गर्भमेकोनविशमम् ॥ ८० ॥

त्रयोविंशञ्च वै नाशं पञ्चविंशञ्च मानसम् ।
 एतानि परिवर्जन्ते सर्वत्र शुभकर्मणि ॥ ८१ ॥
 जन्मकर्माष्टमेपाणां मित्रमिन्दुर्न दोषकृत् ।
 कृष्यादौ योजयेदेतत् सर्वं बहुगुणे सति ॥ ८२ ॥
 दग्धमालिङ्गितं धूम्रं नक्षत्रं परिवर्जयेत् ।
 ग्रहविग्रहवक्रेभ्यः मुक्तः सन्मासतः शुभम् ॥ ८३ ॥

इत्यन्तदोषम् ।

—०००—

धिषणाधिष्टिताद्राशेः द्वादशं पष्टमष्टमम् ।
 भवनं शीतगे याते शकटः कैश्चिदिष्यते ॥ ८४ ॥
 उच्यते शकटः कैश्चिज्जीवस्थानान्निशाकरे ।
 हित्वोच्चस्वमुद्वत्क्षेत्रं मष्टार्थारिव्ययर्क्षगे ॥ ८५ ॥
 चन्द्रे गुरोररिवधौ व्ययराशियाते
 जीवोपभुक्तनवभागसमांशकस्थे ।
 योगो हि नाम शकटो वधवन्धदः स्यात्
 पूर्णस्तदा तदशुभक्षयदश्च एव ॥ ८६ ॥

इति शकटयोगः ।

—०—

अवविपवधयोगाः बन्धनं कण्टकारयो
 दिनमृतिशकटारयो ज्वालिका ज्वालिकाग्नेः ।
 कुहदिनगुलिकारया विष्टिसंक्रान्तिरिक्ता
 दिनकरशशिशूला बन्धभा शून्यलग्नम् ॥ ८७ ॥
 सर्पमूर्द्धौ व्यतीपातो वैधृतिः सूर्यदूषणम् ।
 हतयोगश्च नक्षत्रलग्नयोर्विपलिप्तिका ॥ ८८ ॥

षड्विंशतिरिमे दोषाः दोषेषु बलवत्तराः ।

अवश्यं परिहर्तव्याः सर्वमङ्गलकर्मणि ॥ ८९ ॥

इति षड्विंशति दोषनाम ।

ये दोषास्तार्थिनक्षत्रवारराशिग्रहोद्भवाः ।

ते जीवदृष्टाः क्षीयन्ते मुनिनामारसैन्यवत् ॥ ९० ॥

करणञ्च ततस्तारा तिथिहोरां ग्रहोदयः ।

ग्रहाश्चेति बलीपङ्क्त्या पाददृढ्या बलप्रदाः ॥ ९१ ॥

स्ववर्गस्थाः बलाढ्याश्च शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ।

सम्पूर्णदर्शनाः सौम्याः दृष्टिदोषविनाशकाः ॥ ९२ ॥

दुर्वला बहवो दोषा बलिभिः कतिचिद् गुणैः ।

हन्यन्ते योजयेत्तस्मादल्पदोषगुणाधिकम् ॥ ९३ ॥

एषु सर्वेषु दोषेषु शुभकर्म नचाचरेत् ।

पराभिन्नारकर्मदौ दोषाः सर्वेऽपि सिद्धिदाः ॥ ९४ ॥

इति दोषप्रवादः ।

इति दोषशुद्धिविधानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ।

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अतः परं गर्भदशाविधानं प्रणीयते तत्र च सङ्गृहीतम् ।

आसेवनं पुंसवनं तथैव सीमन्तकर्मपि यथाक्रमेण ॥ १ ॥

उपचये नरराशिसमाश्रिते

हरिणलक्ष्मणि भौमनिरीक्षिते ।

मृगदृशाम्प्रतिमासमृतुस्रवं

किल भवेद् दिवि शास्त्रविदो विदुः ॥ २ ॥

चित्रादिसन्धिविश्वेभ्यो नक्षत्रेषु त्रिषु त्रिषु ।

स्वमृत्युर्धननाशश्च दुःखं पतिवधः क्रमात् ॥ ३ ॥

अनुक्तास्तारकाःसर्वा योषितां प्रथमार्तवे ।

स्वभर्तृवन्धुमित्राणां मन्दा नन्दनहेतवः ॥ ४ ॥

ऋतुस्रावो यदि स्वापे भोगिनी कुलटागतौ ।

आसने सुखिनी नारी भर्तुर्मरणदा स्थितौ ॥ ५ ॥

ऋतुरक्ते जपावर्णे पुत्रिणी धनिनी घने ।

असिते दुःखभाग्नारी धूम्रे भाग्यविवर्जिता ॥ ६ ॥

निम्बपत्रैर्भुजङ्गत्वक्श्लेष्मातकदलान्वितैः ।

वराङ्गं धूपयेन्नारी रजःपतनकाङ्क्षिणी ॥ ७ ॥

उपचयभवनेन्दौ जीवसौम्यप्रदृष्टे

स्वपाति महिमहासा राजमित्रं कुजेन ।

रमयति किं त्वं सा भार्गवेन प्रदृष्टिं

भृतकमिनसुतेन स्यात् समस्तैश्च वेश्या ॥ ८ ॥

हरिर्हस्तानुराधा च स्वातिः पौष्णा च वारुणा ।

त्रीण्युत्तराणि मूलञ्च रोहिणी चोत्तमा स्मृता ॥ ९ ॥

चित्रादितीन्दवस्तिष्यास्तुरगश्चेति मध्यमाः ।

जन्मत्रयसमायुक्ताः शेषाःशेषे विनिन्दिताः ॥ १० ॥

अष्टमी पर्व्वरिक्ताभिर्व्वर्जितास्तितथयः शुभाः ।

चरःश्रेष्ठःस्थिरःस्वामी युक्तः दृष्टःशुभप्रदः ॥ ११ ॥

शेषे प्रशस्ताः सौम्यानां वारवर्गो दयोदयः ।

दशमात्मजयोः शुक्रश्चन्द्रो लग्ने बुधो धने ॥ १२ ॥

स्वांशकं वा स्वरांशं वा सिताकौ यद्युपाश्रितौ ।
 त्रिकोणस्थौ बली जीवो योगोऽयं परमो मतः ॥ १३ ॥
 पुत्रार्थिनी पित्रेव क्षीरं श्रीमूलं शवटाङ्कुरम् ।
 तद्रसन्नासिंदद्याच्च नरस्त्रीपुटयोः क्रमात् ॥ १४ ॥
 वसुधां न स्पृशेत्पद्भ्यां न स्थीयात्तद्दिने सदा ।
 अस्त्रीयादोषधे जीर्णे सक्षीरं घृतपेशलम् ॥ १५ ॥

स्त्रीणामृतुर्भवति षोडशवासराणि
 तत्रादितस्तु परिहृत्य निशाश्चतस्रः ।
 युग्मासु रात्रिषु नरं विषमासु पुत्री
 मिच्छन्निसेवनविधिं विदधीत धीमान् ॥ १६ ॥

गर्भदोषहरंक्षीरे कतकास्तिपिवेद्रधूः ।
 गर्भो न तिष्ठेद्यस्याःसा दध्ना बन्ध्यारजो लिहेत् ॥ १७ ॥
 रक्तेऽधिके स्त्री पुरुषस्तु शुक्रे नपुंसकं श्रोणितशुल्कसाम्ये ।
 यस्मादतः शुक्रविवृद्धिहेतोः कन्दर्पिकद्रव्वरसं निसेव्य ॥ १८ ॥
 स्रग्गन्धधूपाम्बरभूषिताङ्गो नाध्मानरूपः क्षुधितो न चापि ।
 नारीमृतुस्नानविभूषिताङ्गी पतिश्च सद्रामपुटारमेतः ॥ १९ ॥

इति गर्भदानम् ।

— ००० —

मासे तृतीये शशिवृद्धिपक्षे तिथौ प्रशस्ते प्रकृतौ विशेषात् ।
 चन्द्रेऽनुकूले कुजजीवभानुवारेषु सत्पुंसवनं विधेयम् ॥ २० ॥
 सौम्ये भयापादकभाद्रपादपुष्येऽथमूलादिति विष्णुहस्ताः ।
 बुधैस्तुलाष्टश्रिकचापमीनसिंहोदयाःपुंसवने प्रशस्ताः ॥ २१ ॥
 अष्टमस्थाःग्रहाःसर्व्वे नेष्टा पुंसवने बुधैः ।

रविमन्दकुजाक्रान्तं मृगाङ्कं सप्तमं सजेत् ।
 विवाहयात्राप्रासादकार्ये पुंसवनेऽपि च ॥ २२ ॥
 कुष्टी लग्नगते रवौ क्षितिमुते स्यात् पित्तरोगान्वितो
 वातातौ दिनकृत्सुतेन शशिना क्षीणेन याति क्षयम् ।
 ज्ञानो चन्द्रसुतेन शुद्धवपुषा शुकेण भाग्यान्वितो
 दीर्घायुस्तरुणेन्दुना च गुरुणा यज्वाथशास्त्रप्रदः ॥ २३ ॥
 षड्जगन्धारगेयाश्च वीणावेणुस्वनाःशुभाः ।
 शङ्खतूर्य्यनिनादाश्च हिताःपुंसवने सदा ॥ २४ ॥
 स्थापयेत् सलिलैर्गाङ्गैः सामुद्रैरपि तीर्थजैः ।
 पुण्याहंवादिनिर्घोषैः समन्त्रैरभिषेचयेत् ॥ २५ ॥
 शीघ्रुन्यग्रोधमूलानि रक्तस्वेतेन तन्तुना ।
 कटीसूत्रवदावर्सा दध्यादापुत्रजन्मनः ॥ २६ ॥
 षट्ध्वा गले पुष्करवीजमालामीपानमन्त्राहरणेन सार्द्धम् ।
 तस्मिन् दिने सा गुरुगर्भवसा रक्षा विधेया पुरुषैःसहास्त्रैः २७
 जह्याद्विरुद्धमशनं दृढभर्तृसङ्गं
 सन्ध्यादिनानि सुरसन्नवनप्रयाणम् ।
 शय्यामृतप्रसवया गमया च सार्द्धं
 नारी ततः प्रभृतिसिन्धुसमागमञ्च ॥ २८ ॥
 अपुत्रिणी वा या नारी प्रायो वा मृतपुत्रिणी ।
 विधिरेखा हितं न स्याद् विशेषाद् गर्भरक्षणे ॥ २९ ॥
 इति पुंसवनाविधिः ।

—०००—

मासे षष्ठेऽष्टमे वा वलिनि तदधिपे शीतगौ चेष्टदृष्टे
 पुत्रामर्क्षे प्रयाते नरभवननवांशोदये गर्भिणीणाम् ।

कुर्यात् सीमन्तकर्म त्रिदशपतिगुरौ केन्द्रगे कोणगे वा
पापान्मन्यायविद्वद् सहजभवनगे गर्भनिष्पादनार्थी ॥ ३० ॥

प्रजापत्यैन्दवादिसपुण्यहस्तोत्तरत्रये ।

पौष्णवासवयोरिन्दुः शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३१ ॥

तिथयःशोभनाश्छिद्ररिक्ताविष्टिविवर्जिताः ।

शुभग्रहाणां कल्याणवारवर्गोदयोदयः ॥ ३२ ॥

भद्रकर्मशुभांशेन्दोर्ल्लग्रस्थानां सितेज्ययोः ।

पापात्मनामदृष्टश्च शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३३ ॥

यानि पुंसवनोक्तानि विधानानि विशेषतः ।

तानि सर्वाणि निपुणः कुर्यात् सीमन्तकर्मणि ॥ ३४ ॥

इति सीमन्तविधानम् ।

— ००० —

नवग्रहान् क्रमेणैव सर्षपैःसाक्षतैर्लिखेत् ।

अर्चयेद्धूममालाद्यैः प्रसवेरिष्टमन्दिरे ॥ ३५ ॥

आढरुषकजं मूलं पर्णं वापम्फणोद्भवम् ।

नाभेरधःसमालिम्पेत् प्रसूते प्रमदासुखम् ॥ ३६ ॥

लाङ्गल्याःकाकमाच्याःवा मूलं लिम्पेत् सकाञ्जिकम् ।

प्रसूते मूढगर्भापि नारीसहजमायुना ॥ ३७ ॥

इति प्रसूतविधानम् ।

— ००० —

इति गर्भदशाविधानं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ।

चतुर्विंशोऽध्यायः ।

श्रीकौमारदशाविधानमधुना संक्षेपतःकीर्त्यते

सञ्जातस्य विधिःशिशुग्रहवलिर्वालाभिधानाक्रिया ।
 वेधःकर्णयुगस्य निष्क्रमविधिर्गेहात्ततः प्रासनं
 क्षौरञ्चेति वयःक्रमेण विधयस्सप्तात्र सन्दर्शिताः ॥ १ ॥
 कुमारग्रहनाशाय वालारिष्टजयाय च ।
 ग्रहाणां सम्प्रसादाय जातकर्म विधीयते ॥ २ ॥
 जातकर्मविधिं प्राहुः कुमारे जातमात्रके ।
 प्रान्नाभिकर्त्तनस्नानादथवा स्तनपानतः ॥ ३ ॥
 त्रिष्वतीतेषु कालेषु शुभयोगे शुभोदये ।
 जातकर्म ततःकुर्यादायुःश्रीवृद्धिहेतवे ॥ ४ ॥
 तातः शुचिस्नानविभूषिताङ्गः प्रमोदवान् मङ्गलगलवादवादैः ।
 आनन्दितः शङ्खमृदङ्गनादैः कलामिवेन्दोस्तनयं निरीक्ष्य ॥ ५ ॥
 दूर्वासितप्रश्नतधूपदीपैर्नत्वा ततोरिष्टग्रहात्प्रधानम् ।
 तद्धान्यपद्मोर्ध्वगतः कुमारमाघ्राय शीर्षे जपमारभेत ॥ ६ ॥
 लग्नायाहं ददामि त्वां तदह्ने तन्निशे ततः ।
 सोऽप्यहोरात्रकालाय सोऽर्द्धमासाय दास्यते ॥ ७ ॥
 सम्पूर्णाय मासाय समर्तुभ्यः प्रदास्यति ।
 संवत्सराय ते दद्यात्सावब्दशताय च ॥ ८ ॥
 तत्तुभ्यमभयं दद्यादित्येवमभयं वदन् ।
 प्राङ्मुखो मूर्ध्नि हेमाम्भः शीकरैरभिपिञ्चतु ॥ ९ ॥
 खट्वारोहश्च कर्त्तव्यो द्वादशे दशमेऽथवा ।
 षोडशेवापि दिवसे द्वात्रिंशे वापि जन्मतः ॥ १० ॥
 बालैः सेव्या वचासाज्या सदुग्धावाथ तैलयुक् ।
 यष्टिकां सङ्क्षयपुष्पिं वा बालः क्षीरान्वितां पिबेत् ॥ ११ ॥
 वाग्रूपसम्पद्रक्षायुर्वलं श्रीश्च प्रवर्द्धते ।
 वचाज्याग्निशिवावाशा शुण्ठी कृष्णा निशागदम् ॥

सयष्टिसैन्धवं वालं प्रातर्मर्मेधाकरं लिहेत् ॥ १२ ॥

इति जातकर्मविधिः ।

—000—

अथ जातदिने वत्सं गृही गृह्णाति पद्मिनी
गात्रोद्वेगा निराहारा लालाग्रीवाविवर्त्तनम् ॥ १३ ॥
तच्चेष्टितमिदन्तस्य मन्त्राणाञ्च बलिं हरेत् ।
मत्स्यमांससुराभक्तगन्धस्रग्दीपधूपितैः ॥ १४ ॥
लिम्पेत्तद्वनकीलोध्र मज्जिष्ठातालचन्दनैः ।
महिषाक्षेण धूपश्च द्विरात्रे भीषणी ग्रही ॥ १५ ॥
तच्चेष्टाकाशनिःस्वासौ गात्रसङ्कोचनं मुहुः ।
साजमूत्रैर्लिपेत्कृष्णा सेव्यापामार्गचन्दनैः ॥ १६ ॥
गोशृङ्गदन्तकेशैस्तु धूपयेत्पूर्ववद्वलिम् ।
ग्रही त्रिरात्रे घण्टाली तच्चेष्टाक्रन्दनं मुहुः ॥ १७ ॥
जृम्भनं स्तनितत्रासो गात्रोद्वेगमरोचकम् ।
केशराज्जनगोहस्तिदन्तसाजपयो लिपेत् ॥ १८ ॥
नखराजीं निम्बदलैर्धूपयेच्च बलिं हरेत् ।
ग्रही चतुर्थी काकोली गात्रोद्वेगः प्ररोदनम् ॥
फेणोद्गारो दिशादृष्टिं कुलमापैः सर्षपैर्बलिः ॥ १९ ॥
गजदन्ताहिनिर्मोकावाजीमूत्रैः प्रलेपयेत् ।
प्रदूकारितुं ग्रही षष्ठी त्रासो मोहप्ररोदनम् ॥ २० ॥
निराहारोऽङ्गविक्षेपो हरोन्मत्सादिकावल्लिम् ।
राजीगुग्गुलुकुष्ठेभदन्ताज्यैर्धूपलेपने ॥ २१ ॥
मुक्तकेशी ग्रही वालं दिने गृह्णाति सप्तमे ।

नादःप्ररोदनं काशःपृतिगन्धश्च जृम्भणम् ॥ २२ ॥
 धूपो व्याघ्रनखैर्लेपो वचामूत्रत्वगामयैः ।
 त्रिदण्डी चाष्टमी जिह्वा चालनं त्रासरोदनम् ॥ २३ ॥
 दिशानिरीक्षणे देयो मत्स्यादिः सर्व्वतो बलिः
 वचालसुनसिद्धार्थहिङ्गुभिर्धूपलेपने ॥ २४ ॥
 महामहेसी नवमी तच्चेष्टा त्रासरोदनम् ।
 लद्रेजनोर्ध्वनिःश्वासौ स्वमुष्टिद्वयखादनम् ॥ २५ ॥
 वक्रचन्दन कुष्ठोग्रा सर्पपैर्लेपयेच्छिथुम् ।
 कपिरोमनखैर्धूपदशमी रोदनी ग्रही ॥ २६ ॥
 तच्चेष्टा रोदनं शश्वत् सुबन्धो नीलवर्णता ।
 धूपो निम्बेन कुष्ठोग्राराजीसर्जरसैर्लिपेत् ॥ २७ ॥
 बलिश्च निर्हरेल्लाजाकुलमापचरकोदनैः ।
 यावन्नयोदशाहं स्यादेवं धूपादिका क्रिया ॥ २८ ॥
 गृह्णाति मापिकं वत्सं पूतनासकुणी गृही ।
 काकवद्रोदनं स्वासो गृध्रगन्धोऽक्षिमीलनम् ॥ २९ ॥
 रक्तमूत्रश्च कृच्छ्रेण गोदन्तनखधूपनम् ।
 पीतवस्त्रं दिशेद्रक्तं स्रग्गन्धं तैलदीपनम् ॥ ३० ॥
 त्रिविधं पायसं मद्यं तिलं मांसं चतुर्विधम् ।
 करजायो यमदिशि सप्ताहं तैर्वलिं हरेत् ॥ ३१ ॥
 द्विमासिकश्च मकुटा वपुःपीतश्च शीतलम् ।
 स्नानपानं न रोचेत् तच्छुद्धिं मुखशोषणम् ॥ ३२ ॥
 श्रीवत्सि वृत्तनिष्पन्दाः पायसं तिलतण्डुलम् ।
 अपूपमोदनं दीपं पुष्पगन्धांशुकानि च ॥ ३३ ॥
 कृष्णानि दीपयेत्तस्य दीपं तैलेन सर्व्वतः ।
 धूपयेन्निम्बपत्रैस्तु कुशुम्भलसुनीयुतैः ॥ ३४ ॥
 तृतीया गोमुखी तस्याश्चेष्टा निद्रा प्ररोदनम् ।

गोगन्धो मधुगन्धो वा विन्मूत्रश्रवणं तथा ॥ ३९ ॥
 जपाप्रियङ्गु पललं कुल्माषं शाकमोदनम् ।
 क्षीरञ्च पिण्डकं दीपं दत्वा प्राच्यं बलिं हरेत् ॥ ३६ ॥
 मध्याह्ने पञ्चपत्रेण स्नानं धूप्येत सर्षपैः ।
 चतुर्थी पिङ्गला गात्रशोषणं दारुणो रवः ॥ ३७ ॥
 विश्रम्भेन पयःपानम्पूतिगन्धः सिता तनुः ।
 भुजस्य कम्पनं तस्याश्चिकित्सा न विधीयते ॥ ३८ ॥
 पञ्चमी लवना गात्रसादनं मुखशोषणम् ।
 श्रद्धया पायसम्पानं पीतवर्णं प्ररोदनम् ।
 मत्स्यमांशान्नशाकाद्यैः पिष्टभेदैर्बलिं हरेत् ॥ ३९ ॥
 मध्याह्ने दक्षिणाशयां षण्मासे पङ्कजी ग्रही ।
 तच्चेष्टारोदनं कुक्षिशूलनं विक्रमस्वराः ॥ ४० ॥
 शिखिकुक्कुटमेषाणां मांसं सक्तुकुलत्थकम् ।
 मांसोदनं सुरापुष्पगन्धादिस्तैर्बलिं हरेत् ॥ ४१ ॥
 शीतला सप्तमे मासे निराहारोऽङ्गमाटनम् ।
 दन्तखाद्याद्यति गन्धः समाषान्नसुरातिलैः ॥ ४२ ॥
 पद्मादिपुष्पकुल्माषपिष्टशकैर्बलिं हरेत् ।
 अष्टमे यमुनामोहस्तनितं मुखशोषणम् ॥ ४३ ॥
 स्फोटिकाः सर्पपाकारास्सर्वगात्रेषु कम्पनम् ।
 चिकित्सा न च कर्त्तव्या नवमी कुम्भकर्णिका ॥ ४४ ॥
 अश्रद्धया पयःपानं तच्छर्दिदरुणो ज्वरः ।
 रोदनं पाटलो गन्धी मांसं मत्स्यसुरापयः ॥ ४५ ॥
 कुल्माषमन्नं पललं गन्धपुष्पञ्च दापयेत् ।
 ऐशानीं दिशमाश्रित्य मध्याह्ने बलिमाहरेत् ॥ ४६ ॥

तापसी दशमे मासे निराहारोऽक्षिमलिनम् ।
 उद्वेदनञ्च गात्राणां पीत्तं रक्तमथोदनम् ॥ ४७ ॥
 घण्टा पताका पिष्टोत्था मत्स्यमांससुरासवम् ।
 सौम्यायां दिशि मध्याह्ने बलिमेभिःसमाहरेत् ॥ ४८ ॥
 बलिमेकादेशे मासे ग्रही गृह्णाति राक्षसी ।
 तच्चिह्नं नेत्रयोरन्धं तस्य नैव चिकित्सितम् ॥ ४९ ॥
 चपला द्वादशे मासे वासःस्वासश्च चेष्टितम् ।
 कुलमाषपुष्पदग्धान्नतिलचूर्णैर्विधानवित् ॥ ५० ॥
 माहेन्द्रदिशि मध्याह्ने सप्तरात्रिं बलिं हरेत् ।
 एताःस्युर्मांसिकं ग्राह्यं पूतनापदपूर्वकात् ॥ ५१ ॥
 द्वितीये वत्सरे बालं ग्रही गृह्णाति यातना ।
 पतनं रोदनं दाहो निराहारोऽक्षिमीलनम् ॥ ५२ ॥
 मत्स्यमांसं तिलं मद्यं गुलं स बोलिका दधि ।
 कुलमाषलाजागन्धादिस्तैः प्राच्यां बलिमाहरेत् ॥ ५३ ॥
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपं केशगोदन्तगोक्षुरैः ।
 तृतीये वत्सरे बालं ग्रही गृह्णाति रोदनी ॥ ५४ ॥
 विन्मूत्रसक्तसंमिश्रज्वरो हस्तस्य कम्पनम् ।
 प्ररोदनं मुहुर्गात्रं पद्मकेशरसन्निभम् ॥ ५५ ॥
 गुलोदनं तिलं पूषं कुलमाषं स्विन्नफलं गृपम् ।
 दधिसक्तुफलं लाजा प्रतिमाशालिपिष्टजा ॥ ५६ ॥
 एभिःस पुष्पगन्धाद्यैः प्राच्यां दिशि बलिं हरेत् ।
 स्नापयेत् पञ्चपत्रैस्तु धूपैराजीफणित्वचा ॥ ५७ ॥
 चतुर्थे चटकासोमो ज्वरःसर्वाङ्गसादनम् ।
 अवीक्षणं मन्दाहारो वामपादस्य कम्पनम् ॥ ५८ ॥

तिललाजान्नकुलमाप मत्स्यमांससुरादधि ।
 प्रतिमां फलकस्थाञ्च कौवेर्यां दिशि दापयेत् ॥ ५९ ॥
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपः पिञ्जेन क्षुररोमभिः ।
 चञ्चला पञ्चमे वर्षे ज्वरस्त्रासोऽङ्गसादनम् ॥ ६० ॥
 बालस्य तिलकृष्णान्नैः कालेऽनुक्ते बलिं निशि ।
 धूपयेन् मेषशृङ्गेण स्नानं स्यात् पञ्चपत्रयुक् ॥ ६१ ॥
 पलासो दुम्बरास्वत्थवटविल्वदलं हितम् ।
 धावती वत्सरे पष्ठे वैवर्णं मुखशोषणम् ॥ ६२ ॥
 उद्वेजनं बहुमूत्रस्रवणं गात्रसादनम् ।
 तिलोद्भवसुरामत्स्यमांसैः पक्कसुरादधि ॥ ६३ ॥
 क्रसरं पायसञ्चैभिः सप्तरात्रि बलिं हरेत् ।
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपो लथुनीकेशरादिभिः ॥ ६४ ॥
 सप्तमे यमुनाच्छादिनाना होरोऽङ्गसादनम् ।
 मत्स्यं मांसं सुरासक्तुक्रसरम्पायसं दधि ॥ ६५ ॥
 एभिः स बोलिकापूपैस्त्रिरात्रि च हरेद्बलिं ।
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपो गोशृङ्गक्षुररोमभिः ॥ ६६ ॥
 जाते चेदष्टमे वर्षे निराहारः प्रकोपनम् ।
 मत्स्यमांसं दधि क्षौद्रं घृतान्नं पायसं पयः ॥ ६७ ॥
 एतैश्च क्रसरापूपैर्बलिं दत्त्वाद्धराव्रतः ।
 चत्वरस्ते तिलैः कुण्डे पञ्चाहममुना हुनेत् ॥ ६८ ॥
 कुष्माण्डिनी भगवती रजनी समुदिताधुना ।
 ज्ञापयति मुञ्चदह सरवालकान् गच्छ ॥ ६९ ॥
 राजी निम्बदलैर्धूपः कालिनी नवमी ग्रही ।
 तच्चेष्टा गर्जनं त्रासो बाह्योरस्फोटनं मुहुः ॥ ७० ॥
 बलिः स्यात्क्रसरापूपसक्तुकुलमापपायसैः ।
 ॐ मुञ्चपञ्चदहजय आगच्छ बालिके ॥ ७१ ॥

अनेन पूर्ववदबुध्वा कुर्यात् स्नानं सधूपनम् ।
 दशमे कलहंसौ स्यादाहोऽङ्गकृशता ज्वरः ॥ ७२ ॥
 बोलिकापूपदध्यनैः पञ्चरात्रि वलिं हरेत् ।
 लेपयेत्तं वचाकुष्ठलघुनैः सर्पपान्वितः ॥ ७३ ॥
 धूपं निम्बदलैः कुर्यात् सगोरोमगजद्विजैः ।
 एकादशे देवदूती हासः पानाशनं बहु ।
 विकारा बहवोऽङ्गानां नित्यं बलहीनधावनम् ॥ ७४ ॥
 यामियामीति विन्मूत्रस्रवणं स्वगृहे क्षणम् ।
 गात्रोद्वेगोऽक्षिरोगश्च क्रीडनं निष्ठुरं वचः ॥ ७५ ॥
 कोद्रवान्नं लाजदधि कुल्मापपूपबोलिकाः ।
 पक्वं मांसं स्विन्नमत्स्यं मद्यं पुष्पं हयारिजम् ॥ ७६ ॥
 बलिः स्यात् कुंकुमाढ्यैः स्यात् स्नापनं पञ्चमात्रिकम् ।
 धूपयेत्तगरोपेतैर्महिषाक्षनखामयैः ॥ ७७ ॥
 बालिका द्वादशे वर्षे श्वासो नयनयोर्गदः ।
 काकारवश्च तच्चेष्टा शाककुल्मापसक्तवः ॥ ७८ ॥
 बोलिकामोदकापूपसक्तुलाजपयोधृताः ।
 गुलं पक्वं मत्स्यमांसं त्रिरात्रं तैर्वलिं हरेत् ॥ ७९ ॥
 राजिनिम्बदलैर्धूपो वायसी च त्रयोदशे ।
 तच्चेष्टा मुखवाद्याङ्गं सादनं मुखशोषणम् ॥ ८० ॥
 रक्तान्नगन्धमालाद्यैर्वलिः पञ्चदलैः श्रवः ।
 राजीनिम्बदलैर्धूपो यक्षिणी च चतुर्दशे ॥ ८१ ॥
 शूलनं ज्वरदाहौ च पिबेच्चाभ्यञ्जेत् घृतम् ।
 शाल्योदनं सुरामांसमत्स्यकुल्मापपायसैः ॥ ८२ ॥
 सलाजकपरैर्दद्यान्मध्याह्ने त्रिदिनं बलिम् ।
 स्नानं पञ्चदलैः कुर्यान्मुञ्चकास्यात् त्रिपञ्चके ॥ ८३ ॥

तच्चेष्टासृक्श्रवःशश्वत् कुर्यान्नात्र चिकित्सितम् ।
 वानरी षोडशे भूमौ वादो निद्रा सदा ज्वरः ॥ ८४ ॥
 पायसं केवलं पूषं कुल्माषं क्रपरं सुरा ।
 एतैःसफलगुपैःकुण्टैः प्रदोषे त्रिदिनं बलिः ॥ ८५ ॥
 स्नानं पञ्चपत्रेण धूपनं चन्दनेन च ।
 पद्मगन्धीसप्तदीशे गात्रोद्वेगःप्ररोदनम् ॥ ८६ ॥
 मुञ्चामीतिवचोहासः स्नापयेत् पञ्चपत्रकैः ।
 कुल्माषक्रपरापूपातिलपिष्टान्नफलगुपैः ॥ ८७ ॥
 सलाजदधिभिःप्राच्यां मध्याह्ने त्रिदिनं बलिः ।
 धूपेनवाजगोशृङ्गैः कुमारी बालिका ततः ॥ ८८ ॥
 पूर्वाश्च वर्षिका ग्राह्यं कुमारीपदपूर्विका ।
 तच्चेष्टा वमनं स्वाशो निराहारोऽङ्गसादनम् ॥ ८९ ॥
 नास्ति तस्य चिकित्सैवं प्रोक्ता बालग्रहाःपृथक् ।
 ओंचामुण्डे सावरीकण्ठनकेशी भगवति ह्रीं ॥ ९० ॥
 मुञ्च रक्षां कुरुकुरुबालि गृह्णतु ।

बालग्रहेषु बलिदानकृदेषमन्त्रः ।

— * —

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च स्कन्दो वैश्रवणस्तथा ।
 रक्षन्तु त्वरितं बालं मुञ्चयन्तु कुमारकम् ॥ ९१ ॥
 नीराञ्जनाय बलिकर्मविधौ स्मृतोऽतोऽयम् ।

ह्रीकुष्माण्डकारिणं दूषणा

भगवती चामुण्डेओमुञ्च ॥

दहसरबालकान् गच्छ गच्छ

होमतिलाविभिरत्रैःकरोतु मन्त्री ॥

चामुण्डे नमोहिन्येषु ओंह्रींदुष्टग्रहान्हुं तत्र ।

गच्छन्तु गुप्ताका यत्रस्थानकुरुकुरु रुद्रो ज्ञापयति ॥

स्यात्सर्वकर्मक्रयञ्चवरोभिषेके ॥ चण्डौ सकर्णविनलौ
 त्रिनिष्ठौ चान्तःसनासार्द्ध शशीवचण्डम् ॥ हुंफट्
 शिरोऽन्तो मनुरेषहन्यादूवालग्रहान् क्लृप्तजपादिकर्म ॥
 तारालुयुगममुदकं शिर एभिरन्नेः
 शक्तिव्रता च शिशुना चवती शशाङ्के ।
 अर्द्धेन्दुकैर्वहिरधोवदनैः परीत-
 चक्रं तदाशु शिशुरोदनमुत्क्षिणोति ॥ ९२ ॥

इतिबालग्रहविधिः ।

—:०:—

ब्राह्मणे द्वादशे क्षात्रो दशमेऽहनि जन्मतः ।
 वैश्यस्तु षोडशे शूद्रो द्वात्रिंशे नाम कारयेत् ॥ ९३ ॥
 उत्तराशुश्रविष्ठायां रेवंतीहस्तयोरपि ।
 मूलवारुणिपुष्येषु श्रवणादित्ययोरपि ॥ ९४ ॥
 रोहिणीस्वातिमैत्रेषु सोत्सवं नाम कारयेत् ।
 उक्तावधिव्यतिक्रान्तौ सहान्नप्राप्तनेन वा ॥ ९५ ॥
 विदोषास्तितयःशस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 द्वादशस्थानगा नेष्टाः सर्वे स्युर्नामिकर्मणि ॥ ९६ ॥
 राशयस्तु स्थिरश्रेष्ठाः द्विस्वभावाः शुभैर्युताः ।
 शिष्टास्तु सद्युभाश्चापि नेष्टाःस्युर्नामिकर्मणि ॥ ९७ ॥
 त्रिषडायगताः पापाश्चन्द्रो लग्नगतःशुभः ।
 शुक्रो भवो गुरुःकेन्द्रे व्ययं शुद्धञ्च शोभनम् ॥ ९८ ॥
 मेषादिषट्सु युगलोकधनं जयाग्नि
 रामद्विकाश्चरगताः कथिताः क्रमेण ।
 काद्यास्तुलादिषु च पञ्चसु पञ्चवर्गाः
 याद्या भवन्ति लिपयश्चरमे च राशौ ॥ ९९ ॥

राज्यलाभोपकाराय प्रारभ्यारिःखरःकुरुः ।
 गोपालककुटिम्प्रायकुल्लापीसक्षरःक्रमः ॥ १०० ॥
 अस्विन्यादिषु विज्ञेयः स्वरान्तौ रवतीयुजौ ।
 लचटतपादावर्गाःकुजभृगुबुधजीवभानुपुत्राणाम् ।
 शशिनो याद्या वर्गाः स्वरास्त्वकारादयोर्कऽस्य ॥ १०१ ॥

सर्वादिमध्यान्तगलौ त्रिकौ तौ
 झौभ्यौजरौस्तौ च गणाः क्रमात्ते ।
 भूस्वर्गचन्द्राम्बुविवस्वदाग्नि
 वाव्यम्बराख्याश्च तथा स्युरष्टौ ॥ १०२ ॥

शुभाःस्युःस्थिरराशीनां क्षितिचन्द्रार्कवायवः ।
 चराणाञ्चैव राशीनां द्योसमुद्राम्बरानिलाः ।
 शोभनाः द्विस्वभावानामिन्दुक्षितिभोनलः ॥ १०३ ॥
 ग्रहनक्षत्रराशीनामक्षरैश्च गणैरपि ।
 सुहृन्नामाक्षरं प्रायं युग्माक्षरसमाह्वयम् ॥ १०४ ॥
 इदं विधानमुद्दृष्टं गीतेऽपि श्लोकबन्धने ।
 वीरनाम्नि च मन्त्रे च मित्रेऽपि च विशेषतः ॥ १०५ ॥
 वालिशं भूषयेत् प्राज्ञो बलयैः कटिदामभिः ।
 अष्टाविंशे दिने चाथ द्वात्रिंशे वापि जन्मतः ॥ १०६ ॥

इति नामविधिः ।

—०—

कर्णवेधेऽङ्गहानिःस्यात्तया लक्ष्मीक्षयो भवेत् ।
 इति मत्वा न कुर्वन्ति केचिच्छ्रवणवेधनम् ॥ १०७ ॥
 अङ्गहानिर्यदि प्रादुः कर्णवेधनमात्रतः ।
 कथं नु विदधीरन्ते पूर्व्वतो नाभिकर्तनम् ॥ १०८ ॥
 सतः शास्त्रानुसारेण विधेयं श्रुतिवेधनम् ।

जन्मतो दशमे चाह्नि द्वादशे वाथ षोडशे ॥ १०९ ॥
 सप्तमे मासि वा कुर्यादष्टमे वा विचक्षणः ।
 उक्तकालव्यतिक्रान्तावायुग्माब्देऽपि कारयेत् ॥ ११० ॥

पुण्यादितिश्रवणसोमशिवश्रविष्ठाः
 तिष्योत्तरत्रयसहस्रकराः प्रशस्ताः ।
 पर्व्याष्टमीविरहितास्तिथयो विरिक्ता
 विष्टीतराश्च शुभदाः शुभवासराद्याः ॥ १११ ॥
 वृषवर्जाःस्थिराःसर्व्वे न शुभा मकराजहौ ।
 मध्यमा अवशिष्टास्तु शोभनाः कर्णवेधने ॥
 रुन्ध्रारिव्ययगोनेष्टो गुरुःशेषेषु शोभनः ।
 सुतरन्ध्रगताःसौम्याः नेष्टाः स्युः कर्णवेधने ॥ ११२ ॥
 पद्मसप्ताष्टमगः शुक्रो न शुभोऽन्यत्र शोभनः ।
 इन्दुस्तृतीये पुत्रस्त्री धर्मकर्म्यायगः शुभः ॥ ११३ ॥
 विशुद्धमष्टमस्थानं पापाश्च त्रिषडायगाः ।
 लग्नं वृहस्पतिक्षत्रं शोभने कर्णवेधने ॥ ११४ ॥
 अभ्यर्च्य दैवज्ञभिपग्वरेण्यौ समङ्गलं शङ्खमुदङ्गनादैः ।
 यथाक्रमं दीक्षिणवामकर्णौ पुंसस्त्रियोस्तौ विपरीतवेध्यौ ॥ ११५ ॥
 कुटजं नरवीरश्च साङ्गलीं चित्रकं तथा ।
 अपामार्गोऽश्वगन्धा च शुष्कं संचूर्ण्य तैलयुक् ॥ ११६ ॥
 लेपयेत् कर्णवलयन्तु मांसलावस्थिरा भवेत् ।
 इदं सर्व्वत्र निर्दिष्टं मूनावयवपूरणे ॥ ११७ ॥
 अश्विनीहस्तमैत्रेषु शुभवारांशकोदये ।
 सम्पूर्णमण्डले चन्द्रे दापयेच्छ्रुतिभूषणम् ॥ ११८ ॥
 संक्षा लोके पशूनाञ्च दाशानाश्च विधीयते ।

शुभार्ता दाहविच्छेदे कर्णवेधविधिर्यथा ॥ ११९ ॥

इति कर्णवेधविधिः ।

—०००—

उपनिष्क्रमणं नाम ग्रहात्प्रथमनिर्गमः ।

आयुस्तेजोबलोद्दीप्तेर्विधिरेष विधीयते ॥ १२० ॥

चतुर्थे मासि भूदेवास्तृतीये वसुधाभुजः ।

विशोऽन्नप्रासने कुर्युः शुद्रास्तु द्वादशेऽहनि ॥ १२१ ॥

मित्रोत्तरत्रयतुरङ्गमृगश्रविष्ठा

राधाविधात्रमधुजिदुभगनाःप्रशस्ताः ॥

कन्यातुलानिमिषट्शिकराशयश्च

शस्ता विदोषतिथयोऽपि च सौम्यवाराः ॥ १२२ ॥

भूरिपुण्यनिकरं सतोरणं तोयपूर्णकलसोपशोभितम् ।

धूपगन्धबलिपूजितं द्विजं प्रोक्तवेदमिह मण्डपं शुभम् ॥ १२३ ॥

मातुलो वा पिता बालं शुचिस्नानविभूषितम् ।

मण्डपं तदुपानीय धान्यपद्मे निवेश्य च ॥ १२४ ॥

सूर्यं सन्दर्शयेत्तस्मिन् सादरञ्च प्रणामयेत् ।

अथ दूर्वाक्षतैः रत्रहेमाम्भोभिश्च सेचयेत् ॥ १२५ ॥

इत्युपनिष्क्रमणविधिः ।

—०—

अन्नेन स्फीयते लोकस्त्रिवर्गश्च प्रवर्तते ।

भोक्तृभोज्यानवत्केतत् प्रवक्ष्ये लक्षणं लघु ॥ १२६ ॥

ब्रह्मक्षत्रिययोः शस्ता युग्मा मासाः शुभप्रदाः ।

अभिष्टा विषमा मासाः भोजने वश्यशूद्रयोः ॥ १२७ ॥

पञ्चशद्विंशत्त्रिंशत् पश्चात्त्रिंशत्तृहत्पाष्टिकात् ।

अर्द्धांशे चोत्तमा भुक्तिर्मासकालस्तु सावणात् ॥ १२८ ॥

पौष्णादितीन्दुहस्ताश्वित्वष्ट्रावायव्यविष्णवम् ।
 रोहिणीचैत्रतिष्येव वारुणा चोत्तरत्रयम् ॥ १२९ ॥
 श्रविष्ठा च तथा हेते षोडशान्नासने शुभाः ।
 भोक्तुर्नवत्वे सम्प्रोक्तास्ते च नूतनभोजने ॥ १३० ॥
 मघा विशाखा मूलाच शिष्टा नेष्टास्त्रयोऽपि च ।
 शिष्टे तु भरणी कैश्चिच्छुभदृष्टाच्छुभाः स्मृताः ॥ १३१ ॥
 पक्षच्छिद्रश्च विष्टिश्च रिक्ताश्चैव विवर्जयेत् ।
 शुभानां विगतेन्दूनां वारासाद्याः सुशोभनाः ॥ १३२ ॥
 वृषचापघटाः कन्यातुलानक्रमृगाधिपाः ।
 कर्किकत्वे ते शुभाः प्रोक्ता नवत्वे भोक्तृभोज्ययोः ॥ १३३ ॥
 कुजक्षेत्रश्च मीनश्च न कदाचिच्छुभप्रदम् ।
 मध्यमं मिथुनं प्रोक्तं राशीनां केवलं फलम् ॥ १३४ ॥
 निन्दिता भोजने जन्मविपत्प्रसारिमृत्सवः ।
 ग्रहाः कर्मगताः सर्वे शिशोः प्राणविनाशकाः ॥ १३५ ॥
 कुजोऽष्टमे शशी लग्ने सप्तमे सितचन्द्रजौ ।
 नेष्टौ बुधमहीपुत्रौ तथैवाष्टमधर्मगौ ॥ १३६ ॥
 भुक्तौ शुभकरो योगो जीवे केन्द्रे त्रिकोणगे ।
 त्रिषडायास्तथैकास्मिन् क्रूरे बलसमन्विते ॥ १३७ ॥
 इन्दुस्सत्कर्मकर्ता चेच्छुभांशे गुरुवीक्षितः ।
 शुभो यदि बली केन्द्रे योगोऽयं बहुसिद्धिदः ॥ १३८ ॥
 शुक्ले पक्षे शुभांशस्थे चन्द्रे जीवे त्रिकोणगे ।
 शुक्ले च कण्ठके लग्ने योगोऽयश्च मृतोपमः ॥ १३९ ॥
 नानाविधैर्मङ्गलदूर्यनादैः पुण्याहघोषेण च मोदमानम् ।
 बालं शुचिस्नानविभूषिताङ्गं

पिता च मातापि च भोजयेत्तम् ॥ १४० ॥
 पूर्णेन्दुमण्डलं तत्स्थं जलं वा चतुरीयकम् ।
 ध्यात्वा तं भोजयेदेवमायुरारोग्यमश्नुते ॥ १४१ ॥
 शुभाङ्गस्थे निशानाथे रोहिण्यां पितृभेऽथवा ।
 वहसादिफलान्यद्यात् सिंहलग्रे शुभेक्षिते ॥ १४२ ॥
 फलाग्रभुक्तौ तु झषः प्रघूनःपर्णाग्रभुक्तावजट्टश्चिकौ च ।
 वृक्षो क्षणो वाजिगजोपभुक्तो बालान्नभुक्ताविव सर्वमाहुः १४३
 नवे कनकपात्रादौ कटकादौ च नूतने ।
 अन्नप्रासनवत् प्राहुर्विधानं विंधिवेदिनः ॥ १४४ ॥

इत्यन्नप्रासविधिः ।

— ००० —

कुर्वन्सकाले ये क्षौरं तेषां वर्षशतायुषाम् ।
 अव्वर्गिमरणमभ्येति ततः क्षौरं विचारयेत् ॥ १४५ ॥
 तृतीयेऽब्दे शिषोर्गर्भात्पञ्चमे सप्तमेऽपि वा ।
 सहोपनयने वापि केचित् क्षौरविधिं जगुः ॥ १४६ ॥
 वर्जयेद् दधिमासश्च दक्षिणायनमेव च ।
 उपरागावसानश्च मूढत्वं जीवशुक्रयोः ॥ १४७ ॥
 चित्राश्विनीमृगशिरोऽदितिहस्तपौष्णा
 ज्येष्ठासुरेढ्यहरयः प्रवरास्तु चौले ।
 स्वात्युत्तरत्रयधराम्बुधयश्च मध्यः
 सौम्योदयांशकदिनानि शुभावहानि ॥ १४८ ॥
 पर्व्वरिक्ताष्टमी पष्टी प्रतिपद्द्वादशी तिथिः ।
 वर्जनीयाः शुभाःकेचित् पूर्णश्च द्वादशीं विदुः ॥ १४९ ॥

वनारमसंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिद्द्वलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च २) देयः । अन्यैर्ग्रा-
हाशयैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययश्च २) देय इति ॥

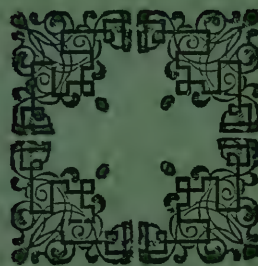
तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

ख० आ०

सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रह अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६ ६	६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागोडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड २)	५ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वानुक्रमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(बृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४ ४	४ ०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुत्रासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८ ८	८ ०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३ ३	३ ०
दुष्टटीका खण्डानि ४	४ ०

पातञ्जलदर्शनम् । श्रीरामानन्दयतिकृतमणिप्रभाऽऽख्यवृत्तिः स०	१	५
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमदन्नभट्टप्रणीता खण्डानि	६	६
रसमञ्जरी । व्यङ्ग्यार्थकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख०	३	३
भेदधिकारः व्याख्यासहितः श्रीमदप्यदीक्षितकृत उपक्रमप-		
राक्रमसहितः खण्डे	२	०
बोधसारो नरहरिकृतः तच्छिष्यदिवाकरकृतटीकया स० ख०	५	५
ब्रह्म सूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।	१	०
दैवज्ञकामधेनुः अर्थात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।	२	०
श्रीमदणुभाष्यम् । श्रीश्रीवल्लभाचार्यविरचितम् ।		
गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमजी महाराजविरचितभाष्यप्रकाशाख्य-		
व्याख्या समेतम् ।	३	०

ब्रजभूषण दास और कम्पनी
चांदनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस

BENARES SANSKRIT SERIES;

A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE

PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF

R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND

G. THIBAUT, Ph. D.

No. 116.

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्यनामकेमहाविहारेऽध्युषितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताअनवमदर्शीसङ्गराजवरेण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKÂMADHÊNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadarsî Saṅgharâja
Mahâsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev. C. A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sailabimbârâma" Vihâra,

DODANDUWA, CEYLON

& Seetarama Upâdhyaya, Sanskrit College Benares.

Fasciculus III.

BENARES:

Published by the Proprietors Messrs. Braj B. Das & Co.,

AND SOLD BY H. D. GUPTA,

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depôt.

Printed at T. P.W. & the Vidyâ Vilâs Press,

BENARES.

1906.

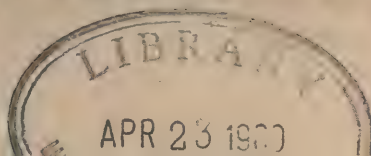
APR 23 1907

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	०	४
गोलप्रकाशः	२	८
गंगालहरी	०	१
गुरसारणी	०	४
जातकतत्त्वम्	०	१२
तत्त्वदीप	०	१
तर्कसंग्रहः	०	१
दत्तकमीमांसा	०	८
धर्मशास्त्रसंग्रहः	०	१
धातुपाठः (शिला -)	०	२
धातुरूपावली	०	२
नैषध चरित नारायणी टीका टाइप	४	०
परिभाषापाठः	०	१
पाणिनीयशिक्षा भाष्यसहिता	०	२
प्रथम परीक्षा	०	२
प्रथमपुस्तक हिन्दी	०	१
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	०	४
बीजगणितम् (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	८
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	१	०
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	०	४
लघुकौमुदीभाषाटीका	४	०
लक्षणावली	०	२
लालावती (म० म० पं० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	०
वसिष्ठसिद्धान्तः	०	१
विष्णु सहस्रनाम	०	१
शब्दरूपावली	०	१
शृङ्गार सप्तशती	१	८
समासचक्रम्	०	१
समासचन्द्रिका	०	१
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	३	०
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	०	८
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	०	६
सिद्धान्तकौमुदी	३	०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	३	०
उपसर्गवृत्ति	०	१
श्रेत्रकौमुदी	०	६
श्रेत्रसंहिता	२	०

स्त्रीणां वारादयश्चेन्दोर्विप्राणान्तु शुभा रवेः ।
 क्षत्रियाणां क्षमासूनोः पातङ्गेर्वैश्यशूद्रयोः ॥ १५० ॥
 आधानजन्मनक्षत्रवैनाशिकगते विधौ ।
 अष्टमं राशिमाप्ते च क्षौरं मृत्युकरं भवेत् ॥ १५१ ॥
 आकोकेरश्च मत्स्यश्च बुधशुक्रेन्दुराशयः ।
 सर्वेषां सिद्धिदातारः शुभवारादयादयः ॥ १५२ ॥
 चित्तविक्रमपुत्रस्त्रीधर्मकर्मायगः शशी ।
 चरे चन्द्रज्ञजीवाश्च क्षौरे सौभाग्यसाधकाः ॥ १५३ ॥
 त्रिषडायगताः पापाः शुभाः संशुद्धमष्टमम् ।
 यमभार्गवभौमाख्याः सप्तमस्थाः शुभच्छिदः ॥ १५४ ॥
 क्षौरं यात्राविधानञ्च पुत्रस्य पितृजन्मनि ।
 भयं विघ्नप्रदं प्राहुः कुमार्यो मातृजन्मनि ॥ १५५ ॥
 अभ्यङ्गभुक्तियात्राषु स्नाने वा भूषितेऽपि वा ।
 सन्ध्यानिशासु संग्रामे क्षौरं नेष्टुं निरासने ॥ १५६ ॥
 शासने राजविप्राणां व्रतान्ते मृतसूतके ।
 बन्धमोर्क्षे च दीक्षायां क्षौरं नात्र विचार्यते ॥ १५७ ॥
 अशुभर्क्षे कृते क्षौरे कुर्यादक्षिप्रं पुनः शुभे ।
 पञ्चगव्येन मधुना केशान्निर्व्वापयेद् बुधः ॥ १५८ ॥
 दर्शे प्रतिपदष्टम्योर्मासस्त्रीतैलसेचनात् ।
 चतुर्दश्यां तथाष्टम्यामाहुरायुक्षयम्बुधाः ॥ १५९ ॥
 पञ्चदश्यां चतुर्दश्यामष्टम्याञ्च त्रिजन्मसु ।
 क्षौरं व्यवायं तैलञ्च वर्ज्येदन्तधावनम् ॥ १६० ॥
 राजकार्यनियुक्तानां नटानां रूपजीविनाम् ।
 शत्रुरोमनखच्छेदे नास्ति कालविशिष्टता ॥ १६१ ॥

१ स्वरेचक्षत्रजीवाश्च । २ निर्वापयेत् ।

न तेषामपि कालोऽस्ति क्षुरं निसं स्पृशन्ति ये ।
 दन्तधावनमिच्छन्ति व्रतीनां प्रतिवासरम् ॥ १६२ ॥
 शुक्रार्कवारावन्येषां विहितौ दन्तधावने ।
 गुरुभृगुर्वा शीतांशुरुदयस्थो बलान्वितः ।
 यद्युपचयगो लग्नाच्चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६३ ॥
 सशुक्रे सवुधे कुम्भलग्ने व्ययगते रवौ ।
 त्रिकोणगे गुराविन्दौ चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६४ ॥
 भवव्ययोदयेष्वर्कबुधशुक्राः यदा स्थिताः ।
 चन्द्रे शुभांशके केन्द्रे चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६५ ॥
 सुमनोक्षतदुर्वर्कं तोयमभ्यक्षमस्तके ।
 ध्यात्वा भगवतीं लक्ष्मीं जपमेवमुदीरयेत् ॥ १६६ ॥
 पालयन्तु सुराः सर्वे त्वामविघ्नं शतायुषा ।
 ऋद्ध्या कान्सा धिया स्मृत्या निसं त्वामपि वर्द्धयेत् १६७
 पान्तु सन्ततमेव त्वां प्रसन्ना देवमातरः ।
 दीर्घमङ्गलसयुक्ता यूना त्वं सुभगा भव ॥ १६८ ॥
 पुंसस्त्रियश्च क्रमशोऽभिमन्य
 समङ्गलं दक्षिणपाणिनैव ।
 प्रदक्षिणं मूर्द्धललाटशङ्खे
 सुप्रस्पृशेत्तं निशितक्षुरेण ॥ १६९ ॥
 धात्रीभृङ्गरसं प्रस्तं तैलञ्च क्षीरमाढकम् ।
 यष्ट्याञ्जनफलं तैलं तद्व केशाक्षिशिरोहितम् ॥ १७० ॥
 तटाककूपशुद्धिश्च गजदन्तनिकृन्तनम् ।
 नौकादीनां जले क्षेपः क्षौरयोगवदिष्यते ॥ १७१ ॥
 इति चौरविधिः ।

इति कौमारदशाविधानं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ।

—:०००:—

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शिक्षादशासमुचितं क्रमशो विधानं
 वक्ष्यामि सम्प्राप्तिं समाहृतमल्पमत्र ।
 आच्छादनोपनयनाध्ययनानि सम्य
 गावर्तनं वितरणञ्च गवां द्विजेभ्यः ॥ १ ॥
 प्रभूतवस्त्रदाश्विनी भरण्यथापहारिणी ।
 प्रदह्यतेऽग्निदैवते प्रजेश्वरेऽर्थसिद्धयः ॥ २ ॥
 मृगे तु मूषिकाद्रयं व्यसुत्वमेव शङ्करे ।
 पुनर्वसौ शुभागमस्तदग्रहे धनैर्युतः ॥ ३ ॥
 भुजङ्गमे विलुप्यते मधामु वैरमादिशेत् ।
 हयाह्वये नृपाद्रयं धनागमं तथोत्तरे ॥ ४ ॥
 करणेकर्मसिद्धयः शुभागमश्च चित्रया ।
 शुभाश्च भोज्यमनिले विदैवते सुहृद्द्युतिः ॥ ५ ॥
 सुहृत्प्रियश्च मित्रभे तदग्रहेऽम्बरक्षयः ।
 जलप्लुतिश्च नैर्ऋतौ रुजो जलाधिदैवते ॥ ६ ॥
 मृष्टमन्नमापि विश्वदैवते वैष्णवे भवति नेत्ररोगिणं ।
 द्रव्यधान्यनिचयस्तु वासवे वारुणे विपकृतं महद्भयम् ॥ ७ ॥
 भाद्रपदे सलिलेन भयं स्यात्तत्परतश्च भवेत् सुतलब्धिः ।
 रक्तयुतं कथयन्ति च पौष्णे वासकवस्त्रनवत्वविधाने ॥ ८ ॥
 विजीर्णमाद्रं मलिनान्तनीयो रवीन्दुमन्दाक्षितिपुत्रवारे ।
 आच्छादितं नूतनवस्त्रमन्यवारे शुभत्वाय चिराय च स्यात् ॥ ९ ॥

१ विजेभ्यः । २ द्युती । ३ वासव । ४ रक्तयुति ।

प्रतिपद् द्वादशी रिक्ता षष्ठी विष्टिविर्वर्जिताः ।
 तिथयःशुक्लजाः शेषाः शोभना वस्त्रधारणे ॥ १० ॥
 सिंहालिमकराजास्त्रैर्वर्जिताःराशयः शुभाः ।
 त्रिपढायगताः पापाः शुभाःकेन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ११ ॥
 रिःफं परिभवस्थानं हित्वा सर्व्वत्र चन्द्रमाः ।
 शुभांशस्थः शुभैर्दृष्टः शोभनो नूतनाम्बरे ॥ १२ ॥
 नृपप्रसादे दीक्षायां विवाहे च न दृश्यते ।
 अविचारितकालानामाच्छादनविधिं नृणाम् ॥ १३ ॥
 वस्त्रस्य कोणेषु भवन्ति देवाः
 नरास्तु पासान्तदशान्तमध्ये ।
 शेषास्त्रयश्चापि निशाचरांश
 स्तथैव शय्याशनपादुकानाम् ॥ १४ ॥
 लिप्ते महीगोमयकर्द्दमाद्यैः
 छिन्नप्रदग्धे स्फुटिते च विद्यात् ।
 पुष्टन्नचेदल्पतरश्च भुक्ते
 पापं शुभं वा फलमुत्तरीये ॥ १५ ॥
 रुद्रार्क्षशांगेष्वथवरश्य मृत्युः ।
 पुंजन्मतेजश्च मनुष्यभागे ।
 भागेऽमराणामथ भोगवृद्धिः
 प्रान्तेषु सर्व्वत्र वदसनिष्ठम् ॥ १६ ॥
 छत्रध्वजस्वस्तिकवर्द्धमान
 श्रीवृक्षकुम्भाम्बुजैतोरणाभा ।
 छेदाकृतिर्नैर्ऋतिभागगपि
 पुंसां विधत्ते न चिरेण लक्ष्मीम् ॥ १७ ॥

विधिरेप समो नूतनकम्बलस्तरणादिके ।

विशेषोऽत्रकलत्रस्थो देवमन्त्री न शोभनः ॥ १८ ॥

इत्याच्छादनविधिः ।

—○—

आपटुं पञ्चमादूर्ध्वं वर्षादादशमादद्विजम् ।

एकादशाब्दे राजन्यं वैश्यं वा द्वादशे तथा ॥ १९ ॥

उपनेतुमुपाध्यायैः कालयोगोऽयमीरितः ।

अतिषोडशिको विप्रो नोपनेयः कदाचन ॥ २० ॥

क्षत्रियो विंशतेरूर्ध्वान्न वैश्यः पञ्चविंशकात् ।

प्रशस्तवृषणाभ्येते वृषला एव सम्मताः ॥ २१ ॥

अयन्तूपनयो नाम यज्ञसूत्रनिवेशनम् ।

द्वितीयजन्मवत्प्रोक्तं व्रतोपादानमित्यपि ॥ २२ ॥

सितेज्यमूढबालत्वं वृद्धता दक्षिणायनम् ।

अधिमासश्च वर्ज्यः स्यात् कृष्णे चान्तिमपञ्चकम् ॥ २३ ॥

प्रतिपत्पर्व्वरिक्ताभिर्व्वर्जितास्तितथयः शुभाः ।

शुभाः सौम्येन्दुजीवानां वारवर्गोदयादयः ॥ २४ ॥

त्रिपूत्तरेषु रोहिण्यां हस्ते पौष्णे पुनर्व्वसौ ।

वासवत्वाष्ट्रसौम्येषु श्रेष्ठस्तूपनयो मतः ॥ २५ ॥

मेघे भवति वा कुष्टी वित्तविद्यार्ज्जितो वृषे ।

मिथुने वेदार्थदर्शकः कर्क्या नित्यं षडङ्गवित् ॥ २६ ॥

शिल्पकर्मकरः सिंहे षष्ठे भवति पण्डितः ।

तुलायान्तु वणिग्घातिं काण्डप्लुष्टोऽथ वृश्चिके ॥ २७ ॥

सर्व्वत्र प्रजितश्चापे शून्यवृत्तिः मृगे तथा ।

राजप्रेष्यकरः कुम्भे मीने शास्त्रार्थपारगः ॥ २८ ॥

दुःस्थःसुखी जडो मूर्खो जयी रुग्णोऽतिमृत्युभाक् ।
 दुःखी दुर्वचनःश्रीमान् भीतो व्याधिःसुभानुना ॥ २९ ॥
 शान्तःसुखी शुभः शुद्धो रुग्णः पीतो महामयः ।
 धर्मकृत् भूर्जितस्तुष्टः साधुव्याधिःशुभेन्दुना ॥ ३० ॥
 दुर्गमः सुखितस्तप्तो विपन्नो मुदितः प्रियः ।
 आर्त्तः शोकी भयी रूपी दीनाङ्गः क्षितिसूनुना ॥ ३१ ॥
 विना षष्ठाष्टमं जीवसौम्यौ सर्वत्र शोभनौ ।
 सर्वत्रेष्टः सितस्यक्ता सप्तमं षष्ठमष्टमम् ॥ ३२ ॥
 हीनःप्रीतोऽधिरोगश्च मूर्खो ज्ञानी महाभयः ।
 मृत्युभाग् दुःखितःक्लिष्टःसुखी दुःखी च भङ्गुरः ॥ ३३ ॥
 त्रिषडायं विना राहुकेतू सर्वत्र दूषणौ ।
 अष्टमस्थानगाःसर्वे द्युरायुःक्षयं ग्रहाः ॥ ३४ ॥
 कुष्टी क्षयी ज्वरार्त्तश्च बुद्धिमान् स्वकुलोत्तमः ।
 शिक्षितःसुव्रतश्चेति लग्नस्थैर्भाष्करादिभिः ॥ ३५ ॥
 बुधार्कशुक्राः कर्मायलग्नगाः क्रमशो यदा ।
 चन्द्रःशुभांशके योगः शुभश्चोपनये मतः ॥ ३६ ॥
 मेषगोर्कर्कटप्राप्ताः भानुशुक्रेन्दवो यदा ।
 यमोदये भवेद्योगो द्विजोपनयने शुभः ॥ ३७ ॥
 नानामङ्गलदूर्येण पुण्याहपदपूर्वकम् ।
 शिशुर्मन्त्रसमुच्चारैरुपनेयं पुरोधसा ॥ ३८ ॥
 इत्युपनयनविधिः ।

—○—

अथोपनयनादूर्ध्वं विद्यारम्भः शुभः शिशोः ।
 कन्यासमागते भानौ ततो मासत्रयं शुभम् ॥ ३९ ॥
 ताराश्चतस्रः सौम्याद्यास्तिस्रो हस्तादिकास्तथा ।
 मैत्राभिहरयःपूज्याः विद्यारम्भे मनीषिभिः ॥ ४० ॥

उत्तराणां त्रयं पौष्णं रोहिणीञ्चैव मध्यमम् ।
 वसुवारुणमूलानि शुभदानीति केचन ॥ ४१ ॥
 मूलं वशिष्टमुनिना शास्त्रारम्भे निराकृतम् ।
 पर्वरिक्ताष्टमी षष्ठी द्वादशी प्रतिपत्तथा ॥ ४२ ॥
 गर्हिता विबुधैः केचित् पूर्णमिष्टतमा विदुः ।
 केचिन्नेच्छन्ति निपुणाः सप्तमीं च त्रयोदशीम् ॥ ४३ ॥
 शुभदुष्टः शुभांशस्थश्चन्द्रस्तत्रापि दोषनुत् ।
 मन्दमाहेययोर्नेन्द्राद्वारवर्गोदयादयः ॥ ४४ ॥
 मध्यमाः रविशीतांश्वोः शेषाणामुत्तमाः स्मृताः ।
 चरस्थिरोभयाः पङ्क्त्या मध्यमाधमपूजिताः ।
 अष्टमं शुद्धमिच्छन्ति केचित् पञ्चममेव वा ॥ ४५ ॥
 त्रिपढायगताः पापाः शुभाः सौम्याश्च कण्टके ।
 शस्त्रशिक्षाहिता मित्रविष्णुत्रयरवीश्वराः ॥ ४६ ॥
 गुरुभार्गववाराद्याः विदोपास्तितथोऽपि च ॥
 चित्राश्विरविशक्राश्च परघातविधौ शुभाः ।
 मूलाश्वपितरश्चापशिल्पेभौमार्कवारयोः ॥ ४७ ॥
 कुन्ताभिधुरिकाभ्यासे वाजिवारणविग्रहे ।
 मल्लाङ्गकारशिक्षासु महानसविधौ तथा ॥ ४८ ॥
 पौष्णश्रवणरोहिण्यां सौम्यं वायूत्तरत्रयम् ।
 रुद्रतिष्ये तु शुभदे सौरभ्यकरणेषु च ॥ ४९ ॥
 आश्वनीचाश्वीशिक्षासु गजशिक्षासु सोमभम् ।
 तयोरोरारोहणे पौष्णं हरिर्ब्रह्मोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥
 खरोष्ट्रमहिषादीनां शिक्षने च यमात्त्रयम् ।
 हयानां वारुणाश्विन्यौ व्यवयेषु शुभप्रदौ ॥ ५१ ॥
 'भेरितालादिशास्त्रेषु भरतेषु विशेषतः ।

हस्तस्तिष्यस्तथादित्यः सङ्गीते सौम्यभं शुभम् ॥ ५२ ॥
 सार्पाशाकुनिकज्ञाने वेदशास्त्रेषु रोहिणी ।
 वैष्णवं चौरमायादौ चित्रा स्याच्चित्रकर्मणि ॥ ५३ ॥
 धर्मशास्त्रेषु विस्वाद्यास्तिस्त्रस्ताराश्च रेवती ।
 योगशास्त्रेऽब्धिमूलार्काः सतर्कसमये शशी ॥ ५४ ॥
 अश्विनी रोहिणी सौम्यस्तिष्यो हस्तादिपञ्चकम् ।
 ज्योतिःशास्त्रे शुभं वैद्ये स्वातिहस्तः पुनर्वसुः ॥ ५५ ॥
 वासवो रेवती सौम्यो रोहिणी तिष्यमित्रभम् ।
 अदितिश्च तथा हस्तः शब्दशास्त्रेषु पूजितः ॥ ५६ ॥
 गणिते रेवतीहस्तपुष्यमित्रेन्दुशङ्कराः ।
 धात्रादिपञ्चकं प्रोक्तं पुराणेषु पुरातनैः ॥ ५७ ॥
 आदित्यवैष्णवस्वातिहस्ताश्विपरमेष्ठिनः ।
 उत्तराणां त्रयं पुष्यं वास्तु शास्त्रे सुपूजितम् ॥ ५८ ॥
 अनुक्तेषु च शास्त्रेषु विद्यादुक्तानुसारतः ।
 अश्विनीपौष्णहस्तास्तु सर्वशास्त्रेषु पूजिताः ॥ ५९ ॥
 हस्तर्क्षे तु बुधस्यांशे वर्तन्ते ज्ञेन्दुभास्कराः ।
 बुधवारे च तल्लग्रे योगः सारस्वतो मतः ॥ ६० ॥
 चन्द्रार्कज्ञदिने वारनाथे लग्ने बुधांशके ।
 हस्तर्क्षस्य यदा योगस्तदा वागीश्वराह्वयः ॥ ६१ ॥
 स्वात्युच्चे लग्नगो भानुः ज्ञसितौ वृषमीनगौ ।
 वर्गोत्तरगतौ यद्वा योगो वागीश्वराह्वयः ॥ ६२ ॥
 बुधोत्तरे गुरोरंशे केन्द्रगा ज्ञार्कभार्गवाः ।
 त्रयोदश्यां यमे लग्ने योगो बुद्धिप्रबोधकः ॥ ६३ ॥
 कर्का पञ्चमभागस्थे गुराबुदयगे तदा ।
 गुरोर्वारिद्व्यहोरायां योगो जाड्यहरो मतः ॥ ६४ ॥

लये बुधांशकस्थश्चेदिन्दुशार्कबुधोदये ।
 बुधवारेऽस्य होरायां योगो मोहविनाशनः ॥ ६५ ॥
 अनुक्ता ये ग्रहास्ते च स्वात्युच्चोदयगाः यदा ।
 स्ववारे च स्वहोरायां योगाः स्युः ज्ञानसाधकाः ॥ ६६ ॥
 वारनक्षत्रयोगाः ये शुभास्तत्र दिनाधिपे ।
 लग्नगे तस्य होरायां योगो मूगप्रभाषकः ॥ ६७ ॥
 वाणीं गणेशञ्च गुरुञ्च भक्त्या
 सम्पूज्यमाना बलिभिः प्रभूतैः ।
 कृताभ्यनुज्ञे गुरुणारभेत
 शास्त्राणि पूर्वाभिमुखः कुमारः ॥ ६८ ॥
 यथोक्तयोगसद्भावे नात्र दोषं विचारयेत् ।
 इन्दोर्वारे पराह्णे च विद्यामुक्तिर्विधीयते ॥ ६९ ॥
 इत्यध्ययनविधिः ।

— ००० —

समावर्त्तविधिर्नाम स्नानरोमछिदादयः ।
 विद्यान्ते च व्रतान्ते च विधिरेष विधीयते ॥ ७० ॥
 आदित्यसौम्यसावित्र्यमत्र तिष्योत्तरत्रयम् ।
 रोहिणीश्रवणपुष्या सौम्यवारोदयादयः ॥ ७१ ॥
 द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी तथा ।
 दशमी द्वादशी शस्ता विशेषेण त्रयोदशी ।
 नृपाणां पूज्यते षष्ठी वैश्यानां दशमी तथा ॥ ७२ ॥
 इति समावर्त्तनविधिः ।

— ० —

एष षोडशिको भूत्वा प्रविश्य गृहमेधिताम् ।
 इष्टापूवर्त्तविधानञ्च गोदानञ्च समाचरेत् ॥ ७३ ॥

ब्रह्माविष्णुमहेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।
 विदोपास्तिथयश्चात्र चरलग्नश्च पूजितम् ॥ ७४ ॥
 ऋक्षेषूर्ध्वमुखेष्वेव चरलग्ने शुभोदये ।
 शुभवारेषु होरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥
 केशरं दृहतीमूलं गोजीयाष्टिकणोत्पलम् ।
 साजाक्षीरं सतैलं तन्मृक्षणं रोमजन्मकृत् ।
 शीर्यमानेषु केशेषु स्थापनञ्च भवेदिदम् ॥ ७६ ॥
 तैलं वाचा शिलातालमञ्जिष्ठाभिः सुसाधितम् ।
 हरेदस्थानजन्मानि रोमान्युन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥

इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षावधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

षड्विंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैः प्रणीतमधुना खलु तन्त्रजातं
 संहस्र यौवनदशाविधिमारभिष्ये ।
 सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्वलिदानपूर्वं
 प्राणिग्रहश्च नरराजसुताभिषेकः ॥ १ ॥

विवाहोचितनक्षत्रे दम्पसोरनुकूलके ।
 सुमुहुर्त्ते शुभे वारे प्रशस्तविहगोदये ॥ २ ॥
 पूर्वपक्षे च पूर्वार्द्धे पूर्वयामार्द्धके बुधः ।
 स्नातः शुचि सरिच्चीरे देवतायतने ऽपि वा ॥ ३ ॥
 गोमयैर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् पञ्चहस्तकम् ।
 कल्पयेत्स्वस्वचिह्नेन दिक्पालान् दिक्चतुष्टये ॥ ४ ॥

मध्ये ब्रह्माणमाधाय क्रमशस्तान् समर्चयेत् ।
 इन्द्रः सुरभितृप्तः स्याद्यमः पुष्पेण मोदते ॥ ५ ॥
 वरुणो धूपतृप्तः स्यात् सोमो दीपेन तृप्यति ।
 ब्रह्मा तु सर्वैरेतैश्च पूर्णकुम्भैश्च तण्डुलैः ॥ ६ ॥
 पयोदधिघृताभ्यक्तान् पिण्डान् शाल्योदनान् हितान् ।
 कुक्कुटाण्डप्रमाणांस्तान् पञ्चपांश्च सुयोजयेत् ।
 जलसम्प्रेक्षणञ्चैव स्वस्वमन्त्रैर्विधीयते ॥ ७ ॥
 ओं दीर्घायुःसुमङ्गला च इन्द्रदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं चिरं तिष्ठतु दीर्घायुर्याम्यदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं भद्रो वरुणदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं श्रेयः सौम्य दिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं पुत्रपौत्रवृद्धिः स्याच्चतुर्मुखेभ्यः स्वाहा ॥
 अङ्गताकङ्कताश्चैव कुन्द्रपुत्रास्तथैव च ।
 वायसा ब्रह्मपुत्राश्च बलिं गृह्णन्तु ओन्नमः ॥ ८ ॥
 प्रणम्य मन्त्रेणानेन दूरे स्थित्वा निरीक्ष्यताम् ।
 प्रथमग्रस्तपिण्डेन तत्र विद्याच्छुभाशुभम् ॥ ९ ॥
 ऐन्द्रे पुत्रविट्पुत्रवृद्धिः स्याद्याम्ये भर्तृविनाशनम् ।
 वारुणे कुलनाशः स्यात् सौम्ये स्यात् पुत्रपौत्रकम् ॥
 शुभं ब्रह्मे बहुविधं विनिश्चितं विनिर्दिशेत् ॥ १० ॥
 पुमान्नाममयः स्थूलः सर्वेषां प्रियदर्शनः ।
 बलिभुक् प्रथमं ग्रासि सर्वस्मिन्नतिदोषदः ॥ ११ ॥
 सर्वत्र शुभकार्ये च युद्धे बन्धविमोक्षणे ।
 इदं विधानमुद्दृष्टं सममेव पुरातनैः ॥ १२ ॥

इति वायसबलिविधिः ।

दैवज्ञं सुखमासीनं सम्पूज्यादौ यथावलम् ।
 दम्पसोराख्यया सार्द्धं सकृत् पृच्छेच्छुभाशुभम् ॥ १३ ॥
 तत्कालवाक्ये केन्द्राभ्यां ततो ज्ञात्वा शुभाशुभम् ।
 त्रिकालज्ञा इवाचष्टे दैवज्ञः शास्त्रचक्षुषा ॥ १४ ॥
 लग्ने पापग्रहैर्युक्ते नीचशत्रुग्रहस्थिते ।
 अष्टमे सप्तमे चैव दम्पसोर्न शुभस्तदा ॥ १५ ॥
 पापयुक्तोदयाच्चन्द्रः पष्टे वा अष्टमे स्थितः ।
 विवाहसमयान् मृत्युं दद्यादब्देऽष्टमे तयोः ॥ १६ ॥
 मशलग्ने यदा चन्द्रस्तस्मात् पष्ठाष्टमे कुजः ।
 अष्टाब्दैर्मनुजो याति यमालयमपुत्रकः ॥ १७ ॥
 लग्नाष्टमे यदा पापा रिपुनीचनिरीक्षिताः ।
 विधवा सा भवेत् कन्या लग्नं पापयुतं यदि ॥ १८ ॥
 नीचस्थः शत्रुसंहृष्टः पापः पञ्चमगो यदि ।
 कुलटा सा भवेत् कन्या मृतपुत्राथवा भवेत् ॥ १९ ॥
 स्थितौ यदेन्दुमाहेयौ लग्नसप्तमयोः क्रमात् ।
 यमालयं तदा याति सप्तमे मासि मानवः ॥ २० ॥
 सप्तमं यदि शून्यं स्यात् दुर्बलं दुर्ग्रहे क्षितम् ।
 सौम्यग्रहदृशा हीनं भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ २१ ॥
 मन्दे सप्तमराशिस्थे पापशत्रुनिरीक्षिते ।
 कन्यैव विधवा भूत्वा जरामपि च गच्छति ॥ २२ ॥
 पापः पञ्चमराशौ चेद्वन्ध्या वा पुत्रनाशिनी ।
 नीचारिराशौ पापश्चेद्वीतपुष्पा भवेद्बधूः ॥ २३ ॥
 पुत्रस्थेषु शुभेष्वेषु बहुपुत्रवती भवेत् ।
 स्वर्क्षतुङ्गत्रिकोणेषु तत्पुत्राः बहुजीविनः ॥ २४ ॥
 इतिविवाहप्रश्ने शुभाशुभनियमः ।

शुभाशुभमिति ज्ञात्वा प्रश्नकेन्द्रेण दैवीवत् ।
 अतःपरं दिनादीनि क्रमादेव निरूपयेत् ॥ २५ ॥
 जन्मसम्पद्विषयक्षेमः प्रत्यरिः साधको वधः ।
 मित्रं परममित्रञ्च जन्मर्क्षादिः पुनःपुनः ॥ २६ ॥
 चरक्षेमनुकूलञ्चेत् शुभं स्त्री जन्मतारकात्
 त्रिजन्मताराः क्रमशश्चोत्तमाधममध्यमाः ॥ २७ ॥

इतिदिननियमः ।

— ०० —

*सौम्यादिभत्रयमरुत्तुरगान्सहस्ता
 मित्रान्त्यविष्णुसहितानि नवामराणाम् ।
 पूर्वोत्तरत्रिकयमेशविधातृभानि
 प्रादुर्नृणामितिभुवामपराणि तज्ञाः ॥ २८ ॥
 बहुशुभविधिरेकजातिभे स्यात्
 नरसुरभे यदि मध्यमन्तु नश्यात् ।
 असुरसुरगणे विनाशयोगोऽ
 दितिसुतमानुषभे च सर्वनाशः ॥ २९ ॥

इति गणनियमः ।

— ००० —

† चतुर्थसप्तमर्क्षश्च दशमर्क्षं त्रयोदश ।
 षोडशे कूनविंशर्क्षं द्वाविंशत्पञ्चविंशभं ।
 सप्तविंशति नारीभान्माहेन्द्रः शुभमेधते ॥ ३० ॥

इति माहेन्द्रनियमः ।

— ००० —

* सौम्यादितिद्वय । † चतुर्थतश्चतुर्थञ्चेत् कन्यकक्षान् पुनः पुनः ।
 पुरुषार्क्षं शुभं विद्या दन्यथा सर्वनाशनः ।

आदित्यहस्तश्रवणाश्वितीष्यमित्रार्यमप्रोष्टपदानि पुंसः ।

षण्डस्य भूलं शतभञ्च सौम्यशेषास्त्रियः षोडशतारकाः स्युः ३१

स्त्रीपुंसोः स्वस्वनक्षत्रं विवाहे शुभसाधनम् ।

मध्यमः षण्डयोगः स्याद् वैपरीत्यं विरोधकृत् ॥ ३२ ॥

इति पुन्नक्षत्रम् ।

—०००—

वार्तमेतदशास्त्रज्ञैः कथञ्चित् परिकल्पितम् ।

त्रयोदशदिनादुर्द्ध स्त्रीदीर्घं शुभमिष्यते ॥ ३३ ॥

इति स्त्रीदीर्घनियमः ।

—०—

तुरङ्गमश्च मातङ्गो मेषी सर्पश्च पन्नगी ।

श्वा विडालश्च वस्तश्च मार्जारी मृषिकाखवः ॥ ३४ ॥

वृषभो महिषी व्याघ्री लुलायो व्याघ्रकामिनी ।

मृगी कुरङ्गी च शुनी कपिर्धेनुः प्लवङ्गमः ॥ ३५ ॥

नारी च सारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।

करिणीति क्रमादेता योनयश्चाश्विभादितः ॥ ३६ ॥

दम्पत्योरेकयोनित्वं सम्पत्यै निर्दिशेद्बुधः ।

मध्यमं भिन्नयोनित्वं दोषकृच्छत्रुयोनिता ॥ ३७ ॥

स्वनक्षत्रसमुद्दृष्टं साधितं योनिमेव च ।

नाद्यान्नपीडयेन्नित्यमायुष्कामी बुधो नरः ॥ ३८ ॥

इति योनिनियमः ।

—०००—

द्विचतुर्दशपट्टैश्च द्वादशाष्टमराशिभिः ।

विना शेषा हिताय स्युरन्योन्यममृतोपमाः ॥ ३९ ॥

विनापष्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पत्योः शुभमित्युक्तं सारस्वतमते पुनः ॥ ४० ॥

राशिर्यदि च दम्पत्योस्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बवृद्धिदौ स्यातां यदि चाष्टमसप्तमौ ॥ ४१ ॥

इतिराशिनियमः ।

—○—

सुहृदौ यदि दम्पत्योर्भवने यौ हिताय तौ ।

मध्यमौ मध्यमौ प्रोक्तौ वैरिणौ वैरिकारणौ ॥ ४२ ॥

इतिराश्यधिपतिनियमः ।

—○—

मेषस्यालिहरीवश्यं वृषे कर्कटतैलिनौ ।

यमस्य कन्यकावश्यं कर्किनश्चापवृश्चिकौ ॥ ४३ ॥

तुला सिंहस्य कन्यायां यममत्स्याबुदीरितौ ।

द्यूकस्य मृगपार्थोना वलिनः कर्कटो भवेत् ॥ ४४ ॥

चापस्य मीनो नक्रस्य मेषकुम्भाबुदीरितौ ।

मेषःकुम्भस्य वश्यं स्यान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिन्यामानसोख्यानां दम्पत्योर्वश्यराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति वश्यनियमः ।

—○○○—

पादस्थिता मघामूलपौष्णाश्वीन्द्रभुजङ्गमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमित्रोपान्तभगाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादित्यार्यमाजाग्निविश्वकाः ।

वाटुस्थिता हरिब्रह्मशिवार्काम्बुधिवायवः ॥ ४८ ॥

मूर्द्धस्थितास्त्रयस्तत्र चित्रावसुहिमांशवः ।

इत्येवं क्रमशो ज्ञेयाः सप्तविंशतितारकाः ॥ ४९ ॥

दम्पत्योस्तारकाद्वन्द्वमेकरेखागतं यदि ।

तदा महाभयं विद्याद्रेखान्तरगतं शुभम् ॥ ५० ॥

पादवेधे च पान्थत्वमुखवेधे च रोगिना ।

नाभिवेधेऽप्यपुत्रत्वं बाहुवेधे दरिद्रता ॥ ५१ ॥

मूर्द्धवेधे भवेन्मृत्युरेवमाह वृहस्पतिः ।

केचिद् गर्गादयः प्राहुः सर्वत्र मरणं ध्रुवम् ॥ ५२ ॥

इति रज्जुनियमः ।

—०००—

मरुद्विधिर्वह्नियमेन्द्रदश्रराधानुराधा खलु पूर्वसूत्रे ।

हरीशविश्वादित्तिचन्द्रशक्र चित्राभिमूलाक्षितयोर्द्वितीयं ॥ ५३ ॥

उत्पान्त्यभाग्यार्थमहस्तपौष्ण सजैकपाद्वाद्धिमधास्तृतीये ।

एकत्रसूत्रे प्रतितन्नशस्ता जन्मर्क्षयुगे मिथुनस्य वेधः ॥ ५४ ॥

पूर्वत्र सूत्रे मरणं द्वितीये गर्भर्क्षयोऽन्यत्र धनप्रणाशः ।

एवं विवाहे विधिवद्विदध्याच्छुभाशुगं वेधकलक्षणेषु ॥ ५४ ॥

इति वेधकनियमः ।

—०००—

पृथिवी वारिहृत्भूकपवनाकाशभौतिकाः ।

ताराभूतर्तुवाणर्तुपञ्चकस्तुरगादिकाः ॥ ५५ ॥

दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकभूते शुभावहम् ।

प्रीतिकृन्मित्रभूते च वैरिभूते विनाशकृत् ॥ ५६ ॥

जलाग्निभूते नाशःस्यान्मित्रञ्चवायुतेजसी ।

सर्वत्रैव नभोभूते न विरोधाय कल्प्यते ॥ ५७ ॥

इति भूतनियमः ।

—०००—

सार्पाच्चतुष्कं याम्यञ्च रौद्रं त्वाष्ट्रात् त्रिकं जलम् ।
 विश्वेन्दुवासवाःपुंसःस्त्रीलिङ्गाः समुदाहृताः ॥ ५८ ॥
 सौम्यवारुणमूलानि नपुंसकदिनानि हि ।
 उभयत्रावशिष्टास्तु पुंलिङ्गास्तारका दश ॥ ५९ ॥
 पुंसि पुंलिङ्गतारा चेत् स्त्रियस्त्रीलिङ्गं यदि ।
 उत्तमं विपरीते स्यादधमो मध्यमोऽन्यथा ॥ ६० ॥

इतिलिङ्गनियमः ।

—000—

ब्रह्मक्षत्रियविदूशूद्रानुलोमप्रतिलोभकाः ।
 अश्वाद्याश्वशततारान्ताः पौनः पुन्येन कीर्तिताः ॥ ६१ ॥
 शेषास्त्रयस्त्रिवर्णानामेकजातौ शुभं मतम् ।
 मध्यमं भिन्नजातौ स्यादधमं प्रतिलोमके ॥ ६२ ॥

इतिजातिनियमः ।

—0—

मरीचिश्च वशिष्टश्चाप्यङ्गिराश्चात्रैरव च ।
 पुलस्त्यः पुलहश्चैव क्रतुश्चेति महर्षयः ॥ ६३ ॥
 अश्विन्यादिषु ताराषु साभिजित्सु यथाक्रमम् ।
 चतुर्भिर्मण्डलैर्योज्यः भुनयोगोऽत्रयोगतः ॥ ६४ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकगोत्रे भवेद्यादि ।
 प्रायशः कलहाय स्याद् भिन्नगोत्रे शुभावहम् ॥ ६५ ॥

इतिगात्रनियमः ।

—0—

भेरुण्डःपिङ्गलःकाकः कारण्डश्च शिखावलः ।
 अश्विन्यादिषु विज्ञेयाश्चत्वारः पञ्च लाभिनः ॥ ६६ ॥

पञ्चमःसप्तलाभी स्यादित्येवं पक्षितारकाः ।

भिन्नपक्षिषु नाशःस्यादेकपक्षिषु शोभनम् ॥ ६७ ॥

इति पक्षिनियमः ।

—000—

प्रथमा नवमी चैव ब्रह्माणीध्वज एव च ।

इन्द्रोरविरथैते षट् प्राचीन्दिशिमुपाश्रिताः ॥ ६८ ॥

द्वितीया दशमी धूमः कौमारी भौम एव च ।

अग्निश्च पडिमे सर्व्वे प्राग्दक्षिणदिशि स्थिताः ॥ ६९ ॥

तृतीयैकादशी सिंहो देवमन्त्री यमस्तथा ।

वाराही च तथैते षट् दक्षिणस्यां दिशि स्थिताः ॥ ७० ॥

चतुर्थी द्वादशी चैव वैष्णवी चन्द्रनन्दनः ।

निरुतिः सारमेयश्च स्थितो दीक्षणपश्चिमे ॥ ७१ ॥

पञ्चमी च त्रयोदश्यां सार्द्धमैन्द्री वृषा तथा ।

वरुणः शुक्रसंयुक्तः पश्चिमान्दिशमाश्रितः ॥ ७२ ॥

षष्ठी चतुर्दशी चैव चामुण्डीकर एव च ।

प्रवनः शिखिना युक्तः पश्चिमोदग्दिशि स्थितः ॥ ७३ ॥

सप्तमी पौर्णमासी च गजो माहेश्वरी तथा ।

शशी वेश्रवणश्चैवमुत्तरस्यां दिशि स्थितौ ॥ ७४ ॥

अमावास्याष्टमी चैव राहुःकाकस्तथेश्वरः ।

महालक्ष्मीरिति प्रोक्ता प्रागुदग्दिशि संस्थिता ॥ ७५ ॥

ब्रह्माणि पूर्व्वदेवीनामस्वाद्यमण्डलैस्त्रिभिः ।

योजनीयास्त्रयश्चान्यं वैष्णव्याधीनमीरितम् ॥ ७६ ॥

तारकास्तुल्ययोगिन्यो दम्पत्योरतिशोभनाः ।

अनिष्टाः भिन्नयोगिन्यो न चिरान्दरणप्रदाः ॥ ७७ ॥

इति योगिनीनियमः ।

—000—

१ पश्चिमोदग्रदिशि स्थिताः ।

आयस्ताराः क्रमात्प्राग्वद्ध्वजधूमादिषु स्थिताः ।
स्वायःसुजातो मध्यस्थे मध्यमस्त्वधमे व्ययः ॥ ७८ ॥

इत्यायनियमः ।

—०००—

देवताराः क्रमात्प्राग्वदिन्द्रवह्यादिषु स्थिताः ।
तुष्टिःसुहृदि मध्यस्थे चोपेक्षा द्वेषणाद्विपौ ॥ ७९ ॥
रविसाग्निहरिच्छन्ति यमं केचित्सुहृत्तमम् ।
यमःसर्व्वत्र वै रीतिर्दृष्टमतिमते पुनः ॥ ८० ॥

इति देवनियमः ।

—०००—

तत्तत्तिथिसमुद्दृष्टदिक्षु यात्रा न शोभना ।
तत्तद्ग्रहसमुद्दृष्टदिङ्मुखो न निपीदतु ॥ ८१ ॥
दिनङ्गणञ्च मोहन्द्रं स्त्रीर्दीर्घञ्चाथ योनयः ।
राशिराश्याधिपोऽवश्यं रज्जुर्वेधस्ततः परम् ॥ ८२ ॥
भूतं लिङ्गञ्च जातिश्च गोत्रम्पाक्षिविधिस्तथा ।
योगिन्यायश्च देवश्च वर्गास्त्वष्टादशोरिताः ॥ ८३ ॥
सर्व्वेष्वेतेषु शास्त्रेषु विवाहःश्रेष्ठसम्मतः ।
नवाधिकेषु मध्यः स्यान्नवोनेष्वधमो भवेत् ॥ ८४ ॥
गणो योनिश्च वेधश्च रज्जुराश्याधिपस्तथा ।
लिङ्गञ्च योगिनीचेति प्राधान्येनेह कल्पिता ॥ ८५ ॥
*क्षेत्रस्यमूलमान्येन मित्रयोश्च परस्परम् ।
सससन्धाविधौ चैवमवश्यं स निरूपयेत् ॥ ८६ ॥
पुमानेकोऽपि नारीणामनेकासां पतिर्यतः ।
साध्वी तु कामिनी तस्माद्योजनोयानुकूलतः ॥ ८७ ॥
विशेषादनुकूलर्क्षे पक्षे वार्द्धिष्णुशीतगौ ।
अर्द्धरात्रे त्रयोदश्यां पञ्चदश्यामथापि वा ॥ ८८ ॥

स्वमनोरथसिद्धयर्थं नानावलिविधानतः ।

जपान्मदनगायत्र्यां कुर्यान्मनसिजार्चनम् ॥ ८९ ॥

ॐ नमो मदनाय *वीतमहेकामदेवाय धीमहे त्वं नो मदनप्रमोदाय स्वाहा

हरिद्रामलकं मुस्ता तुलसी विल्वपल्लवम् ।

दुर्व्रातण्डुलसिद्धार्थं क्रपरं पद्मकेशरम् ॥ ९० ॥

एभिः प्रमाष्टि गात्राणि चत्वारिंशद्दिनानि या ।

सप्तकृत्वं प्रतिदिनं सा कन्या प्राप्नुयात्पतिम् ॥ ९१ ॥

एतदुद्वर्त्तनं श्रेष्ठं श्रीकरं व्याधिपापहृत् ।

यदुक्तं कन्यकायास्तु तद्वरस्यापि शस्यते ॥ ९२ ॥

मेषमत्स्यकुलीराद्यं हित्वा मासचतुष्टयम् ।

शेषास्तु शुभदाः मासाः सौराः परिणये सदा ॥ ९३ ॥

कुम्भमासश्च नेच्छन्ति केचिद्गुरुदृशोज्झितम् ।

उद्वाहकाले सम्भाव्या ग्रहाणामनुकूलता ॥ ९४ ॥

व्रीण्युत्तराणि परमेष्ठिशशाङ्कमूलं

पुण्याश्विगन्धवहीतग्मकरानुराधा ।

वर्द्धिष्णुभद्रतमभावयुतामृतज्ञ

युक्ताः शुभाः परिणये चिरमावहन्ति ॥ ९५ ॥

मृत्युश्च दारिद्र्यमसद्गुणत्वं विरूपतां वैरमथापि दीक्षाम् ।

करोति शीतांशुरिनादियुक्तं कुमारिकायाः न चिराद्विवाहे ॥

केचिदिच्छन्ति जीवेन बुधेनापि समागमम् ।

शशङ्कस्य शुभांशश्च शुभवर्गमुपेयुषः ॥ ९७ ॥

पर्वरिक्ताष्टमीविष्टिपक्षच्छिद्रविर्वाजिताः :

तिथयः सद्ग्रहाणश्च वारवर्गोदयाः शुभाः ॥ ९८ ॥

जारसक्ता च दुर्वृत्ता कुलद्रव्यविवर्द्धिनी ।

कुलटा पुत्रहीना च पतिमातुलपूजनी ॥ ९९ ॥

* क्षेत्रस्य मूल मात्येन ।

* चिदमहे ।

रतिप्रिया धनाढ्या च स्थिरभावविवर्जिता ।
 परसक्ता दुराचारा विना चापोदयं क्रमात् ॥ १०० ॥
 *उढा शेषेषु मेपादिष्वेवम्भवति कन्यका ।
 पूर्वार्द्धे धनुषःपापा परार्द्धे च पतीव्रता ॥ १०१ ॥
 मृत्युरर्थविनाशश्च बन्धुवित्ताप्तिरेव च ।
 भर्तृनाशः सुताभावः पतिलक्ष्मीविवर्द्धनम् ॥ १०२ ॥
 वैधव्यं मरणं धर्मविच्छेदःशोकनाशनम् ।
 बहुलाभो धनसागो लग्नादिगतभानुना ॥ १०३ ॥
 निस्सागो च सुरूपा च प्रिया बन्ध्या च बन्धुनुत् ।
 सपत्नी मरणं प्राप्ता कृपाहीना सुखोत्तरा ॥ १०४ ॥
 धनाढ्या धनहीना च कुमारी क्रमशो भवेत् ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन विवाहे शिशिरत्वपा ॥ १०५ ॥
 धुतमृत्युर्धनसागो धनावाप्तिपरोद्भवः ।
 भर्तृनाशः पतिप्रीतिर्दुष्टिर्लोहिताश्रयः ॥ १०६ ॥
 पतिद्वेषं कठोरत्वं लाभः सर्वव्ययस्तथा ।
 महीपुत्रेण लग्नादिगतेन परिकल्पितः । १०७ ॥
 पतीव्रता शुभा भर्तृपुजिनी बन्धुपूजिता ।
 बहुपुत्रा विनष्टारिर्दुःस्था प्रव्रजिता तथा ॥ १०८ ॥
 दानशौण्डा कृशाङ्गी च धनयुक्ता च दुर्भगा ।
 लग्नादिस्थास्तुना चन्द्रपुत्रेणैवं भवेद्बधूः ॥ १०९ ॥
 प्रिया पतीव्रता दुष्टा सती च बहुपुत्रिणी ।
 निःसपत्नी पतिच्छेत्री मन्दायुष्कातिसुन्दरी ॥ ११० ॥
 शोभना नित्यसश्रीका धनसक्ता च कामिनी ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन स्यादेवं देवमन्त्रिणा ॥ १११ ॥

* उम्मा । १ तस्सहस्वा । २ निश्चागत्य । दद्युस्थाप्रवर्जिता ।
 ३ ऋशशिव ।

शुक्रःसर्वत्र शुभदः पदसप्ताष्टान्तिमं विना ।
 त्रिपदायां विनासौरिं सर्वत्र न शुभप्रदः ॥ ११२ ॥
 अष्टमं शुद्धमेव स्यादिसाह दृढतां पतिः ।
 केचित् सप्तममिच्छन्ति परिशुद्धो विचक्षणः ॥ ११३ ॥
 नरग्रहवलात् स्त्रीणां पुमान्भवति वल्लभः ।
 विपरीतेऽन्यथा भर्तुरर्थादन्यत्र चिन्तयेत् ॥ ११४ ॥
 स्वाहापतिं पुरष्कृत्य समन्त्रेण पुरोधसा ।
 विधेयं विधिना वेदे सोत्सवं पाणिपीडनम् ॥ ११५ ॥
 चतुर्थेऽह्नि विधेयःस्याच्चतुर्थे भौममङ्गलम् ।
 संवेशनविधिश्छात्रसुमुहुर्त्ते विधीयताम् ॥ ११६ ॥
 इति विवाहविधिः ।

—००—

आस्तिको नास्तिको द्वेपी शस्त्रशास्त्रविशारदः ।
 सुजातो धार्मिकःशस्तो राजामानं विधीयते ॥ ११७ ॥
 पुरातनैरुत्तममुत्तरायनं रवौ तथा सिंहगते च मध्यमम् ।
 उदीरितं राजसुताभिषेचने तथा परैर्वृश्चिकमासि च स्मृतम् १८
 ज्येष्ठा श्रेष्ठतमा हरिःकमलजस्त्रीण्युत्तराण्यश्विनी
 तिष्यःपौष्णमथांशुमानितिबुधैरासूतिनां मध्यमम् ।
 अच्छिद्रास्तिथयः शुभा हि नवमी पर्वतराःशीतगु
 र्वादिष्णुश्च विना तुलाजयुवतीः शेषीदयाः पूजिताः॥११९॥
 गोसिंहमिथुनाजाली लग्नं वाशिष्टकीर्त्तितम् ।
 दृहष्पतिमते कुम्भं हित्वा शेषाः स्थिराःशुभाः ॥ १२० ॥
 द्वियीयां दशमोश्चापि वशिष्टः पुनरिच्छति ।
 सिंहासनस्थितश्चन्द्रः पूर्वाह्णश्चाथ शोभनः ॥ १२१ ॥

१ शुद्धवैश्यादित्या ।

वासवादिक्षणं पञ्च कौलवं करणं शुभम् ।
 विष्टिवर्ज्यानि शेषाणि मध्यमानि विदो विदुः ॥ १२२ ॥
 बुधार्कजीवशुक्राणां वारवर्गादयःशुभाः ।
 अधिराजेन्दुयोगाश्च शुभा राजाभिषेचने ॥ १२३ ॥
 त्रिलाभशत्रुगाःपापाः चाष्टमं शुद्धमिष्यते ।
 धनस्थानञ्च संशुद्धं वशिष्टेन प्रकीर्तितम् ॥ १२४ ॥
 कौलवे करणे ज्येष्ठायोगं जीवनवांशके ।
 सूर्यवारे गुरोर्छिन्ने चन्द्रयोगे समागते ॥ १२५ ॥
 नानामङ्गलघोषेण सदैवज्ञःपुरोहितः ।
 मन्त्रेण विधियुक्तेन महीन्द्रानभिषेचयेत् ॥ १२६ ॥
 सर्व्वरत्नमयं हैम मुकुटं धारयेत्तथा ।
 राजचिह्नानि सर्व्वानि सेवेत धरणीपतिः ॥
 कृताभिषेको भुञ्जीत शृणुयाद्धर्मपद्धतिम् ॥ १२७ ॥
 अतीतस्य नरेन्द्रस्य महामासं पुरोधसम् ।
 *महिषीं वाजिनागश्च दैवज्ञञ्च विवर्जयेत् ॥ १२८ ॥
 दैवज्ञमभ्यर्च्यपुरोधसञ्च धनैरनेकैर्जनमर्चनञ्च ।
 दत्त्वा प्रजानामभयञ्च राजा कुर्व्वीत काराशृहमोक्षणञ्च ॥ १२९ ॥
 इतिराजाभिषेकाविधिः ।

इतियौवनदशाविधानं नाम षड्विंशोऽध्यायः ।

सप्तविंशोऽध्यायः ।

संक्षेपतः समुपभोगदशाविधानं
 वक्ष्यामि साम्प्रतमिह प्रकटीकृतास्तु ।

* तुरङ्गमञ्च मातङ्गं महिषिञ्च विसर्जयेत् । ;

वास्तुप्रवेशशयनासनभूषणस्त्री

पट्टासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्चन्तु प्रशस्तं वास्तुकर्मणि ।

प्रागुदकप्रवणस्थानं निसं वृद्धिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरश्च सवलमीकं पापाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्लेष्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्रादिर्सपैश्च युक्तस्थानं विवर्ज्येत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वस्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायने कुर्याद् वर्ज्येदक्षिणायनम् ।

ग्रामञ्च नगरं खेटं प्रासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठं मासत्रयंविदुः ।

अस्यायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जगुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

प्राच्यान्तु वालमवलोक्य च दक्षिणाशाम् ।

क्षोणीं फणीशमधिशय्य विवर्त्ततेऽसौ

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्ठकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तन्न विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुर्यात्

त्तद्दर्शनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्रेऽस्तगे मृत्युं पुंसामस्तमये गुरौ ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्यादधिमासके ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिष्येन्दुहस्तमैत्राश्च युग्मगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च प्रशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 ओजास्तु तिथयः पूज्याः नवमी पर्ववर्जिताः ।
 द्वितीया दशमी षष्ठी शुक्लपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभार्गवसौम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 प्रशस्ताः शुक्लपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भटश्चिकगोसिंहयुग्ममत्स्यहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरराशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्यग्गाश्च शुभेक्षिता ।
 वेश्मकर्मसु नैवेष्टा शुभयुक्ताप्यधोमुखी ॥ १५ ॥
 दृष्टिं कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सदग्रहाः ।
 शशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥ १६ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्वे विना शुक्रं मृतिप्रदाः ।
 आरम्भे रौति चेद्गोली शान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरटा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्त्ते सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरुषञ्च त्रिहस्तं वा द्विहस्तश्चैकमेव वा ।
 खानयेच्च यथाभूमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्मृद्भिश्च पूरयेत् ।
 अब्दं षण्माशमर्थं वा तृष्णीमासीत् बुद्धिमान् ॥ १९ ॥
 निर्दोषत्वं ततो ज्ञात्वा जलस्थिसा द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवासैः श्वभ्रं तत्र च खानयेत् ॥ २० ॥
 तैरेव पांशुभिः श्वभ्रं पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिके दृष्टिदं विद्याद्धीने हीनं समे समम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते सर्पमण्डूकटश्चिकाः ।

भस्मकाष्ठास्थिलोष्ठा वा वर्जयेत्तत्र तद्गृहम् ॥ २२ ॥

शुभे मुहूर्ते सम्प्राप्ते दैवज्ञम्ब्राह्मणानपि ।

पूजयित्वाथ वस्त्राद्यैः कारयेत् कर्षणं ततः ॥ २३ ॥

यवसिद्धार्थिकादीनि तत्र बीजानि वापयेत् ।

तेषु प्ररुद्धद्वेषु गोभिस्तोमिच खादयेत् ॥ २४ ॥

समीकृत्य ततो भूर्मे पञ्चगव्यैर्विशोधयेत् ।

ज्ञात्वाम्बुभिश्च तत्साम्यं प्राप्ते शुभदिनोदये ॥ २५ ॥

शङ्कुपङ्कजगुलानाहमुत्सेधाद् द्वादशाङ्गुलम् ।

समवृत्तमृजं मूर्द्धनि बुद्बुदाभे निवेशयेत् ॥ २६ ॥

शङ्कुपादतलाधस्तात्कलिकत्रिकने तथा ।

शङ्कुपादो यथाधस्तात्किञ्चित् स्पृशति भूतलम् ॥ २७ ॥

शङ्कुकीलनिबद्धेन शङ्कुमानेन तन्तुना ।

परितो विलिखेद्वृत्तं क्रमात्पूर्वापराह्वयोः ॥ २८ ॥

शङ्कुच्छाया यदा रेखां श्वेशोपक्रमैः स्पृशेत् ।

तत्र बिन्दुद्वयं देयं ततः शीतेतरत्विषा ॥ २९ ॥

ज्ञात्वायनञ्च वीथिञ्च भुक्ताभुक्तानि तत्र च ।

याम्येन वाथ सौम्येन मध्यच्छायां विशोधयेत् ॥ ३० ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयसंशुमालिनी ।

मध्यच्छाया च न भवेद्रज्जीच्छाया च शङ्कुवी ॥ ३१ ॥

प्राची च पश्चिमा चैवं समसूत्रागता भवेत् ।

दिग्विन्दुद्वयमारभ्य पृथग्वृत्तद्वयं लिखेत् ॥ ३२ ॥

मत्स्यपुच्छद्वयाकारो याम्योत्तरदिशोर्भवेत् ।

चत्वारो बाहवः कार्य्याः समावाप्याथवा यतः ॥ ३३ ॥

विषुवदिवसे चैवं शङ्कोर्मण्डलमालिखेत् ।

विन्दुद्वयस्थवृत्ताभ्यां मत्स्यपुच्छौ प्रसाधयेत् ॥ ३४ ॥

मध्यं दिनगते भानौ मत्स्यपुच्छावतारिणी ।
 शङ्कुच्छाया मुपातव्या शङ्कुनैव यथांशकम् ॥ ३५ ॥
 विषुवद्व्यङ्गुलं नाम तदेतत् पारिकीर्तितम् ।
 अङ्गुलं द्वितयं तत्र पदमीसाभिधीयते ॥ ३६ ॥
 यवमर्धाष्टकं ज्ञेयमङ्गुलमध्यमस्य तु ॥
 पुंसो दक्षिणहस्ते तु मध्यमाङ्गुलसम्भवन् ॥ ३७ ॥
 मध्यपर्व्वापि वा ज्ञेयं वितस्ति द्वादशाङ्गुलम् ।
 हस्तो वितस्ति द्वितयं दण्डः स्यात्तच्चतुष्टयम् ॥ ३८ ॥
 ग्रामादौ दण्डमानं स्याद्धस्तमानं ग्रहादिषु ।
 शयनासनञ्च खट्वादौ विद्यादङ्गुलमानकम् ॥ ३९ ॥
 भूपादौ यवमानञ्च विज्ञातांशो नियोजयेत् ।
 दैर्घ्यमाहृत्य विष्कम्भैश्चतुर्वर्गं ततो नयेत् । ४० ॥
 अष्टग्रे च त्रिग्रेः शिष्टं नक्षत्रन्तुरगादिकम् ।
 कर्त्तुर्नामर्क्षजन्मर्क्षविरुद्धं वास्तु वर्ज्जयेत् ॥ ४१ ॥
 अष्टग्रे भानुना शिष्ट आयः स्यात्त्व्ययतोऽधिकः ।
 त्रिग्रे मनुहृते शिष्टो व्ययः स्यात् किञ्चिदायतः ॥ ४२ ॥
 नक्षत्रेष्वष्टशिष्टन्तु व्यय इत्यपरे जगुः ।
 त्रिग्रे वाष्टहृते शिष्टं योनयो ऽष्टौ ध्वजादयः ॥ ४३ ॥
 ध्वजो धूमो हरिश्चागो खरश्चेभश्च वायसः ।
 ध्वजगोगजसिंहेषु वस्तु वृद्धिकरं मतम् ॥ ४४ ॥
 ओजयोनियुतं यत्स्याद्व्यादायाधिकञ्च यत् ।
 कर्तुस्तारानुकूलं यत् तद्रवेद्वास्तु वृद्धिदम् ॥ ४५ ॥
 इदं लक्षणमुद्दिष्टं वशिष्टेन महर्षिणा ।
 केचित् पद्वर्गमप्याहुर्वोत्तरावयवो यथा ॥ ४६ ॥

वसुविलगुणनासच्छिद्रवेदाभिष्टुद्धिं
 विभजतु रविनाडी दन्तिताराद्विरन्ध्रैः ।
 वदतु तदवशिष्टैरायमन्यश्च योनिं
 तदनुभवनतारा वारमंशं क्रमेण ॥ ४७ ॥

स्थिरे चोभयराशौ वा शुभग्रहसमन्विते ।
 नानामङ्गलघोषेण स्थापयेत् प्रथमां शिलाम् ॥ ४८ ॥
 नन्दा भद्रा जया पूर्णा शिला स्थाप्याः प्रदक्षिणम् ।
 तन्मध्यं श्वभ्रमम्भोभिराधिवासितकुम्भगैः ॥ ४९ ॥
 पूरयेद्दक्षिणावृत्तं यदि तोयं शुभावहम् ।
 श्रियं विवर्द्धयेद्रस्तु चिराच्छुष्यति चेज्जलम् ॥ ५० ॥
 देवब्राह्मणयोर्युग्मा हस्तसङ्ख्याः सुपूजिताः ।
 अयुग्मसङ्ख्याः शेषाणां जनयन्ति गृहश्रियम् ॥ ५१ ॥
 प्रागूपाश्चिमगता रेखा दश तत्र प्रकल्पयेत् ।
 याम्योत्तरगताश्चैवमेकाशीतिपदं भवेत् ॥ ५२ ॥
 ग्रामालयादौ सर्वत्र पदमेवं विचारयेत् ।
 प्रागुदक्कोणमारभ्य क्रमादेवं निवेशयेत् ॥ ५३ ॥
 शिखी तथैव पर्जन्यो जयन्तः पाकशासनः ।
 सहस्रकिरणः सस्यो भृतश्चैवान्तरीक्षकः ॥ ५४ ॥
 चित्रा भानुश्च पूषा च त्रितथश्च गृहक्षतः ।
 यमराजश्च गन्धर्वो भृङ्गराजो मृगस्तथा ॥ ५५ ॥
 निर्ऋतिर्द्वारपालश्च सुग्रीवः पुष्पदन्तकः ।
 वारुणश्च सुरः शेषो राजयक्षमा तथैव च ॥ ५६ ॥
 समीरणश्च नागश्च मुख्योपल्लाटकस्तथा ।
 ईरो भुजङ्गमश्चैव मदितिर्दीधितिः पुनः ॥ ५७ ॥
 ह्यार्तिशदू वाहकोष्टस्थाः देवाः स्वान्तास्त्रायोदश ।

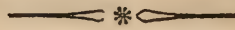
वास्तुमध्ये तथा ब्रह्मा ज्ञेयो नवपदाधिपः ॥ ५८ ॥
 तस्य पूर्वार्वादि कोष्ठासु चत्वारः पट् पदेश्वराः ।
 आर्यमा च विवस्वांश्च मित्रश्च पृथिवीतरः ॥ ५९ ॥
 सावित्रः सविता चाग्नेर्ब्रह्मणोऽन्तेव्यवस्थितौ ।
 विजयश्च महेन्द्रश्च निर्ऋतेश्च ब्रह्मोत्तरे ॥ ६० ॥
 रुद्रश्च राजयक्ष्मा च वायुर्ब्रह्मान्तरे स्थितः ।
 आपश्चैवापवत्सश्च रुद्रह्मान्तरे स्थितौ ॥ ६१ ॥
 एतेऽष्टौ कोष्ठमेकञ्च कोष्ठार्द्धैश्चैव भुञ्जते ।
 तत्तत्पादेषु ते देवाः पूजनीया यथाविधि ॥ ६२ ॥
 पदमध्यं पदाग्रश्च वस्तुनो मर्म कथ्यते ।
 पदाष्टमगतं मर्म तुलास्तम्भादिषु स्मृतम् ॥ ६३ ॥
 खरकी च विदारी च पूतना चैव राक्षसी ।
 ईशानादिषु कोणेषु बाह्यस्थाश्च पिशाचिकाः ॥ ६४ ॥
 रविः शुक्रः कुजो राहुः सौरश्चन्द्रो बुधो गुरुः ।
 प्रागादिकास्तु दिक्पालाः पूजनीया यथाक्रमम् ॥ ६५ ॥
 भूम्यारम्भं विधायैवं वनारम्भो विधीयते ।
 परिधं परिहृत्यैव सर्वारम्भविधिं जगुः ॥ ६६ ॥
 पौराणिकास्तु न ग्राह्याः स्तम्भोत्तरतुलेष्टिकाः ।
 चैत्यश्मशानगा वृक्षाः सच्छिद्रा वह्निदूषिताः ॥
 अपशस्ता च जन्मर्क्षाः जाता स्तम्भादिनोचिताः ॥ ६७ ॥
 विदध्याद्वांशिकं स्तम्भं द्वादशांशं ततः क्रमात् ।
 एकादशविभागं वा दशभागमथापि वा ॥ ६८ ॥
 द्वांशो न कर्णपादः स्याद्धारवाहा ततोऽपि च ।
 नरांशोऽन्यत्र विष्कम्भो^३ तदंशेनाहिभागनुत् ॥ ६९ ॥

स्तम्भोत्तरतुलादीनां स्थापनञ्च स्थिरोदये ।
 मरुन्मार्गप्रतिष्ठा च कवाटश्चोभयोदये ॥ ७० ॥
 अधन्यमतिसंक्षिप्तं विस्तीर्णं शत्रुवृद्धिदम् ।
 अत्युच्छायञ्च नैवेष्टमतिखर्वञ्च वस्तुनुत् ॥ ७१ ॥
 चतुरस्रं गृहं श्रेष्ठं प्रागायत्तं धनावहम् ।
 न शस्तं तिर्य्यगायत्तं वृत्ताकारञ्च निन्दितम् ॥ ७२ ॥
 चतुः शालं गृहं शस्तं प्रागुदग्निरवृद्धिदम् ।
 दक्षिणापरनिम्नन्तु दुःखदारिद्र्यकृत् सदा ॥ ७३ ॥
 उर्द्वक्षीनं त्रिशालञ्च प्राग्पार्श्वोनञ्च वृद्धिदम् ।
 याम्योनं सौख्यवित्तघ्नं पश्चिमोनञ्च दुःखदम् ॥ ७४ ॥
 याम्यपश्चिमयुक्तन्तु गृहं शस्तं द्विशालकम् ।
 प्रागुदक्पार्श्वयुक्तन्तु व्याधिनैधन्यकारणम् ॥ ७५ ॥
 एकशालगृहं याम्ये पश्चिमे वा प्रशस्यते ।
 प्राच्यां वाप्युत्तरस्यां वा नैधन्यं मरणप्रदम् ॥ ७६ ॥
 यदीच्छेद्देश्मनि वृद्धिं समन्तात्तस्य वर्जयेत् ।
 पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा वेश्मवृद्धिः प्रशस्यते ॥ ७७ ॥
 दौवारिके च पर्जन्ये नागे च वितथे तथा ।
 कर्त्तव्यो जलनिस्त्रावः द्वारदेशे मनीषिणा ॥ ७८ ॥
 गृहक्षते महेन्द्रे च भल्लाटे पुष्पदन्तके ।
 गृहद्वारं हि कर्त्तव्यमेवं केचित् प्रचक्षते ॥ ७९ ॥
 सर्वदिक्षु पदे तूर्य्ये वामात् पटेऽपि याम्यतः ।
 प्रागुदीच्योस्तृतीये वा द्वारं मध्येऽप्युदग्गतम् ॥ ८० ॥
 कूपान् वा चैखलान् वा हित्वा मार्गमथापि वा ।
 न कुर्याद्द्वारविन्यासं वेशेद्वारन्तु वामतः ॥ ८१ ॥
 अन्नशाला भवेत् प्राच्यामप्राच्यां धान्यसङ्ग्रहः ।

उदीच्यां देवतागारं प्रतिच्यां धनरक्षणम् ॥ ८२ ॥
 महानसस्तथाग्रौवा ईशाने वा सुरालयः ।
 मारुते धान्यगेहश्च निर्ऋतौ भाण्डसञ्चयः ॥ ८३ ॥
 ईशाने जलभाण्डाद्या उदीच्यां वा प्रशस्यते ।
 प्रागुदीच्योर्गजाश्चाजगोजातानां निकेतनम् ॥ ८४ ॥
 मृगे च द्वारपाले च वारुणे राजयक्ष्मणि ।
 समीरणे च नागे वा मलवेश्म विधीयते ॥ ८५ ॥
 ग्रामवस्तु यथेशाने सर्वदेवान्निवेशयेत् ।
 बुधं दक्षिणदिग्भागे जिनं याम्ये निवेशयेत् ।
 स्कन्दं दक्षिणदिग्भागे दुर्गामुत्तरकोणतः ॥ ८६ ॥
 प्राच्यां रविञ्च शास्तारं निर्ऋतौ विनिवेशयेत् ।
 पश्चाद्दुदग्गतं विष्णुं ज्येष्ठामुपजलाशयम् ॥ ८७ ॥
 उत्तरेशानयोर्मध्ये मातरो ग्रामतो बहिः ।
 देवानेवं प्रतिष्ठाप्य पश्चाद्वर्णं निवेशयेत् ॥ ८८ ॥
 पूर्वतो विप्रजातिः स्यादक्षिणे नृपतेः कुलम् ।
 वारिजं पश्चिमेकुंठ्यच्छुद्रांस्तूत्तरतः पुनः ॥ ८९ ॥
 कुलालान् बाह्यतः सौम्येनापि तान् पूर्वदक्षिणे ।
 चक्रिणं याम्यदिग्भागे बहिर्ग्रामे निवेशयेत् ॥ ९० ॥
 क्रोशार्द्धमात्रे चाग्रौ वा स्वर्णकारादितक्षकान् ।
 चण्डालान् ग्रामसीमान्ते परितः सन्निवेशयेत् ।
 ईशाने क्रोशमात्रे तु मारुते वा श्मशानकम् ॥ ९१ ॥
 कोष्ठागारं तथाग्रौ वा निर्ऋतौ पशुकोष्टकम् ।
 अश्वशाला च वायव्ये छागशाला च शाम्भवे ।
 निर्ऋतौ होमदेशश्च कारागारं शिवे तथा ॥ ९२ ॥
 भौमवारेऽम्बु तारायां यमलघ्ने विशेषतः ।

प्राकारबन्धनं कुर्यात् परिखामिन्दुभे खनेर्त्तु ॥ ९३ ॥
 स्वातौ सेतुं निवघ्नीयान्मन्दवारे वृषोदये ।
 सिंहोदये च कार्याणि जीवाहे दुर्गवासकृत् ॥ ९४ ॥
 चान्द्रे पुष्येण संयुक्ते जीववारे विचक्षणः ।
 गोष्टञ्च वृषशालञ्च कारयेद्वृषभोदये ॥ ९५ ॥
 रौद्राग्निमूलयाम्याहियुक्ते भौमार्कवासरे ।
 नन्दायाञ्च युतेकुर्याद्वासदर्शननिग्रहौ ॥ ९६ ॥
 कृष्णे भूततिथौ मूले स्थिरलग्ने शुभोदये ।
 निदध्याद्वृषविणं भूमौ तन्न नश्यति केनचित् ॥ ९७ ॥
 मन्दस्य वारे हस्तऽर्के पूर्णा या चेत् समागता ।
 शनेल्लग्न्येऽस्य होरायां व्ययं कुर्याद्विचक्षणः ॥ ९८ ॥

इतिवास्तुविधानम् ।

वास्तुप्रवेशनं कुर्यान्मतिमानुत्तरायने ।
 विहाय कोणगान् मासान् विवृतद्वारदिङ्मुखम् ॥ ९९ ॥
 शुक्लपक्षःप्रशस्तःस्यात् कृष्णस्यासप्तमादिनात् ।
 पूर्वार्द्धे सुप्रशस्तःस्यात् मध्याह्ने मध्यमो मतः ॥ १०० ॥
 रोहिण्युत्तरहस्ताश्विभैत्रतिष्येन्दुविष्णवः ।
 पौष्णादिसाश्विनीप्रोक्ता द्वादशैते प्रवेशने ॥ १०१ ॥
 गुरुशुक्रबुधानान्तु द्रेष्काणांशदिनादयः ।
 गृहप्रवेशे शस्यन्ते मध्यमाःशनिचन्द्रयोः ॥ १०२ ॥
 तिथयःसुप्रशस्ताःस्युः पक्षच्छिद्रविवर्जिताः ।
 गोमीनसिंहकुम्भाश्च नृयुग्न्यातुरङ्गमाः ।
 सप्त शस्ताः प्रवेशेषु शुभयुक्तश्च वृश्चिकः ॥ १०३ ॥
 लग्नार्थपुत्रधर्मायकर्माम्बुसहजस्थिताः ।

गुरुभर्गवसाम्याश्च प्रवेशे शुभदाःस्मृताः ॥ १०४ ॥

त्रिपडायगताःपापाः शशी धर्मार्थलाभगः ।

पञ्चमं शुद्धमिच्छन्ति केचिद्रन्थान्तिमावपि ॥ १०५ ॥

दृग्वाग्निजोपभोगेन गोनिवासैश्च पावनम् ।

ततो ग्रहबलं कुर्याद्विधिना मङ्गलोचितम् ॥ १०६ ॥

वद्रेन्द्रवल्लीम्भद्राश्च खरपुष्पं पितृद्रुमम् ।

पलाशश्च शिरपिश्च परिसम्मार्जयेद् गृहम् ॥ १०७ ॥

गोमयेनोपलिप्य क्ष्मां पित्तिरक्तमृदापि वा ।

कपिला पञ्चगव्येन गृहश्च परिपेचयेत् ।

फलं भित्तिविभेदादौ ज्ञेयं नक्षत्रचक्रतः ॥ १०८ ॥

वामावृत्तो मलिनकिरणःसस्कुलिङ्गोऽल्यमूर्तिः

क्षिप्रं नाशं व्रजति विमलं स्नेहवसान्वितोऽपि ।

दीपःपापं कथयति फलं शब्दवान् वेपथुश्च

व्यादीर्घार्च्चिर्विशलभमरुद्यश्च नाशं प्रयाति ॥१०९॥

प्रदीपो विमलःस्निग्धः सशब्दप्रथुवर्जितः ।

सुस्थिरः किरणोद्भूतो वर्द्धयेद्भवनश्रियम् ॥ ११० ॥

पुण्याहवादैःसानन्दः प्रविशेद्भवनं प्रभुः ।

दक्षिणाङ्घ्रिप्रवेशाद्यं सज्ञातिः समुहज्जनः ॥ १११ ॥

पश्चिमे शयनं कुर्याद् दक्षिणे च विशेषतः ।

आराद्भूतपदं जह्यादनुवंशं शयीत वा ॥११२॥

प्राङ्मुखस्त्वेव भुञ्जीत न याम्योदङ्मुखःसदा ।

पुरीषोच्चिष्टमूत्रादिसङ्कीर्णां न स्पृशेद् भुवम् ॥ ११३ ॥

पौर्णमास्याममावास्यामुपरासौ च संक्रमैः ।

शुक्लेन्दुवारयोगेहं गोकरीपेण लेपयेत् ॥ ११४ ॥

दिनस्याद्यन्तयोरेवं दीपं प्रज्वालयेद् गृहे ।
 फाल्गुणे मासि माघे च पौर्णमास्यामुपस्यपि ।
 विशुद्धबलिगन्धाद्यैरर्चयेद् गृहदेवताम् ॥ ११५ ॥
 गृहागताश्च सम्पूज्या ब्राह्मणातिथिवान्धवाः ।
 गृहमेधीति कुर्वाणः श्रियं निखमवाप्नुयात् ॥ ११६ ॥
 पूषा पुष्यपुनर्वसू वसुहरी चित्रा शशी रोहिणी
 तारास्तास्तिथयोऽशुभत्फणिमया दिक्पञ्चदश्यो हरा ।
 वाराश्चन्द्रमुतेन्दुयुक्रगुरवो युग्मं कुलीरो धनुः
 कुम्भान्तावपि राशयो निगदिता गव्यं प्रयोगायते ॥ ११७ ॥
 चन्द्राश्चाश्लेषयाश्लिष्ट कृष्णपक्षे चतुर्दशी ।
 भुजङ्गांशोदयः कैश्चिन्नागयोग इतीष्यते ॥ ११८ ॥
 पृक्थ शिरःपञ्चसरोजपत्रं निच्छिद्रमेकीकृतवद्धनालम् ।
 गव्यं प्रपूर्णं निखनेदनन्तमृषा तदा क्षुद्रविनाशिगेहे ॥ ११९ ॥
 मूत्रं द्विभागं शकृदेकभागं पयोऽष्टभागं दधि तत्समानम् ।
 क्षीरार्द्धकं वा चतुरंशमाज्यं गव्यानि सवर्वाणि समानि वास्युः १२०
 गव्येक्षुशालीयवमुद्गमास गोधूमविल्वास्थितिलावूजबीजम् ।
 पद्मच्छदस्थं विनिधाय ताम्ब्रे क्षुद्रानिखन्याद् भुवि नागयोगे १२१
 इतिप्रवेशविधानम् ।

—:०:—

पनसस्तिन्दुको निम्बःस्यन्दनश्चन्दनोऽर्जुनः ।
 शिशपाशालकाः स्मर्याः सुरदारुश्च शोभनः ॥ १२२ ॥
 सर्वे ते तरवःशस्ता ये च स्वादुफलोद्गमाः ।
 गजाः संनिहताश्चैत्यश्मशानपथगान्विताः ॥ १२३ ॥
 नान्यं संयोगमिच्छन्ति तिन्दुकी शिशपाशनाः ।
 केवलःस्पन्दनो नेष्टो दन्तःशस्तस्तथाविधः ॥ १२४ ॥

शितांशुङ्गुलम्भवेद्राज्ञां शयनं विजयप्रदम् ।
 नवातिश्च सकृद्विस्त्रीः षडूनशयनासनम् ।
 क्रमेण युवराट् मन्त्री बलनेत्रपुरोधसाम् ॥ १२५ ॥
 भोक्तुश्च पादवैकल्यमेकस्यिन् निम्नमस्तके ।
 द्वयोर्नि^१ जीर्यते चान्नं त्रिचतुर्षु वधागमः ॥ १२६ ॥
 द्रुमेणैकेन शस्तः स्याद् द्वाभ्यां शस्ततरस्तथा ।
 त्रिभिरात्मजवृद्धिः स्याच्चतुर्भिश्च यशोधनः ॥ १२७ ॥
 पञ्चभिः पञ्चतां याति षट् सप्ताष्टमहीरुहैः ।
 जायते वंशविच्छेदः घटिते शयनासने ॥ १२८ ॥
 त्रिवितस्तितस्तु विस्तारो मध्यमस्यङ्गुलोत्तरः ।
 वरिष्टः शयनस्योक्तो दैर्घ्यं पञ्चवितस्तिकम् ॥ १२९ ॥
 मध्यमं तद्वरिष्टं स्यात् पुनः पञ्चाङ्गुलोत्तरम् ।
 सर्व्वीयशयने ज्ञेयावेवमायामविस्तरौ ॥ १३० ॥
 पादोत्सेधो वरिष्टः स्यादूर्ध्वोत्तरीवतस्तिकः ।
 तदर्द्धार्द्धापहारेण मध्यमश्चाधमो मतः ॥ १३१ ॥
 स्वोच्चो यस्य चतुर्थोऽंशः पञ्चमो वास्य विस्तरः ।
 एवं शयनपादे स्याद्विस्तारायामलक्षणम् ॥ १३२ ॥
 कुलज्येष्ठाश्च ये पूज्या जातिविद्यावयोऽधिकाः ।
 तेषामभिभुवेनैव सेवेत शयनासनम् ॥ १३३ ॥

इति शयनाशनविधिः ।

—ooo—

यत्काकपादकलुषोत्तरशंकराणु—

विद्धश्च शीर्णमथवा द्विगुणश्रियुक्तम् ।

अन्तर्निगूढमलिना कृतिकेशधातु—

युक्तं समस्तजनदुःखवधाय रत्नम् ॥ १३४ ॥

यत् स्निग्धमम्भसि क्षिप्तं लघुप्रतरनिश्चयम् ।

अदृष्टं विदृतं वज्रमवशस्तरिपापहम् ॥ १३५ ॥

वज्रं न किञ्चिदपि धारयितव्यमेव

पुत्रार्थिनीभिरबलाभिरुपान्ति तज्ज्ञाः ।

शृङ्गाटकत्रिपुटधान्यकवास्थितं यत्

श्रोणीनिभञ्च शुभदं तनयार्थिनीनाम् ॥ १३६ ॥

एकावला नाम यथेष्टसंज्ञया

हस्तप्रमाणा मणिविप्रयुक्ता ।

संयोजिता वा मणिना तु मध्ये

सा यष्टिरुक्ता सकलेन भोज्या ॥ १३७ ॥

निवृत्तस्य हि विप्रस्य नेष्टमाभरणं सदा ।

यज्ञकुण्डलतःशेषं शेषस्य सकलं शुभम् ॥ १३८ ॥

चतुर्वर्गविधानेन भूषणं मुकुटादिकम् ।

नामजन्मक्षयोरिष्टं धारयेद्धरणीपतिः ॥ १३९ ॥

सौभाग्यं वकुलेऽथवापि ककुभे सर्ज्जे च कुन्दे यशः ।

पाटल्यां समितं जने च पटुतामाधुर्यमाम्लातके ।

निर्गुण्ड्यामपि रोगशोकहरणं जम्बाम्रयोःपाटवम्

पुत्रागे विजयो जयश्च तिलके नागे तथोदुम्बरे ॥ १४० ॥

उदङ्मुखं प्राङ्मुख एव वासौ जोषं यथेष्टं विनिमार्ज्य दन्तान् ।

जलाजलौ शीतगुण्डलस्थं ध्यात्वा जपित्वा च तुरीयमुच्चैः १४१

प्रक्षाल्य वक्रत्रं विधिवद्विधिज्ञो ध्यात्वाथ देवं व्यनुलिप्य तैलैः ।

देहन्ततो जप्तशुभञ्जनेन व्यभ्यञ्ज्य नेत्रं सकलं प्रियं स्यात् १४२

तुल्यस्त्रियोगं प्रकरोऽतिरागं रागक्षयं पूंगफलातिरिक्तः ।

चूर्णाधिको वक्तत्रविकारगन्धिःपत्राधिकःसाधु करोतिगन्धम्॥१४३

लौहे पात्रे तण्डुलान् कोद्रवाणां शुक्तौ पक्का लोहचूर्णेन सार्द्धम् ।
 लिप्त्वारुक्षे मूर्ध्नि शुक्त्याम्बु केशे दत्त्वा तिष्ठेद् वेष्टयित्वा र्द्रपत्रैः ॥१४४॥
 याते तृतीये प्रहरे विहाय दद्याच्छिरस्यामलकप्रलेपम् ।
 प्रच्छाद्य पत्रैः प्रहरद्वयेन प्रक्षालनं कार्श्यमुपैति शीर्षम् ॥१४५॥
 पश्चाच्छिरःस्नानमुगन्धितैलैर्लोहाम्लगन्धान् शिरसोपनीय ।
 हृद्यैश्च गन्धैर्विविधैश्च धूपैः सनिर्विशोद्राज्यमुखं प्रियाभिः ॥१४६॥

इति भूषणविधिः ।

—०००—

विरक्तचेष्टा भ्रुकुटी मुखत्वं पराङ्मुखत्वं कृतविस्मृतिश्च ।
 असम्भ्रमो दुष्परितोषतां च तादिष्टमैत्री परुषञ्च वाक्यम् ॥१४७॥
 सुस्पृष्टमालोक्य दुनोति गात्रं करोति गर्व्यं न रुणद्धि यान्तम् ।
 चुम्बादिरामे वदनप्रमाष्टिः पश्चात्समुत्तिष्ठति पूर्व्वसुप्ता ॥१४८॥
 इमास्तु विद्यादनुरक्तचेष्टा प्रियाणि ब्रूते च धनं ददाति ।
 विलोक्य संहृष्यति वीतरोषः प्रमाष्टि दोषान् गुणकीर्त्तनेन ॥१४९॥
 तन्मित्रपूजा तदरिष्टमैत्री कृतस्मृतिः प्रोषितदौर्मनस्यम् ।
 स्तनौष्ठदूतैरुपगूहनञ्च स्वेदोऽथ कम्पम्प्रथमाभियोगे ॥ १५० ॥
 यस्यामनूनामनुरक्तचेष्टां निरीक्षते तत्र रमेत धीमान् ।
 सा चेत् पराधीनवधूर्न तत्र रमेत लोकद्वयवृद्धिमिच्छन् ॥१५१॥

इति स्त्रीविधानम् ।

—०—

मध्येऽष्टाङ्गुलविस्तीर्णं पटं राज्ञः शुभावहम् ।
 महिष्याः सप्तविस्तीर्णं युवराजस्य षडङ्गुलम् ॥ १५२ ॥
 चतुरङ्गुलविस्तीर्णं पटं सेनापतेर्भवेत् ।
 द्वाभ्यां प्रसादपटं स्यात् पटं पञ्चैवमीरितम् ॥ १५३ ॥

स्वमध्यद्विगुणा यामाः सर्व्वे ते हेमनिर्मिताः ।
 मुखे विस्तीर्य्यमानास्ते क्रियमाणेषु शोभानाः ॥ १५४ ॥
 राज्ञःपञ्चशिखं पट्टं त्रिशिखं पुत्रभार्य्ययोः ।
 सेनापतेरेकशिखं शिखाविराहितोऽपरम् ॥ १५५ ॥
 अङ्कःसमाङ्गुलं प्राप्तो हर्त्ता जीवितराज्ययोः ।
 मध्ये विष्फुटितस्त्याज्यः पार्श्वे विष्फुटितस्तथा ॥ १५६ ॥
 यवमानेन पट्टेषु चतुर्वर्गविधि जंगुः ।
 सम्भोक्तुरनुकूलोऽयं पट्टो विजयवर्द्धनः ॥ १५७ ॥

इति पट्टविधिः ।

—०—

पञ्चादशाङ्गुलमितः प्रवरः कृपाणः ।
 प्रोक्तः पुराणनिपुणैरधमस्तदर्द्धम् ।
 अङ्कःसमाङ्गुलगतः शुभरूपकश्चे
 दिष्टाहवस्त्वित रथा विपदं विधत्ते ॥ १५८ ॥
 क्वाणिते मरणं काण्डे पराजयश्चापवर्त्तिते कोशात् ।
 स्वयमुद्गीर्णे युद्धः ज्वलिते विजयो भवेत् खड्गे ॥ १५९ ॥
 नाकारणेन व्रणयन्न वदेच्च मूल्यं
 पश्येन्न तत्र वदनं न विघट्टयेच्च ।
 देशेन तस्य कथयेत्प्रतिमानयेच्च
 नैव स्पृशेन्तृपतिरप्रियतोऽसि यांष्टिम् ॥ १६० ॥

इति खड्गविधिः ।

—०००—

इत्युपभोगदशाविधानं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥

—०—

अष्टाविंशोऽध्यायः ।

—:०:—

वक्ष्याम्यतः परमहं लघुना क्रमेण
 स्पष्टान्वयैरुपचयार्हदशाविधानम् ।
 भूमिप्रवेशकृषिकर्मविशिष्टवस्तु
 बीजाग्निसङ्ग्रहवणिग्मरणानि तत्र ॥ १ ॥
 प्रविश्य विधिवत्पूर्वं विदधीत कृषिं ततः ।
 उत्तरत्रयमार्द्रां च चित्रा याम्यश्च मित्रभम् ॥ २ ॥
 स्वातिर्मघानुराधे च पुष्यं शस्तं प्रवेशने
 विदोषास्तिथयः शस्ताः श्रेष्ठं भौमदिनं तथा ॥ ३ ॥
 कैश्चिच्चन्द्रादिनम्प्रोक्तं बुधजीवौ तु मध्यमौ ।
 गोकुलीरालिकन्यानामुदयांशाः शुभाः स्मृताः ।

इति प्रवेशविधिः ।

—:०:—

रेवतीपुष्यहस्ताश्च रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।
 अदितिर्मूलमिसेतद् विशिष्टे कृषिकर्मणि ॥ ४ ॥
 राधानुराधा स्वातिश्च विष्णुःपैत्रं त्रिपूर्वकम् ।
 चित्राश्विनीतिचैत्राणि परे प्राहुःकृषिक्रिये ॥ ५ ॥
 शुक्रार्कज्ञेन्दुजीवानां वारवर्गोदयाः शुभाः ।
 विदोषास्तिथयःसर्वाः कृषिकर्मणि पूजिताः ॥ ६ ॥
 मृगो मीनःकुलीरश्च मिथुनं वृषभोदयः ।
 श्रेष्ठो धनुस्तुला कन्या मध्यमा कृषिकर्मणि ॥ ७ ॥

आर्तिप्रायजलोत्सर्गे शस्तं मूलादिभत्रयम् ।
 कौश्रिच्छवणनक्षत्रं पूपा च परिकीर्त्तिता ॥ ८ ॥
 क्षीरान्नं मधुना भुक्त्वा शुचिःप्रयतमानसः ।
 शुभेन वृषयुग्मेन क्षेत्रं सम्प्राप्य कर्षकः ।
 अर्चयेद् बलिदानेन तस्यां सायं दिनेश्वरम् ॥ ९ ॥
 उदङ्मुखः प्राङ्मुख एव वासौ कृषीवलः शस्तहलंगृहीत्वा ।
 कुर्यात् कृषिं तस्य हलस्य रेखास्तिस्रो यथा सुप्रकटी भवन्ति ॥ १० ॥
 बलिभुक् बलिमादाय यदि गच्छेत् महादिशम् ।
 प्रशस्तः कोणदिग्भातः सस्यहानिप्रकाशकः ॥ ११ ॥
 बहवो वायसास्तत्र सूचयन्ति महाभयम् ।
 न कश्चिद्यदि गृह्णाति* द्विजातिर्वा भयंतथा ॥ १२ ॥
 हलभङ्गे कुलक्षोभः शीर्षभङ्गे स्त्रियो वधः ।
 युगस्य भङ्गे जानीयाद्दुरितं गृहमेधिनः ॥ १३ ॥
 फालस्य भङ्गे दुहितुः सूनागोत्रस्य पीडनम् ।
 वृषपादस्य भङ्गे तु स्वकुलक्षयमादिशेत् ।
 विधिना श्रुतिदृष्टेन शमयेत् पौष्टिकेन तत् ॥ १४ ॥
 बहुलाभङ्गते भौमवारे कुर्याद्विशेषतः ।
 वनानां छेदनैश्च दाहकर्म च तत्र हि ॥ १५ ॥
 फलपल्लवपुष्पाढ्यान् वनस्पतिमहीरुहान् ।
 विद्यात् सस्यादिपौष्कल्यान् हानिञ्च विपरीततः ॥ १६ ॥
 रक्तशालिरशोकेन शालैः कलमशालयः ।
 यवको वटवृक्षेण तिन्दुकेन च पष्टिकाः ॥ १७ ॥
 अश्वत्थेन च निष्पत्तिः सर्वसस्यस्य निश्चिता ।
 जम्बुभिस्तिलमाषाश्च यवाः सप्तदलेन च ॥ १८ ॥

* विजातिवी । १ कुलक्षोपः । २ वानाङ्गेदनञ्चैव ।

मुद्गाःशिरिषवृक्षेण गोधूमाश्च मधूकतः ।
 अतिमुक्तककुन्दाभ्यां कार्पासस्य च सम्पदः ॥ १९ ॥
 अशनैः सर्पपा ज्ञेयाः कुलत्था बदरीद्रुमैः ।
 मुद्गाश्च चिरविल्वेन वेतसैरतसीश्रियः ॥ २० ॥
 कोद्रवाश्च पलासेन चण्टाद्विरथेङ्गुदैः ।
 मुक्तांरजनशङ्खानां समृद्धिस्तिलकेन च ॥ २१ ॥
 करिणो हस्तिकर्णेन वाजिकर्णेन वाजिनः ।
 गोजातिः पाटलीभिःस्यात् कदलीभिरजाविकाम् ॥ २२ ॥
 प्रवाला बन्धुजीवेन कैनकानि च चम्पकैः ।
 वैदूर्यं नन्दियावर्त्तैर्वज्रङ्कुरवकेन च ॥ २३ ॥
 तालकश्च कुथुम्भेन सिन्दुवारेण मौक्तिका ।
 रक्तोत्पलेन राजानो मन्त्रो नीलोत्पलेन च ॥ २४ ॥
 श्रेष्ठी सुवर्णपुष्पेन कुमुदेन पुरोहितः ।
 सौगन्धिकेन सन्येशः स्वर्णमर्केन वर्द्धते ॥ २५ ॥
 क्षेममात्रद्रुमैर्विद्याद्भयं भल्लातकैर्भवेत् ।
 आरोग्यं पीलुभिर्ज्ञेयं सुवृष्टिःककुम्भेन च ॥ २६ ॥
 दुर्भिक्षमनुमेयं स्यात् शमीखदिरसम्पदः ।
 पिचुमन्दश्च नागैश्च सुभिक्षान् जगतां वदेत् ॥ २७ ॥
 मरुत्कोपः कपित्थेन व्याधयः कुटजेन च ।
 अनावृष्टिश्च निचुलैः समरःशालमलीद्रुमैः ॥ २८ ॥
 इक्षवः कुशदुर्व्वाभ्यां कोविदारेण चित्रकम् ।
 श्यामा लतानां सम्पत्त्या बन्धुकीनां विवृढयः ॥ २९ ॥

इति विशिष्टवस्तुविधिः ।

—००—

१ अतिमुक्ताक । २ कतकानि । ३ कालकश्चकुम्भेन । ४ वर्द्धने ।

एवं वर्द्धनशूलानि बीजानि सुपरीक्ष्य च ।
 उक्तिमारभते विद्वान् शास्त्रोक्तविधिनामुना ॥ ३० ॥
 मासस्त्वापाढसंज्ञश्च ज्येष्ठं मूलञ्च सम्मतः ।
 कालो भौमार्त्तवस्येति वापस्तत्र प्रशस्यते ॥ ३१ ॥
 वापः प्रशस्तताराद्यैः कलिकारसमर्द्धितम् ।
 बीजमङ्कुरयेद्गृहे प्राक्सप्ताष्टनवाहतः ॥ ३२ ॥
 मूलं मैत्रं मघा हस्तः पौष्णसर्पोत्तरत्रयम् ।
 प्रजापत्यञ्च पुष्यञ्च स्वातिश्रवणवारुणे ॥ ३३ ॥
 बीजकर्म्मणि शस्तानि नक्षत्राणि चतुर्दश ।
 आद्रादित्याश्विबस्विन्दुतारका मध्यमाः स्मृताः ॥ ३४ ॥
 पञ्चमी सप्तमी चैव पौर्णमासी त्रयोदशी ।
 तृतीयैकादशी चैव प्रशस्ता बीजकर्म्मणि ॥ ३५ ॥
 द्वितीया दशमी षष्ठी मध्यमेति प्रकीर्तिता ।
 विष्टिवज्यानि शस्तानि चराणि करणाणि षट् ॥ ३६ ॥
 *गोसिंहकर्किमीनाश्च मकरश्चैव पूजिताः ।
 गीयमकुम्भतुला मध्याः शेषाः सर्वे विगर्हिताः ॥ ३७ ॥
 शुक्रेन्दुजीवसौम्यानां प्रशस्ता दिवसादयः ।
 षष्ठ्याभातृगाः पापाः श्रेष्ठाः शेषेषु वर्जिताः ।
 शशिवन्ध्वर्थपुत्रस्त्रीभातृकर्म्मायगाः शुभाः ॥ ३८ ॥
 अष्टमस्थाः ग्रहा नैष्ठाः शुक्रो नेष्टश्च सप्तमे ।
 विनिन्दिताः शुभाः षष्ठे कालकर्णीकलस्तथा ॥ ३९ ॥
 वपनं यत्र तारायां बीजं नेयं हि तादृशम् ।
 प्राङ्मुखाः कृत्तिकाद्यास्तु मघाद्या दक्षिणामुखाः ।
 पश्चान्मुखाश्च चैत्राद्या वस्वाद्यास्तूत्तरामुखाः ॥ ४० ॥

परिघो नाम दण्डोऽस्ति वायुवह्निसमश्च यः ।
 न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्माणि बुद्धिमान् ।
 तस्मात्तत्तन्मुखारम्भं कृष्याद्यारम्भमाचरेत् ॥ ४१ ॥
 वामकर्णाविभिन्नौ द्वौ थान्तौ नक्रयुतायुतौ ।
 श्येनश्चानौ च न शान्तौ बीजानां वपने विदुः ॥ ४२ ॥
 शकुनाः सुस्वरा वामे बीजानिर्गमने शुभाः ।
 ब्राह्मे मुहूर्त्ते सर्वेषां सस्यानां वापनं हितम् ।
 मुहूर्त्ते वाभिजित्ख्याते वृक्षरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥
 शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।
 मुहूर्त्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं हितम् ॥ ४४ ॥
 मूलप्रधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धप्रधानं शशिनश्च वारे ।
 पत्रप्रधानं कुजकोणयोश्च पुष्पप्रधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥
 फलप्रधानं सितजीवयोश्च सारप्रधानं गुरुवासरे च ।
 त्वक्पेशलं मन्ददिने विदध्याद् वृन्तप्रधानं* शशिवासरे च ॥ ४६ ॥
 अर्कोदये सूर्य्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।
 मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥
 भौमस्य वारे तल्लगने कोद्रवान् वापयेद् बुधः ।
 शुक्रस्य वारे तल्लग्रे वापयेत् कौमुमांस्तरुन् ॥ ४८ ॥
 अश्विनी क्रमुकेशूणामिक्षूणामदितिस्तथा ।
 रोहिणी वृक्षजातीनां वृहत्याः भरणी तथा ॥ ४९ ॥
 हस्तोरगे नागवल्ल्याः पुष्यं पुष्पमहीरुहाम् ।
 मघा च तृणपूर्व्वीणामुत्पले चोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥
 मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रभञ्जनः ।
 राधा साङ्करसस्यानामनुराधा च शालिषु ॥ ५१ ॥

१ विहन्तौ । २ थान्तौ नयुतायुतौ । ३ शेनास्वान्नस्यातौ । ४ मधु ।

* बुधवासरे ।

मूलं मलयवल्लीस्तु कृष्णधान्ये च वारुणम् ।
 रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्मताः ॥ ५२ ॥
 राधानुराधा मूलञ्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥
 ब्रह्माद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुष्याश्विनी तथा ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे इक्षुरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥

उत्तरत्रयमादित्यपितृचित्रार्कयोनयः ।

ब्रह्मविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्सर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां प्रशस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वर्क्षे लग्ने सूर्यसुतस्य च ।

सस्यरक्षाविधानार्थमुटजं कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेर्वारे याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिमां स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्वस्ति किष्कन्धाधिपप्रकटपराक्रमाविष्कारदिङ्मण्डलोप-
 जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मूषिकपतङ्गपिपोलिकशरभसारम्भ-
 ङ्गमृगप्रेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञामतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
 समावर्त्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कक्षारं
 तरङ्गतो वायुर्जीमूत इव गर्जति हुं फट्नमः ॥

मन्त्रं पत्रे समालिख्य जप्त्वा तन्निखने तदा ।

भुवि कीटप्लवङ्गाखुपिपोल्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातैलैः सर्पत्वन्मयवर्त्तिकाम् ।

नयेत् प्रदीपं वामेन सस्यकीटास्सजन्ति तत् ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो बीजमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटयेदग्निचक्रेण वारि मार्गेषु तत् खनेत् ।
 एतेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो वहिः ॥ ६१ ॥
 आर्द्रं चटकतैलेन निम्मोक्तं जुहुयात्ततः ।
 उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
 श्वभ्रेऽग्निदग्धे सम्पूर्य्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
 शुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भञ्जनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
 सूत्रेण गाढमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
 पुष्पेण रोपयेद् वृक्षं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
 इदमेव विधानं हि वृहत्यादौ विधीयताम् ।
 ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

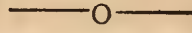
इति वापविधिः ।

—○—

शतर्क्षविश्वार्य्यमसर्परुद्र-
 स्वासर्कपौष्णेषु दिने सुभानाम् ।
 लग्ने कुलोरेऽलिनि वा सुरेज्ये
 चतुर्थगे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
 द्वितीयं क्षेत्रपालेभ्यो दधि कं बलिमादितः ।
 पद्मपत्रगतं पञ्चगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
 विष्णुराधाग्नियम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
 कर्कटे वाथ कीटे वा विद्ध्यार्द्रान्यसङ्ग्रहम् ॥ ६८ ॥
 अच्छिद्रास्तितथः शस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 त्रिपदायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
 वारः शनेर्वा भानोर्वा प्रतिपद्वा चतुर्दशी ।

स्वातिर्वा रोहिणी वाथ लग्नं जीवस्य वा रवेः ।
योगोऽयमुत्तमर्णाय व्ययाय च सुशोभनः ॥ ७० ॥

इति सङ्ग्रहविधिः ।

गृहीत्वा मेपगे भानौ ग्रीष्मधान्यान्यथोक्षणे ।
मूलादीनां च विक्रेता तुरिये मासि लाभभाक् ॥ ७१ ॥
मिथुनस्थे रसद्रव्यं गृहीत्वा मासपञ्चके ।
व्यतीते बहु विक्रेता त्रिगुणं लाभमाप्नुयात् ॥ ७२ ॥
फलम्पत्रञ्च वासश्च क्रीत्वा कर्कटके रवौ ।
मासपट्केन विक्रेता लभते लाभमुत्तमम् ।
मौक्तिकं रजतं लोहं गाङ्गेयं वापि सिंहगे ।
उपादायाष्टभिर्मासैर्विक्रेता लाभमाप्नुयात् ।
कन्यासमागते सर्व्वमौषधं द्रव्यमाहरेत् ।
लाभाय सप्तमे मासि प्रयुज्जीत व्यये बुधः ॥ ७३ ॥
तुलाधिरूढे रत्नानि वस्तुजातञ्च तन्नवम् ।
गृहीत्वा मासपट्केन व्ययमानोऽश्रीयत्फलम् ॥ ७४ ॥
वृश्चिकोपगते क्रीत्वा भाण्डं मृद्धर्मनिर्मितम् ।
नवमे मासि विक्रीय चतुर्गुणमवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥
क्रीत्वा वापोपगे शङ्खप्रवालभिदुरादिकम् ।
विक्रीय लाभमाप्नोति त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् ॥ ७६ ॥
मकरे रत्नजातानि वस्त्राणि च विचक्षणः ।
क्रीत्वा मासाष्टकेनैव विक्रेता लाभमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
अयोदारुमयं कुम्भे क्रीत्वा तृणमयं तथा ।
मासास्येन विक्रेता फलं भूयोऽधिगच्छति ॥ ७८ ॥

मीने धान्यानि सर्वाणि पत्राण्यश्मयानि च ।
गृहीत्वा मासपट्टकेन विक्रेता लभते फलम् ॥ ७९ ॥

इतिवाणिज्यविधिः ।

—०—

इत्युपक्षयदशाविधानं नामाष्टविंशोऽध्यायः ।

—०—

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

—०—

अतःपरं वीरदशाविधानं

प्रणीयते प्राच्यमतानुकूलम् ।

सर्वत्र यात्राविधिरत्र भक्ष्याः

योगाश्चे तत्राहितसिद्धयःस्युः ॥ १ ॥

तारकाःसप्त सप्तैव पादोनाःबहुलादयः ।

क्रमशो विवृतद्वारं पूर्वार्धे दिक्चतुष्टये ॥ २ ॥

अश्वयुक्पुण्यमुष्णांशुरनुराधेति तारकाः ।

चतस्रःसर्वदिक्ष्वेव विवृतद्वारसम्मताः ॥ ३ ॥

हस्ततिष्याश्वयुङ्मैत्रश्रविष्ठान्सेन्दुविष्णवः ।

एताःस्युस्तारका वाष्टौ सर्वयात्रासु शोभनाः ॥ ४ ॥

त्रीणि पूर्वार्धाणि चित्राहियाम्येन्द्रपवनाग्रयः ।

सर्पेशपितरःसर्वयात्रासु परिवर्जिताः ॥ ५ ॥

पुष्यार्कमित्रतुरगाः प्रागादिषु सुशोभनाः ।

शुक्रज्ञचन्द्रजीवानां वाराःप्रागादिशोभनाः ॥ ६ ॥

विहाय दिक्पतेर्वाराः सर्वे सर्वत्र शोभनाः ।

इति व्याचक्षते केचित् सर्वत्र परिधं सजेत् ॥ ७ ॥

१ तत्रेहित सिद्धयःस्युः ।

नन्दा भद्रा जया पूर्णा पूर्वादिगमने शुभाः ।
 चरेषु गरजं विष्टिं विहायान्यानि शर्मणे ।
 स्थिराणि करणान्युच्चैर्नेष्टानि विबुधैःसदा ॥ ८ ॥
 कुजवारश्च मध्याह्नः पूर्वस्यां दिशि शोभनः ।
 याम्ये यामास्तकालश्च वारौ शनिशशाङ्कयोः ॥ ९ ॥
 वारुण्यां मध्यरात्राश्च वारौ च गुरुसौम्ययोः ।
 उदयश्चोत्तराशायां वारौ शुक्रार्कयोर्हितौ ॥ १० ॥
 तत्तदाशां व्रजेत्तत्तद्राशिलग्नेषु बुद्धिमान् ।
 योगिनीं पुरतः कृत्वा याति यःस विनश्यति ॥ ११ ॥
 द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी शुभाः ।
 दशम्येकादशी या तु पौर्णमासी त्रयोदशी ॥ १२ ॥
 आदश्रम्प्रतिपत्तिथेस्तिथिवशात्पूर्वादिकाष्टाष्टकं
 क्रान्त्वा दैत्यगुरुःक्रमेण च दिवं भूमिं प्रयातो यदा ।
 सर्वानर्थमसौकरोत्यमुमतां कार्योद्यतानां तदा
 पृष्टे दक्षिणतः प्रशस्तफलदो वामे मुखेऽनर्थकृत् ॥ १३ ॥
 गोनृयुक्कार्किकन्याश्च तुलाचापौ तु सर्वतः ।
 यात्रायां केचिदिच्छन्ति कुम्भःसर्वत्र निन्दितः ॥ १४ ॥
 मूर्द्धोदयं प्रशंसन्ति सर्वयात्रासु पण्डिताः ।
 पापास्त्रययारिगाः शस्ताः सौम्याः सर्वे तथैव च ॥ १५ ॥
 नेष्टो लग्नेऽष्टमान्तस्थः पूर्णोऽपि शशलाञ्छनः ।
 गुरुः षष्ठाष्टमान्तस्थो नेष्टः शुक्रोऽपि सप्तमे ।
 पञ्चमं द्वादशश्चैव शुद्धमिच्छन्ति कोविदाः ॥ १६ ॥
 लग्नार्थबन्धुधोदारधर्मकर्मरिगाः शुभाः ।
 दशमस्थः शनिश्चेष्टः सर्वयात्रासु धीधनैः ॥ १७ ॥
 याने श्रविष्ठा विप्राणां श्रवणं धरणीभुजाम् ।

अनुराधा विशामिष्टा शूद्राणां रेवती हिता ॥ १८ ॥
 तत्तद्यात्रासु शुभदा नरस्त्रीषण्डतारकाः ।
 रोहिण्यां वृषभे लग्ने गोयात्राक्षेमसाधनम् ॥ १९ ॥
 अश्विन्यां चापपश्चार्द्धे हयानां गमनं हितम् ।
 सोमभे मिथने लग्ने दन्तियात्रा प्रशस्यते ॥ २० ॥
 तिरश्चां गमनम्पथ्यं पुष्यभे मिथुनोदये ।
 पक्षिणां शुभदा यात्रा कन्यायां हस्ततारके ॥ २१ ॥
 जलयात्रा प्रशस्ता स्याद्धारुणे चोत्तरत्रये ।
 कन्याकुलीरमीनेषु वारयोर्जीवशुक्रयोः ॥ २२ ॥
 स्वयं यातुमशक्यञ्चेच्छत्रशय्यादिनिर्गमम् ।
 पूर्ववत् रात्रौ सम्पूज्य प्राप्ते काले तु कारयेत् ॥ २३ ॥
 छत्रदण्डाक्षमालाग्निकमण्डल्वजिनाम्बरम् ।
 विप्राणां ब्रह्मसूत्रञ्च निर्गमे कार्य्यसाधनम् ॥ २४ ॥
 जीविकासाधनं सर्वं पुस्तकाभरणादिकम् ।
 सर्वेषां निर्गमे शस्तमभिप्रेतार्थसिद्धये ॥ २५ ॥
 श्रद्धायुतः शुचिस्नातः प्रसन्नेन्द्रियमानसः ।
 मुक्त्वापूज्य तथापूच्छय निर्गच्छेद् गुरुतोषितः ॥ २६ ॥
 क्षौरं क्रोधं भयं लोभं मद्यं मांसञ्च रोदनम् ।
 मैथुनं तैलमभ्यङ्गं यात्रायां प्राग्विविर्वर्जयेत् ॥ २७ ॥
 यःकृत्वा मैथुनं रात्रौ प्रभाते प्रस्थितो भवेत् ।
 नासौ फलमवाप्नोति कृच्छ्रेण च निवर्त्तते ॥ २८ ॥
 गच्छ जीव जय प्रैहि याहि मुञ्च विवर्ज्य ।
 प्रापयोत्तिष्ठ निर्गच्छ शब्दव्या गमने शुभाः ॥ २९ ॥
 तिष्ठ मागा निवर्त्तस्व मूढ मूर्ख जलेति च ।

यात्रायां विघ्नदाःशब्दा विषादप्रतिपादकाः ॥ ३० ॥
 विना बलात्कृतं वृद्धबाल*पीतासिनां क्षुतम् ।
 क्षुतं सर्वत्र नेष्टं स्याद् गोक्षुतं मरणप्रदम् ॥ ३१ ॥
 यात्रायां दक्षिणे रुत्वा पश्चाद्गामे विरौति चेत् ।
 श्रेष्ठो वाभिमुखे दृष्टो नेष्टो गोली च दक्षिणे ॥ ३२ ॥
 प्रस्थाने मङ्गलं वाक्यं गर्जनं मेघहस्तिनम् ।
 दक्षिणे सफलो वृक्षो वायसस्य च कूजितम् ।
 गीतवादितशब्दाश्च सिद्धये श्रुतिरीदृशी ॥ ३३ ॥
 आष्कन्दो वज्जुलादीनां दक्षिणे विरुतं क्षुतम् ।
 अनर्थसूचकं वाक्यमीदृशं स्यादसिद्धये ॥ ३४ ॥
 वैश्यो विप्रो नृपः कन्या गौर्दन्ती मुरजध्वजौ ।
 क्षीराज्यदधिशङ्खाम्बुच्छत्रं भेरि फलं सुरा ॥ ३५ ॥
 तण्डुलं हेम रूप्यञ्च सिद्धयेऽभिमुखा अमी ।
 सकाष्टः सानलःकारुर्मलिनाम्बरभारहृत् ॥ ३६ ॥
 गलस्पटङ्गोगोमायुः शृङ्गोलूककपिञ्जलाः ।
 महिषाभिपवो मर्से निषेधः पतनं वधः ॥ ३७ ॥
 कलशःसर्वजातीनां सम्मार्जनविलेपने ।
 तैलं कपालं कार्पासं भस्मन्येतान्यसिद्धये ॥ ३८ ॥
 भुजङ्गदर्शनं यातुः शत्रुभ्यो भयमावहेत् ।
 लवनञ्च गुडं काष्ठमभ्यक्तञ्च कषायितम् ।
 नग्नं विमुक्तकेशश्च दृष्ट्वा गेहं पुनर्व्रजेत् ॥ ३९ ॥
 भारद्वाजस्य शिखिनो मृगस्य नकुलस्य च ।
 दर्शनं सर्वतःश्रेष्ठमतिश्रेष्ठम्प्रदक्षिणम् ॥ ४० ॥
 यदुक्तञ्चरितोदेशे वायसानां शुनामपि ।

उन्नेयं तच्च यात्रायामनुरूपवशादिह ॥ ४१ ॥
 क्रोशादूर्ध्वं गमनविरुतं निष्फलं प्राहुः*राय्या
 स्तत्रानिष्टे प्रथमशकुने मानयेत् पञ्चपद्मा ।
 प्राणायामान्नृपातिरशुभे षोडशैतान् द्वितीये
 प्रसागच्छेत् स्वभवनमधुना यद्यनिष्टं तृतीये ॥ ४२ ॥

इति यात्राविधिः ।

—:o:—

प्राच्यां प्राश्य घृतं गच्छेद्दक्षिणञ्च तिलौदनम् ।
 मत्स्यभोजी व्रजेत्पश्चात् सौम्यं पायसभोजनम् ॥ ४३ ॥
 अभिन्नभाषाः सतिलाञ्च तण्डुलाः गवां दधि क्रव्यमफेनसम्भवम् ।
 फलञ्च मार्गं रुधिरं पटोलकं घृतञ्च सापि पिशितं तिलौदनः ॥ ४४ ॥
 पण्डिकान्धश्च शाकञ्च प्रियङ्गुञ्चित्रभोजनम् ।
 आमलक्यं कुलत्थाञ्च माक्षिकं सर्पिरेव च ॥ ४५ ॥
 मूलान्यम्बुनि सक्तुर्वा शालिं निश्राववारि च ।
 बीजपूरं तिलान्नञ्च मधु शर्करया युतम् ।
 वाराहं पिशितं क्षीरमश्विन्यादिषु भक्षयेत् ॥ ४६ ॥
 पूषं दधि तथा लाजां वटकं पायसं तिलम् ।
 पिष्टञ्चैव तु वाराणामशनाय प्रकीर्तितम् ॥ ४७ ॥
 नन्दायां सान्नशाकञ्च भद्रायां गव्यपायसम् ।
 पूषं जयायां सक्तूनां रिक्तायाञ्च गुलोदकम् ।
 पूर्णायां केन्दुकुलमापं भुक्त्वा गच्छन् सुखं व्रजेत् ॥ ४८ ॥
 अर्कस्य पत्रं मधु तण्डुलोदकं घृतं यवागुश्च भाविष्यभोजनम् ।
 सौवर्ण्यमम्भो मधु बीजपूरकं तोयञ्च गोमूत्रमथो यवाश्च ॥ ४९ ॥

सपायसञ्चैव गुडं सितोत्थं मुदूगान्नकञ्च प्रथमाद्यनुत्क्रमात् ।
अभ्यक्ष्यसस्पर्शमलभ्यकानां स्मृतिश्च सिद्धिं गमने ददाति ॥९०॥

इति यात्राभक्ष्याविधिः ।

—:०:०:०:—

नृपाणां गमनं योगैर्भगनैश्च द्विजन्मनाम् ।

शकुनैश्चरचोराणां शेषाणां क्षणवीर्यकैः ॥ ५१ ॥

यथावात्तिथिनक्षत्रवारराशिग्रहोदयाः ।

गमने दुर्लभास्तस्माद्योगान् वक्ष्याम्यहं लघु ॥ ५२ ॥

होरा कुटुम्बसहजस्थानेषु क्रमशो गताः ।

शुक्रगुर्विन्दवः शत्रुविनाशायार्थसिद्धये ॥ ५३ ॥

सपापके भ्रातरि सेन्दुसप्तमे सितज्ञयुक्ते हिबुके च निर्गतः ।

सजीवलग्ने विनिहन्ति शत्रून् शुभोदये नात्मगृहं प्रतीयात् ॥ ५४ ॥

स्वलाभगेषु शेषेषु जीवे लग्नगते गतः ।

अर्थलाभमरेनाशमारोग्यं लभते नरः ॥ ५५ ॥

अनष्टमगते चन्द्रे षष्ठे चण्डाशुसंश्रिते ।

वृहस्पत्युदये यायाच्छत्रुजिह्वते धनम् ॥ ५६ ॥

गुरुशुक्रार्कसौम्येषु लग्नाद्येषु चतुर्ष्वपि ।

कुजमन्दयुते षष्ठे चन्द्रे च दशमं गते ।

यात्रा सुफलदा नित्यं शत्रुनाशकरी सदा ॥ ५७ ॥

शुक्रवर्जितजामित्रे लग्ने गुरुयुते गतः ।

त्रिषङ्गेकादशस्थेषु मन्दारार्केष्वभिष्टदा ॥ ५८ ॥

लग्नयुक्ते गुरौ यायाज्जामित्रे शशिनि स्थिते ।

शुभेषु च धनस्थेषु धनवाहादिलाभभाक् ॥ ५९ ॥

होरा शुभप्रदा याते सर्वैः संसेविताः शुभैः ।

अशुभारुढदुश्चिक्या निधने चन्द्रवर्जिताः ॥ ६० ॥

होरा गुरुमती लाभे पापसंघसमाश्रिते ।

इन्द्रारज्ञसमायुक्ते यातुःसर्वार्थसिद्धिदा ॥ ६१ ॥

लग्नार्थगेषु सौम्येषु दशमे रविसंयुते ।

गमनं विजयारोग्यमर्थसिद्धिं प्रदास्यति ॥ ६२ ॥

त्रिकोणकेन्द्राश्रितसर्वसौम्यास्तृतीयपष्टायगताश्च पापाः ।

फलान्ति यातुः शुभमिन्दुरेको लग्नाच्चतुर्थङ्गतवांश्च तद्वत् ॥ ६३ ॥

यदा कलत्रगश्चेन्दुः शुक्रज्ञौ गृहमागतौ ।

गन्तव्यमपि चारेण तदा सर्वार्थसिद्धये ॥ ६४ ॥

पञ्चम्यां शुक्रपक्षस्य स्वातौ गुरुदिनोदये ।

क्रयाविक्रययात्रायां योगोऽयं परमो मतः ॥ ६५ ॥

मित्रक्षेपेण प्रयातस्य शक्रे पर्युपितस्य च

पुनर्मूले प्रयातस्य कार्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ ६६ ॥

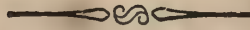
हुस्तेन गत्वा प्रथममपर्युष्य द्रये ततः ।

पुनश्चतुर्थे सम्प्राप्तः शत्रुवर्गं स बाधयेत् ॥ ६७ ॥

स्थित्वैकं दिवसं तिष्ये रेवत्यां वाथ वासवे ।

सीम्नि भूयः प्रविष्टोऽन्तर्बहुलाभमवाप्नुयात् ॥ ६८ ॥

इति यात्रायोगः ।

गुरावत्युच्चगे लग्ने लाभे शुक्रसमागते ।

शनेदृकाणे सदृष्टो राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ६९ ॥

चरे वर्गोत्तमे भागे तत्स्थयोः सोमजीवयोः ।

सदृष्टश्चन्द्रहोरायां राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ७० ॥

भोमवारे बुधक्षेत्रे दृकाणे वसुधाभुवः ।

मन्दे व्ययगते युद्धं कुर्वाणो लभते जयम् ॥ ७१ ॥

शत्रोरष्टमगे चन्द्रे विषनाडीमुपागते ।

मन्दे शत्रौ च षष्ठ्ये विजयं लभते युधि ॥ ७२ ॥

अतिनीचगते मन्दे षष्ठ्ये लेयलग्नतः ।

चन्द्रे वर्गोत्तमांशस्थे दृष्टः शत्रुवशी भवेत् ॥ ७३ ॥

इन्दावत्युच्चगे सौम्ये स्वक्षेत्रांशगतेऽपि वा ।

जैवे दृकाणे संदृष्टो द्विजोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७४ ॥

शुक्रे निजत्रिकोणस्थे तुलांशकगते बुधे ।

मन्दे परमनीचस्थे दृष्टो वैश्यो वशी भवेत् ॥ ७५ ॥

शनी परमनीचस्थे बुधस्य त्रिशदंशके ।

होराया तरणेर्दृष्टः शूद्रोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७६ ॥

मषायने वृषनृयुग्मकुलीरसिंह कन्यातुलाजलवृश्चिकवीथिकायाम् ।

कुम्भालिचापमकरा मिथुनायने स्युरारूढवर्त्मभरतःसमभातपत्रम् ॥

आरूढोदयरशिं यश्छत्रस्थं वीक्षते नरः ।

स तस्य वसतां याति दारैरपि धनैरपि ॥ ७८ ॥

विपरीतविधानेन वैपरीसं विनिर्दिशेत् ।

दृष्टे तु जीवशुक्राभ्यां न दोषस्तत्र जायते ॥ ७९ ॥

स्वयन्तूदयमारूढो वैश्यामस्तमये स्थिताम् ।

वीक्षते गुरुणा दृष्टो वशगा तस्य सा भवेत् ॥ ८० ॥

गुरौ लाभगते मन्दे षष्ठ्ये भार्गवांशके ।

उत्तमर्णमवाप्नोति याचमानोऽपि दुःस्थितम् ॥ ८१ ॥

दातुर्व्ययगते जीवे लग्नारूढे च भार्गवे ।

स्पृहयन्निन्दुहोरायामधमर्णमवाप्नुयात् ॥ ८२ ॥

वह्मयात्मा वदने न्यस्तो द्राङ्कारो रसनान्दहन् ।

मन्त्रसिद्धिं हरेत् पुंसो वादे च प्रतिभां तथा ॥ ८३ ॥

जीवेऽत्युच्चगते स्वस्य दशमस्थे विवादिनः ।
 त्रिकोणस्थे शनौ मीनलग्ने वादे जयी भवेत् ॥ ८४ ॥
 सहादेवीदुर्वामघुपमुषली विष्णुदयिता ।
 सदा भद्रा लक्ष्मी शतमसलतामाञ्जलिकरी ।
 य एतान् भ्रातः स्वे शिरसि कलयेच्छ्रीपारिकरान् ।
 यतो जातस्येदं भूवनमखिलं तिष्ठति वशे ॥ ८५ ॥

इत्यभीष्टसिद्धिविधिः ॥

—:0:—

इति वीरदशाविधानं नाम एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

त्रिंशोऽध्यायः ।

—000—

ब्रवीमि संकीर्णदशाविधानं
 मतःपरं तत्र च सङ्गृहीतम् ।
 दीक्षाप्रतिष्ठा पितृकर्मभूत-
 विषामयानां प्रशमाः क्रमेण ॥ १ ॥

उत्तराणां त्रयं मूलमदितिर्वारुणाश्विनौ ।
 ब्रह्मानुराधा पुंसां च पुंसां दीक्षाविधौ हिताः ॥ २ ॥
 चित्रा स्वातिश्च मैत्रश्च प्रव्रज्यायां स्त्रियो हितम् ।
 तत्र दीक्षासु सर्वेषां तत्तद्वारादयः शुभाः ॥ ३ ॥
 कन्यातौलिनृयुग्वर्ज्याः शेषाः स्युरुदयाःशुभाः ।
 अच्छिद्रास्तितयःशस्ता मन्दांशःसर्वसिद्धिदः ॥ ४ ॥

केन्द्रत्रिकोणेषु शुभाःप्रशस्ताः
 पापास्त्रिलाभारिगताःशुभाय ।

ग्रहानभिष्टा मरणप्रयाता

व्रतक्षयायास्तगतश्च शुक्रः ॥ ५ ॥

यदि भावाश्रितश्चन्द्रो लग्नस्थः शुभदः सदा ।

चतुर्थे दशमे जीवस्तपस्सिद्धिं प्रयच्छति ॥ ६ ॥

धर्मस्थानगताः पापा न चिराद् व्रतभङ्गदाः ।

प्रव्रज्याभिहिता योगाः प्रव्रज्यायां सुशोभनाः ॥ ७ ॥

पञ्चमस्थश्च माहेयः चन्द्रश्च नवमं गतः ।

मन्दश्च सहजस्थाने व्रतसिद्धिं प्रयच्छति ॥ ८ ॥

इति प्रव्रज्याविधिः ।

—————:o:—————

उत्तराणां त्रयं पुष्यमनुराधा च रोहिणी ।

वारुणं वसु मित्रेति नवव्रतविमुक्तये ॥ ९ ॥

तौलिकन्यानृयुग्मीनाः शुभवारांशकादयः ।

त्रिकोणगौ सितेन्दू च व्रतमुक्तौ शुभावहाः ॥ १० ॥

इति प्रव्रज्यामुक्तविधिः ।

—————oo—————

उत्तरायणगे भानौ मासि कुम्भविवर्जिते ।

यजमानानुकूलर्क्षे बलयुक्ते निशाकरे ॥ ११ ॥

अस्तशैशववार्द्धक्यमुक्तयोज्जीविशुक्रयोः ।

ब्रह्मादितीन्दुतिष्यान्तहस्ताश्वात्युत्तरत्रये ॥ १२ ॥

देवप्रतिष्ठा कर्त्तव्या सौम्यवारोदयादिषु ।

अयुग्मास्तिथयः शस्ताः युग्मास्तु दशमी तथा ॥ १३ ॥

स्थिरक्षेत्रगतश्चन्द्रः स्थिरराश्यादयः शुभः ।

उच्चस्थानगतश्चन्द्रो यजमानः शुभावहः ॥ १४ ॥

मित्रस्थानगतश्चन्द्रो मित्रसौम्यधनावहः ।
 नीचराशिगतःसोऽयं दारिद्र्यं सम्प्रयच्छति ॥ १५ ॥
 शत्रुक्षेत्रगतश्चन्द्रः शत्रुवृद्धिं समावहेत् ।
 अर्केन्दुराहुसौरास्तु स्थापने लग्नसंस्थिताः ।
 भ्रातृस्थानगताःसर्वे ग्रहास्तुष्टिविवृद्धिदाः ॥ १६ ॥
 बन्धुस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति सुखनाशनम् ।
 तदेव वर्द्धयिष्यन्ति सौम्याश्चन्द्रविवर्जिताः ॥ १७ ॥
 सुतस्थानगतास्तीक्ष्णाः पुत्रमृत्युप्रदाःसदा ।
 तत्र स्थिताःशुभाश्चन्द्रवर्ज्याः सर्वे सुखप्रदाः ॥ १८ ॥
 नाशयन्ति रिपुं क्रूराः शत्रुस्थानसमाश्रिताः ।
 जीवस्तत्र स्थितःकुर्याच्छत्रुवृद्धिं विशेषतः ॥ १९ ॥
 कुरुतःस्थानविभ्रंशं तत्रस्थौ भृगुचन्द्रजौ ।
 कुर्याज्जामित्रगो भानुर्यजमानविनाशनम् ॥ २० ॥
 सौरःसौख्यविनाशाय बुधःपुत्रविनाशकृत् ॥
 कुजस्त्वग्निभयं कुर्यात् पिशाचव्यसनं भृगुः ।
 जीवेन्दू सप्तमस्थौ तु कुर्यास्तां धनवर्द्धनम् ॥ २१ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाःसर्वे कुर्वन्ति कुलनाशनम् ।
 धर्मस्थानगताःसौम्याः कुर्युर्धर्मविवर्द्धनम् ॥ २२ ॥
 पापाश्चन्द्रयुताःकुर्युः सौख्यधर्मधनक्षयम् ।
 नभःस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति स्थाननाशनम् ॥ २३ ॥
 चन्द्रयुक्ताःसदा सौम्याः पुत्रवित्तसुखप्रदाः ।
 ग्रहाःसर्वेऽपि लाभस्थाः कुर्युरारोग्यसम्पदम् ॥ २४ ॥
 द्वादशस्थानगाःपापाः शुक्रचन्द्रसमायुताः ।
 दारिद्र्यं सम्प्रयच्छन्ति यजमानाय नित्यशः ।
 तत्रस्थौ वित्तवृद्धिञ्च कुर्यास्तां गुरुचन्द्रजौ ॥ २५ ॥

येष्टोत्तरत्रयकरान्यचतुर्मुखाश्वि-

कृष्णान्विते शुभतिथिग्रहवारवर्गे ।

तिर्यङ्मुखोदययुतेष्वथ सम्मुहुर्त्ते-

घृन्मीलनं नयनयोः प्रतिमासि कुर्यात् ॥ २६ ॥

अनेनैव विधानेन गर्भनाशश्च बुद्धिमान् ।

ऊष्णीषस्थापनञ्चैव वर्णलेपादिकां क्रियाम् ॥ २७ ॥

इतिदेवप्रतिष्ठापनविधिः ॥

—००—

विप्राणां हितमाधत्ते श्राद्धमेकादशेऽहनि ।

नृपाणां षोडशे वच्मि विशां विंशे दिने भवेत् ॥

शूद्राणां मासि पूर्णे तु पितृकर्म विधीयते ॥ २८ ॥

अपराहःशुभःपापदिनस्य च चरोदयः ।

श्राद्धस्य नूतनस्यैव विधिरेष विनिश्चितः ॥ २९ ॥

पितरो मित्रयाम्येन्दुहस्ताश्विश्रवणादयः ।

श्रविष्ठापुष्यचित्राश्च प्रशस्ताः पितृकर्मणि ॥ ३० ॥

विशाखा रोहिणी भाग्यपौष्णादित्योत्तरत्रयम् ।

वर्जनीया नवश्राद्धे विधातुर्मरणप्रदा ॥ ३१ ॥

विष्कुम्भाद्याःकुयोगाश्च त्रिष्टिश्च गुलिकाःशुभाः ॥

प्रथमैकादशी षष्ठी पौर्णमासी चतुर्दशी ।

तिथिस्रयोदशी चैव श्राद्धकर्मणि वर्जिता ॥ ३२ ॥

श्राद्धे मन्दार्कयोःपूज्याः द्रेष्काणदिवसादयः ।

क्षीणेन्दोर्भूसुतस्यापि कैश्चिद्द्वारादिरिष्यते ॥ ३३ ॥

पापान्तर्गतसौम्यस्य शोभनं दिवसादिकम् ।

कुलीरमकराजानामुदयाःश्राद्धसम्मताः ॥ ३४ ॥

जन्मराश्युदयो नेष्टः पञ्चमः सप्तमोऽपि च ॥
 उर्ध्ववत्क्रोदयो वज्र्यो दृष्टो युक्तोऽपि सद्ग्रहैः ॥ ३५ ॥
 विपदपक्षयोरेव वधे वैनाशिकेऽपि च ।
 चन्द्राष्टमे च कर्त्तव्यं द्वादशाष्टमहोदये ॥ ३६ ॥
 कर्तुंस्त्रीजन्मनक्षत्रं दाराणां स्वसुतस्य च ।
 सप्तविंशदिनं कर्त्तुः श्राद्धकर्मणि वर्जितम् ॥ ३७ ॥
 केन्द्रत्रिकोणगाः पापाः सौख्यमित्रधनावहाः ।
 श्ययारिव्ययरन्ध्रस्थाः ग्रहाः सौम्याः शुभप्रदाः ॥ ३८ ॥
 भूकस्य दिवसांशाद्यास्तस्य केन्द्रस्तिथिः क्षणम् ।
 कर्तुंमृत्युं करोसेव नवश्राद्धे विचार्यते ॥ ३९ ॥
 एवमेवाष्टकश्राद्धं मासश्राद्धञ्च पैत्रिकम् ।
 चन्द्रसूर्योपरागे वा सङ्क्रमेऽप्ययनेऽथवा ॥
 व्यतीपातेऽप्यमावास्यां सदा श्राद्धं विधीयते ॥ ४० ॥
 त्रयोदश्यामवास्यां गृही श्राद्धं करोति चेत् ।
 युवैव मृत्युमाप्नोति ज्येष्ठपुत्रो विनश्यति ॥ ४१ ॥
 मासि प्रोष्टपदे माघे सर्वेषां कृष्णपक्षतः ।
 कर्त्तव्यमष्टकश्राद्धं गृहस्थानां विशेषतः ॥ ४२ ॥

इतिश्राद्धविधिः ।

—:०:—

हर्षेच्छाभयशोकादेर्विरूढा शुचिशोभनाद् ।
 गुरुदेवादिकोषाच्च पञ्चोन्मादा भवन्त्यमी ॥ ४३ ॥
 आगन्तुः सन्निपातश्च त्रिदोष इति ते स्मृताः ।
 हर्षणस्फोटनाक्रन्दगीतसङ्गीतरोदनम् ॥ ४४ ॥

आस्थानमङ्गविक्षेपस्ताम्रा मृदुकृशा तनुः ।
 जीर्णे बलञ्च वाग्वह्नी वातोन्मादस्य लक्षणम् ॥
 तच्चिकित्सायनिष्ठायां विहिताशकुनध्रुवैः ॥ ४५ ॥
 वरी विदारी खज्जूरी कशेरुःशर्करा मधुः ।
 कृष्णसर्पिश्च मधुकं वातोन्मादे पिवेदिदम् ॥ ४६ ॥
 संरम्भामर्षवैदग्धमभिद्रवणतर्जनम् ।
 छाया शीता न तोयेच्छा रोषःपीतोष्णदेहता ॥ ४७ ॥
 नारो विविक्तप्रियता निद्रारोचौ मनाग्वच ।
 लालाच्छर्दिर्वलं भुक्ते नखादिषु च शुक्लताम् ॥
 एताःपित्तकफोन्मादे चेष्टास्तत्र चिकित्सितम् ।
 नागे रुद्रस्य नक्षत्रे मन्दवारे च शस्यते ॥ ४८ ॥
 चक्रे तैलं सधूस्तरमूलचूर्णं भुवि न्यसेत् ।
 सप्तरात्रात्तदुद्धृत्य लिम्पेदुन्मादशान्तये ॥ ४९ ॥
 सम्मिश्रलक्षणं वर्ज्यमुन्मादःसान्निपातिकः ।
 आगन्तुर्वहुभेदःस्या दष्टादशमहाग्रही ॥ ५० ॥
 केशरं कर्णिकारस्य कपिलागोमयाम्बु च ।
 स्तन्येन पाननश्याभ्यामुन्मादं हन्ति तत्पृथक् ॥ ५१ ॥
 मधूकयष्टिमृद्रीका कृष्णखज्जूरचन्दनम् ।
 गोजीजलाभ्रस्तन्येक्षुरसाज्यमधुशर्कराः ॥ ५२ ॥
 एतैर्नश्यक्रिया कार्या नूतने पित्तविभ्रमे ।
 मातृघाती भूततरुर्ग्रहघ्नःसर्व्वथा पृथक् ॥ ५३ ॥
 शूनाक्षफलकस्थेन तिलैर्भुक्तैःशकृन्मयैः ।
 कृतं तैलमपस्मारं नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ ५४ ॥
 पाठापथ्यावचाशीग्रु सिन्धुव्योसैःपृथक् फलैः ।
 अजाक्षीराढके पक्वं सर्पिः सर्व्वग्रहापहम् ॥ ५५ ॥

दृश्चिकालीकणाकुलवणानि च भार्गिका ।
 अपस्मारविनाशाय तच्चूर्णं नसि योजयेत् ॥ ५६ ॥
 सर्वोन्मादविनाशेषु सर्वग्रहविधिष्वपि ।
 रुद्रभञ्च चतुष्पादो मन्दाभं दृश्चिकोदयः ॥ ५७ ॥
 मले द्वयं क्रमाद्विष्णु विपूर्वं वह्निसुन्दरी ।
 कर्णे जपाद्ग्रहं हन्याद्भूतेशध्यानतोऽथवा ॥ ५८ ॥
 हृदयञ्च चतुर्थ्यन्तो भगवान् रुद्र इत्यपि ।
 शत्रुन्ते महिरप्यस्माद्देवो देव इत्यपि ।
 समस्तोऽयं चतुर्थ्यन्ते पदान्येतानि योजयेत् ॥ ५९ ॥
 ग्रहान् नर्त्तय मोटय वलयय क्रीडय उग्रचण्डहुंफट्टठ ।
 एषभूतपिशाचादौ सर्वकर्मकरो मनुः ।
 अस्य स्मरणमात्रेण प्रलीयन्ते ग्रहादयः ॥ ६० ॥

इतिगूहध्वंसविधिः ।

कृत्तिकाभरणीस्वातिर्मूलं पूर्वत्रयाश्विनी ।
 विशाखाद्रामघाश्लेषा चित्रा श्रवणरोहिणी ॥ ६१ ॥
 तारास्तास्रर्षदष्टस्य दुष्टा मन्दकुजौ तथा ।
 पञ्चमी चाष्टमी षष्ठी रिक्ता दष्टस्य निन्दिता ॥ ६२ ॥
 तस्यातिनिन्दिता कृष्णे पञ्चमी च चतुर्दशी ।
 सन्ध्याचतुष्टयं दुष्टं दग्धयोगाश्च राशयः ॥ ६३ ॥
 देवालाये शून्यगृहे बल्मीकोद्यानकोटरे ।
 रथ्यां सन्धौ चैत्यतरौ श्मशाने सिन्धुसङ्गमे ॥ ६४ ॥
 द्वीपे चतुष्पथे सौधे गहने वेत्रपद्मयोः ।
 पर्वताग्रे विलद्वारे जीर्णकूपाश्मकूटयोः ॥ ६५ ॥

शीघ्रश्लेष्मातकाक्षेषु जम्बूदुम्बरवेणुषु ।
 वटेषु जीर्णप्राकारे दंशःसर्पस्य निन्दितः ॥ ६६ ॥
 इन्द्रियाण्योष्ट्रहृत्कक्षस्तनभ्रूमध्यकुक्षयः ।
 तालु शङ्खो गलं मूर्द्धा चुबुकं नाभिमस्तकम् ॥ ६७ ॥
 द्वौ पादमध्यं स्कन्धश्च सर्पदंशस्तु निन्दितः ।
 पुष्पादिहस्तःशुभवाक् धीरःशुल्काम्बरोऽमलः ॥ ६८ ॥
 लिङ्गवर्णसमानश्च हृष्टो दूतःशुभो मतः ।
 अपद्वारगतःसस्त्री प्रमादीभू*गतेक्षणः ॥ ६९ ॥
 विवर्णवासाः पाशादिहस्तो गद्गदतृणवाक् ।
 शुष्ककाष्ठाश्रितःखिन्नस्तैलोक्तस्कन्धरांशुकः ॥ ७० ॥
 आद्रवासाःकृष्णरक्तपुष्पो मुक्तशिरोरुहः ।
 कुचमर्द्दी नखच्छेदी गुदस्पृक् पादलेखकः ॥ ७१ ॥
 केशलुञ्छी तृणादिच्छेद्रुदुर्गङ्गःखरादिशः ।
 सद्वितीयोरुदं मुण्डी दुष्टा दूताःस्युरीदृशाः ॥ ७२ ॥
 दिशादिषु स्थितो दूतो वन्यादीन् सूचयेदहीन् ।
 दूतःस्थितश्चेद्रामेऽङ्घ्रौ दक्षिणे वा द्वयोरतः ॥ ७३ ॥
 इत्यन्यावावेहद् दिग्वा यदि दूतस्य वात्मनः ।
 अह्वान् वाहान् पृथक् सर्पान् विद्यात् स्त्रीपुंनपुंसकान् ७४
 दूतःस्पृशति यद्गात्रं तस्मिन् दंशमुदाहरेत् ।
 नभो गीतद्विषं वादेन्नविषंवेति निर्दिशेत् ॥ ७५ ॥
 दूतकाले यतो जीवः पर्वे दंशस्ततोऽन्यतः ।
 अग्रे दूतस्य वामाङ्घ्री शुभोऽन्यस्थादृशोऽन्यथा ॥ ७६ ॥
 दूताङ्घ्रिचलनं दुष्टं तत्स्थितिर्निश्चला शुभा ।
 जीवपार्श्वे शुभो दूतो दुष्टोऽन्यत्र समागतः ॥ ७७ ॥

दूतस्य वाक्यं दष्टारुयापूर्वमाहुर्विनिन्दितम् ।
 त्रिभक्तैस्तस्यै वाक्यार्णैर्विपणिर्विपकालता ॥ ७८ ॥
 आद्यैःस्वरैश्चकाद्यैश्च वर्गैर्भिन्नालिपिर्विधा ।
 स्वरो जीविस्तनुर्वर्ग इतिज्ञेया च मात्रका ॥ ७९ ॥
 वाताग्नीन्द्रजलात्मनो वर्गेष्वर्णाश्चतुष्टयाः ।
 नपुंसकाःपञ्चमाःस्युः स्वराःशक्राम्बुयोनयः ॥ ८० ॥
 दुष्टो दूतस्य वाक्यादौ वाताग्निमध्यमो हरिः ।
 प्रशस्ता वारुणा वर्णा श्रुतिदुष्टा नपुंसकाः ॥ ८१ ॥
 जीवकाव्योदयौ श्रेष्ठौ स्वक्षेत्रेषु तदोदयौ ।
 शुक्रगुर्वोर्विर्धोदृष्टिर्दूतकाले शुभा मता ।
 मुक्ता मन्दग्रहाः सर्वे गच्छन्तोऽस्तं न शोभनाः ॥ ८२ ॥
 ग्रहामयचिकित्सानां प्रश्नेष्वपि विचक्षणः ।
 परीक्ष्य विधिनानेन सिद्धौषध्यां प्रवर्त्तते ॥ ८३ ॥
 धातोर्धात्वन्तरापत्तिर्विषवेग इतिस्मृतः ।
 दंशे स्थित्वा त्रिपञ्चाशन्मात्राः संवर्द्धते विषम् ॥ ८४ ॥
 विषं दंशाल्ललाटं यात्यतो नेत्रे ततो मुखम् ।
 आस्याच्चधमनीम्नाभ्यो धातून् व्याप्नोति हि क्रमात् ॥ ८५ ॥
 वेगो रोमाञ्चमाद्यो रचयति विषजस्वेदवक्त्रोपशोषौ
 तस्योर्ध्वस्तस्यरौद्रौ वपुषि जनयतो वर्णभेदप्रवेपौ ।
 यो वेगःपञ्चमोऽसौ नयनविवसतां कण्ठभङ्गञ्च हि क्वां
 पष्टो निश्वासमोहौ वितरति च मृतिं सप्तमो दष्टकस्य ॥ ८६ ॥
 यस्याङ्गानां जलत्वं श्ववथुरवयवोद्वेगदाहौ प्रलाभो
 विड्भेदःकेशलुच्छः सुकरमरुणतापाङ्गयोभ्रान्तिरक्ष्णोः ।
 कृष्णाश्रक्कम्पशूलौ हृदि च विघटनादन्तदन्तच्छदानां

श्यावञ्च श्लेष्मपित्तो वमनमश्रुगलं रोमकूपादिषु स्यात् ॥ ८७ ॥

दृक्फुक्का विवृतं सभायुवदनं भ्रान्तिःशनैः पृष्ठतो

वर्गाद्यन्ततले च दंशमुदकोत्पेकान्नरोमोद्गमः ।

कीलालोत्प्लवनन्तताडनपदं यष्टा न शस्त्राक्षता

द्रक्ताविष्करणञ्च यस्य नियतं नष्टः स मृत्युं गतः ॥ ८८ ॥

एतान्येवं सम्यगालोच्य सर्वा-

नुच्चैःसाध्यं दष्टमासाद्य विद्वान् ।

अव्यग्रात्मा तच्चिकित्साः विदध्या

द्ध्यानैर्मन्त्रैरौषधैश्चात्मसिद्धैः* ॥ ८९ ॥

भृगौ दण्डिनि जीवाख्ये साध्यं हृत्सन्नकोशगे ।

तन्नामार्णावृते चन्द्रं छन्ने भूसन्नानि न्यसेत् ॥ ९० ॥

कण्ठे सुधाढ्यविन्दुं भ्रूमध्ये विन्दुञ्च चिन्तयेत् ।

कार्ध्यादौ जीवरक्षेयं बन्धखण्डेति भाषणात् ।

अथवा चिन्तयित्वैव मन्त्री मन्त्रमिमं जपेत् ॥ ९१ ॥

ओं नमो भगवते नीलकण्ठाय ठठ ॥

साज्यः शक्रदृशः पेयाः सर्पिर्वा जीवरक्षणम् ।

अर्जयित्वा करञ्जार्द्रन्वचं दष्टपरीक्षणे ॥

फणी स्यान्मधुरो तिक्तो राजिलो मण्डली कटौ ॥ ९२ ॥

पुरःपादो गतस्तावत् पारःपदचतुष्टयम् ।

अलापुतैलसंयुक्तो मृतसञ्जीवनं वरम् ॥ ९३ ॥

कररागबीजनिपपुङ्खिताथवा वरकन्यका हरितमज्जरी तथा ॥

पृथगेव मूत्रकृत्पाननस्यतो विषमुद्धरन्ति किमु योगसम्भवात् ॥ ९४ ॥

देवदालिदलं मूलं बीजकोषञ्च पेपयेत्

सेवनाभ्यङ्गपानादि योगः फणिविषापहः ॥ ९५ ॥

१ पश्यतां ॥ २ यष्टानशस्त्रक्षता ॥ ३ छन्नेद्रधू सन्न ॥ * सिद्धौ-
सत्यां ॥ † भूसन्नविन्यसेत् ॥

मरिचं वा कुलं बीजं गुञ्जाञ्च नरवारिणा ।
 नस्यपाने प्रकुर्वीत सक्तसंज्ञेऽपि दष्टके ॥ ९६ ॥
 मातृसंघातहस्तेन रामठं पास्रवान्वितम् ।
 नस्याञ्जादिना रक्षेद्दष्टमप्यष्टभोगिभिः ॥ ९७ ॥
 मूत्रेण वा कुलं बीजं नस्यपानादिना जयेत् ।
 विषमेतत् फणीन्द्राणां वृष्टिदावानलं तथा ॥ ९८ ॥
 विंशतिकृत्वःशकृदपि दिनकरदुग्धेन भावितं (तच्च) ॥
 विश्वं खादेदाश्म स्वस्थावेशञ्च कारयति ॥ ९९ ॥
 स्वेतार्कमूलं गिरिकर्णिकञ्च भृङ्गप्रवालं लवणञ्च कुष्ठम् ।
 नस्याञ्जनाभ्यञ्जपानयोगादुत्तिष्ठते वा सुखिनापि दष्टः १००
 तरुणतरकतकफलरसबहुभावितमेलखण्डपरिमृदितम् ।
 सलिलं सतैलमाखिलं हरति विषं नासिकानिहितम् ॥ १०१ ॥

इति दूर्वाकरचिकित्सा ।

—:०:—

कुमारीं कारवल्लीञ्च कतकारीं शीग्रुणा सह ।
 भृङ्गराजं नृमूत्रेण लिम्पेन्मण्डलिलानये ॥ १०२ ॥
 गोक्षीरेण तु सम्पिष्टवज्रवल्ली मरुन्धृतः ।
 तेनैव पाययेत् सर्वं विषं मण्डलिनां जयेत् ॥ १०३ ॥
 स्नुङ्मूलमाजदुग्धेन जलेनार्कशिफाथवा ।
 पानादपहरेत्सद्यः सर्वमण्डलिनां विषम् ॥ १०४ ॥
 कृष्णवल्लीदलं वाथ तुम्बिकां वा सपम्फनम् ।
 धाम्याम्लरसलेपेन रक्तमण्डलिनां हरेत् ॥ १०५ ॥
 अन्यत्तदलकल्को वा माहिषच्छकनोऽथवा ।

विषशोफौ कटुष्णौ तौ घ्नान्यपोन्तलको ऽपि वा ॥ १०६ ॥
इति मण्डलिचिकित्सा ॥

—:०:—

अटवीं कारवल्लीञ्च कन्दक्षीरेण पाययेत् ।
शारिवायास्तथा मूत्रैर्नस्यं वा हन्ति राजिलम् ॥ १०७ ॥
वचा चिभिट वर्षाभू मूलानि सह कज्जिकैः ।
पिवेद्राजिलजं सर्वं विषं नश्यति निश्चितम् ॥ १०८ ॥
तैलेन गृहधूमस्य नस्यं राजिलदंशिनाम् ।
तदहर्वत्पविरं मूत्र नस्यं तत्र फणोन्यपि ॥ १०९ ॥
मागधक्षौद्रसिन्धूत्थान् गोशकृद्धारिणा सह ।
पाययेद्राजिलैर्दष्टं क्षणं निर्व्विपतां ब्रजेत् ॥ ११० ॥
परिशुष्कन्तु सम्पिष्ट्य नरगूथं तदम्भसा ।
पाययेदुद्रतौ व्यालविषसंहरणाय तु ॥ १११ ॥

इति राजिलचिकित्सा ॥

—:०:—

सर्वाहिविषनाशाय टङ्कनस्य रजोऽम्भसा ।
नस्य लेपेन पानाद्यैरुपदेशोऽयमुत्तमः ॥ ११२ ॥
पुनर्नवरसेनैव रामठं कीर्तितं बुधः ।
नस्यं कुर्व्वीत सर्व्वेष्वप्येकं वैकुण्ठिकारसम् ॥ ११३ ॥
चम्पकस्य रसैर्नस्यं सर्व्वसर्प्वविषापहम् ।
बहुमूलस्य सौवीरैर्नस्यपानाज्जनादयः ॥ ११४ ॥
अर्कपत्रेण लवणं नृमूत्रेण च पेषयेत् ।
लिम्पेत् सर्व्वविषं जयमिति प्रोक्तं पुरातनैः ॥ ११५ ॥

इति सर्व्वविषचिकित्सा ॥

—:०:—

नागवल्लीदलरसं रामठेन समन्वितम् ।
 कंसे करेण सम्पिष्टं लिम्पेद् वृश्चिकनाशनम् ॥ ११६ ॥
 कराभ्यां नक्तमालस्य दलं पिष्ट्वा विचक्षणः ।
 विद्धमदेशे बध्नीयात् सद्यो वृश्चिकमस्यति ॥ ११७ ॥
 वचा दिनकरक्षोरे लिप्ता वृश्चिकनाशिनी ।
 लाजया सह संयुक्ता श्रवणान्तर्गतं मलम् ।
 वेधे सङ्घर्षणेनैव विषं वृश्चिकजं जयेत् ॥ ११८ ॥
 पलासबीजमर्कस्य क्षीरेण सह पेपितम् ।
 लिम्पेद् वृश्चिकवेधे तु बहुभिः किं वितर्कनैः ॥ ११९ ॥
 इति वृश्चिकविषचिकित्सा ॥

————:0:————

कपित्थोत्थितवन्दार्कक्षीरेण सह पेपयेत् ।
 अष्टादशविधं घोरं मूषिकं नाशयेद्विषम् ॥ १२० ॥
 असाध्याखुविषे दष्टे सरटेन सिनाखुना ।
 प्रातर्माहिषतक्रेण शालिपानञ्च पूजितम् ॥ १२१ ॥
 समूलं हंसनादिन्तु गुञ्जां वा क्षीरपेपिताम् ।
 पाययेल्लेपयेच्चैव मूषिकस्य विषं जयेत् ॥ १२२ ॥
 इति मूषिकचिकित्सा ॥

————:0:————

रसेन लेपनं कुर्याच् छिरीषमुनिपत्रयोः ।
 लूतं घ्नस्यापि वा तोयैर्लूता सद्यो विनश्यति ॥ १२३ ॥
 पुष्पं दलं फलं कलकं मूलञ्चैव शिरीषजम् ।
 योगोऽयं लूतकोटादि विषध्वान्तस्य भास्करः ॥ १२४ ॥
 इति लूताविषचिकित्सा ॥

————:0:————

अङ्गोलस्येशदिङ्मूलं क्षीरेण सह पाययेत् ।
 घोराणामप्यलर्कानां विषं सद्यो विनश्यति ॥ १२५ ॥
 यष्ट्यश्वगन्धया चैव जतुना गरकेन च ।
 शृता क्षीरयवागुस्तु रुधिराश्रवनाशिनी ॥ १२६ ॥
 पिप्पली भद्रमुस्ता च रोहिणी विश्वभेषजम् ।
 एतत् प्रशमनं दद्याद्विषमुप्तप्रबोधनम् ॥ १२७ ॥

इति स्थावरविषचिकित्सा ॥

—:०:—

इति विषद्वंसविधिः ॥

—:०:—

आधाने जन्मनक्षत्रे चन्द्रे बाष्टमराशिगे ।
 आमयो यदि जायेत क्लेशाय मरणाय सः ॥ १२८ ॥
 पुष्यार्कविष्णुदश्राब्धिपौष्णब्रह्मादितीन्द्रवः ।
 भौमार्कयोश्च वाराद्याः सर्व्वभैषज्यसम्मतः ॥ १२९ ॥
 सर्व्वरोगप्रतीकारेष्वधोमुखदिनोदये ।
 विधेयं शशिनो वारे स्वानुकूलं विरेचनम् ॥ १३० ॥
 गुडसिक्तत्रिवृद्विश्वःशैन्धवांशरजोयुतः ।
 त्रिवृत् काथःलताकाथः सगुडःस्याद्विरेचकः ॥ १३१ ॥
 द्राक्षाकाथस्त्रिवृत्खण्डगुडयुक्तश्च रेचकः ।
 विदध्याद्वमनं धीमान् प्रशस्तोऽर्द्धदिनोदये ॥ १३२ ॥
 फकराठा कषायोत्थं पयोवमनकृद्भवेत् ।
 शस्तौ कोशातकीक्ष्वाकू वमने राठबीजवत् ॥ १३३ ॥
 आद्यान्तब्रह्महस्तेन्दुजीववारुणभेषु च ।
 जीवार्कयोश्च वाराद्ये हिता चक्षुःप्रतिक्रिया ॥ १३४ ॥

तापिअपवरजनी सेव्या गोपीपयोधरौ ।
 त्रिफलावेति तत् काथः मधुना नेत्ररोगजित् ॥ १३५ ॥
 वसार्कितुलैःकृतया शशविद्धर्भचूर्णया ।
 आज्याक्तयामगीग्राह्याः सर्व्वनेत्रमयान्तकृन् ॥ १३६ ॥
 त्रिफलाभृङ्गविश्वानां रसेषु मधुसर्पिषौ ॥
 मेपीक्षीरे च गोमूत्रे सिक्तं नागदृशो हितम् ॥ १३७ ॥
 जातिसिन्धुनिशाकृष्णकुनटीवनठीग्रहम् ।
 सक्षौद्रकं सताम्राभ्रां निर्घृष्टं पिल्लहृद्भवेत् ॥ १३८ ॥
 लोध्रत्वग्धृतसम्भृष्टा खार्या पिष्ट्वा ससैन्धवा ।
 वस्त्रत्थाश्चोतिना दृग्भ्योऽभिस्यन्दनमपोहति ॥ १३९ ॥
 सैतलद्रोणपुष्पाभ्रकृष्णवायसकृद्दृशा ।
 कर्णं पिष्ट्वाथ सक्षौद्रमञ्जनादीक्षणार्त्तिनुत् ॥ १४० ॥
 कुर्यान्नासिक्यरोगेषु चिकित्सामर्कहोदये ।
 स्तन्यं दुर्व्वाम्बुना नस्यं नासिका शृक् श्रमं हरेत् ।
 नासाम्बुश्रवहृज्जिघ्रेद्रस्त्रत्थं कौरवी रजः ॥ १४१ ॥
 चिकित्सां श्रुतिरोगेषु विदध्याच्छ्रवणोदये ।
 रसः ससैन्धवः कोष्मे रम्भाग्रजनमूलजः ॥
 पृथगाद्रकजोवापि पूरणात् कर्णशूलहा ॥ १४२ ॥
 मेपोदयेऽश्विनक्षत्रे मुखरोगचिकित्सितम् ।
 महिषो नवनीपेक्षुपत्रभस्मानुलेपनम् ॥ १४३ ॥
 जातिपत्रोष्मनिशाककवलम्फलमूत्रयुक् ।
 नाशयेदोष्ट्रं रोगं योगद्वयमिदम्पृथक् ।
 पुङ्खाकाथे भयाकल्के सिद्धं तैलं द्विजार्त्तिनी ॥ १४४ ॥
 धान्याम्लनारिकेलं गोमूत्रं क्रमुकविश्वयुक् ।
 माथितं कवलं कार्य्यमधिजिह्वादिशान्तये ॥ १४५ ॥

यमवारे च याम्यर्क्षे यमलग्ने विशेषतः ।
 गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥
 साधितं लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।
 गण्डमालाश्च गलगण्डौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥
 हस्तर्क्षे भानुवाराद्ये कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।
 पल्लवैरर्कपूतीकस्तुहीव्याघातजातेजैः ॥
 उद्धर्त्तयेत् सगोमूत्रैः सर्वत्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥
 वाकुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशिनी ।
 भल्लातकं तिलञ्चैव गुडपिण्डीच कुष्ठजिव ॥ १४९ ॥
 मूले वा पुष्यनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।
 पूतीकवह्निरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।
 तक्रं गुदाङ्कुरे पेयं भक्ष्या वा सगुडाभया ॥ १५० ॥
 रौद्रे साप्ये च शक्रे च कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।
 फलदावर्गी विशालाभ्रकाथो दाव्विरसोऽथवा ।
 पातव्यो रजनीकल्कक्षौद्रयुक्तः प्रमेहिनाम् ॥ १५१ ॥
 स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।
 वासा गुडीची व्याघातकाथस्त्वैरण्डतैलयुक् ।
 वातश्रोणितहृत् पीतः पिप्पली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥
 दस्रभे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।
 सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुक्षुरिवहुभाविता ।
 पयो वा चव्यदन्सज्ञविषगौ व्योषकल्कयुक् ॥ १५३ ॥
 ग्रन्थिकान्यभया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।
 मसन्तकं ग्रहण्यर्शः पाण्डुगुल्मक्रिमीन् हरेत् ॥ १५४ ॥
 फलत्रयामृतावासा तिक्तभूनिम्बनिम्बजः ।
 काथः समाक्षिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्ती पिवेद्रासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा बला शुण्ठी साधितं वा पयःपृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारीपथ्याश्च बलात्रयनवायुतम् ॥
 स्वदंष्ट्रां मधुसर्पिभ्यामालिहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रे मुहुर्त्ते विहिता विद्रव्यादिप्रतिक्रियाम् ।
 पथ्या शीघ्रकरज्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादिहृत् ॥ १५८ ॥
 त्रिवृत्तेजस्वती वन्ती मञ्जिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं निम्बपत्रञ्च पिष्ट्वा लिम्पेद्भगन्दरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लाक्षा चूर्णज्यक्षौद्रसंयुता ।
 वासवचित्त्रणे योज्या शोधिनी गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 शामा यष्टि निशा लोभ्रपद्मकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिवे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्ब्रणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्रीकाष्पासदलैर्भस्मफलोपणवरी निशा ।
 तत्पिण्डी स्वेदेनं ताम्रे सतैलं स्यात् क्षतौषधम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्तं वह्निदग्धत्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशयेत् शोकान्नारिकेलरजो धृतम् ।
 दूर्वापत्रमपामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीसारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्ते रौद्रसंज्ञिते ।
 नाभौ लिम्पेत्तण्डुलाभिस्तालीमूलं विसृचिहृत् ।
 नश्येद् भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णविश्वे पिवेदपि ॥ १६४ ॥
 विश्वाजमोदसिन्धूत्थचिञ्चात्वग्भिः समाभया ।
 तक्रेणोष्णाम्बुना वापि पीतातीसारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 वत्सकातिविषोदीच्यविल्वमुस्तुश्रुतं जलम् ।

सामे पुराणेतीसारे साष्टकशूले च पाययेत् ॥ १६६ ॥

अङ्गारदग्धं स्नुहहतं सिन्धुमुष्णाम्बुना पिबेत् ।

शूलवानथवा तद्वत् सिन्धुहिङ्गुकणाभया ॥ १६७ ॥

वरारोहोत्पलातङ्कुराजचूर्णं मधुप्लुतम् ।

वस्त्रच्छन्नगतं वत्क्रं न्यस्तं तृष्णा विनाशयेत् ॥ १६८ ॥

यासदावर्जीजातिफलद्राक्षामृतफलत्रयैः ।

साधितं समधुयुक्तं कवलं मुखपाकहृत् ॥ १६९ ॥

कृष्णातिविपतिकेन्द्रदारुपाठापयोमुचाम् ।

काथो मृवेशृतः क्षौद्री सर्वकण्ठगदापहः ॥ १७० ॥

पथ्या गोक्षुर दुस्पर्श राजवृक्षशिलाभिडाम् ।

कषायः समधुः पीतो मूत्रकृच्छामपोहति ।

सस्नुहत्वग्वरणाकाथः शर्करास्मरिपातनः ॥ १७१ ॥

शाक्रे मुहूर्त्ते भाग्यर्क्षे वृद्धिरोगचिकित्सितम् ।

ऐन्द्रिमूलं कुबेराक्षि शृङ्गं वा वृद्धिमान् पिबेत् ।

तद्वयं सिन्धुयुक्तं वा तक्रेणोष्णाम्बुनाथवा ॥ १७२ ॥

गुल्मरोगचिकित्सा स्यादुत्तरत्रयवारिभे ।

सौवर्चलाजहिङ्गुनां सदीप्यानां रजोयुतम् ।

विल्वं दीपकयुक्तं वा वातगुल्मातुरःपिबेत् ॥ १७३ ॥

साप्ये सर्पमुहूर्त्ते च विसर्पानां चिकित्सितम् ।

धात्री पटोलमुस्तानां काथः सर्वविसर्पनुत् ॥ १७४ ॥

शोफप्रातिक्रिया स्वातिरेवतीरोहिणीषु च ।

शुण्ठी दारु नवा क्षीर काथो मूत्रान्वितः परम् ।

सव्योपयो रजक्षारफलकाथश्च शोफनुत् ॥ १७५ ॥

बहुलासु शनेर्वारे जठराग्निचिकित्सितम् ।

सिन्धुद्विज्जीरकौ व्योषदीप्यहिङ्गुरजोष्णयात् ।

आज्याक्ते प्रथमग्रासे वह्निकृदातनाशनः ॥ १७६ ॥

सार्पे मुहूर्त्ते सर्पक्षे भवेत् काशचिकित्सितम् ।

वातरोगचिकित्सा च कैश्चित्तत्रैव पठ्यते ॥ १७७ ॥

कटुवयी पद्मकदेवदारुराणविडङ्गत्रिफलामृतानाम् ।

चूर्णं समांशं सितयावलीढं काशान् हरेत् कृष्णकमेव पापान् ॥ १७८ ॥

कर्पासास्थिशिलाकटूनि बदरीपत्रञ्च भृङ्गीरस

स्तद्वर्त्तं कुणटी कटुवयरविक्षीरान्विता वर्त्तिका ।

गोपी मागधिका शिलांशविहिता वर्त्तिः शिलाविश्वयोः

वर्त्तिश्च क्रियया यथाविहितया काशानशेषान् हरेत् ॥ १७९ ॥

यस्मिन् वातरुजास्ति वह्निग्रहगोदण्डाकनेत्रोज्ज्वलान्

गात्रे तत्र विनीततो हराति तान् सूर्यस्तमिस्रामिव ।

ध्यातो हन्ति तथैव नाभिवलये यः स्वाशकाशादि काम्

श्लेष्मानश्च गलेक्षणेऽतिजठरे मन्दानलन्दापयेत् ॥ १८० ॥

चतुः पण्डिपुटे क्षेत्रे पट्विंशच्छूलदीपिते ।

जरानारिष्याभानुकोष्टासु वृत्तिषु क्रमात् ॥ १८१ ॥

लिखेत् सविन्दुरन्नस्थश्चक्रं तद्भूस्थमर्म्भयेत् ।

न स्युस्तत्र शयानस्य ज्वराःसर्वे विधानतः ॥ १८२ ॥

कुल्याभ्यां साग्रशूलाभ्यां कृत्वा कान्तं शशिद्वयम् ।

कुल्यासन्धौ लिखेत्तारं याम्ये कोष्ठद्वये विषम् ।

सान्तं सौम्ये च तच्चक्रं मद्यात्ताम्बूलगं ज्वरी ॥ १८३ ॥

तत्रे वाज्ये पिवेद्विल्ववन्दाकां विषमज्वरे ।

वज्रासुरसयोर्मूले वधीयाद्द्राह्निकज्वरे ॥ १८४ ॥

गुज्जापक्कफलं चिञ्चावेष्टितं शिरसि न्यसेत् ।

व्याह्निकज्वरनाशाय न याम्ये यदि वार्तुतत् ॥ १८५ ॥

रम्भाफलं मूलशतं निःस्वासं हन्ति भक्षितम् ।
 कृष्णोपणानिशाराष्णाद्राक्षतैलं गुडं लिहेत् ॥
 धात्री लाजा सिताक्षौद्रतैलाज्यं स्वाशकाशहृत् ॥ १८६ ॥
 धात्री विश्वसिता कृष्णा मुस्ताखर्जूरमागधी ।
 पिञ्जभस्मा च हिक्काघ्नस्तत्रायं मधुना लिहेत् ॥ १८७ ॥
 रेखाभ्यामग्रशूलाभ्यामाक्रम्येन्दुं लिखेद्विषम् ।
 कोष्ठेषु तारं मध्ये च चक्रं हस्ततलेऽर्पितम् ।
 दुष्टं हन्ति शिरोरोगं चिन्त्यमानं यथामृतम् ॥ १८८ ॥
 निर्वर्त्नी रजस्य चक्रस्य सान्तं कोष्ठेषु विन्दुमत् ।
 तथैकरुद्रं वा तस्य लिखेत् कोष्ठेषु दण्डिनम् ।
 न्यसेन्मूर्ध्न्युपधाने च शिरोरोगस्य शान्तये ॥ १८९ ॥
 स्वेदयेत् पायसेनापि कुष्माण्डैरण्डयोः शिफे ।
 खार्यं लिम्पेच्छिरोरोगे पारिभद्रत्वचं तथा ॥ १९० ॥
 आर्की सौम्यशिफापेया मारिहृत् तण्डुलाम्भसा ।
 पाठोपानच्च पानेन हरेत् सद्यो मसूरिकाम् ॥ १९१ ॥
 तुरगार्कशिफा तुटी निशा द्वयहंसाङ्घ्रिहिराशृतं घृतम् ।
 उपसेवनतो विनाशयेदुपदंशास्तनावद्रुधिक्षताम् ॥ १९२ ॥
 सिंही यष्टी निशागुग्मवत्सककाथसेवितम् ।
 शिशोस्सर्वान्निसारे च स्तन्यदोषे च शस्यते ॥ १९३ ॥
 सकृष्णातिविषा शृङ्गी चूर्णितं मधुना लिहेत् ।
 एकावती विषा काशश्छिदं ज्वरहिता शिशोः ॥ १९४ ॥
 देवदारुसहाशीगुफलत्रयपयोमुचाम् ।
 काथः सकृष्णमृद्रीकः कल्कः सर्वान् कृमीन् हरेत् ॥ १९५ ॥
 हरिद्राराजवृक्षत्वग्निचञ्चालवणलोलिता ।
 पीताखारि हरेद्राशु गवामुदररसंहनम् ॥ १९६ ॥

क्षीरपिष्टं तिलम्पाठा कार्पासदलमेव च ।

तत्रेण सहितं पीतं नाशयेद्भोविशूचिकाम् ॥ १९७ ॥

सलिलं नारिकेलस्य खारीक्षीरं बलारसम् ।

चतुष्टयमिदम्पानात् करीपाश्रं हरेद्भवाम् ॥ १९८ ॥

वचालथुनानिर्गुण्डी दाप्यकं सफनीतकम् ।

स्वाय्या कुष्माण्डा पुर्याके करीषे पाययेत् पथुम् ॥ १९९ ॥

सहस्ररश्मिरादिसोऽग्निठठ ।

पत्रे लिखतमेतद्भाः पालयेत् कलितं गले ।

वाङ्गीं हुं पुं ह्रीं हं ह्रीं ह्रीं ह हुं ह्रीं कलंठठ ॥ २०० ॥

षड्गुणपद्मदिवसं त्रिसहस्रं नित्यमक्षवलेन च जप्या ।

साधितमन्त्ररयन्नातिजप्य स्पर्शनेन जनतामयहृत् स्यात् २०१

*अङ्गुष्ठोऽङ्घ्रिकगुल्फजानुमदनावासाश्च नाभिश्च हृद्

* अस्याः बहुविशेषा मतान्तरेषु दृश्यन्ते । तस्मादिह केषाञ्चिन्मतानि हि सन्दर्शयामि । तेषु प्रायो जयदेवाचार्यमतमायुर्वेदागतक्रमष्टेत्युभयमेतत्पूर्वं प्रमाणीकृतम् । अन्ये तु कलाशब्दमङ्गप्रत्यङ्गेष्वामनन्ति । तद्यथा । शिरो ग्रीवा पाणि पाद पार्श्वपृष्ठोदरास्येत्यष्टाङ्गानि । त्रिबुक्नासौष्ठववणाङ्गुष्ठाङ्गुलिपार्णिगुल्फाः प्रत्यङ्गानीति । स्वतन्त्र परतन्त्राभिप्रायानुवर्तिभिः आचार्यैः कलाशब्दो गुणवाची पठितः । तस्य पुरुषस्य सुखदुःखेच्छादयो भूतचिन्ताशरीरोक्ताः षोडशगुणाः चतुष्पादं षोडशकलं भेषजं चरकाचार्येणोक्तम् । तत्र षोडशकलं षोडशगुणमिति व्याख्यानयन्ति । अग्निः सोमो वायुः सत्त्वं रजस्तमः पञ्चेन्द्रियाणि भूतात्मेति प्राणाः । योऽसौ भूतात्मा स तु षोडशकलः संयोगिन एव प्राणव्यपदेशभाजइत्येकादशत्वम् । रोगाणान्तु सहस्रं यच्छतं विंशतिरेव चेति ॥

जयदेवाचार्यमतम् ।

अङ्गुष्ठे चरणे च गुल्फनिलये जानुद्वये वस्तिके

नाभौ वक्षसि जङ्घयोर्निगदिता कण्ठे कपोलेऽधरे ।

नेत्रे कर्णयुगे ललाटफलके मौलौ च वामशुवां

मूर्द्धाधश्चलनक्रमेण कथिता चान्द्री कक्षा पक्षयोः ॥

ग्रीवा चाप्यथ नासिका च नयनं कर्णश्च चिल्ली तथा ।
तन्मध्यास्त्वथ शङ्खमस्तकमिति प्रारभ्य शुक्लादिमम्
पुंसां दक्षिणतश्चरेत्तिथिवशादेहे सुधायाः कला ॥२०२॥

अस्यार्थः । पक्षयोः शुक्लकृष्णयोः कथिता निरूपिता चान्द्री कला
चन्द्रसम्बन्धी अंशविशेषः ऊर्ध्वार्धश्चलनक्रमेण शुक्ले ऊर्ध्वचलनं
कृष्णे अधश्चलनेत्यर्थः वामभ्रुवां रमणीनाम् अङ्गुष्ठे, वरणे, गुल्फनि-
लये गुल्फस्थाने, जानुद्वये, वस्तिके नाभ्यधोभागे, नाभौ, वक्षसि,
जङ्घयोः, कण्ठे, कपोले गण्डे, अधरे, नेत्रे, कर्णयुगे, ललाटफलके,
मौली शिरसि, च निगदिता उक्ता ॥

सीमन्ते नयनेऽधरे च गलके कक्षस्तवे चूचुके
नाभौ श्रोणितटे मनोभवगृहे जङ्घातटे गण्डके ।
गुल्फे पादतले तदङ्गुलितटेऽङ्गुष्ठे च तिष्ठत्यसौ
वृद्धिक्षीणतया समं शशिकला पक्षद्वये योपताम् ॥

अस्यार्थः । पक्षद्वये शुक्लकृष्णयोः असौ शशिकला चन्द्रकला
वृद्धिक्षीणतया शुक्ले वृद्ध्या कृष्णे क्षीणतया क्षयेण समं समभावे-
नेत्यर्थः योपितां नारीणां सीमन्ते कंशे, नयने, अधरे, गलके कण्ठे,
वक्षस्तटे, उरसि, चूचुके कुचाग्रे, नाभौ, श्रोणितटे नितम्बे, मनोभ-
वगृहे योनौ, जङ्घातटे, गण्डके कपोले, गुल्फे, पादतले, चरणतले तद-
ङ्गुलितटे तस्य चरणस्य अङ्गुलिदेशे, अङ्गुष्ठे वृद्धाङ्गुलौ च तिष्ठति ॥

शुक्लपक्षे वसेद्वामे पादाङ्गुलिकानिष्ठके ।
शुक्लप्रतिपदादौ च कृष्णे चाधः प्रलम्बते ॥
पुंसः सव्ये स्त्रिया वामे शुक्ले कृष्णे विपर्ययः ।

अस्यार्थः । शुक्लपक्षे वामे वामभागे, योपितामिति शेषः ।
शुक्लप्रतिपदादौ च पादाङ्गुलिकानिष्ठके वसेत् शशिकलेति शेषः ।
कृष्णे कृष्णपक्षे, अधः प्रलम्बते च ॥

शुक्ले शुक्लपक्षे, पुंसः पुरुषस्य, सव्ये दक्षिणे, स्त्रियाः वामे शशि-
कला वसेदिति शेषः । कृष्णे विपर्ययः पुंसः वामे स्त्रियाः दक्षिणे
शशिकला वसेदित्यर्थः ॥

सुधारोहावरोहौ तु पार्श्वयोर्व्यसयात् स्त्रियाम् ।
 सुधायास्तप्तमे स्थाने कला क्ष्वेडस्य तिष्ठति ॥ २०३ ॥
 आस्थेयत्रामृतमवयवे तस्य खुर्दाविपक्ष
 स्तस्मिन् दष्टो यदि च गुलिको नापि न स्यादिवापत् ।
 स्थाने यस्मिन्*नहि विपकला मर्दनं तस्य कुर्यात्
 क्ष्वेडस्थोऽग्नं वितरति मृत्तिं तक्षदंशश्चुभोऽपि ॥ २०४ ॥
 क्ष्वेडे कण्ठगताम्बुदण्डिसमुधं ध्यानोपभोगाङ्गले
 भुक्तञ्चेद्विषमप्युदग्रममृतआयेत निर्दोषतः ।
 अस्तत्रैवमहीर्नशं बलमनस्तेजोऽङ्गपुष्ट्यादिभाग्
 जीवेद् दुःखजरापमृत्युपलितातङ्कादिमुक्तश्चिरम् ॥ २०५ ॥
 गुह्यं यदा याति कला सुधाया वश्यन्न भोगेऽपि तदाद्यु याति ।
 भोगे सुधास्थानविमर्दचुम्बोऽवश्याय शुक्रक्षरणाय च स्यात् २०६
 स्थाने यस्मिन् सा सुधायाः कलास्थे
 तत्स्थान् प्राणान् सन्ततं चिन्तयेद्यः ।

अन्यमतम् ।

अङ्गुष्ठाङ्घ्रिकपादसन्धिषु तथा जानूरुगुह्येष्वतो
 नाभौ हृत्कुचकण्ठनासश्रुतिधृग्नेत्रे ललाटेऽप्यथ ।
 शीर्षे तिथ्यवसानगा शशिकला प्रारभ्य नृणां स्त्रियां
 दाक्षिण्ये विचरेत् परामृतकलायाःस्थे विषं सप्तमे ॥

अस्यार्थः । शशिकला चन्द्रकला, प्रारभ्य शुक्रप्रतिपदारभ्य, नृणां
 पुरुषाणाम् । दाक्षिण्ये दक्षिणभागे च । स्त्रियां नारीणाम् । वामभा-
 गे इति शेषः । अङ्गुष्ठे चरणे पादतले, तथा तद्वत्, जानुयुगले, जानू-
 परिभागे, लिङ्गे, अतः नाभौ, वक्षसि, स्तने, कण्ठे, नासिकायाम्,
 श्रुतिधृक् कर्णः तस्मिन् युगले, नेत्रे, ललाटे, शीर्षे शिरसि, तिथ्यव-
 सानगा तिथीनां अवसानात् गच्छतीत्यर्थः । अमृतकलायाः सप्तमे-
 स्थे सप्तमस्थाने, अपरं विषम् अन्यविषकला, विचरेत् । अमृतकला-
 याः सप्तमं स्थानं विषवद्भवतीत्यर्थः ॥

* दिह ।

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पत्

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पथ्याचित्रकशृङ्गिवेरमुशलीछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्यांशङ्कुडपाकिमं दिनमुखे लेहं जनैर्निसशः ।

वृष्यं पुष्टिकरं जरापलितहृत् तेजोवयोवर्द्धनं

सर्व्वव्याधिहरं रसायनमिदं वर्षौपयोगाद्भवेत् ॥ २०८ ॥

इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधानं नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदार्शिनः स्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधेन्वां

मङ्गल्यविधानप्रकरणं नाम तृतीयम् ।

—*—

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना

मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशधियां निर्द्वर्तस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रत्नावलीयं विविधविधिमयालङ्कृतौ सस्पृहाणां

सन्तुष्ट्यै कस्य न स्यात् सुचिरमनुश्रुता दैवविव कामधेनुः ॥ १ ॥

ग्रहगणितविधानं तत्फलं जातकारुण्यं

विधिमपि च निमित्तं सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृहयितुरलमेके नैव शास्त्रेण वेत्तुं

परिलघु लिखितेयं दैवविव कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदार्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

—००—

शिवमस्तु ।

BENARES SANSKRIT SERIES;

A

COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE

PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF

R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND

G. THIBAUT, PH. D.

Nos. 97, 104, & 116.

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्यनामकेमहाविहारेऽध्युषितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताअनवमदर्शीसङ्कराजवरेण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKÂMADHÊNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadaârî Saṅgharâja
Mahâsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev. C. A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sailabimbârâma" Vihâra,

DODANDUWA, CEYLON

& Seetarama Upadhyaya, Sanskrit College Benares.

BENARES:

Published by the Proprietors Messrs. Braj B. Das & Co.,

AND SOLD BY H. D. GUPTA;

Secretary, Chowkhambâ Sanskrit Book Depôt.

Printed at T. P.W. & the Vidyâ Vilâs Press,
BENARES.

1906.

Registered under Act XXV. of 1867. (ALL RIGHTS RESERVED.)

भूमिका ।

विज्ञप्तिः ॥

दिनपतिकुलकमलेन श्रीशक्यमुनिं प्रणम्य भक्त्यादौ ।

सद्धर्मसङ्घसहितं गुरुञ्च सर्वार्थसिद्धिकरम् ॥ १ ॥

ज्योतिःशास्त्राभिज्ञैर्मुनिभिर्दिनकरवाशिष्ठपूर्वैर्यत् ।

विहितं दैविकशास्त्रं सारांशांस्तस्य चाहृत्य ॥ २ ॥

श्रीमान् नवमदर्शी पण्डितवृन्दैर्निसेवितो धीमान् ।

दैवज्ञकामधेनुं विदधौ लोकार्थसंसिद्धयै ॥ ३ ॥

प्राग्ब्रज्ज्योतिर्विद्विः सम्भावितमपि समादरं ब्रुधा ।

कालात्ययेन विविधैर्दोषैस्तत् समभिकीर्णमभूत् ॥ ४ ॥

तत् संस्क्रियतेऽत्र मया ग्रन्थान्तराणि विलोक्य यथामति ।

बहुधा ग्रन्थाळाभात् स्वलितानि भवन्ति यानि यदि ॥ ५ ॥

स्वधिया तानि समीक्ष्य लोकार्थरता विशुद्धधीमन्तः ।

करुणाकठोरचित्ताः स्वलितानि च शोधयन्त्वार्याः ॥ ६ ॥

एतत् खलु ज्योतिःशास्त्रं ग्रहनक्षत्रादीनां गतिस्वरूपादिनिर्णायकं शिक्षाकरपव्याकरणनिरुक्तच्छन्दश्ज्योतिषादिषु षट्सु वेदाङ्गेष्वेवान्तर्भूतं होरागणितसंहिताकेरलीशकुनवशात् पञ्चधाऽपि भिन्नं सकलानां लोकानां शुभाशुभफलप्रदर्शने परमोत्कर्षभूतम् । तद्विषयानां सर्वेषां होराग्रन्थानाम् उज्जयिनीपुरवासिना श्रीमता वराहमिहिराचार्येण कृतानि बृहज्जातक बृहत्संहितालघुजातकादीनि पुस्तकानि च नारदेन मुनिना प्रणीता नारदसंहिता च श्रीमता कालिदासनामकेन कृतं ज्योतिर्विदाभरणञ्च भारत-

वर्षीयैर्वहुभिश्ज्योतिर्विद्विः पण्डितैः प्रायः सर्वोत्कर्षतया सादरं परिगण्यन्ते
तथा लाङ्किकैर्देवविद्विश्च ॥ ज्योतिर्विदाभरणन्तु श्रीमता कालिदासेन
महाकविवरेण कृतमिति केचिद् वदन्ति ।

अस्मिन्स्तु ज्योतिःशास्त्रे पौलिशो रोमको वाशिष्ठः सौरः पैतामहश्चेति
आदिमाः परमोत्कृष्टाः पञ्च सिद्धान्ता भवन्ति । पुरा किल सूर्य्यारुणसं-
वादानुसारेण गंगादिषु मुनिषु एतच्छास्त्रविषयकं यज्ज्ञानं पुलिसेन महर्षिणा
समुत्पादितं स पौलिशः सिद्धान्तो नाम । यद्वसिष्ठेन महर्षिणा स्वपुत्राय
पराशराय दत्तं स वासिष्ठः सिद्धान्तो नाम । यत्तु सूर्य्येण मयाय दैत्याय
प्रकाशितं स सौरः सिद्धान्तो नाम । यच्च ब्रह्मणा स्वपुत्राय वाशिष्ठाय दत्तं स
पैतामहः सिद्धान्तो नाम जातः । तथाचोक्तमरुणम्प्रति सूर्य्येण,—“पैता-
महञ्च सौरञ्च वासिष्ठं पौलिशं तथा । रोमकञ्चेति गणितं पञ्चकं
परमाद्भुतमि”ति । अतः पश्चात्तत्कालिकैरन्यैः पण्डितैरपि कृतास्त-
न्नामका नवीनाः सिद्धान्ता अपि सन्ति । साम्प्रतं भारतवर्षे ऋषिप्रणी-
तानामेव परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां प्रमाणं कुर्वन्ति नापरेषाम् ! तथापि
वराहमिहिराचार्य्यकृतायां पञ्चसिद्धान्तिकायान्तु,—“पञ्चभ्यो द्वावाद्यौ
व्याख्यातौ लाटदेवेने ” ति वचनाल्लाटाचार्य्येणाऽपि पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तावेव स्वकृते सिद्धान्ते व्याख्यातौ तयोर्भगणादिषु बीजं दत्वा
विस्तारितावेत्युक्तम् । अत्रेदमुच्यते लाटाचार्य्येण पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तौ स्वीकृत्य तयोर्बीजादिविशेषं विधाय कृतोऽन्यः सिद्धान्तोऽपि
स्यात् । अत एव ममेदं करणं सर्वजनस्वीकृतं भवेदिति मत्वा पञ्चानां
सिद्धान्तानां मतान्यवलम्ब्य वराहमिहिराचार्य्येण पञ्चसिद्धान्तिका रचिते-
तिभावः । तत्र कालनियमादयः श्रीसुधाकरद्विजन्मना कृतायां पञ्च-
सिद्धान्तिकाप्रकाशिकायामुक्तानुसारेणावबन्तव्याः ॥

यतस्तु यः कश्चित् दैवचिन्तको होरागणितादिकमेतत् कृत्स्नम्

आचार्यस्य सकाशाद् ग्रन्थतश्चार्थतश्च जानाति स वै संहितापारगो भवति ।
तदा तेन दिनकरादीनां ग्रहाणां चारप्रकृतिविकृतिप्रमाणवर्णकिरणद्युति
संस्थानास्तमयोदयमार्गमार्गान्तरस्वक्रानुवर्क्षग्रहसमागमादिभिः फलानि
सूचयितुं शक्यन्ते । ततो राजमहामात्यादिभिः प्रभुजनैरपि संमानितः पूजि-
तश्च भवति दैवचिन्तकः । तथोक्तं गर्गेण महर्षिणा, ।

“कृत्स्नाङ्गोपाङ्गकुशलं होरागणितनैष्टिकम् ।
यो न पूजयते राजा स नाशमुपगच्छति ॥
वनं समाश्रिता येऽपि निर्ममा निष्परिग्रहाः ।
अपि ते परिपृच्छन्ति ज्योतिषां गतिकोविदम् ॥
अप्रदीपा यथा रात्रिरनादित्यं यथा नभः ।
तथा सांवत्सरो राजा भूमत्यन्धइवाध्वनि ॥
मुहूर्त्तं तिथिनक्षत्रमृतवश्यायने तथा ।
सर्वाण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात् सांवत्सरो यदि ॥
तस्माद्राज्ञाभिगन्तव्यो विद्वान् सांवत्सरोऽग्रणीः ।
जयं यशः श्रियं भोगान् श्रेयश्च समभीप्सता ॥
नासांवत्सरिके देशे वस्तव्यं भूतिमिच्छता ।
चक्षुर्भूतो हि यत्रैष पापं तत्र न विद्यते ॥
न सांवत्सरपाठी च नरकेषूपपद्यते ।
ब्रह्मलोकप्रतिष्ठाञ्च लभते दैवचिन्तकः ॥
ग्रन्थतश्चार्थतश्चैतत् कृत्स्नं जानाति यो द्विजः ।
अग्रभुक् स भवेच्छास्त्रे पूजितः पङ्क्तिपावनः ॥
म्लेच्छा हि यवनास्तेषु सम्यक् शास्त्रमिदं स्थितम् ।
ऋषिवत्तेऽपि पूज्यन्ते किं पुनर्दैवविद्वद्भिजः ॥

कुहकावेशपिहितैः कर्णोपश्रुतिहेतुभिः ।

कृतादेशो न सर्वत्र प्रष्टव्यो न स दैववित् ॥

अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते ।

स पङ्क्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः ॥

नक्षत्रसूचकोद्दिष्टमुपहासं करोति यः ।

स वृजत्यन्धतामिसं सार्द्धमृक्षविडम्बिना ॥

नगरद्वारलोष्टस्य यद्वत् स्यादुपयाचितम् ।

आदेशस्तत्त्वदज्ञानां यः सत्यः स विभाव्यते ॥

सम्पत्त्या योजितादेशस्तद्विच्छिन्नकथाप्रियः ।

मत्तः शास्त्रैकदेशेन त्याज्यस्तादृग्महीक्षिता ॥

यस्तु सम्यग्विजानाति होरागणितसंहिताः ।

अभ्यर्थः स नरेन्द्रेण स्वीकर्तव्यो जयैषिणा ॥

न तत् सहस्रं करिणां वाजिनां वा चतुर्गुणम् ।

करोति देशकालज्ञो यदेको दैवचिन्तकः ॥

दुःस्वप्नदुर्विचिन्तितदुःप्रेक्षितदुष्कृतानि कर्माणि ।

क्षिप्रं प्रयान्ति नाशं शशिनः श्रुत्वा भसंवादम् ॥

न तथेच्छति भूपतेः पिता जननी वा स्वजनोऽथवा सुहृत् ।

स्वयशोऽभिवृद्धये यथा हितमाप्तः सबलस्य दैववित् ॥”

इत्थमस्मिन् ज्योतिःशास्त्रे कथङ्कारं स्वल्पेन समयेन अनायासेन नैपु-
ण्यसाधनाय अल्पमतिमर्निवः समुद्योगं कुर्यात् । तथोक्तमार्यविष्णुगुप्तेन ।

अप्यर्णवस्य पुरुषः प्रतरन् कदाचि

दासादयेदनिलवेगवशेन पारम् ।

न त्वस्य कालपुरुषाख्यमहार्णवस्य

गच्छेत् कदाचिदनृषिर्मनसापि पारम् ॥

अत एव शुचिना दक्षेण प्रगल्भेन वाग्मिना प्रतिभानवता देशकाल-
विदा सात्त्विकेन न पर्पद्भीरुणा सहाध्यायिभिरनभिभवनीयेन कुशलेना-
ऽव्यसनिना शान्तिपौष्टिकाभिचारस्नानविद्याभिज्ञेन विबुधार्चनव्रतोपवास
निरतेन स्वतन्त्राश्चर्योत्पादितज्ञानप्रभावेन अभिजातेन प्रियदर्शनेन विनी-
तवेशेन सत्यवचनेनाऽनसूयकेन समेन सुसंहतोपचितगात्रसन्धिनाऽविकलेन
चारुकरचरणनखनयनचिबुकदशनश्रवणललाटभ्रूतमाङ्गेन वपुष्मता गम्भी-
रोदात्तघोषेण येन केनचिन्मानवेन अस्मिन्ज्योतिःशास्त्रे उद्ग्रहणधारणाय
समुद्योगं करणीयमेवेति सूचितम् ॥

इयं खलु दैवज्ञकामधेनुर्नाम आब्रह्मादिविनिःसृते वेदाङ्गभूते निरति-
शये ज्योतिषागमे नानानयविभागपरिकल्पनाभिजिज्ञासूनां सकलानां दैवचि-
न्तकानां रत्नमुकुरसन्निभा स्यात् । सेऽयं निखिला भीष्टार्थप्रदायिनी सुर-
भिकेव ज्योतिःशास्त्राभिजिज्ञासूनाम् । तस्यास्तत्तत् सदुपदेशावबोधकरणन्तु
दैवज्ञकामधेनुरिति स्वनाम्नैव याथार्थ्यात् सम्यक् प्रतीयते मनस्विनाम् ।
अस्यास्तु दैवज्ञकामधेनोर्निर्माता भूसुरवंशैककेतुः पूज्यपादःसर्वविद्याक-
लासु पारदर्शी पण्डितशिरोमणीभूतः श्रीमान् अनवमदर्शी नाम स्थविरवरः
अतस्त्वेकपट्टयुत्तरपट्टशतसंवत्सरादुपरि त्रिषष्ट्यधिके एकादशशतपरिमिते
शाकेऽब्दे लङ्कायां नेकराज्यश्रीविभूतिसमुदयसमुल्लसिते सकलशत्रुकुञ्जरदर्प-
निहतकेशरिविक्रमे विदितसमयान्तरे विज्ञातविद्यानिचये धन्यपुण्यलक्षणोप-
शोभिते कलिकालसाहित्यसर्वज्ञपण्डितपराक्रमब्राह्मो नाम नृपवरे राज्यम-
नुशासति तस्यैव राज्ञो यथोचितविधिनियोगात् तत् साहाय्येन दक्षिणल-
ङ्काधरणेः परिरक्षितेन रत्नत्रयातिप्रसन्नेन परिशुद्धाशयेन प्रतिराजदेवनाम-
केन पण्डितेन महामन्त्रिणा प्रतिसंस्कृते प्रासादनिकरसमलङ्कृते निर्म-
लशीतलाम्बुपरिपूर्णपुष्करणीमनोहरे विविधयतिगणनिसेविते उत्तुङ्गायातध्रुव-
लवणप्राकारपरिक्षिप्ते प्रियदर्शने विश्रुते हस्तवनगल्यनामके महाविहारे चिर-
मुवास ॥

स च महास्थविरवरः सकलेषु वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्कृतिस्मृ-
तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुःषष्टिकलासु च पारदर्शी जिनवरप्रणीतेषु परमो-
त्कृष्टेषु सुत्राभिधर्मविनयसङ्ख्यातेषु त्रिषु पिटकेषु च विशेषदर्शी विबुधा-
प्रणीः सज्जनपरिजननिसेवितचरणयुगलो वशीकृतेन्द्रियः शान्तो दान्तो
गुणवान् शीलवांश्चाऽभूत् । स चाऽयं महास्थविरवरो राज्ञा पण्डितपराक्र-
मबाहुना सकलेऽपिलङ्कादीपे सङ्घराजधुरि नियुक्तः सन् सुतरां सगौरव
सबहुमानपुरःसरं चतुर्भिः प्रत्ययैः सर्व्वदा सङ्ग्रहीतः संमानितश्च । स हि
सङ्घराजवरो लोकोपकृतिं कर्तुंकामः सन् गर्गपराशरवशिष्टभोजमणित्थवादरा-
यणप्रह्लादनवृहस्पतिव्याससुबोधसारस्वतविष्णुगुप्तवराहमिहिरादीनां पूर्वी-
याणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मतांश्च पौलिशरोमकवाशिष्टसौरपै-
तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमांश्चानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
लीमिमां दैवज्ञकामधेनुं नात्यल्पां नातिविस्तरामुद्ग्रहणधारणसुकरां कृत्वा
एतत्कालीयानां गणकानां दैवचिन्तकनाञ्च हितार्थसाधनाय निरमीसात् ॥

अनेन श्रीमता अनवमदर्शिना सङ्घराजवरेणाऽपि अस्याः प्रारम्भे,—
“ प्राच्यैर्वराहमिहिरादिभिरभ्ययायी ” ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
तकीर्त्तिमतेर्वराहमिहिराचार्य्यस्य मतान्येव अस्यां दैवज्ञकामधेन्वां प्रायः
स्वीकृतानीत्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शनेऽपि व्यासभोजमतानि चा-
तस्मादेषा सर्व्वैर्ज्योतिर्विद्विः सम्भावनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
वलोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां दैवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेप्सितार्थसिद्धौ एषा दैवज्ञका-
मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा जयश्रीयशःकामैर्दैवचिन्तकैः
सादरं सततं भावनीया । एषा दैवज्ञकामधेनुस्त्रिशदध्यायैरन्विता । तेष्वे-
वाध्यायेषु यानि यानि निर्दिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नद्वारेण संज्ञापूर्व्वकं
कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा
गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतदेशे इदानीं विरलोपलम्भाद्येषां केषाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कार-मपि महता उत्साहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽववाध्यते तद्व्याकुलतया दुर्घटतया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनव्रीतशास्त्राणां केषाञ्चिदैवचिन्तकानामेवान्तरे व्यवहारोपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तत्तत् पाठादीनां परिवर्तनाल्लिपिकरप्रमादाच्चातीवव्याकुलतामापेदे । इह खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि वक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिका दोषाश्च प्रायो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथारुचिलिखिता अपि पाठाअभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कार-यितुकोमैः प्रामाणिकैः कतिपयैर्विज्ञैस्तदर्थमहंविज्ञापितः ॥

अहन्त्वेनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रमभ्यसितुमीहमानाना-मतीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्यतत् तदर्थसिद्धयै अनैषम् । अथापि यस्य कस्यचित् सकोशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः श्रूयते अनुमीयते वा तदपि तत-श्चाहर्तुं न शक्यते । किन्तु मया तत्तद्विशाभागात् अस्या दैवज्ञकामधेनो श्चत्वारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वाणि मदीयेन पुस्त-केन सह संवाद्य सम्यग्विचारितानि । तेषु प्रायशो विसदृशानि पाठान्त-राणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यवलोकयाद्विः कैश्चिन्मनास्विभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञातुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदत्रावशेषं किञ्चिन्मम स्वलनं सुधीभिः समुद्भाव्यते तत्तैर्निजगुणेन परिशोधनीयम्-॥

अपिचैतस्मिन् पुस्तके सिंहलाक्षरैर्मुद्रिते केषाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यथा तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

प्रायः प्रयोजनं भविष्यति तथाकर्तुमर्हतीति देवनागराक्षरैर्मुद्रयितुम् एकेन
 मन्मित्रमहाशयेन निवेदितम् । तस्मात् तद्वचनं समाकर्ष्य बहूनां स्वदे-
 शीयानां परदेशीयानामपि प्रयोजनलाभे सार्थकताञ्च समभिचिन्त्य वाराणसी
 नामके नगरे चौखम्भासंस्कृतपुस्तकालयकार्याध्यक्षाय श्रीमते हरिदास
 गुप्तमहाशयाय दत्त्वा देवनागराक्षरैस्तन्मुद्रापितवान् । अलं पञ्चवितेन ।
 गुरुभ्यो नमः । शिवमस्तु ॥

श्री शीलस्कन्धस्थविरस्य ॥

लङ्कायां शैलविम्बारामे
 १६२४ शाके संवत्सरे ॥

अनुक्रमणिका ।

प्रकरणाङ्काः	प्रकरणानि	पृष्ठाङ्काः	प्रकरणाङ्काः	प्रकरणानि	पृष्ठाङ्काः
	प्रथमोऽध्यायः	१-४	२०	उदयास्तमयनिर्णयः	३०-३१
१	सामान्यविधिः	१-४	२१	गतिनिर्णयः	३१-३२
	द्वितीयोऽध्यायः	५-१२	२२	वर्षाधिपतिफलम्	३३-३४
२	संवत्सरफलम्	५-११	२३	भौमचरितम्	३४-३४
३	आदित्यचारः	११-१२		पञ्चमोऽध्यायः	३४-३६
	तृतीयोऽध्यायः	१२-२८	२४	वर्षाधिपतिफलम्	३४-३६
४	नक्षत्रवर्गनिर्णयः	१२-१६	२५	बुधचरितम्	३६-३६
५	तिथिनिर्णयः	१६-१६		षष्ठोऽध्यायः	३६-४२
६	योगनिर्णयः	१६-१६	२६	आग्नेयादिघर्षफलम्	३६-३६
७	करणनिर्णयः	२०-२०	२७	षष्टिसंवत्सरनिर्णयः	३६-४१
८	वारदेवताः	२०-२०	२८	वर्षाधिपतिफलम्	४२-४२
९	पंचाङ्गनिर्णयः	२०-२०	२९	जीवचरितम्	४२-४२
१०	अस्तोदयनिर्णयः	२१-२१		सप्तमोऽध्यायः	४२-४६
११	क्षायानिर्णयः	२१-२२		वर्षाधिपतिफलम्	४२-४५
१२	विम्बनिर्णयः	२३-२३	३०	शुक्रचरितम्	४५-४६
१३	समागमनिर्णयः	२३-२५		अष्टमोऽध्यायः	४६-४९
१४	स्वातियोगः	२५-२५	३१	वर्षाधिपतिफलम्	४६-४८
१५	आषाढयोगः	२५-२५	३२	शनैश्चरचरितम्	४८-४८
१६	रोहिणीयोगः	२५-२७		नवमोऽध्यायः	४९-५३
१७	वर्षाधिपतिफलम्	२७-२७	३३	सूर्योपरागनिर्णयः	४९-५३
१८	चन्द्रचरितम्	२७-२८	३४	चन्द्रोपरागनिर्णयः	५३-५४
	चतुर्थोऽध्यायः	२८-३४	३५	राहुचरितम्	५४-५६
१९	संक्रान्तिनिर्णयः	२८-३०			

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि

पृष्ठाङ्काः

दशमोऽध्यायः ५६-६५

- ३६ सप्तमुनिचारनिर्णयः ५६-५७
 ३७ अगस्त्याचारनिर्णयः ५७-५८
 ३८ परिवेशनिर्णयः ५८-५९
 ३९ इन्द्रचापनिर्णयः ६०-६०
 ४० निर्घातपातनिर्णयः ६०-६१
 ४१ उल्कानिर्णयः ६१-६१
 ४२ दिग्दाहनिर्णयः ६२-६२
 ४३ गन्धर्वनिर्णयः ६२-६२
 ४४ भूचलननिर्णयः ६२-६२
 ४५ उत्पातनिर्णयः ६२-६५
 ४६ सङ्कीर्णचरितम् ६५-६५

एकादशोऽध्यायः ६५-७१

- ४७ सामान्यदेशविधिः ६५-७१

द्वादशोऽध्यायः ७१-७८

- ४८ आयुर्दायादेशः ७२-७८

त्रयोदशोऽध्यायः ७८-८८

- ४९ रविदशा ७८-८०
 ५० चन्द्रदशा ८०-८१
 ५१ शुक्रदशा ८१-८३
 ५२ जीवदशा ८३-८४
 ५३ बुधदशा ८४-८५
 ५४ कुजदशा ८५-८६
 ५५ शनिदशा ८६-८७
 ५६ दशाविपाकादेशः ८८-८८

चतुर्दशोऽध्यायः ८८-९३

- ५७ अष्टकवर्गादेशः ८८-९३

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

पञ्चदशोऽध्यायः ९३-१०६

- ५८ योगगुणादेशः ९३-१०६

षोडशोऽध्यायः १०६-११२

- ५९ पुरुषलक्षणम् १०६-११०

- ६० अङ्गलक्षणादेशः ११०-११२

सप्तदशोऽध्यायः ११२-११६

- ६१ मापकोत्पातादेशः ११२-११३

- ६२ तिलकादेशः ११३-११४

- ६३ स्पन्दनादेशः ११४-११५

- ६४ श्लोषादेशः ११५-११६

- ६५ देहोत्पातादेशः ११६-११६

अष्टादशोऽध्यायः ११६-१२१

- ६६ स्वप्नादेशः ११६-१२०

एकोनविंशोऽध्यायः

- “ “ १२१-१२९

- ६७ गजचरितादेशः १२१-१२१

- ६८ अश्वचरितादेशः १२१-१२२

- ६९ वायसचरितादेशः १२२-१२६

- ७० इवगोमायुचरितादेशः

- “ “ १२६-१२८

- ७१ तिर्यग्ग्वचरितादेशः

- “ “ १२८-१२९

विंशोऽध्यायः १२९-१५६

- ७२ शुभाशुभादेशः १२९-१३३

- ७३ सप्तत्रागमादेशः १३३-१३४

- ७४ समागमादेशः १३४-१३५

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

७५	प्रोषितसमागमादेशः	
"	"	१३५-१३५
७६	यात्रादेशः	१३५-१३६
७७	विजयादेशः	१३६-१३८
७८	सन्धानादेशः	१३९-१३९
७९	आश्रयणीयादेशः	१३९-१३९
८०	बन्धनमोक्षादेशः	१३९-१४०
८१	जीवोपद्रवादेशः	
"	"	१४०-१४२
८२	कन्यावरलाभादेशः	
"	"	१४२-१४३
८३	गर्भसम्भवादेशः	१४३-१४४
८४	पुत्रस्त्रीजन्मादेशः	१४४-१४४
८५	ऊर्ध्वजलादेशः	१४४-१४६
८६	अधोजलादेशः	१४६-१५२
८७	नष्टलाभादेशः	१५२-१५४
८८	नष्टकादेशः	१५४-१५५
८९	निधानादेशः	१५५-१५६
९०	संकीर्णादेशः	१५६-१५६

एकविंशोऽध्यायः १५६-१६३

९१	अभिमङ्गलसंशयनम्	
"	"	१५६-
९२	दिवामुहुर्त्तम्	
९३	निशामुहुर्त्तम्	१५६-१५६
९४	कालहोरा	१५९-१५६
९५	चन्द्रावस्था	१५९-१६०
९६	सामान्यविधिः	१६०-१६३

द्वाविंशोऽध्यायः १६३-१७४

९७	अवयोगः	१६३-१६५
----	--------	---------

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

९८	विषयोगः	१६५-१६५
९९	रिक्ता	१६६-१६६
१००	वधयोगः	१६६-१६६
१०१	मासशून्यम्	१६६-१६६
१०२	तिथिशून्यम्	१६७-१६७
१०३	लग्नशून्यम्	१६७-१६७
१०४	अन्धयोगः	१६७-१६७
१०५	षष्टिः	१६७-१६७
१०६	पापनक्षत्रम्	१६७-१६७
१०७	दिनमृत्युः	१६८-१६८
१०८	षडाशीतिमुखम्	१६८-१६८
१०९	सप्तसूर्यदोषः	१६८-१६८
११०	रश्मिदोषः	१६८-१६९
१११	सूर्यशूलम्	१६९-१६९
११२	चन्द्रशूलम्	१६९-१६९
११३	चतुर्दोषः	१७०-१७०
११४	सप्तदोषः	१७०-१७०
११५	अष्टमहादोषः	१७०-१७०
११६	अर्धप्रहारयमदण्ड	

गुलिका १७१-१७१

११७	नक्षत्रविषघटिका	१७१-१७१
११८	लग्नविषघटिका	१७१-१७१
११९	पक्षच्छिद्रः	१७२-१७२
१२०	वर्ज्यमासः	१७२-१७२
१२१	रश्मिकूपः	१७२-१७२
१२२	अन्नदोषः	१७२-१७३
१२३	शकटयोगः	१७३-१७३
१२४	षड्विंशतिदोषनामानि	
"	"	१७३-१७४

१२५	दोषापवादः	१७४-१७४
-----	-----------	---------

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

१२६ दोषशुद्धिविधानम् १७४-१७४

अथोविंशोऽध्यायः

१७४-१७८

१२६ गर्भदानम् १७४-१७६

१२७ पुंसवनविधिः १७६-१७७

१२८ सीमन्तावधानम् १७७-१७८

१२९ प्रसूतविधानम् १७८-१७९

चतुर्विंशोऽध्यायः १७८-१९५

१३० बातकर्मविधिः १७९-१८०

१३१ बालग्रहेषु बलिदानक-

देयमन्त्रः १८०-१८६

१३२ नीराज्जनाय बलि

कर्मविधिः १८६-१८६

१३३ बालग्रहविधिः १८६-१८७

१३४ नामविधिः १८७-१८८

१३५ कर्णवेधविधिः १८८-१८९

१३६ उपनिष्क्रमणविधिः

" " १८९-१९०

१३७ अन्नप्रासविधिः १९०-१९२

१३८ क्षौरविधिः १९२-१९४

पञ्चविंशोऽध्यायः १९५-२०२

१३९ आच्छादनविधिः

" " १९५-१९७

१३९ उपनयनविधिः १९७-१९८

१४० अध्ययनविधिः १९८-२०१

१४१ समावर्त्तनविधिः २०१-२०१

१४२ गोदानविधिः २०१-२०२

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

षड्विंशोऽध्यायः २०२-२१५

१४३ वायसबलिदानविधिः

" " २०२-२०३

१४४ विवाहप्रश्ने शुभाशुभ

नियमः २०४-२०४

१४५ दिननियमः २०५-२०५

१४६ गणनियमः २०५-२०५

१४७ माहेन्द्रनियमः २०५-२०५

१४८ पुत्रक्षत्रम् २०६-२०६

१४९ स्त्रीदीर्घनियमः २०६-२०६

१५० योनिनियमः २०६-२०६

१५१ राशिनियमः २०६-२०७

१५२ राश्यधिपतिनियमः

" " २०७-२०७

१५३ वश्यनियमः २०७-२०७

१५४ रज्जुनियमः २०७-२०८

१५५ वेधकनियमः २०८-२०८

१५६ भूतनियमः २०८-२०८

१५७ लिङ्गनियमः २०८-२०८

१५८ जातिनियमः २०८-२०८

१५९ गोत्रनियमः २०८-२०८

१६० पत्तिनियमः २०८-२१०

१६१ योगिनीनियमः २१०-२१०

१६२ आयनियमः २११-२११

१६३ दैवनियमः २११-२११

१६४ विवाहविधिः २११-२१४

१६५ राजाभिषेकविधिः

" " २१४-२१५

सप्तविंशोऽध्यायः २१५-२३१

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १८६ वास्तुविधानम् २१५-२२४
 १८७ प्रवेशविधानम् २२४-२२६
 १८८ शयनासनविधिः २२६-२२७
 १८९ भूयणविधिः २२७-२२८
 १७० स्त्रीविधानम् २२८-२२९
 १७१ पट्टविधिः २२८-२३०
 १७२ खड्गविधिः २३०-२३०

अष्टविंशोऽध्यायः २३१-२३९

- १७३ प्रवेशविधिः २३१-२३१
 १७४ कृषिकर्मविधिः २३१-
 १७५ विशिष्टवस्तुविधिः
 “ “ -२३३

- १७६ वापविधिः २३४-२३७
 १७७ संग्रहविधिः २३७-२३८
 १७८ घाणिज्यविधिः २३८-२३९

एकोनविंशोऽध्यायः

“ “ २३९-२४७

- १७९ यात्राविधिः २३९-२४३
 १८० यात्रामश्वविधिः २४३-२४४
 १८१ यात्रायोगः २४३-२४४
 १८२ अभिष्टसिद्धिविधिः
 “ “ २४५-२४७

त्रिंशोऽध्यायः २४७-२७०

- १८३ प्रवृज्याविधिः २४७-२४८

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १८४ प्रवृज्यामुक्तविधिः
 “ “ २४८-२४८
 १८५ देवप्रतिष्ठापनविधिः
 “ “ २४८-२५०
 १८६ धातुविधिः २५०-२५१
 १८७ ग्रहध्वंसविधिः २५१-२५३
 १८८ दर्वीकरचिकित्सा २५३-२५७
 १८९ मण्डलचिकित्सा २५७-२५८
 १९० राजिलचिकित्सा २५८-२५८
 १९१ सर्वविषचिकित्सा

“ “ २५८-२५८

१९३ वृश्चिकविषचिकित्सा

“ “ २५८-२५८

१९३ मूषिकविषचिकित्सा

“ “ २५८-२५८

१९४ दूताविषचिकित्सा

“ “ २५८-२५८

१९५ स्थावरविषचिकित्सा

“ “ २६०-२६०

१९६ सङ्कीर्णदशविधानम्

“ “ २६०-२७०

१९७ रोगध्वंसविधिः २६०-२७०

इति त्रिंशोऽध्यायः

“ “ २४७-२७०

१९८ ग्रन्थसमाप्तिः २७०

दैवज्ञकामधेनोः ।

शोधनपत्रम् ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अधुदम्	शुद्धम्
२	१२	क्षिपत्	क्षिपेत्
४	४	स्युर्वजिराशयः	स्युर्वजिराशयः
"	१७	गान्तमममो	गान्तममो
"	१८	विहिता	विहिताः
५	२०	विकालापिण्डं	विकलापिण्डं
७	२१	सम्प्राप्तमगुड्लं	सम्प्राप्तमगुड्लं
"	२३	द्यगुड्लं	द्यगुड्लं
८	२	सम्भवेत्	सम्भवेत्
१२	३	बुधादिकं	बुधादिकं
१३	१७	त्वष्टमारुत	त्वष्टमारुत
१८	२२	यप्रोत्कृष्ट	यप्रोत्कृष्ट
२३	२०	सौभाग्य	सौभाग्य
२४	११	क्षत्रियाञ्च	क्षत्रियाणाञ्च
२५	६	स्वत्पाषाढाभेव	स्वात्पाषाढाभेव
२६	८	स्त्रियस्तु	स्त्रियस्तु
"	१८	विदधावि	विदधाति
"	२०	स्यञ्च	सस्यञ्च
२८	४	वण्मासा	वण्मासा
२९	१	तदप्यर्द्धीकृतं	तदप्यर्द्धीकृतं
३०	२२	महीयसीस्य	महीयस्य
३१	१६	चलोच्चत	चलोच्चत
३२	२	स्कुटग्रह	स्कुटग्रह
"	१६	चन्द्रामं	चन्द्रामं

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
३३	३	वक्रमश्रु	वक्रमश्च
३४	८	देशाः	देशा ये
३५	२	सय	शयनं
"	"	खरनुतो	खरनुत्
"	३	नदीधनतो	नदीधनम्
"	१२	प्राग्वदिशः	प्राग्वदिशः
"	२१	पौष्णेषु	पौष्णेषु
"	२३	कर्तिके	कार्तिके
"	२४	कुरुत	कुरुते
३७	७	मतेच्च	मेतच्च
"	९	दिवाकिणु	दिवाकिणु
"	१०	सुरेद्यस्य	सुरेद्यस्य
"	२१	विभ्रान्त	विभ्रान्ति
३६	१	भानुनाभ्यश्च	भानुना ह्य
३६	४	कुर्यात्	कुर्यात्
"	१३	वाष्ट्रदीनि	स्वाष्ट्रदीनि
"	१६	ताराचक्रः	ताराचक्रः
४०	३	राजान्विता भूः	राजान्विता च भूः
"	१२	तारणसाथ	तारणश्चाथ
"	२१	रशदो	शरदो
४१	१५	लयवङ्गः	प्लवङ्गः
"	२१	नृपघो	नृपघ्नो
४४	५	केशाशिवलान्	केशास्थिवलवान्
"	११	महामात्य	महामात्य
४५	१३	घ्नन्तिः	घ्नन्ति
"	१६	गान्धरा	गान्धार
"	१६	सूक्ष्मवस्त्र	सूक्ष्मवस्त्र
"	२३	तोगजातं	रोगजातं
"	२४	विषदमूर्तिःप्यतंवान्	विशदमूर्तिःपूर्णवान्
४६	१२	नलवद	नलवद्
"	१७	शानिः	शनिः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२०	श्रवणानिलगः	श्रवणानिलगः
४७	११	जलोद्भूता	जलोद्भूता
"	२५	कृदभिप	कृद्भिप
४७	१७	स्वात्तौ	स्वातौ
"	१६	मित्रेभिनति	मित्रेभिनत्ति
४८	१६	हितात्मनः	हितमात्मनः
"	२०	पश्चारणस्व	पश्चालश्च
४६	७	राहोश्चरितं	राहोश्चरितं
"	१०	ऋक्षो	ऋक्षाम
५०	४	अथेचैवं	अथचैवं
"	५	महान् योगोऽस्य उदाहृतः	महानन्ययोगानुदाहृतः
५१	१७	प्राक् कृत्वा	प्राग्वत्कृत्वा
५२	३	नातिविक्षेपः	नतिविक्षेपः
"	११	क्षुणे	क्षुण्णे
"	१७	विश्लिष्यपुवर्गयेत्	विश्लिष्याप्यथ वर्गये
"	१८	विमर्द्धनम्	विवर्द्धनम्
५३	१	भवेत्	भवेत्
५८	२१	निम्बप	निम्बपत्रं
"	२२	विभजेऽष्टमोजे	विभजेच्छिष्टमोजे
"	२४	नतूर्द्ध	नतूर्द्ध
५६	१	अभिष्ट	अभीष्ट
"	८	मासवः	मासतः
६०	१६	निर्घातो	निर्घातो
६१	३	राष्ट्रशून्यताम्	राष्ट्रशून्यताम्
"	१९	वर्षमात्रणे	वर्षमात्रण
६२	१६	वत्सरा द्वितया	वत्सराद्वितया
"	१८	दुर्भिक्षकर्तारः	दुर्भिक्षकर्तारः
६५	३	शेषषु	शेषेषु
"	१४	दैवज्ञकामधेन्वाचरिति	दैवज्ञकामधेन्वां चरितं
६८	२१	तुर्द्धर्पणः	तुर्द्धर्पणः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	विंशोशकः	विंशोशकः
६६	३	कृशोनुग्रह	कृशोनुग्रह
७०	१०	भवेत्	भवेत्
७३	११	युतश्चन्द्रो	युतश्चन्द्रो
"	१७	निषेविन	निषेविन
७४	१७	समस्तग्रैह	समस्तग्रहैः
७५	१०	तास्त्रादेव	मस्तादेव
८२	१७	मनङ्गनार्त्तित्तम्	मनङ्गनार्त्तित्तम्
८२	३	तनुपित	तनुपित्त
८३	१५	पितृज्वरं	पित्तज्वरं
८५	१७	पितश्च	पित्तश्च
८७	४	मरणपीति	मरणभीति
"	१९	रक्ततनस्य	रक्ततनयस्य
८८	२१	विचरज्जन्मिनां	विचरज्जन्मिनां
८६	२	वितनाशश्च	वित्तनाशश्च
"	१२	दुःखपरम्परा	दुःखपरम्परा
६१	१४	चन्द्राकृत्प्राज्ञारि	चन्द्राद्याज्ञारि
"	१५	व्ययधीर्धर्मगः	व्ययधीर्धर्मगः
"	१७	स्वस्मादुपचये	स्वस्मादुपचये
"	१८	सुतधीर्धर्म	सुतधीर्धर्म
६२	५	निभनलाभाच्च	निधनलाभाच्च
"	६	प्रथमा	प्रथमा
"	१४	सूर्याद्रिष्फा	सूर्याद्रिष्फा
"	१६	लम्प्राषट्	लम्प्रात्पङ्
६४	१५	चन्द्रे	चन्द्रे
६७	१२	सञ्जातो	सञ्जातो
"	२०	यमाराकैः	यमाराकर्वैः
६८	२०	तत्रो	तत्र
६६	७	सखलितो	सखलितो
१००	२०	तुङ्गधान	तुङ्गधान
१०१	१७	दत्तर	दत्तर

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	कठोर	कठोर
१०५	१०	ल्यवङ्गमः	प्लवङ्गमः
१०६	७	निसेवनाञ्च	निषेवनाञ्च
"	१६	सनान	समान
"	२६	रुज्वलान्ती	रुज्ज्वलन्ती
"	२०	कुटिलावसनाः	कुटिलावसानाः
२०६	६	सुप्रस्ता	सुप्रशस्ता
११३	८	प्रियविप्रयौ	प्रियविप्रियौ
"	१६	पीत श्वेतौ	पीत श्वेतौ
११४	२२	व्यवसन	वसन
"	"	श्रवणप्रियम्	श्रवणप्रियम्
११५	१७	जङ्गायाः	जङ्गायां
"	१६	स्यन्दुना	स्यन्दना
११६	८	सत्त्वसंयुक्तम्	सत्त्वसंयुत
"	१६	प्रयतोल्पं	प्रयतोल्पं
११७	६	एष्याज्जन्मनि	एष्यज्जन्मनि
"	११	प्रपूण	प्रपूण
"	१६	सदत्फलातिः	सदसत्फलातिः
११८	४	निसेवनञ्च	निषेवनञ्च
"	६	कन्थायां	कन्यायां
११९	११	श्मश्रुकेशगख	श्मश्रुकेशनख
"	१५	जतुमाण्ड	जतुभाण्ड
"	२०	विष्टेने	विष्टने
१२०	६	ल्यव	प्लव
१२०	११	नः प्रशस्यते	नप्रशस्यते
"	२२	निसेवन	निषेवन
"	२४	विध्वसनम्	विध्वंसनम्
१२१	३	स्वानश्च	श्वानश्च
"	६	वृहति	वृंहति
"	१२	गजचारिता	गजचरिता

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१२२	४	वृक्ष	वृक्षो
१२३	२	सुतक्ष	सुतक्षय
"	५	वाहनशास्त्रो	वाहनशास्त्रो
१२४	१	प्रप्तिः	प्राप्तिः
१२५	१८	स्त्रीभालो	स्त्रीलाभो
१२७	११	जिघ्रेश्ते	जिघ्रते
१२९	१	नगहेष	गृहेषु
"	५	तथ्यग	तिथ्यग
"	१३	मङ्गलद्रव्याणां	मङ्गलद्रव्याणां
१३०	१७	चाणप्रकृति	वाणप्रकृति
१३२	१८	पुंसांकिवातङ्क	पुंसांकीटातङ्क
"	२४	रुजमिहव	रुजमिह च
१३३	६	प्रवदे तदा	प्रवदेत्तदा
"	२१	विर्यये	विपर्यये
१३४	४	उदयक्षगतामरातवश्च	उदयाक्षिगतामराश्चितश्च
"	१४	चरविलग्नतः	चरविलग्नतः
"	१६	प्रयातुन्नियमेन मासै	प्रयातुर्नियमेन मासैः
"	२२	स्मरस्थान	स्मरस्थान
१२६	५	शुभायसासितां	शुभं यियासितां
१३७	२	विद्विषकस्तदा	विद्विषतस्तदा
"	१४	साम्यगति	याम्यगति
१३८	१२	ज्यास्थितं	कुज्यास्थित
१३९	२	प्रवेदन्तृप	प्रवदेन्तृप
"	६	हेते	हेतौ
"	१९	प्रीतिस्ववाटेव	प्रीतिश्चवासेव
१४०	१	पापाक्षेत्रं	पापक्षेत्रं
"	३	स्यादिचरेण	स्यादचिरेण
१४१	१	गृद्धकोलवेदानाभुजगेन्द्रै	गृद्धकोलवदनाभुजगेन्द्रै
"	३	माधप्रिताः	माधिप्रिताः
"	४	गात्रिभवां	गात्रभवां

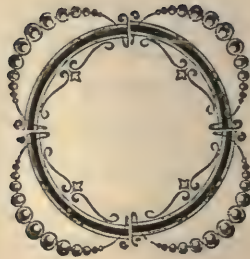
पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	९	कुर्यु	कुर्यु
"	१३	रायकेनाड्यास्तो	रायकेनाड्यास्थितो
१४१	१७	द्विचतुरर्ध्वकं	द्विचतुरर्ध्वकं
"	२०	निमसः	निमेषः
"	२१	स्वेता	श्वेता
"	२२	समे	संचे
"	"	देहाद्धैघ्री	देहाद्धैघ्री
१४२	१	माराहति	मारोहति
"	३	भङ्गमदन्यनदुखते	भङ्गमद्वेनेनावनिर्दिशेत्
"	१०	रुद्धंस्चवा	रुद्धश्रवाः
"	१६	सकर्म	सत्कर्म
१४४	१	नावानस्थिन्	तावानस्मिन्
१४५	१०	जलसंश्रयौ	जलसंश्रयौ
"	१८	देहभृतिध्रुवं	देहभृतिध्रुवं
१४६	१	जललुलितपानिः	जललुलितपाणिः
"	३	स्तोषकाद्यर्थो	स्तोयकार्यो
१४६	१२	—	इत्यूर्द्धजलादेशः
"	२३	उजलाभाव	उजलाभावं
१५०	५	उदकत्रिपि	उदकत्रिमिः
"	८	सलिल	सलिलं
"	२३	विर्भातकस्य	विभीतकस्य
१५१	५	सर्व्वपामेव	सर्व्वपामेव
१५१	५	मुन्दुरोध	मुन्दुरोध
"	८	यवारि	वारि
"	१०	पञ्चक	पञ्चकं
१५२	१६	कतकफल	कतकफल
"	२३	वर्गोत्तमे	वर्गोत्तमे
१५३	६	सौम्य	सौम्य
१५५	१८	सूर्य्यदि	स्युर्य्यदि
१५६	२	शल्यस्योक्तः	संलक्ष्योक्तः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
”	६	नश्यतिद्रुत	नश्यति
”	११	इत्यनवदर्शनः	इत्यनवदर्शिनः
”	”	देवज्ञ	दैवज्ञ
१५७	५	कृतिका	कृत्तिका
१६१	२०	बीजलं वा ग्रहश्च	बीजलवं गृहश्च
१६३	२२	मित्र	मित्र
१६४	१५	त्रिसङ्	त्रिषङ्
१६५	१३	नागाख्याः स्वास्तितथयो	नागाख्यास्तितथयो
”	१६	दिक्दश	दिक्दश
१६६	७	व्युत्तरा	व्युत्तरा
१६७	९	इत्यस्य योगः	इत्यन्धयोगः
”	१४	गाजिज्ञे	ग्राजिज्ञे च
१६७	१६	ईदृसे	ईदृशे
१६८	१०	रविस्थितर्क्षाद्दशमे	रविस्थधिष्णाद्दशमे
”	१६	चन्द्रे	चान्द्रे
”	१७	ज्ञानदय	ज्ञानदया
१६६	४	हृद्रभम्	रुद्रभम्
”	९	जीवेन्मूढे	जीवे मूढे
१७०	३	रविन्दु	रवीन्दु
”	८	नयानिति	नयं नयं
”	१३	चन्द्रसूर्ययो	चन्द्रसूर्यौ
”	१४	नीङ्ग जन्म	नागजन्म
१७१	२	—	इत्यष्टमहादोषः
”	६	गुधिकाः	गुलिकाः
”	१०	नरफलननग	नरफलनग
१७२	९	रविन्दुयोग	रवीन्दुयोग
”	१४	वर्णान्ते	वर्षान्ते
”	२०	विशभम्	विशभम्
१७४	१३	पराभिन्नारकर्मदौ	पराभिचारकर्मदौ
१७६	११	कतकास्ति	कतकास्ति

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अथुद्धम्	थुद्धम्
१७७	२०	विधिरेस्माहितं नस्याद्	विधिरेवहितस्तस्या
१७८	२	पापा न्म न्याय	पापात्मन्याय
१७८	२	विद्वद्	विदधितू
१८१	२१	तच्छुर्हि	तच्छर्हि
१८३	१	मलिनम्	मीलनम्
"	२	पित्तं	पीतं
"	५	मेकादेशे	मेकादशे
"	१६	फलपम्	फलपम्
१८४	१३	च्छार्दिनानाहोरो	च्छार्दिनानाहारो
१८५	२	कलहंसौ	कलहंसी
१८६	५	स्नानं	स्नानञ्च
"	६	सप्तदीशे	सप्तदशे
"	२३	तिलाविभिरत्रैः	तिलादिभिरत्रैः
१८७	४	एभिरन्नेः	एभिरन्नेः
१८८	३	रवतीयुजौ	रेवतीयुजौ
"	४	क्षचटतपादावर्गाः	कचटतपादावर्गाः
१८९	१०	रुन्ध्रारि	रन्ध्रारि
"	१५	बृहस्पतिक्षेत्रं	बृहस्पतिक्षेत्रं
"	१८	नरवीरञ्चसाङ्गर्ली	करवीरञ्चलाङ्गर्ली
"	२०	कर्णवल्यान्तु	कर्णावल्यान्तु
"	"	मांसलावस्थिरा	मांसलाचस्थिरा
"	२४	संज्ञा	संज्ञा
१८९	२४	दाशानाञ्च	दासानाञ्च
१९०	३	ग्रहात्	गृहात्
"	१६	नवक्तेतत्	नवत्वेतत्
"	२१	दश्यरुद्रयोः	वैश्यरुद्रयोः
"	२२	पञ्चश	पञ्चाश
"	२३	सायणात्	सायनात्
१९१	३	ह्येते	ह्येते
"	८	वारासा	वरांशा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१९२	१२	मरणभभ्येति	मरणमभ्येति
"	१३	शिषो	शिशो
१९४	१५	सयुक्ता	संयुक्ता
१९६	१७	रुद्रार्क्षशांगेष्टथवरश्य	रुद्रार्क्षङ्गेष्टवरस्य
१९७	८	वेश्यः	वैश्यः
१९६	२१	श्राश्वनीषाश्वीगक्षमु	अश्विनीचाश्वशिक्षामु
१०२	२१	शिक्षावधानं	शिक्षाविधानं
१०७	३	स्तृतीयैकदशौ	स्तृतीयैकादशौ
२०४	११	द्वितीयं	द्वितीये
"	२६	शुभाशुग	शुभाशुभ
१०६	४	प्रतिलोभकाः	प्रतिलोमकाः
"	२६	गात्रनियमः	गोत्रनियमः
२१०	२३	चरुणः	वरुणः
२१२	२३	ग्रहाणञ्च	ग्रहाणाञ्च
२१४	२२	मानिति	मानिनि
२२६	२२	वदीयननयना	तदीयनयना
२२७	६	चोर्ध्वमुखी	चोर्ध्वमुखी
"	२०	षणमाश	षणमास
२२८	६	मूर्ध्वनि	मूर्द्धि
"	१०	त्रिकने	त्रिखने
"	२६	त्यंशुमालिनी	त्यंशुमालिनि
२२०	२५	स्त्रायोदश	स्त्रयोदश
२११	७	रुद्रछमान्तरे	रुद्रोब्रह्मभन्तरे
२२५	१४	विशलभमरुदयश्च	विकलभ्रमरुचिर्यश्च
२२६	१२	पृकथ	पृथक्
२२७	१	शितांशुगुलम्	शताङ्गुलम्
"	१०	त्यङ्गुलोत्तरः	त्यङ्गुलोत्तरः
२३०	२	शोभानाः	शोभनाः
२३२	१४	केदनैश्च	केदनैश्चैव
"	२५	—	इति कृषिकर्मविधिः ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२३३	१४	सन्येयः	सैन्येशः
२३४	२३	मधादया	मघादया
२३४	१७	तल्लगने	तल्लगे
२३७	१९	विदध्या	विदध्या
२३९	१३	दिक्ष्वेव	दिक्ष्वेव
२४१	५	मिथने	मिथुने
२४५	१३	चुस्तेन	चुस्तेन
२४५	२२	भौमवारे	भौमवारे
२४६	११	मपायने	मघायने
२४०	३	मधुप	मधुप
२५०	९	वाचिम	चाहि
२५१	२	उध्वक्त्रो	उध्वक्त्रो

बनारससंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहाययैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० आ०

सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रह अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६ ६	०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड २)	५ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वानुक्रमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(बृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४ ४	०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८ ८	०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३ ३	०
दुप्टीका खण्डानि ४	४ ०

पातञ्जलदशनम् । श्रीरामानन्दयतिकृतमणिप्रभाऽऽख्यवृत्ति स०
 व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमदन्नभट्टप्रणीता खण्डानि ७
 रसमञ्जरी । व्यङ्ग्यार्थकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख० ३
 भेदधिकारः व्याख्यासहितः श्रीमदप्पयदीक्षितकृत उपक्रमप-
 राक्रमसहितः खण्डे २
 बोधसारो नरहरिकृतः तच्छिष्यदिवाकरकृतटीकया स० ख० १०
 ब्रह्मसूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।
 दैवज्ञकामधेनुः अर्थात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः खण्डे ३
 श्रीमदणुभाष्यम् । श्रीश्रीवल्लभाचार्यविरचितम् ।
 गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमजी महाराजविरचितभाष्यप्रकाशाख्य-
 व्याख्या समेतम् खण्डानि ६
 तत्त्वशेखरः । श्रीभगवल्लोकाचार्यप्रणीतः । तथा-तत्त्वत्रयचुलुक
 संग्रहः । कुमारवेदान्ताचार्यश्रीमद्वरदगुरुविरचितः ।

ब्रजभूषण दास और कम्पनी

चांदनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस

BF
1688
S3A54
1905
cop.2

Anavamadarsi Sangharaja
Daivajnakamadhenuh

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

